

Міністерство освіти і науки України
Запорізька державна інженерна академія

А.П. Макаренко

Т.О. Меліхова

Г.М. Бекоста

Н.С. Чакалова

ОБЛІК У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Навчальний посібник

для студентів ЗДІА

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

денної та заочної форм навчання

Запоріжжя

2018

Міністерство освіти і науки України
Запорізька державна інженерна академія

Затверджено до друку

Рішенням науково-методичної ради ЗДІА

Протокол №___ від _____

ОБЛІК У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Навчальний посібник

для студентів ЗДІА

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

денної та заочної форм навчання

*Рекомендовано до видання
на засіданні кафедри ОАОА,
протокол № 15 від 24 .05.2018р.*

УДК 65.052.2я7
О 176

А.П. Макаренко, доктор економічних наук, професор
Т.О. Меліхова, кандидат економічних наук, доцент
Г.М. Бескоста, доцент
Н.С. Чакалова, асистент

Рекомендовано до друку:
рішенням вченої ради Запорізької державної інженерної академії
(протокол № від 2018 р .)

Рецензенти:

- **М.В. Болдуєв** - д. н. з держ. упр., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Класичного приватного університету (м. Запоріжжя).
- **В.Я. Плаксієнко** – д.е.н., проф., завідувач кафедри бухгалтерського обліку Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава).
- **В.В. Бобиль** – д.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри обліку і оподаткування Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. В. Лазаряна (м. Дніпро).

О 176 Облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник / А.П. Макаренко, Т.О. Меліхова, Г.М. Бескоста, Н.С. Чакалова; Зпоріз. держ. інж. акад. - Запоріжжя, ЗДІА, 2018. - 340с.

ISBN _____

У навчальному посібнику на системній основі, згідно з Освітньо-професійною програмою та навчальним планом розкриті методологічні аспекти теорії і практики фінансового обліку активів та пасивів у зарубіжних країнах відповідно до МСБО, в чому і полягає актуальність навчального посібника. Теоретичні питання закріплюються практичними та тестовими завданнями найбільш типовими для відображення в обліку фінансово-господарських операцій і процесів сучасного розвитку економіки зарубіжних країн. Особливістю посібника також є включення питань, тестів, вправ для самопідготовки та самоконтролю для набуття практичних навичок поточного і підсумкового контролю знань студентів. Навчальний посібник може бути використаний працюючими бухгалтерами, аудитором, економістами, фінансистами в практичній діяльності.

Навчальний посібник розраховано на викладачів ВНЗ, аспірантів, студентів ВНЗ, слухачів системи-підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, керівників підприємств, менеджерів усіх рівнів управління підприємством, бухгалтерів-практиків, аудиторів та керівників підприємств для прийняття ефективних управлінських рішень.

Рекомендовано вченою радою ЗДІА як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. **Гриф ЗДІА №** _____ від _____

ISBN

УДК

**© Макаренко А.П.,
Меліхова Т.О.,
Бескостая Г.М.
Чакалова Н.С.
2018**

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА ЗМІСТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	9
Тема 1. Загальноприйняті принципи та системи обліку	9
1.1 Концептуальні основи бухгалтерського обліку	9
1.2 Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку	13
1.3 Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності	16
1.4 Моделі бухгалтерського обліку	22
1.5 Національні системи бухгалтерського обліку.....	26
1.6 Міжнародна система рахунків.....	29
1.7. Контрольні запитання.....	41
1.8. Тести для самоконтролю.....	41
Тема 2. Фінансова звітність, її зміст та інтерпретація	45
2.1 Призначення і зміст фінансової звітності	45
2.2 Звіт про фінансовий стан, його побудова, зміст і оцінка статей	55
2.3 Звіт про прибутки та збитки, його зміст та формати	64
2.4 Призначення та методика складання Звіту про рух грошових коштів	74
2.5 Звіт про зміни у власному капіталі	86
2.6 Примітки до фінансової звітності	89
2.7 Аналіз фінансової звітності	91
2.8 Контрольні запитання	94
2.9 Тести для самоконтролю	95
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК АКТИВІВ	99
Тема 3. Облік грошових коштів	99
3.1 Склад грошових коштів, рахунки для обліку та порядок відображення грошових коштів у фінансовій звітності	99
3.2 Облік та контроль касових операцій і грошових коштів у касі	103
3.3 Облік створення та використання фонду дрібних сум	107
3.4 Ваучерна система обліку та контролю витрат грошових коштів	111

3.5 Контрольні запитання	115
3.6. Тести для самоконтролю.....	115
Тема 4. Облік розрахунків з дебіторами	117
4.1 Види дебіторської заборгованості та облік рахунків до отримання	117
4.2 Облік наданих знижок, повернення товарів та податку на додану вартість	126
4.3 Методика нарахування та облік резерву сумнівних боргів	132
4.4 Облік векселів до отримання	138
4.5 Вимоги до розкриття інформації щодо обліку з дебіторами	140
4.6 Контрольні запитання	141
4.7 Тести для самоконтролю.....	141
Тема 5 Облік товарно-матеріальних запасів	144
5.1 Поняття запасів. Класифікація запасів у зарубіжних країнах	144
5.2 Системи обліку товарно-матеріальних запасів	148
5.3 Первісна оцінка виробничих запасів	152
5.4 Оцінка товарів у США відповідно до GAAP	155
5.5 Методи визначення собівартості запасів	157
5.6 Облік руху запасів	159
5.7 Контрольні запитання.....	169
5.8 Тести для самоконтролю	170
Тема 6. Облік довгострокових активів	172
6.1 Склад, класифікація та оцінка довгострокових активів	172
6.2 Методи розрахунку та облік амортизації основних засобів	174
6.3 Облік надходження та вибуття основних засобів	180
6.4. Контрольні запитання.....	183
6.5. Тести для самоконтролю.....	183
Тема 7. Облік фінансових вкладень та консолідована звітність	186
7.1 Сутність фінансових вкладень	186
7.2 Відображення фінансових вкладень у фінансовій звітності	190
7.3 Облік короткострокових фінансових вкладень (практика США)	191
7.4 Методи обліку та оцінки довгострокових фінансових інвестицій в	

асоційовані підприємства	194
7.5 Облік інвестицій у боргові зобов'язання	199
7.6 Контрольні запитання.....	202
7.7 Тести для самоконтролю.....	202
РОЗДІЛ 3. ОБЛІК ПАСИВІВ	205
Тема 8. Облік короткострокових зобов'язань	205
8.1 Зобов'язання згідно з МСБО та в зарубіжних країнах	205
8.2 Види короткострокових зобов'язань	208
8.3 Облік заборгованості по рахунках постачальників	211
8.4 Облік заборгованості по векселях виданих	213
8.5 Облік заробітної плати та зобов'язань по заробітній платі	215
8.6 Контрольні запитання.....	221
8.7 Тести для самоконтролю.....	222
Тема 9. Облік довгострокових зобов'язань	224
9.1 Суть довгострокових зобов'язань та їх призначення	224
9.2 Види облігацій, порядок їх випуску	226
9.3 Облік облігацій	229
9.4 Облік інших довгострокових зобов'язань.....	233
9.5 Контрольні запитання.....	237
9.6 Тести для самоконтролю.....	237
Тема 10. Облік власного капіталу та розподілу прибутку в товариствах та корпораціях	240
10.1 Сутність та класифікація власного капіталу	240
10.2 Облік власного капіталу і розподілу прибутку в корпораціях	241
10.3 Контрольні запитання.....	251
10.4 Тести для самоконтролю.....	251
РОЗДІЛ 4. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК	253
Тема 11. Основи управлінського обліку	253
11.1 Концептуальні засади управлінського обліку	253
11.2 Організація управлінського обліку	256
11.3 Бюджетне планування та контроль	263

11.4 Класифікація витрат	268
11.5 Облік за центрами відповідальності	270
11.6 Контрольні запитання	274
11.7. Тести для самоконтролю	275
РОЗДІЛ 5. ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК НА ПРИКЛАДІ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ	281
5.1 Організація обліку індивідуального (приватного) підприємства	281
5.2 Типова методика формування обліково - аналітичної інформації індивідуального (приватного) підприємства в США	283
5.3 Складання трансформаційної таблиці	287
РОЗДІЛ 6. НАСКРІЗНА ЗАДАЧА, ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ, ВПРАВИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	290
6.1 Наскрізна задача відображення в обліку американського акціонерного товариства основних господарських операцій, складання фінансової звітності та аналізу показників фінансової звітності (в дол. США, цифри умовні)	290
6.2 Практичні завдання	311
6.3. Вправи для самостійної роботи	328
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	338

ВСТУП

В умовах формування ринкових відносин важливе значення набувають питання вивчення світового досвіду бухгалтерського обліку.

У світовій практиці використовуються різні системи бухгалтерського обліку, характерною особливістю яких є накопичення облікової інформації з орієнтацією на користувачів. В силу цього бухгалтерський облік поділяється на фінансовий (орієнтований на зовнішніх користувачів, включаючи власників підприємства), управлінський (орієнтований на вирішення внутрішніх проблем підприємства по управлінню його фінансами та інших питань) та стратегічний (орієнтований на оперативне управління та стратегічний фінансовий менеджмент).

Метою вивчення дисципліни «Облік у зарубіжних країнах» є формування системи теоретичних знань і набуття практичних навичок з обліку у зарубіжних країнах відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності та особливостями організації бухгалтерського обліку в окремих зарубіжних країнах.

Завдання – вивчення теорії та практики фінансового та управлінського обліку у зарубіжних країнах, набуття вмінь використання передового світового досвіду у галузі організації обліку, аналізу та контролю активів та пасивів підприємств, складання фінансової звітності у зарубіжних країнах.

Предмет – активи, джерела їх формування і процеси господарської діяльності.

СТУДЕНТ ПОВИНЕН ЗНАТИ :

- основні положення міжнародних стандартів з бухгалтерського обліку;
- засади фінансового обліку та звітності прийняті в зарубіжних країнах, зокрема США, Франція, Німеччина, Великобританія;
- міжнародні принципи, процедури обліку, моделі бухгалтерського обліку;

- склад фінансової звітності та методику її складання;
- оцінку активів та пасивів підприємства при їх надходженні та на дату балансу;
- облік доходів, витрат та фінансових результатів діяльності;
- основи управлінського обліку в зарубіжних країнах.

СТУДЕНТ ПОВИНЕН ВМІТИ:

- використовувати правила та процедури ведення бухгалтерського обліку, складання звітності в зарубіжних країнах під впливом національних особливостей, їх економічного та політичного розвитку;
- вести облік активів та пасивів підприємства;
- здійснювати оцінку активів та пасивів при їх придбанні, списанні та на дату балансу;
- вести облік доходів і витрат та володіти методикою їх визнання;
- складати фінансову звітність.;
- організовувати та вести управлінський облік відповідно засадам фінансового обліку в зарубіжних країнах

Актуальність курсу «Облік у зарубіжних країнах» полягає в інтеграції українського обліку з міжнародними стандартами та принципами, обумовленими гармонізацією обліку. Системний підхід до вивчення аспектів організації обліку у зарубіжних країнах для практичного впровадження їх в Україні надає змогу забезпечити належне функціонування фінансового та управлінського обліку.

Особливістю навчального посібника є викладання методики фінансового обліку відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності з урахуванням особливостей фінансового обліку в зарубіжних країнах та організацією бухгалтерського обліку за моделями бухгалтерського обліку.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА ЗМІСТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Тема 1 Загальноприйняті принципи та системи обліку

1.1 Концептуальні основи бухгалтерського обліку.

1.2 Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку.

1.3 Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

1.4 Моделі бухгалтерського обліку.

1.5 Національні системи бухгалтерського обліку.

1.6 Міжнародна система рахунків.

1.7. Контрольні запитання.

1.8. Тести для самоконтролю.

1.1 Концептуальні основи бухгалтерського обліку

З бухгалтерської точки зору Концепція – це сукупність основних теоретичних принципів ведення обліку та складання звітності.

Концепція бухгалтерського обліку є основою для:

- розробки нових та перегляду діючих нормативних актів з бухгалтерського обліку;

- прийняття рішень, які не врегульовані нормативними актами;

- допомагає користувачам бухгалтерської інформації у розумінні даних, що містяться у фінансовій звітності;

- забезпечує фахівців інформацією про підходи, що використовуються у бухгалтерському обліку та складанні фінансової звітності.

Концепції обліку розподіляються на:

- загальні концепції обліку - відображають системи поглядів декількох країн;

- окремі концепції обліку - відображають системи обліку однієї країни.

Елементи концептуальної основи обліку:

- МЕТА - дещо в майбутньому, до чого необхідно прагнути;
- ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНФОРМАЦІЇ – атрибути облікової інформації, які мають тенденцію збільшувати свою корисність;
- ПРИНЦИПИ – положення, які покладені в основу визначення оцінок фактів господарської діяльності і які розкривають у формі, що необхідна для користувачів облікової інформації;
- СТАНДАРТИ – представляють собою загальні рішення фінансових проблем обліку;
- ТЛУМАЧЕННЯ – пояснення, які вносять чіткість та зрозумілість окремих стандартів обліку, підтримуючи їх застосування на практиці;
- ПРАКТИКА – спосіб досягнення основної мети.

Сукупність елементів концепції складають загальну основу побудови обліку як в цілому, так і в окремих країнах. Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку затверджена Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів, яка містить виклад концепцій, на яких ґрунтується складання і подання фінансових звітів зовнішнім користувачам.

Зміст концептуальної основи:

- Мета фінансових звітів.
- Основоположні характеристики фінансових звітів.
- Якісні характеристики фінансових звітів.
- Елементи фінансових звітів.
- Визнання елементів фінансових звітів.
- Оцінка елементів фінансових звітів.
- Концепції капіталу та збереження капіталу.

Кожна країна розробляє власні концепції бухгалтерського обліку. Концепція бухгалтерського обліку в США складається з принципів обліку (собівартості, доходів, погодженості, повного розкриття інформації), детальних процедур та практики бухгалтерського обліку, обмежень (порогу визнання, вартості, консерватизму), умовностей (умовність окремого підприємства, безперервності, одиниці виміру, облікового періоду), елементів фінансових звітів.

У Великобританії основних концепцій бухгалтерського обліку немає, основні принципи, правила зазначаються в стандартах та законах з регулювання обліку.

Концептуальна основа стосується фінансових звітів загального призначення, включаючи консолідовані фінансові звіти, які складаються та подаються принаймні щорічно і мають за мету забезпечити загальні інформаційні потреби широкого кола користувачів.

Інформаційні потреби користувачів:

1. Інформація про економічні ресурси – необхідна для оцінки здатності в минулому змінювати ці ресурси, і здатності генерувати грошові кошти та їх еквіваленти у майбутньому.

2. Інформація про фінансові структури – необхідна для прогнозування майбутніх потреб у позиках, визначення розподілу майбутніх прибутків та потоків грошових коштів серед власників підприємства. Визначення вірогідності залучення фінансів у майбутньому.

3. Інформація про ліквідність – необхідна для прогнозування спроможності вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, визначення наявності грошових коштів у найближчому майбутньому після виконання фінансових зобов'язань даного періоду.

4. Інформація про платоспроможність – необхідна для визначення наявності грошових коштів упродовж більшого періоду часу для вчасного виконання фінансових зобов'язань.

5. Інформація про прибутковість – необхідна для оцінки потенційних змін в економічних ресурсах, які підприємство ймовірно контролюватиме в майбутньому.

6. Інформація про результати діяльності – необхідна для прогнозування здатності підприємства генерувати грошові кошти за рахунок існуючої бази ресурсів, для формування думки про ефективність, з якою підприємство може використовувати додаткові ресурси.

7. Інформація про зміни у фінансовому стані – корисна при оцінці і

прийняття рішень для оцінки інвестиційної, фінансової та операційної діяльності впродовж звітного періоду, та є базою для оцінки здатності підприємства генерувати грошові кошти та їх еквіваленти і визначає потреби підприємства у використанні руху грошових коштів.

Метою фінансових звітів - є надання інформації про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства, яка є корисною для широкого кола користувачів у прийнятті ними економічних рішень, результати управління, здійснюваного керівництвом, або підзвітність керівництва зо довірені йому ресурси.

Проте фінансові звіти не надають всієї інформації, яка може бути корисною користувачам при прийнятті ними економічних рішень. Фінансові звіти відображають фінансові наслідки останніх подій і не обов'язково мають містити інформацію не фінансового характеру.

Для того, щоб відповідати поставленій меті, фінансові звіти складаються на основі облікового принципу нарахування. Згідно з цим принципом результати операцій та інших подій визнаються, тоді коли вони відбуваються (а не тоді, коли сплачуються грошові кошти або їх еквіваленти), відображаються в бухгалтерських реєстрах та наводяться у фінансових звітах тих періодів, до яких вони відносяться. Фінансові звіти, складені згідно з принципом нарахування, інформують користувачів не тільки про минулі операції, які містили виплату або отримання грошових коштів, але і про зобов'язання виплатити грошові кошти в майбутньому і про ресурси, які представлені грошовими коштами, що їх буде одержано у майбутньому. Таким чином, вони надають саме той тип інформації щодо минулих операцій та минулих подій, який є найбільш корисним для користувачів при прийнятті ними економічних рішень.

Як правило, фінансові звіти складаються виходячи з припущення, що підприємство є безперервно діючим і залишатиметься діючим в майбутньому. Таким чином, припускається, що підприємство не має ні наміру, ані потреби ліквідуватися або суттєво звужувати масштаби своєї

діяльності; в разі наявності такого наміру або потреби фінансові звіти можуть складатися з дотриманням іншого принципу, в такому випадку має розкриватися застосований принцип.

1.2 Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку

Облікові системи формувалися в зарубіжних країнах під впливом національних особливостей їхнього економічного і політичного розвитку, історично формувалися і принципи бухгалтерського обліку. Принципи бухгалтерського обліку відрізняють одну модель обліку від іншої та становлять найбільшу складність при узгодженні різних національних систем обліку. Виходячи з цих обставин, світова практика виробила принципи бухгалтерського обліку, загальноприйняті для всіх країн.

Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку - це система стандартів і принципів фінансового обліку та фінансової звітності, яка використовується в країні.

Принципи бухгалтерського обліку включають:

- принципи облікової інформації;
- якісні характеристики облікової інформації;
- елементи фінансової звітності.

Загальноприйняті принципи:

Принцип автономності підприємства (одиниці обліку). Він означає, що кожне підприємство розглядається як самостійна господарська одиниця, відокремлена від своїх власників та інших підприємств. Рахунки підприємства мають бути відокремлені від рахунків його власників. Принцип автономності дотримуються в усіх випадках, незалежно від організаційно-правової форми підприємства. Цей принцип ще називають принципом одиниці обліку.

Принцип безперервності діяльності (продовження діяльності) - базується на тому положенні, що підприємство постійно функціонує і продовжуватиме в майбутньому свою діяльність необмежений період часу,

Власники підприємства не мають наміру його ліквідувати чи продати. Виходячи з цього принципу, господарські засоби включаються до балансу в оцінці за їх фактичною собівартістю, а не за ринковою ціною. У звіт про прибутки та збитки включаються доходи і витрати, зумовлені нормальною поточною діяльністю підприємства. У протилежному разі, коли є ознаки, що підприємство припинить свою діяльність і буде ліквідовано, використовуються інші правила бухгалтерського обліку - активи (майно) оцінюються за ліквідаційною (ринковою) вартістю.

Принцип достовірності – полягає у тому, що засоби підприємства відображаються у двох напрямках: з одного боку – за їх речовим складом (гроші, складські запаси, основні засоби і ін.), а з іншого – за джерелами їх формування. Джерела формування у свою чергу можуть бути залучені (зобов'язання) та власні. Тому принцип достовірності може бути виражений формулою:

$$\text{Господарські засоби} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал}$$

Фінансова звітність повинна достовірно наводити інформацію про фінансовий стан, фінансові результати та рух грошових коштів.

Принцип грошового вимірювання (вартісних показників вимірювання) - означає, що в бухгалтерському обліку відображаються факти, операції, які можуть бути виражені у грошовому вимірі. Звичайно, в обліку можуть застосовуватись й інші вимірники господарських засобів (натуральні, трудові), але узагальнення їх можливе тільки за допомогою грошового вимірника.

Принцип собівартості. У бухгалтерському обліку відображається фактична собівартість засобів, а не їхня ринкова вартість, Іншими словами, в обліку і звітності оцінка активів здійснюється, виходячи з фактичних витрат на їх придбання або виробництво. Відображення в обліку та звітності господарських засобів за їхньою собівартістю пояснюється двома причинами. По-перше, оцінка засобів за ринковою вартістю супроводжується великими труднощами її визначення. Крім того, ринкова оцінка (вартість) в будь-якому разі носить елемент суб'єктивності, тоді як собівартість є

об'єктивною. По-друге, виходячи з принципу безперервності діяльності, підприємство не буде швидко реалізувати засоби, які йому належать. Воно використовує ці засоби для забезпечення своєї поточної діяльності. А тому нема потреби знати ринкову вартість засобів, що знаходяться на підприємстві і використовуються ним.

Принцип нарахування. Цей принцип регулює собою момент визнання доходів і витрат. За цим принципом доходи і витрати відображаються в обліку в тому періоді, в якому вони були нараховані, незалежно від того, коли фактично отримано чи сплачено гроші. Альтернативним методом є касовий метод, за яким доходи визначаються з моменту надходження грошей, а витрати – з моменту сплати грошей.

Принцип реалізації - тісно пов'язаний з принципом нарахування. За цим принципом доходи від реалізації продукції, робіт, послуг обліковують, коли виконано договірні зобов'язання та надіслано рахунок клієнтові. Моментом реалізації та визначення доходу від реалізації є момент відвантаження продукції і переходу права власності на неї від постачальника до клієнта.

Принцип обачливості (консерватизму, обережності). За цим принципом доходи обліковуються коли можливість їх отримання стає цілком визначеною подією, фактом, тоді як витрати та втрати повинні відображатися, коли їх здійснення є ймовірною, можливою подією. В основу цієї концепції покладено принцип оцінки об'єктів обліку, який дає змогу уникнути завищення оцінки активів і доходів, а також недооцінки зобов'язань і витрат. Згідно з принципом обачливості, передбачені потенційні збитки (сумнівна заборгованість клієнтів) мають бути відображені в результатах звітного періоду.

Принцип матеріальності або суттєвості означає, що в бухгалтерському обліку мають бути відображені всі важливі, суттєві події, господарські операції. Водночас незначні, несуттєві події та факти не повинні відображатися в обліку та звітності.

Принцип відповідності - це принцип розмежування доходів і витрат

між періодами та узгодження (відповідності) доходів звітного періоду з витратами, завдяки яким одержано ці доходи. Облік доходів за даний звітний період здійснюється за принципом нарахування та реалізації. Витрати даного звітного періоду – це ті витрати, що пов'язані з господарською діяльністю, яка зумовила отримання доходів у даному періоді. Цей принцип має велике значення для правильного визначення фінансових результатів звітного періоду.

Принцип постійності вимагає від підприємства застосування обраної облікової політики протягом тривалого часу. Зміни обраних методів обліку та оцінки мають бути обґрунтовані і докладно описані в додатку до фінансової звітності. Це стосується методів нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів, порядку нарахування зносу малоцінних швидкозношуваних предметів, створення резервів, методів обліку витрат виробництва, методів оцінки майна, тощо.

Принцип періодичності (або облікового періоду) визначає можливість і необхідність поділу безперервної діяльності підприємства на звітні періоди для складання необхідної звітності і визначення результатів діяльності. Проміжними обліковими періодами є поквартальні періоди, за які теж складається звітність і визначаються фінансові результати діяльності.

1.3 Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Фінансова звітність, яку складають підприємства різних країн світу має певні відмінності, зумовлені соціальними, економічними та політичними чинниками. Відмінність у підходах до змісту фінансових звітів значно ускладнювали аналіз інформації та прийняття рішень в умовах розвитку міжнародної торгівлі, транснаціональних корпорацій, глобалізації фінансових ринків.

Для забезпечення гармонізації фінансової звітності 29 червня 1973 року створено Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО). У квітні 2001 року КМСБО реорганізований у Раду по

Міжнародним стандартам фінансової звітності. КМСБО було засновано на підставі угоди, укладеної фаховими організаціями бухгалтерів Австралії, Великобританії, Ірландії, Канади, Німеччини, Мексики, США, Франції та Японії. Згідно з Конституцією КМСБО його метою є формулювання, видання та вдосконалення в інтересах суспільства стандартів бухгалтерського обліку, які в результаті були визнані міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності – це правила, що встановлюють вимоги визнання, оцінки і розкриття фінансово-господарських операцій для складання фінансових звітів компаній у всьому світі. Стандарти забезпечують порівнянність бухгалтерської документації між компаніями у всесвітньому масштабі і є умовою доступності інформації для зовнішніх користувачів.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку були розроблені з метою гармонізації бухгалтерського обліку зарубіжних країн.

Міжнародні стандарти, які були затверджені до 2001 року мають назву Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти, які розроблені і затверджені після 2001 року мають назву Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) – це стандарти та тлумачення, видані Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО). Вони охоплюють:

- Міжнародні стандарти фінансової звітності;
- Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку;
- Тлумачення КТМФЗ;
- Тлумачення ПКТ.

Міжнародні стандарти обліку являють собою документи, які визначають загальний підхід до складання фінансової звітності і пропонують варіанти обліку окремих засобів або операцій. В стандартах не вказуються , які рахунки необхідно використовувати в обліку, які первинні документи використовувати в обліку, яку форму фінансових звітів використовувати, не зазначається про всі відомі фінансовому обліку методи оцінки. В МСБО

розглядаються тільки ті методи обліку, які дозволяються стандартами використовувати при складанні фінансової звітності, вибір певного методу базується на загальноприйнятих міжнародних принципах обліку, на основі яких складаються фінансові звіти. Особливістю МСБО є те, що в них передбачається два підходи до відображення одних і тих операцій або подій, один підхід є базовим, другий альтернативним.

Багато країн розробляють національні стандарти фінансової звітності на основі МСБО, деякі використовують їх як національні.

Міжнародні стандарти обліку в різних країнах світу **використовуються:**

- як основа національних вимог до бухгалтерського обліку а багатьох країнах світу;
- як міжнародний базовий підхід в тих країнах, які розробляють свої власні вимоги, в тому числі і країни з ринковою економікою і ті які тільки розвиваються (наприклад Китай, країни СНД);
- фондовими біржами та регулюючими органами , які дозволяють іноземним та вітчизняним компаніям подавати фінансові звіти відповідно до МСБО;
- національними органами, такими як Європейська комісія, яка оголосила про повне поєднання МСБО з європейськими директивами щодо результатів, які відповідають потребам ринків капіталу;
- Світовим банком, який вимагає від позичальників подання фінансової звітності згідно з МСБО.

Кожний стандарт **розкриває інформацію** про завдання і концепції, покладені в основу розробки стандарту; перелік питань, що розглядаються в стандарті; визначення основних термінів; критерії застосування певного стандарту; бази вимірювання та методи обліку; способи розкриття інформації та пояснення до них.

Основна інформація, яку містить кожний міжнародний стандарт:

- об'єкт обліку - надається визначення об'єкту обліку та основних понять, пов'язаних з цим об'єктом;
- визнання об'єкту - наводяться критерії віднесення об'єктів обліку

до різних елементів звітності;

- оцінка об'єкту обліку – наводяться рекомендації щодо використання методів оцінки та вимоги до оцінки різних елементів звітності;
- відображення в фінансовій звітності – розкриття інформації про об'єкт обліку в різних формах фінансової звітності.

Послідовність розробки МСБО:

1. Створення Керівного комітету (консультативна група) – здійснює первісне дослідження, в процесі якого визначаються всі питання, пов'язані з темою стандарту; розглядає застосування Концептуальної основи РМСБО щодо визначених питань; вивчає регіональні та національні вимоги та практику щодо облікових підходів, які є доречними.

2. Публікація проекту викладів принципів визначення облікових принципів, які покладені основу; розглянуті альтернативні підходи та причини їх прийняття або відхилення.

3. Узгодження викладених принципів з Радою МСБО для ухвалення остаточного викладу принципів.

4. Підготовка проекту МСБО, ухвалення його Радою МСБО та його публікація.

5. Період обговорення проекту (1-3 місяці), розгляд коментарів, підготовка проекту для перегляду Радою.

6. Затвердження Радою міжнародного стандарту та його публікація.

Практика свідчить, що використання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку забезпечує:

- зменшення ризику для кредиторів та інвесторів;
- зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів;
- поглиблення міжнародної кооперації в галузі бухгалтерського обліку;
- однозначне розуміння фінансової звітності та зростання довіри до її показників у всьому світі.

Перелік міжнародних стандартів фінансової звітності і бухгалтерського обліку:

Міжнародні стандарти фінансової звітності	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
МСФЗ 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності»	МСБО 1 «Подання фінансової звітності»
МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій»	МСБО 2 «Запаси»
МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу»	МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»
МСФЗ 4 «Страхові контракти»	МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки»
МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»	МСБО 10 «Події після звітного періоду»
МСФЗ 6 «Розвідка та оцінка запасів корисних копалин»	МСБО 11 «Будівельні контракти»
МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації»	МСБО 12 «Податки на прибуток»
МСФЗ 8 «Операційні сегменти»	МСБО 16 «Основні засоби»
МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»	МСБО 17 «Оренда»
МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність»	МСБО 18 «Дохід»
МСФЗ 11 «Спільна діяльність»	МСБО 19 «Виплати працівникам»
МСФЗ 12 «Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання»	МСБО 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу»
МСФЗ 13 Оцінка справедливої вартості	МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів»
МСФЗ для МСП Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств	МСБО 23 «Витрати та позики»
	МСБО 24 «Розкриття інформації про пов'язані сторони»
	МСБО 26 «Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення»
	МСБО 27 «Окрема фінансова звітність»
	МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства»
	МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції»
	МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання»
	МСБО 33 «Прибуток на акцію»
	МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність»
	МСБО 36 «Зменшення корисності активів»
	МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи»
	МСБО 38 «Нематеріальні активи»
	МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»
	МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість»
	МСБО 41 «Сільське господарство»

Перелік тлумачень, розроблених Комітетом з тлумачень міжнародної фінансової звітності (КТМФЗ) (англ. Interpretations of International Accounting Standards) (IFRIC) та колишнім Постійним комітетом з тлумачень (ПКТ) (англ. Standing Interpretations Committee (SIC)), які роз'яснюють положення стандартів, що містять неоднозначні або неясні рішення. Інтерпретації тлумачень забезпечують єдиний порядок у застосуванні стандартів:

Тлумачення
КТМФЗ 1 "Зміни в існуючих зобов'язаннях з виведення з експлуатації, відновлення та подібних зобов'язаннях"
КТМФЗ 2 "Частки учасників кооперативних суб'єктів господарювання та подібні інструменти"
КТМФЗ 4 "Визначення, чи містить угода оренду"
КТМФЗ 5 "Права на частки у фондах на виведення з експлуатації, відновлення та екологічну реабілітацію"
КТМФЗ 6 "Зобов'язання, що виникають внаслідок участі у специфічному ринку - відходів електричного та електронного обладнання"
КТМФЗ 7 "Застосування методу перерахунку згідно з МСБО 29 "Фінансова звітність в умовах гіперінфляції"
КТМФЗ 10 "Проміжна фінансова звітність і зменшення корисності"
КТМФЗ 12 "Послуги за угодами про концесію"
КТМФЗ 13 "Програми лояльності клієнта"
КТМФЗ 14 "МСБО 19 – Обмеження на активи за визначеною виплатою, вимоги щодо мінімальні фінансування та їх взаємозв'язок"
КТМФЗ 15 "Угоди про будівництво об'єктів нерухомості"
КТМФЗ 16 "Хеджування чистих інвестицій в закордонну господарську одиницю"
КТМФЗ 17 "Виплати негрошових активів власникам"
КТМФЗ 18 "Передачі активів від клієнтів"
КТМФЗ 19 "Погашення фінансових зобов'язань інструментами власного капіталу"
КТМФЗ 20 "Витрати на розкривні роботи на етапі добування в кар'єрі"
КТМФЗ 21 "Обов'язкові платежі"
ПКТ 7 "Введення євро"
ПКТ 10 "Державна допомога: відсутність конкретного зв'язку з операційною діяльністю"
ПКТ 15 "Операційна оренда: заохочення"
ПКТ 25 "Податки на прибуток: зміни у податковому статусі суб'єкта господарювання або його акціонерів"
ПКТ 27 "Оцінка сутності операцій, які мають юридичну форму угоди про оренду"
ПКТ 29 "Угоди про концесію послуг: розкриття інформації"
ПКТ 31 "Дохід: бартерні операції, пов'язані з рекламними послугами"
ПКТ 32 "Нематеріальні активи: витрати на сторінку в Інтернеті"

1.4 Моделі бухгалтерського обліку

Бухгалтерський облік визначається середовищем, в якому він функціонує. Кожній країні притаманні своя історія, свої цінності, політична система, бухгалтерський облік. Із всіх країн світу виділяють групи країн, кожна з яких можна поєднати по окремим ознакам. По спільності проявлення ознак визначаються моделі бухгалтерського обліку.

На певному етапі розвитку бухгалтерського обліку сформувалися основні школи бухгалтерського обліку, кожна з яких має свій аспект:

Італійська - юридичний аспект;

Французька - економічний аспект;

Німецька - процедурний аспект;

Англо-американська - психологічний аспект.

Характеристика основних шкіл бухгалтерського обліку наведена в табл. 1.1

Відомий етап розвитку бухгалтерського обліку, коли виділяли чотири групи країн, кожна з яких об'єднана за деякими загальними підходами:

Перша група - англомовні країни	} використовують подвійну бухгалтерію з метою визначення фін. результату
Друга група - континентальні країни	
Третя група - латиноамериканські країни	
Четверта група - Східна Європа – для контролю збереження цінностей.	

Для бухгалтерського обліку англомовних країн особливістю є не державний підхід, а професійний. Асоціації бухгалтерів розробляють основні облікові принципи, які визначають державні органи. Бухгалтерський облік ведеться для потреб інвесторів і кредиторів.

У Континентальних країнах облік ведеться за принципами встановленими державними органами, обов'язковими для всіх суб'єктів господарювання. Облік ведеться для потреб державних, податкових органів.

У Латиноамериканських країнах мета обліку – відобразити інфляційні процеси.

У країнах Східної Європи облік вели від імені або за дорученням державних органів.

Таблиця 1.1 Характеристика основних шкіл бухгалтерського обліку

Проблеми обліку	Вирішення проблем школами бухгалтерського обліку			
	італійська	французька	німецька	англо-американська
Мета обліку	контроль осіб господарського процесу	ефективність використання ресурсів підприємства	розробка раціональних облікових процедур	контроль адміністрації
Предмет обліку	права та обов'язки осіб	ресурси	процедури	поведінка адміністрації
Об'єкт обліку	документи	цінності	цінності	цінності
Базова наука	право	політична економія	математика	психологія
Баланс (зміст)	рівновага прав і обов'язків	рівновага доходів і витрат	рівновага дебетових і кредитових сальдо	рівновага засобів із кредиторською заборгованістю та капіталом
Баланс (відношення до рахунків)	витікає з рахунків	витікає з рахунків	рахунки витікають з балансу	не принципово
Оцінка	ціни реалізації	собівартість	не принципово	відповідно до мети управління
Рахунки по змісту	тільки розрахунків	тільки інвентарні та операційні	активно-пасивні	екрани
Причина подвійного запису	зміна прав та зобов'язань	обмін цінностями	витікають з балансу	не принципово
Метод	індукція	індукція	дедукція	індукція
Межі обліку	мікрооблік	мікро- та макрооблік	мікро- та макрооблік	мікрооблік

У процесі історичного розвитку виникають та удосконалюються національні системи бухгалтерського обліку. Для визначення спільних рис і відмінностей в організації бухгалтерського обліку між країнами необхідна класифікація систем бухгалтерського обліку за певними ознаками.

По спільності проявлення ознак виділяється декілька моделей

бухгалтерського обліку.

За суб'єктивно-географічною ознакою виділяються:

Британо-американська (англо - американська) модель

Країни цієї моделі: Австралія, Велика Британія, Венесуела, Гонконг, Ізраїль, Індія, Ірландія, Ісландія, Канада, Кіпр, Кенія, Мексика, Нігерія, Нова Зеландія, Нідерланди, Центральна Америка, США та інші країни із значним британо - американським впливом.

Окремо виділяється британська і американська модель.

Характерні риси британо - американської моделі:

- орієнтація обліку на потреби інвесторів і кредиторів;
- наявність розвинутого ринку цінних паперів;
- високий рівень професійної бухгалтерської підготовки;
- наявність великої кількості транснаціональних корпорацій.

Континентальна модель

Країни цієї моделі: Австрія, Бельгія, Греція, Єгипет, Італія, Норвегія, Португалія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Швейцарія, Швеція, Японія та інші.

Окремо виділяється французька і німецько-датська модель.

Характерні риси континентальної моделі:

- тісні зв'язки з банками;
- детальний юридичний регламент обліку і звітності;
- орієнтація обліку і звітності на інтереси державного управління оподаткуванням;
- макроекономічне планування (сильний вплив ЄС).

Південно - американська модель

Країни цієї моделі: Аргентина, Бразилія, Перу, Чилі, Еквадор, та інші країни з нестабільною економікою.

Характерні риси південно – американської моделі:

- високий рівень інфляції;

- жорсткі вимоги держави до обліку і контролю доходів фірм та населення;
- облікова політика жорстко визначена;
- орієнтація обліку і звітності на вимоги державного планування.

Південно - європейська модель

Об'єднує минулі соціалістичні країни. Країни цієї групи є перехідними до той чи іншої моделі бухгалтерського обліку або створення нової моделі під впливом міжнародних стандартів і національних систем.

За ознакою об'єднання країн:

Країни Європейського Співтовариства

Характерні риси моделі бухгалтерського обліку країн Європейського Співтовариства:

- дві бухгалтерії (загальна та аналітична);
- прибуткова база плану рахунків;
- мета облікової системи - збільшення прибутку.

Країни Організації Об'єднаних Націй

Характерні риси:

- дві бухгалтерії;
- виробнича база плану рахунків;
- мета облікової системи – збільшення доходу.

Ісламська модель обліку

Розповсюджена в країнах Близького Сходу – основна ідея моделі знаходиться під впливом релігійних ідей.

Характерні риси:

- забороняється отримувати дивіденди як прибуток;
- при оцінці активів та зобов'язань компанії перевага надається ринковим цінам.

За ознакою ініціативи розвитку обліку (за результатами аналізу системи обліку в США та декількох європейських країнах) виділяються

моделі:

Континентальна Європа – розвиток обліку був ініційований законодавчими актами;

Великобританія – з обліковою професією (дипломованими бухгалтерами);

США – з інженерними та громадськими бухгалтерами.

За ознакою «сфер впливу» на систему обліку виділяють:

- британську модель - впливає на розвиток обліку в Австралії та Індії;
- американську модель – впливає на розвиток обліку в Мексиці і в цілому ряді латиноамериканських країнах, Ізраїлі та Японії;
- французьку модель – впливає на облік Південної Європи, районах Середземномор'я і деяких інших.

За ознакою трактування обліку виділяють основні варіанти трактування обліку:

- макроекономічний;
- мікроекономічний;
- незалежний;
- одноманітний.

1.5 Національні системи бухгалтерського обліку

На розвиток бухгалтерського обліку впливають внутрішні та зовнішні фактори, що визначають національні особливості бухгалтерських систем. Вважається, що на бухгалтерські системи зарубіжних країн перш за все впливають фактори соціального середовища.

До факторів соціального середовища відносяться :

Стадія економічного розвитку, особливості підприємницької діяльності, ступінь втручання керівництва в економічні відносини, групи

користувачів та укладачів бухгалтерської звітності, цілі, які вони при цьому переслідують, характер бухгалтерської професії, наявність специфічних прийомів регулювання бухгалтерського обліку, рівень інфляції, культурні відносини, законодавчу систему, політичну систему, систему освіти, міжнародний вплив.

Американські вчені вважають, що середовище в якому функціонує облік, знаходиться під впливом таких факторів:

- тип правління в країні;
- тип економічної системи;
- галузь економіки;
- організації, що існують в цьому суспільстві;
- тип регулювання та контролю;
- загальний рівень освіти;
- економічний розвиток суспільства.

До факторів, що визначають особливості національних систем обліку та звітності в міжнародній практиці відносять :

- ступінь розкриття фінансової інформації;
- вплив закону про компанії на облік;
- важливість розрахунку прибутку;
- значення принципу обачності;
- вплив податкового законодавства;
- значення інфляції;
- орієнтація звітної інформації на користувачів ринків капіталів.

На побудову та функціонування національних систем бухгалтерського обліку одним з **основних факторів впливу є загальна економічна ситуація в кожній** країні. Країни можна поділити на ті, які мають високий рівень інфляції, і країни, що мають низький рівень інфляції. В країнах з низьким рівнем інфляції облік базується на принципі «незмінності первісної оцінки». Суть цього принципу полягає у відображенні в обліку обсягу реалізації,

понесених витрат та інших фінансових угод за цінами, які склалися на момент укладання таких угод. У тих країнах, де інфляція впливає на економіку, в обліку використовуються спеціальні методики розрахунку впливу інфляції.

Наприклад:

- у Бельгії – немає спеціальних розпоряджень з обліку інфляційних явищ;
- у Люксембурзі - цей напрям бухгалтерської діяльності не розвивався;
- у Данії – немає стандартів, які б регулювали інфляційні явища;
- у Великобританії – головний документ – вказівки про інфляційний облік;
- в Італії – немає правил, пов'язаних з інфляційними процесами, дозволено проводити переоцінку з використанням спеціальних індексів;
- у Португалії – податкове законодавство дозволяє проводити переоцінку основних засобів, для чого можна користуватися пропорціями переоцінки, які базуються на індексі споживчих цін;
- у Швеції - на сучасному етапі припинена робота в цьому напрямку.

Значний вплив на національну систему обліку здійснює наявність законодавчої бази та інших нормативних документів, їх відповідність міжнародній практиці і затвердженням національним стандартам.

Країни-законодавці відрізняються обов'язковістю дотримання законів за принципом «дозволено те, що дозволено». Облікові правила в цих країнах регламентовані і визначаються законодавством. Процедури ведення обліку деталізуються і регламентуються. Головна задача обліку – визначення державних податків та контроль за своєчасною та повною їх сплатою.

У країнах – не законодавців, дозволений підхід за принципом «дозволено те, що не заборонено». Облікові стандарти в цих країнах не регулюються державою, а визначаються професійними організаціями бухгалтерів.

На формування національних систем обліку впливає **професійне самоврядування**. Провідні фахівці з бухгалтерського обліку можуть впливати на формування системи бухгалтерського обліку.

На національні системи обліку впливає **система оподаткування**. У багатьох країнах Європейського Співтовариства у фінансовій звітності витрати відображають за тією сумою, за якою вони приймаються для податкових розрахунків. У тих країнах, в яких система оподаткування має значний вплив, бухгалтерський облік спрямований на дотримання норм податкового законодавства, бухгалтерський облік ведеться на задоволення потреб фіскальних органів.

1.6. Міжнародна система рахунків

Рахунки бухгалтерського обліку призначені для формування облікової інформації про факти і операції фінансово-господарської діяльності та її відображення у фінансовій звітності.

Система рахунків бухгалтерського обліку представлена типовим планом, в якому рахунки обліку групуються за економічним змістом, призначенням, структурою в систематизованому переліку.

План рахунків – це сукупність усіх рахунків з відповідними кодами. На теперішній час існують міжнародні плани рахунків:

- план рахунків англосаксонської моделі обліку;
- план рахунків Європейського Союзу;
- план рахунків організації Африканської єдності.

Основні принципи до побудови планів рахунків в бухгалтерському обліку:

1. Міжнародні вимоги до бухгалтерського обліку:
 - точне відображення майнового та фінансового стану;
 - правильність оцінки засобів і джерел;
 - наявність облікових періодів;

- постійність методів оцінки.

2. Визначення у плані рахунків їх категорій:

- балансові рахунки;

- рахунки для визначення результатів діяльності;

- рахунки управлінського обліку.

3. Методи визначення фінансових результатів діяльності:

- балансовий;

- витрати – випуск;

- управлінський;

- поєднання фінансового та управлінського обліку.

4. Виділення основних рахунків, субрахунків першого та другого порядків, аналітичні рахунки першого та другого порядків, кодування планів рахунків, який визначає: класи 1-5 (балансові рахунки); класи 6-7 (рахунки витрати – випуск); клас 8 (позабалансові рахунки); клас 9 (рахунки управлінського обліку); клас 10 (резерв для внутрішніх потреб).

Досвід обліку у зарубіжних країнах виділяє класифікацію рахунків за напрямками:

1. Класифікація рахунків за елементами, яка визначає основне бухгалтерське рівняння: $\text{Актив} = \text{Зобов'язання} + \text{Капітал}$ та виділяє рахунки активів, зобов'язань, капіталу, доходів, витрат.

2. Класифікація рахунків на групи за тривалістю використання цих рахунків:

- балансові (реальні) рахунки - рахунки активів, капіталу, зобов'язань;

- номінальні (тимчасові) рахунки - рахунки доходів, витрат, фінансових результатів.

Балансові рахунки мають залишки на кінець звітного періоду, на їх основі складається звіт про фінансовий стан підприємства. У свою чергу вони поділяються на такі підгрупи:

Рахунки активів

На рахунках, які є активними, відображається наявність та зміни (рух) активів підприємства за звітний період (основні засоби, нематеріальні активи, запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість тощо).

Рахунки зобов'язань

На цих рахунках, які є пасивними, відображається наявність та зміни зобов'язань підприємства за звітний період (кредиторська заборгованість за розрахунками з постачальниками, банками, іншими суб'єктами господарювання, працівниками тощо).

Рахунки власного капіталу

На цих рахунках, які є пасивними, відображається наявність та зміни власного капіталу підприємства за звітний період (статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток тощо).

Номінальні (тимчасові) рахунки призначені для обліку витрат підприємства за їх елементами та доходів за їх видами, які є основою для складання звіту про прибутки та збитки. У свою чергу номінальні рахунки поділяються на такі групи:

Рахунки витрат

Це активні рахунки, які використовуються для обліку, накопичення витрат за їх елементами впродовж звітного періоду. Наприкінці звітного періоду витрати з цих рахунків переносяться на рахунок фінансових результатів, після чого ці рахунки закриваються і не мають залишків.

Рахунки доходів

Вони є пасивними рахунками і призначені для обліку доходів за їх видами (доходи від основної діяльності, фінансової діяльності, інвестиційної діяльності) впродовж звітного періоду. Наприкінці звітного періоду доходи з цих рахунків переносяться на рахунок фінансових результатів, після цього вони закриваються і не мають залишків.

3. Класифікація рахунків відповідно до форм фінансової звітності:

- рахунки Звіту про фінансовий стан (рахунки активів, зобов'язань, капіталу);

- рахунки звіту про прибутки та збитки (рахунки доходів, витрат, фінансових результатів).

Методика побудови плану рахунків у зарубіжних країнах визначається на законодавчому рівні. Практика бухгалтерського обліку виділяє такі основні методики побудови планів рахунків:

- послідовне розташування рахунків за групами, субрахунки не використовуються;

- рахунки поділяються на класи.

У країнах англо – американської системи бухгалтерського обліку відсутній єдиний план рахунків. Управлінський персонал цих країн, відповідно до своїх потреб самостійно визначає план рахунків, але такий власний план рахунків відповідає вимогам національних стандартів з бухгалтерського обліку та міжнародним стандартам. Кожний рахунок має свій номер і рахунки розташовані у певній послідовності, наприклад, рахунки активів розпочинаються з цифри 1 і мають нумерацію з 100 до 199, рахунки пасивів розпочинаються з цифри 2 і мають нумерацію з 200 до 299, рахунки власного капіталу і зобов'язань мають першу цифру 3 і нумерацію з 300 до 399, рахунки доходів це рахунки від 400 до 499, рахунки витрат мають нумерацію від 500 – 599.

На рис. 1.1. – 1.8 представлена інформація про структуру та зміст діяльності суспільної колегії Японії, характерні риси японського бухгалтерського обліку, схема формування національного плану рахунків у Франції, характеристика національної ради бухгалтерського обліку у Франції, зміст та вимоги, регулювання, особливості бухгалтерського обліку у Німеччині, номенклатура рахунків Німеччини.

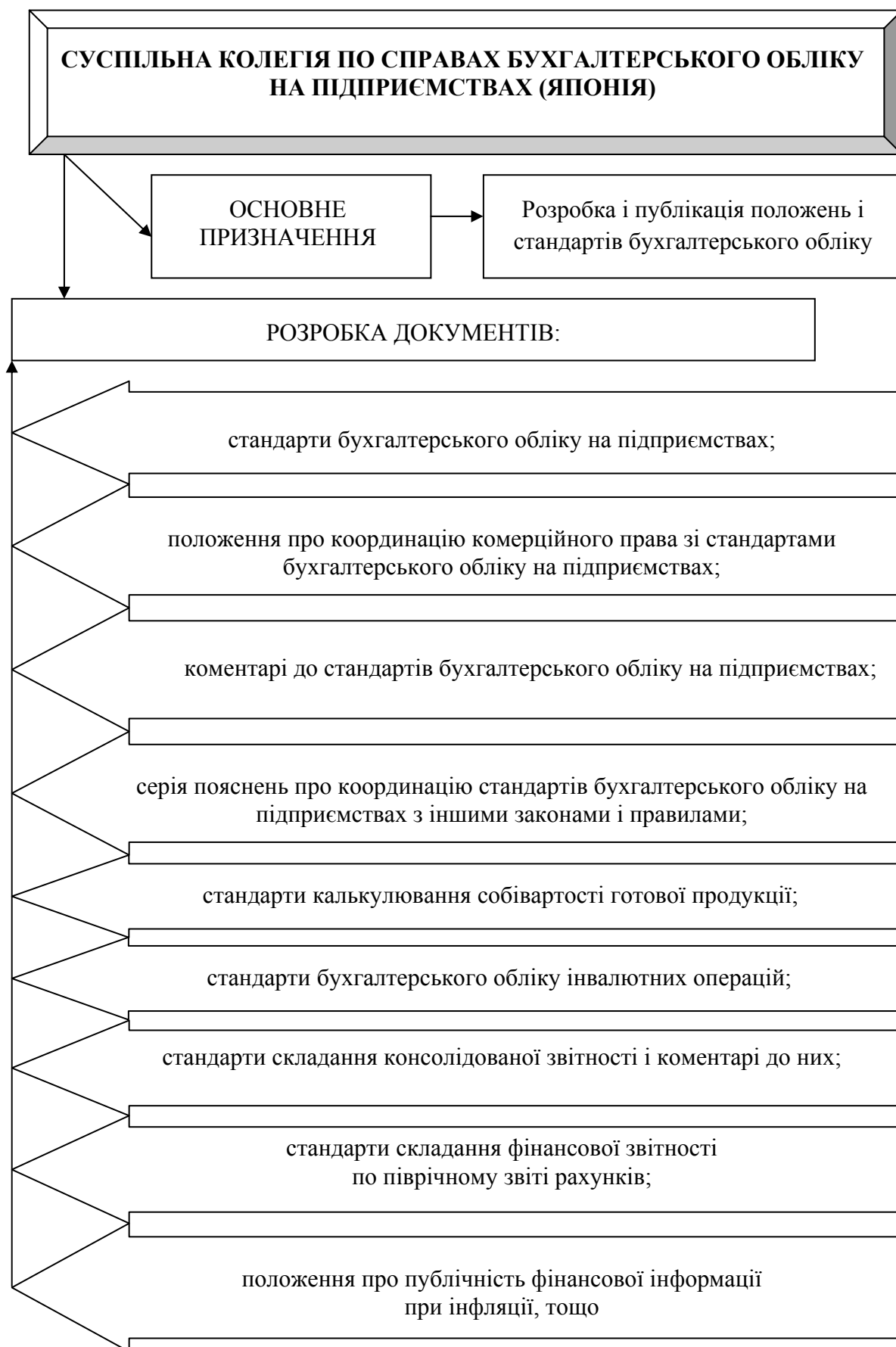

Рисунок 1.1 – Структура та зміст діяльності Суспільної колегії

Рисунок 1.2 – Характерні риси японського бухгалтерського обліку

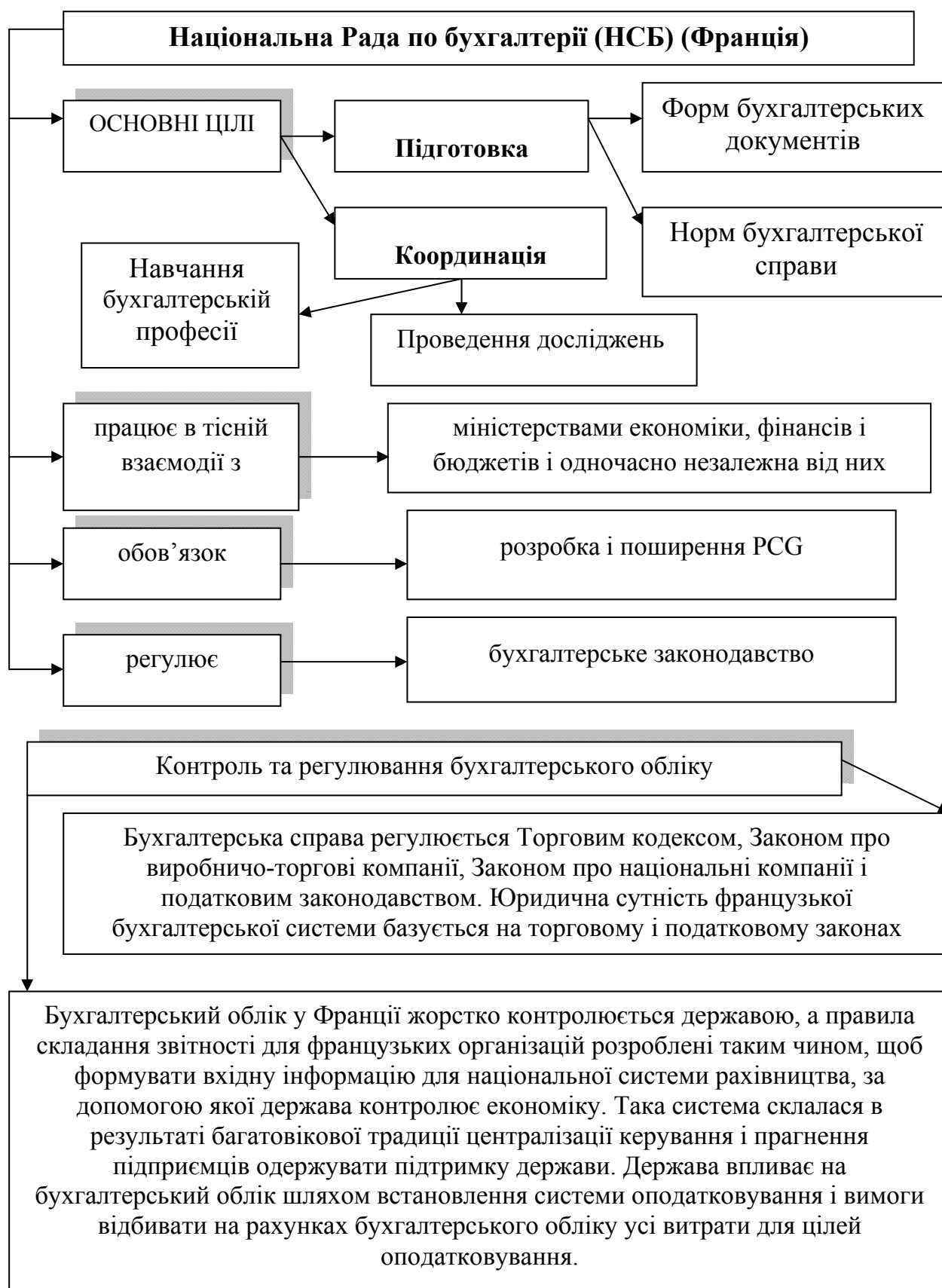

Рисунок 1.3 - Національна рада по бухгалтерії та контроль і регулювання бухгалтерського обліку (Франція).

Рисунок 1.4 - Задачі бухгалтерського обліку у Німеччині

Рисунок 1.5 - Вимоги до бухгалтерського обліку в Німеччині

Рисунок 1.6 - Регулювання бухгалтерського обліку Німеччини

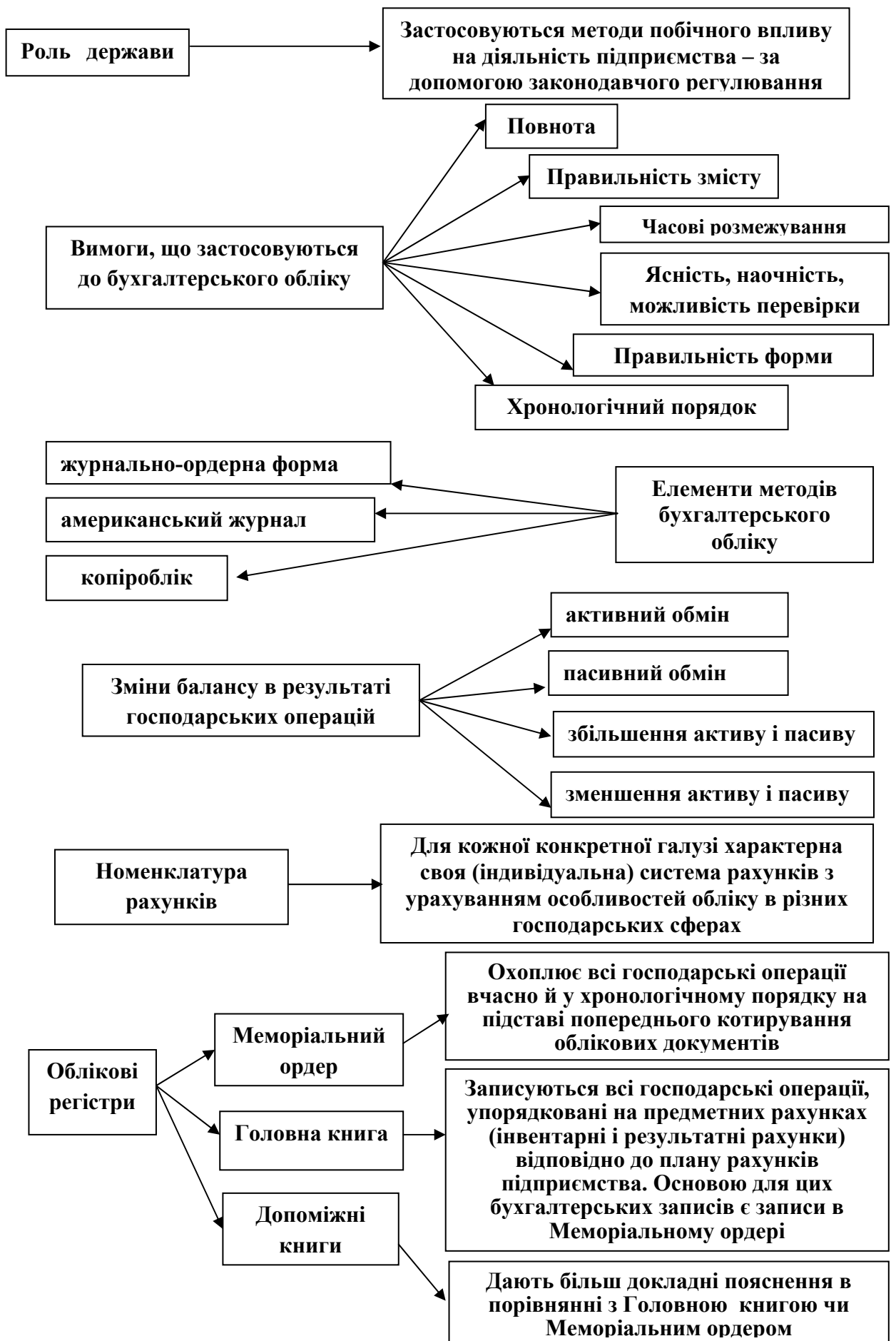

Рисунок 1.7 - Схема особливостей бухгалтерського обліку в Німеччині

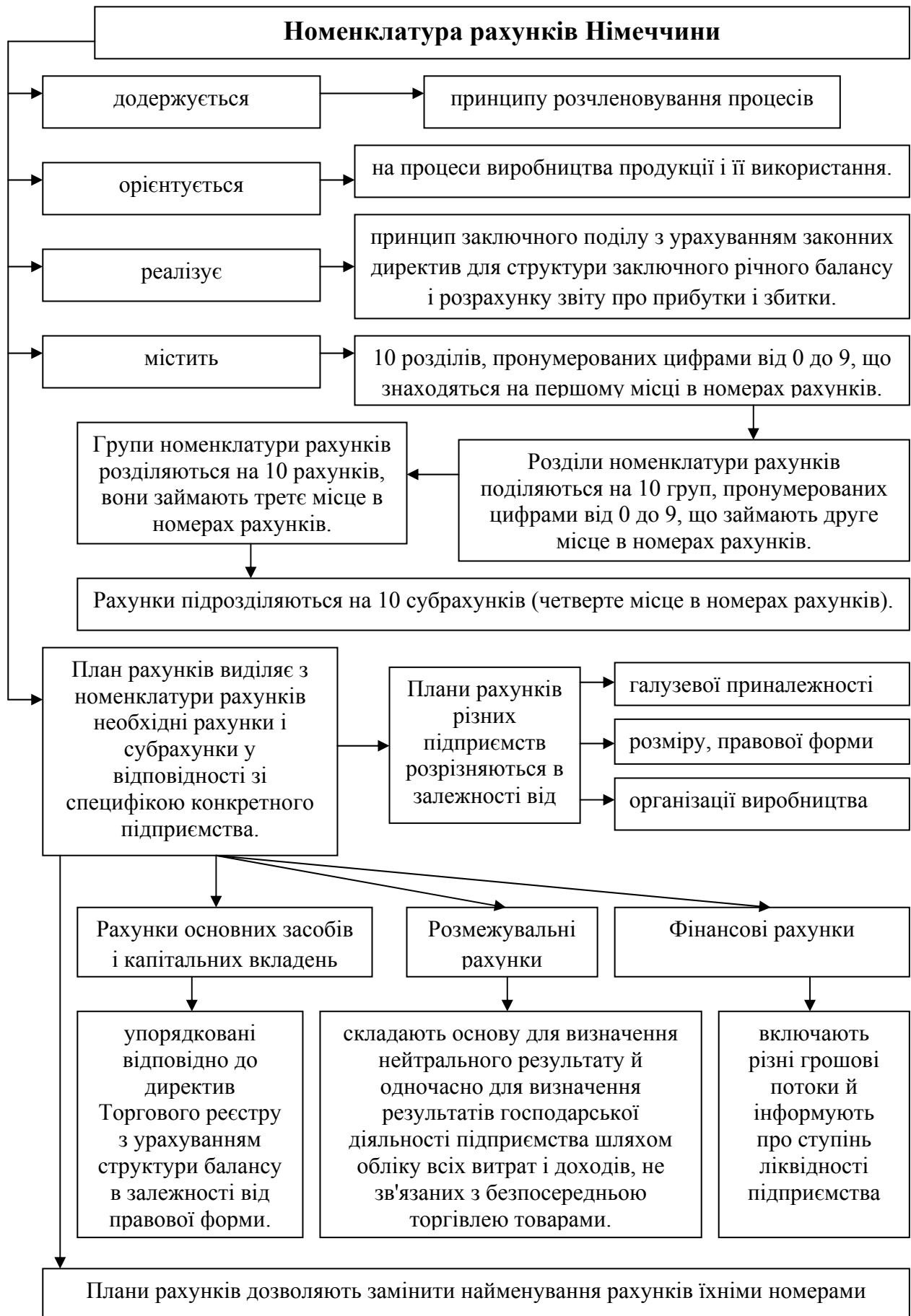

Рисунок 1.8 - Номенклатура рахунків Німеччини

1.7 Контрольні запитання

1. Надати характеристику елементам концептуальної основи обліку.
2. Пояснити принцип автономності.
3. Пояснити принцип безперервності діяльності.
4. Пояснити принцип достовірності.
5. Пояснити принцип собівартості.
6. Пояснити принцип нарахування.
7. Пояснити принцип реалізації.
8. Пояснити принцип обачливості.
9. Пояснити принцип постійності.
10. Надати визначення, порядок розробки міжнародних стандартів фінансової звітності.
11. Пояснити, як використовуються міжнародні стандарти в зарубіжних країнах і в Україні.
12. Наведіть структуру Ради з МСФЗ.
13. Надати характеристику основних шкіл бухгалтерського обліку.
14. Назвати моделі бухгалтерського обліку та їх характерні риси.
15. Назвати фактори впливу на системи бухгалтерського обліку.
16. Пояснити принципи і класифікацію міжнародної системи рахунків.
17. Надати характеристику плану рахунків Франції в порівнянні з планом рахунків України.
18. Пояснити переваги використання фінансових звітів, складених відповідно до МСФЗ.

1.8 Тести для самоконтролю

1. **Визначити якому принципу відповідає твердження «розмежування доходів і витрат між періодами та відповідності доходів звітного періоду з витратами, завдяки яким одержані ці доходи»:**
 - а) принципу постійності.

- б) принципу відповідності.
- в) принципу собівартості.
- г) принципу реалізації.

2. До складу якісних характеристик фінансових звітів не входить:

- а) зрозумілість;
- б) зіставність;
- в) доречність;
- г) облікова політика.

3. Покажіть відповідність основних характеристик облікової інформації до визначень шляхом внесення правильних літер в рядки зліва.

Визначення	Основні характеристики
_____ 1. Користувачі	а) порівняння з попередніми періодами та іншими підприємствами.
_____ 2. Обмеження корисності	б) корисність інформації – допомагає користувачам приймати кращі рішення.
_____ 3. Допоміжна якість	в) особи, що приймають рішення, потрібна фінансова інформація.
_____ 4. Мета	г) доречність, достовірність, зрозумілість.
_____ 5. Поріг визнання	д) суттєвість суми – не такі великі, щоб впливати на важливі рішення.
_____ 6. Якість інформації	е) вартість розробки та звітування менша, ніж цінність вигоди для осіб особами, які приймають рішення.

4. «Застосування обраної облікової політики протягом тривалого часу» - це принцип:

- а) періодичності;
- б) відповідності;
- в) постійності;
- г) автономності.

5. Міжнародний стандарт містить:

- а) об'єкт обліку, визнання об'єкту обліку, оцінку, відображення у фінансовій звітності;
- б) об'єкт обліку, визнання об'єкту обліку, оцінку, обрану облікову політику;

в) визнання об'єкту обліку, оцінку, відображення у фінансовій звітності;

г) об'єкт обліку, визнання об'єкту обліку, оцінку, відображення у примітках до фінансової звітності. фінансовій звітності.

6. За суб'єктивно-географічною ознакою виділяють моделі бухгалтерського обліку:

а) континентальна модель;

б) ісламська модель;

в) американська модель;

г) країни Європейського співтовариства.

7. До факторів впливу на системи національного бухгалтерського обліку соціального середовища вважають:

а) загальний рівень освіти;

б) значення інфляції;

в) вплив податкового законодавства.

8. Вся сукупність рахунків поділяється на :

а) балансові і номінальні рахунки;

б) балансові і позабалансові рахунки;

в) рахунки активів, номінальні рахунки;

г) балансові рахунки і рахунки доходів і витрат.

9. Баланс складається на основі залишків за рахунками:

а) балансовими;

б) номінальними;

в) доходів;

г) витрат.

10. На кінець звітного періоду мають залишки рахунки:

а) номінальні;

б) балансові;

в) рахунки доходів;

г) рахунки витрат.

11. Номінальні рахунки поділяються на рахунки :

- а) власного капіталу, зобов'язань;
- б) доходів і витрат;
- в) активів і власного капіталу;
- г) доходів і зобов'язань.

12. На кінець звітного періоду рахунки доходів і витрат:

- а) закриваються і не мають залишків;
- б) мають залишки і відображаються у Балансі;
- в) мають залишки і відображаються у Звіті про прибутки та збитки;
- г) мають залишки і відображаються у Звіті про власний капітал.

13. Якщо підприємство не має наміру ліквідуватися, фінансова звітність повинна відповідати принципу:

- а) нарахування;
- б) безперервності;
- в) обачності;
- г) достовірності.

14. Структура Ради з Міжнародних стандартів включає:

- а) дорадчу раду, РМСБО;
- б) консультативну групу, РМСБО;
- в) консультативну групу, дорадчу раду;
- г) комітет з тлумачень МСФЗ, Консультативну групу, дорадчу раду;
- д) консультативну групу, дорадчу раду, РМСБО, Комітет з тлумачень.

15. Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку заснований у:

- а) 1973 р.;
- б) 1963 р.;
- в) 1984 р.;
- г) 2001 р.

Тема 2 Фінансова звітність, її зміст та інтерпретація

- 2.1 Призначення і зміст фінансової звітності.
- 2.2 Звіт про фінансовий стан, його побудова, зміст і оцінка статей.
- 2.3 Звіт про прибутки та збитки, його зміст та формати.
- 2.4 Призначення і методика складання Звіту про рух грошових коштів.
- 2.5 Звіт про зміни у власному капіталі.
- 2.6 Примітки до фінансової звітності.
- 2.7 Аналіз фінансової звітності.
- 2.8 Контрольні запитання.
- 2.9 Тести для самоконтролю.

2.1 Призначення і зміст фінансової звітності

Фінансова звітність – це система взаємопов'язаних узагальнюючих показників, що відображають фінансовий стан підприємства, установи, організації та результати діяльності за звітний період.

Фінансові звіти загального призначення – це звіти, що відповідають потребам тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їхніх конкретних інформаційних потреб.

Мета фінансової звітності – надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання, яка є корисною для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень.

Відповідно до МСФЗ 1 фінансова звітність повинна надавати інформацію про:

- активи;
- зобов'язання;
- власний капітал;
- доходи та витрати, у тому числі прибутки та збитки;
- внески власників та виплати власникам;

- рух грошових коштів.

Фінансова звітність, складена згідно з МСФЗ, задовольняє інформаційні потреби, що є загальними для всіх користувачів. Такі фінансові звіти не здатні забезпечити окремих користувачів усією інформацією, потрібною їм для прийняття рішень. Через це, окремі групи користувачів можуть встановлювати інші або додаткові вимоги до інформації. Наприклад, уряд країни може встановити додаткові звіти для визначення і контролю податків, керівництво підприємства може визначати склад і зміст внутрішньої звітності, яка необхідна для планування, контролю, прийняття рішень.

Згідно з МСФЗ 1 повний комплект фінансової звітності включає:

- Звіт про фінансовий стан на кінець періоду;
- Звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід за період;
- Звіт про зміни у власному капіталі за період;
- Звіт про рух грошових коштів за період;
- Примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення;
- Порівняльну інформацію стосовно попереднього періоду;
- Звіт про фінансовий стан на початок найбільш раннього порівняльного періоду, коли суб'єкт господарювання застосовує облікову політику ретроспективно або здійснює ретроспективний перерахунок статей своєї фінансової звітності, або коли він класифікує статті своєї фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ.

Призначення Звіту про фінансовий стан – надання інформації про фінансовий стан підприємства на певну дату.

Призначення Звіту про прибутки та збитки – надання інформації про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства за звітний період.

Призначення Звіту про зміни у власному капіталі – надання інформації

про зміни у власному капіталі звітного періоду.

Призначення Звіту про рух грошових коштів – надання інформації про надходження і витрачання грошових коштів внаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності протягом звітного року.

Призначення Викладу облікової політики та пояснювальних приміток – повне розкриття інформації про діяльність підприємства.

Жодний звіт не може надати всю потрібну користувачам інформацію, а тому всі компоненти фінансових звітів слід розглядати та інтерпретувати у комплексі.

Завдяки якісним характеристикам фінансових звітів інформація стає корисною і зрозумілою для користувачів фінансової звітності. Відповідно до МСФЗ якісні характеристики фінансової звітності включають:

- зрозумілість;
- доречність;
- достовірність;
- зі ставність.

Зрозумілість – це якість інформації, що подається у фінансових звітах, яка дає можливість користувачам її розуміння та однозначне тлумачення. При цьому враховується те, що користувачі мають необхідні базові знання.

Доречність – інформація є доречною, якщо вона впливає на рішення користувачів та допомагає їм оцінити минулі, теперішні та майбутні події, або підтверджує чи змінює їхні минулі оцінки.

Доречність інформації визначається:

- характером інформації;

Суттєва інформація – це така інформація, якщо її пропуск або неправильне відображення може вплинути на рішення користувачів, прийняті на основі фінансових звітів.

Суттєвість залежить від обсягу статті та помилки, допущеної у зв'язку з пропуском чи невірним відображенням. Несуттєві статті слід надавати у сукупності.

Достовірність інформації означає, що вона не містить помилок та необ'єктивних даних і користувачі можуть покластися на неї тою мірою, якою вона відображає, або, як очікується, буде відображати дійсний стан справ.

Достовірність інформації визначається:

- правдивістю подання;
- превалюванням сутності над формою;
- нейтральністю;
- обачністю;
- повнотою.

Правдиве подання інформації це:

- вибір і використання відповідної облікової політики;
- забезпечення основних якісних характеристик інформації;
- додаткове розкриття інформації.

Превалювання сутності над формою означає, що операції та інші події повинні обліковуватися, правдиво відображатися, а також повинні розкривати інформацію відповідно до їхньої сутності та економічної реальності, а не лише виходячи з їх юридичної форми. Сутність не завжди відповідає тому, що впливає з їх юридичної форми.

Наприклад: передача активу іншій стороні в оренду може розглядатися та подаватися у фінансовій звітності по різному. На практиці може відбуватися ситуація коли сутність операції не завжди відповідає умовам угоди, а саме:

- згідно з документами право власності на орендований актив не переходить іншій стороні, а на практиці актив зараховують на баланс орендаря;

- можуть існувати угоди про передачу активу іншій стороні, а він залишається у суб'єкта господарювання і приносить економічні вигоди, у такому випадку він повинен відображатися на балансі суб'єкта господарювання, хоча з юридичної точки зору він повинен бути на балансі

іншої сторони.

Нейтральність інформації означає, що інформація представлена у фінансових звітах об'єктивна та достовірна.

Вибір інформації, визнання об'єктів обліку, метод оцінки, достовірність її подання не повинні бути викривленими на користь певного користувача, а бути нейтральними. Фінансові звіти не є нейтральними, якщо вони впливають на прийняття рішення користувачів для досягнення певної мети.

Обачність інформації означає дотримання певної обережності при формуванні думки таким чином, щоб активи підприємства або дохід не були завищені, а зобов'язання та витрати занижені, оскільки фінансові звіти, у такому разі не будуть нейтральними, а значить і достовірними.

Наприклад, створення резерву сумнівних боргів на дебіторську заборгованість зменшує чисту реалізаційну вартість дебіторської заборгованості, до якої є сумніви в її погашенні дебіторами.

Повнота інформації означає відображення у фінансовій звітності інформації про всі операції та факти діяльності та їх можливі наслідки.

Зіставність характеризує можливість користувачі порівнювати:

- фінансові звіти за різні періоди;
- фінансові звіти різних суб'єктів господарювання.

Відповідно до МСФЗ суб'єкт господарювання подає порівняльну інформацію стосовно попереднього періоду щодо усіх сум, наведених у фінансовій звітності поточного періоду. Суб'єкт господарювання повинен включати порівняльну інформацію також в описову частину, якщо вона є доречною для розуміння фінансової звітності поточного періоду.

Сукупність однорідної інформації, що відображується у фінансових звітах, називають елементами фінансової звітності.

Елементи фінансової звітності – фінансові результати фінансово-господарських операцій та фактів, які об'єднані у категорії відповідно до їх економічного змісту.

Елементу Звіту про фінансовий стан – активи, зобов'язання, власний капітал.

Елементи звіту про фінансові результати – дохід, витрати, прибуток, збиток.

Елементи звіту про зміни власного капіталу – наприклад, зареєстрований капітал, додатковий капітал, резервний капітал, вилучений капітал, неоплачений капітал, чистий прибуток.

Елементи звіту про зміни власного капіталу у різних країнах мають свої відмінності.

Елементи поділяються на окремі статті, які можуть об'єднуватися в однорідні групи виходячи з певної класифікації. Визнання елементів фінансових звітів – це процес опису, оцінки та включення до фінансового звіту певної статті. Визнання передбачає словесний опис статті та визначення грошової суми, в якій елементи звітності мають бути відображені в фінансовій звітності.

Стаття визнається елементом фінансового звіту, якщо відповідає критеріям:

- існує ймовірність збільшення або зменшення майбутніх економічних вигод, пов'язаних з нею;
- оцінка (вартість або собівартість статті може бути достовірно визначена).

Концептуальні основи передбачають використання таких видів оцінок:

- історична вартість;
- поточна вартість;
- вартість реалізації;
- дисконтована вартість.

МСФЗ використовують ще один вид оцінки – це оцінка за справедливою вартістю. МСФО 13 «Оцінка справедливої вартості» надає визначення справедливої вартості – це ціна, яка була б отримана при продажу активу або сплачена при передачі зобов'язання між учасниками ринку на

дату оцінки.

Відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку:

Актив – це ресурс, який контролюється підприємством у результаті минулих подій та, як очікується, забезпечить збільшення економічних вигод у майбутньому.

Умови визнання активу:

1. Суб'єкт господарювання отримав ресурс внаслідок минулих подій, операцій: придбання за кошти, виробництво; внески власників; обмін на інші активи; безоплатне надходження.

2. Отримані ресурси втілюють майбутні економічні вигоди.

Майбутні економічні вигоди можуть бути отримані внаслідок:

- реалізації;
- обміну на інші активи;
- використання;
- погашення зобов'язань;
- розподілу між власниками.

3. Вартість ресурсу може бути достовірно визначена.

Актив не визнається якщо:

- не виконується хоча б одна з умов визнання активу.

Приклад. Підприємство в 2016 році придбало депозитний сертифікат у банку терміном на 3 роки під 50% річних за 50 000 дол. США., визначивши цю суму як довгострокові фінансові інвестиції. 31.12.2016 р. були отримані відсотки від банку в сумі 25 тис. дол. США, а 1 вересня 2017 р. банк було оголошено банкрутом. У Балансі підприємства на 31.12. 2017 р. грошові кошти в сумі 50 000 дол. США не можуть бути визнані як актив, бо керівництво вважає малоімовірним, що фінансові інвестиції призведуть до надходження економічних вигод у вигляді доходів по відсотках у майбутньому, а номінальна вартість депозитного сертифікату буде відшкодована.

Зобов'язання – це теперішня заборгованість суб'єкта господарювання іншим юридичним або фізичним особам, що виникла внаслідок здійснених у

минулому операцій, подій, погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів, що втілюють у собі економічні вигоди.

Умови визнання зобов'язання:

- є ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його виникнення;

- сума, за якою воно підлягає погашенню, може бути достовірно визначена.

Операції, що впливають на визнання зобов'язання внаслідок минулих подій:

- укладання угоди про придбання активу;

- придбання активів у кредит;

- отримання позики;

- нарахування податків і витрат, які будуть сплачені пізніше;

- забезпеченість майбутніх платежів.

Власний капітал – частина активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Власний капітал визнається одночасно з визнанням активів чи зобов'язань, які призводять до його зміни. Оцінка власного капіталу визначається оцінкою відповідних активів і зобов'язань.

Дохід – це збільшення економічних вигод протягом облікового періоду у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання власного капіталу за рахунок внесків учасників).

Умови визнання доходу:

- відбувається зростання майбутніх економічних вигод, пов'язаних зі збільшенням активу або зі зменшенням зобов'язання;

- можна достовірно оцінити;

- покупцю передано право власності, ризик та винагороди, пов'язані з продукцією, товаром, послугами;

- відсутній контроль та управління реалізованої продукції, товару,

послуг.

Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу між власниками).

Умови визнання:

- існує зменшення майбутніх економічних вигод, пов'язаних зі зменшенням активів або зі збільшенням зобов'язань;

- зменшення майбутніх економічних вигод може бути достовірно визначено.

Приклад. Визначення елементів фінансової звітності внаслідок здійснення наступних господарських операцій:

Господарська операція	Елемент фінансової звітності
Благодійний внесок устаткування	Актив
Державний грант у формі грошових коштів	Актив
Собівартість реалізації	Витрати
Отримання товарів у кредит	Зобов'язання
Видані довгострокові векселі	Зобов'язання
Чистий прибуток	Власний капітал
Отримання позики	Зобов'язання
Збиток від курсових різниць	Витрати
Отримання відсотків	Дохід

Фінансові звіти в усіх країнах регламентуються на законодавчому рівні відповідними законами, інструкціями, методичними рекомендаціями, національними стандартами. В цих документах визначається диференційований перелік обов'язкових статей звіту про фінансовий стан, звіту про прибутки та збитки для малих, середніх і великих підприємств.

Підприємствам надається право самостійно використовувати додаткові статті, якщо це корисно для користувачів фінансової звітності.

Правовий аспект фінансової звітності у ринковій економіці зумовив законодавчий порядок у всіх країнах публікувати звіти про фінансову

діяльність підприємств, а саме Звіт про фінансовий стан та Звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

Джерелами інформації для складання фінансової звітності є результативні рахунки, наприклад, рахунки фінансових результатів поточної діяльності, рахунки збитків та прибутків, рахунки балансу підприємства.

Склад обов'язкової фінансової звітності підприємств окремих країн:

Великобританія – Баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів, пояснювальна записка разом із консолідованою звітністю.

Італія - Обов'язково: Баланс, звіт про прибутки та збитки, пояснювальна записка, операційний звіт (звіт про поточну діяльність), звіт аудиторів; звіт про рух капіталу, звіт про рух грошових коштів.

Франція – Балансовий звіт, звіт про прибутки та збитки, коментарі до них.

США – Балансовий звіт, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів, звіт про нерозподілений прибуток, звіт про акціонерний капітал.

Швейцарія – баланс, звіт про прибутки та збитки та примітки до нього, і додаток – звіт про рух фондів.

Кожна країна має свої особливості по складу фінансової звітності, але існують обов'язкові звіти для всіх країн – це баланс, звіт про прибутки та збитки і примітки до них.

У деяких країнах фінансова звітність включає звіт про нерозподілений прибуток, який може бути додатком до звіту про фінансові результати або подається окремо. Мета звіту – представити як чином розподілявся чистий прибуток та визначити нерозподілений прибуток на початок звітного періоду.

Фінансова звітність зарубіжних країн включає, як правило, додаткову інформацію за рахунками бухгалтерського обліку, аналіз економічних показників, інвестиційні проекти на майбутній період, іншу важливу інформацію для користувачів.

2.2 Звіт про фінансовий стан, його побудова, зміст і оцінка статей

Бухгалтерський баланс (Звіт про фінансовий стан) є основним звітом у всіх зарубіжних країнах – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає його активи, пасиви та власний капітал у грошовому виразі на певну дату.

В основу бухгалтерського балансу будь-якої країни покладено основне бухгалтерське рівняння, що відображає взаємозв'язок між активами, пасивами (зобов'язаннями) та власним капіталом:

$$\text{Актив} = \text{Капітал} + \text{Зобов'язання}$$

Загальна схема американського балансу:

$$\text{Актив} = \text{Зобов'язання} + \text{Капітал}$$

Загальна схема Континентального балансу:

$$\text{Актив} = \text{Капітал} + \text{Зобов'язання}$$

Загальна схема англійського балансу:

$$\text{Актив} = \text{Зобов'язання} + \text{Капітал}$$

Бухгалтерське рівняння покладено в основу бухгалтерських балансів і звітів про прибутки та збитки у всіх зарубіжних країнах.

Побудова бухгалтерського балансу в різних країнах має свої відмінності. В більшості західноєвропейських країнах:

- статті балансу групуються і розміщуються згори донизу в міру зростання ліквідності господарських засобів;
- статті пасиву балансу групуються і розміщуються згори донизу за ознакою зменшення часу, необхідного для повернення боргів.

Ті країни, які використовують МСФЗ, статті балансу розміщують у порядку зростання ліквідності.

Наприклад, у країнах англо-американської системи обліку, Естонії статті балансу розміщують у порядку зменшення ліквідності.

Приклад. Групування статей активу за ознакою зростання ліквідності та групування статей пасиву за ознакою зменшення часу погашення.

Групування статей активу за ознакою зростання ліквідності:	Групування статей пасиву за ознакою зменшення часу погашення
Необоротні активи	Власний капітал
Нематеріальні активи	Власний капітал
Основні засоби	Залучений капітал
Довгострокові фінансові інвестиції	Довгострокові зобов'язання
Оборотні активи	Поточні зобов'язання
Запаси	
Дебіторська заборгованість	
Короткострокові фінансові інвестиції	
Грошові кошти	

Є країни, в яких статті балансу групуються у зворотному напрямку, наприклад США, Англія, Канада. В Італії на Німеччини статті балансу групуються за економічним змістом.

Побудова балансу в різних зарубіжних країнах має свої особливості та відмінності від інших. Так, форма балансу може мати вертикальну чи горизонтальну форму розміщення активу та пасиву, відрізняються і групування статей в активі та пасиві.

МСФЗ 1 містить мінімальний перелік статей, які слід наводити у звіті про фінансовий стан:

- основні засоби;
- інвестиційна нерухомість;
- нематеріальні активи;
- фінансові активи;
- інвестиції, обліковані із застосуванням методу участі в капіталі;
- біологічні активи;
- запаси;
- торговельна та інша дебіторська заборгованість;
- грошові кошти та їх еквіваленти;
- довгострокові активи, утримувані для продажу, та активи, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена

діяльність»);

- торговельна та інша кредиторська заборгованість;
- забезпечення;
- фінансові зобов'язання;
- зобов'язання та активи щодо поточного податку, як визначено в МСБО 12 «Податки на прибуток»;
- відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи;
- зобов'язання, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5;
- неконтрольовані частки у власному капіталі;
- випущений капітал і резерви.

У міжнародній практиці є дві найважливіші форми подання балансу:

- двостороння (горизонтальна) форма, за якою активи підприємства розміщуються ліворуч (актив балансу), а зобов'язання і власний капітал – праворуч (пасив балансу), рівняння, на якому заснована структура балансу має вигляд:

$$\text{Активи} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал}$$

- одностороння (вертикальна) або послідовна форма, за якою послідовно, згори донизу, розміщуються актив і пасив балансу), рівняння, на якому заснована структура балансу має вигляд:

$$\text{Активи} - \text{Зобов'язання} = \text{Власний капітал}$$

$$\text{Активи} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал}$$

У деяких країнах обов'язкова форма балансу не встановлюється, наприклад в Швейцарії, тобто баланс може бути представлений в горизонтальній чи вертикальній формі. Однак законом встановлюється мінімально необхідна структура балансу.

Ті країни, які мають єдиний загальноприйнятий план рахунків, мають, як правило, регламентовану форму балансу. Ті країни, де суб'єкти господарювання розробляють власний план рахунків, форма балансу представлена у довільній формі, і законодавство лише регламентує

мінімальний набір інформації, яка повинна бути відображена у Звіті про фінансовий стан.

МСБО не визначають форму балансу, але містять вимоги, щодо розкриття певних статей активів, зобов'язань та власного капіталу. Статті, що підлягають розкриттю, можуть бути наведені безпосередньо у звіті або у примітках до нього.

МСФЗ передбачає два альтернативні підходи до подання статей у балансі:

- розмежування активів і зобов'язань на оборотні та не оборотні;
- подання активів і зобов'язань у порядку їхньої ліквідності.

Призначення відповідних активів, терміни погашення зобов'язань слід ураховувати у контексті операційного циклу.

Операційний цикл – проміжок часу між придбанням матеріалів, з яких розпочинається процес їх переробки, та реалізацією (після переробки) за гроші або інструмент, який вільно конвертується у гроші (вексель, чек тощо).

Критерії визнання активу оборотним, відповідно до МСФЗ 1:

- актив призначений для реалізації або використання в умовах звичайного операційного циклу;
- актив призначений для продажу;
- актив передбачено реалізувати протягом 12 місяців після звітного періоду;
- актив є грошовими коштами чи еквівалентами грошових коштів не має обмежень на їх використання;

Усі інші активи слід класифікувати як необоротні.

У зарубіжних країнах активи класифікуються на оборотні та необоротні, або на поточні та непоточні.

До складу поточних активів належать:

- грошові кошти та їх еквіваленти;
- короткострокові фінансові інвестиції, за умови що вони є ринковими та, як очікується, будуть реалізовані протягом 12 місяців з дати

балансу;

- дебіторська заборгованість покупців (замовників) пов'язана з реалізацією продукції;

- запаси, які є частиною звичайного операційного циклу підприємства, вважаються поточними, навіть якщо не очікується, що вони будуть реалізовані або використані протягом 12 місяців починаючи з дати балансу;

- дебіторська заборгованість та запаси, які не є частиною операційного циклу підприємства, відносять до складу поточних активів лише, якщо вони будуть реалізовані або спожиті протягом 12 місяці з дати балансу;

- витрати майбутніх періодів, якщо підлягають списанню протягом 12 місяців з дати балансу.

До складу непоточних активів включають - основні засоби, нематеріальні активи, довгострокову дебіторську заборгованість, фінансові інвестиції та інші активи, які не є поточними.

Критерії визнання зобов'язання поточним, відповідно МСФЗ 1:

- зобов'язання передбачається погасити в умовах звичайного операційного циклу;

- зобов'язання призначено для продажу;

- зобов'язання підлягає погашенню протягом 12 місяців після звітного періоду;

- зобов'язання не може бути відстрочено в односторонньому порядку без виконання певних умов на період протягом 12 місяців після звітного періоду.

Усі інші зобов'язання є непоточними.

До поточних зобов'язань належать:

- кредиторська заборгованість постачальникам і підрядникам за отримані від них товари, роботи, послуги;

- поточна заборгованість за розрахунками з бюджетом з податків та інших платежів;

- заборгованість з оплати праці;
- заборгованість зі страхування;
- авансові платежі замовників;
- короткострокові кредити банку;
- нараховані доходи (дивіденди, відсотки тощо).

Зобов'язання, пов'язані з витратами, які виникають у процесі нормального операційного циклу є поточними навіть тоді, коли термін погашення їх настає після ніж 12 місяців від дати балансу (придбання сировини, оплата комунальних послуг, оплата праці персоналу тощо).

Зобов'язання, не пов'язані з операційним циклом підприємства вважають поточними лише за умови, що їх потрібно погасити протягом 12 місяців починаючи з дати балансу.

Не поточними зобов'язаннями є:

- облігації, що підлягають сплаті;
- зобов'язання з фінансової оренди ;
- зобов'язання з пенсійних програм;
- довгострокові кредити банку.

Для визначення балансової вартості активів використовуються такі види оцінки:

історична (фактична) собівартість – сума грошових коштів, їх еквівалентів або інших форм компенсації, наданих на момент отримання активу;

історична собівартість придбаних активів визначається:

історична собівартість придбаних активів = ціна придбання – знижки + витрати, необхідні для їх доставки + витрати, необхідні для їх використання за призначенням.

поточна (відновлювальна) собівартість - сума грошових коштів, їх

еквівалентів або інших форм компенсації, яку потрібно було б витратити для придбання такого самого або аналогічного активу на поточний момент (дату балансу);

чиста вартість реалізації – ціна реалізації активу в умовах звичайної господарської діяльності за вирахуванням витрат на завершення його виробництва та на збут;

Чиста вартість реалізації визначається:

Ціна реалізації активу – розрахункові витрати на завершення – витрати на збут;

ринкова вартість - чиста вартість його придбання або реалізації на активному ринку.

Приклад. Ціна реалізації активу – 300 дол. США, собівартість готової продукції – 240 дол. США, вартість незавершеного виробництва – 48 дол. США, витрати на збут – 30 дол. США.

Чиста вартість реалізації активу = $300 - 48 - 30 = 222$ дол. США

ринкова вартість – чиста вартість придбання або реалізації на активному ринку;

сума очікуваного відшкодування – сума, яку підприємство сподівається отримати у результаті майбутнього використання активу, включаючи його ліквідаційну вартість;

теперішня вартість – теперішня (дисконтована) вартість майбутніх чистих грошових надходжень, які очікуються від використання активу в умовах звичайної господарської діяльності;

справедлива вартість – сума, за якою актив може бути обмінаний в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Для визначення балансової вартості зобов'язань використовують такі види оцінки:

історична вартість – сума надходжень, отриманих в обмін на нього або суму грошових коштів чи їх еквівалентів, які підлягають сплаті для погашення зобов'язань у процесі звичайної господарської діяльності;

поточна собівартість - сума не дисконтованих грошових коштів чи їх еквівалентів, які були б потрібні для погашення зобов'язання на дату балансу
вартість розрахунку (платежу) - сума не дисконтованих грошових коштів чи їх еквівалентів, що, як очікується будуть сплачені для погашення зобов'язань у процесі звичайної господарської діяльності;

теперішня вартість – теперішня (дисконтова) вартість майбутніх чистих грошових платежів, що, як очікується, потрібні для погашення зобов'язань у процесі звичайної господарської діяльності;

справедлива вартість - сума, за якою може бути погашене зобов'язання в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Власний капітал визнається одночасно з визнанням активів чи зобов'язань, які призводять до його зміни. У зв'язку з цим оцінка власного капіталу визначається оцінкою відповідних активів і зобов'язань.

Власний капітал в більшості країн представляється у вигляді: власного капіталу власників компанії, акціонерного (статутного) капіталу за номінальною, неномінальною та оголошеною вартістю, внесеного (чи оплаченого) капіталу, внесеного (чи оплаченого) капіталу, що перевищує номінальну (або оголошену) вартість акціонерного капіталу, іншого внесеного, чи оплаченого капіталу, нерозподіленого прибутку.

Баланс по змісту розглядається:

- в італійській школі бухгалтерського обліку як рівняння прав і зобов'язань;

- у французькій школі, як рівняння витрат і доходів;

- у німецькій, як рівняння дебетових та кредитових сальдо.

Баланс по відношенню до рахунків бухгалтерського обліку - в італійській та французькій школах обліку витікає із рахунків, в німецькій школі навпаки - рахунки витікають із балансу.

Приклади відображення статей активу балансу Німеччини у порядку збільшення ліквідності та США у порядку зменшення ліквідності:

Актив балансу Німеччини	Актив балансу США
Необоротні активи	Поточні активи
Нематеріальні активи	Грошові кошти
Основні засоби	Короткострокові інвестиції
Фінансові вкладення	Рахунки до отримання
Оборотні активи	Товарно-матеріальні запаси
Товарно-матеріальні запаси	Передплачені поточні витрати
Рахунки до отримання	Інші поточні активи
Грошові кошти	Довгострокові активи
Попередньо оплачені витрати та відкладена виручка	Основні засоби
	Нематеріальні активи
	Передплачені витрати майбутніх періодів
	Інвестиції та фонди
	Інші не поточні активи

Не зважаючи на те, що статті активу балансу можуть бути розміщені у порядку збільшення ліквідності, чи зменшення ліквідності, у балансах усіх зарубіжних країнах активи балансу поділяються на поточні та непоточні.

Пасив балансу у всіх зарубіжних країнах складається з розділів: короткострокові зобов'язання, довгострокові зобов'язання, власний капітал.

Статті пасиву балансу розміщуються у порядку зменшення строків погашення або в порядку збільшення строків погашення.

Приклади відображення статей пасиву балансу Німеччини у порядку збільшення ліквідності:

Пасив балансу
Власний капітал
Статутний капітал за підпискою
Капітальні резерви
Резерви із прибутку
Нерозподілений прибуток (збиток) минулих періодів
Фінансовий результат звітного періоду
Спеціальні статті для податкових цілей
Нарахування
Нарахування пенсійних зобов'язань
Нараховані податки
Інші нарахування
Кредиторська заборгованість

2.3 Звіт про прибутки та збитки, його зміст і формати

Звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід – це звіт про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства. У різних країнах цей звіт може мати різну назву: звіт про прибуток; рахунок прибутків і збитків; звіт про операції.

Основна мета звіту – надати інформацію користувачам про формування фінансового результату діяльності підприємства. Основними елементами Звіту про прибутки та збитки є доходи та витрати, прибутки та збитки.

Звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (звіт про сукупний дохід) має подавати, окрім розділів прибутку чи збитку та іншого сукупного доходу:

- прибуток та збиток;
- загальний інший сукупний дохід;
- сукупний дохід за період, який є сумою прибутку чи збитку та іншого сукупного доходу.

Якщо суб'єкт господарювання подає окремий звіт про прибутки та збитки, то він не подає розділ прибутків та збитків у звіті, у якому подається сукупний дохід.

Дохід – це збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу підприємства (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників). Згідно з МСБО доходи від операційної діяльності включають: дохід від реалізації продукції, дохід від реалізації товарів, дохід від надання послуг та виконання робіт, інший операційний дохід.

Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу між власниками).

Операційні витрати залежно від їхньої класифікації можуть наводитися в Звіті про прибутки та збитки за функціями витрат (групування за функціями: виробництво, збут, адміністративні витрати, інші операційні витрати), або за характером (елементами) витрат (групування за однорідними економічними елементами: матеріали, оплата праці, амортизаційні витрати тощо).

Зіставлення доходів і витрат, визнаних у Звіті про прибутки та збитки, дає змогу визначити чистий результат (прибуток або збиток) діяльності підприємства за звітний період.

Структура Звіту про прибутки та збитки ґрунтується на класифікації діяльності підприємства. Діяльність підприємства складається:

- операційна (основна) діяльність;
- фінансова діяльність;
- інша діяльність.

Класифікація діяльності дає можливість прогнозувати фінансові результати підприємства та допомагає користувачам зрозуміти досягнуті фінансові результати.

МСБО не визначають форму Звіту про прибутки та збитки, але містять вимоги про розкриття певних статей доходів і витрат, визначають мінімальний перелік статей, які мають бути відображені безпосередньо у Звіті про прибутки та збитки - це:

- дохід;
- фінансові витрати;
- частка прибутку або збитку асоційованих компаній або спільних підприємств, які обліковуються за методом участі в капіталі;
- податкові витрати;
- одну суму підсумку припинених видів діяльності відповідно до МСФЗ 5.

У зарубіжних країнах застосовують різні формати Звіту про прибутки та збитки. Формат Звіту про прибутки та збитки може подаватися:

- на операційній основі - горизонтальний та вертикальний, вертикальний може бути одноступеневий та багатоступеневий;

- на основі елементів витрат – вертикальний та горизонтальний.

Горизонтальний формат, який має двосторонню форму (ліворуч наводяться доходи, а праворуч – витрати), нечасто зустрічається на практиці.

Звіт про прибутки та збитки на операційній основі передбачає групування операційних витрат за функціями бізнесу (виробництво, збут, дослідження, управління) та може мати одноступеневу або багатоступеневу форму.

Звіт за одноступеневим форматом складається з двох розділів:

- перший розділ – це перелік усіх доходів, одержаних підприємством за звітний період;

- другий розділ – це перелік усіх витрат підприємства за звітний період.

Різниця між загальною сумою доходів та загальною сумою витрат визначає фінансовий результат (прибуток чи збиток).

Звіт за багатоступеневим форматом містить інформацію, котра показує послідовний процес формування кінцевого фінансового результату. Крім чистого прибутку, такий звіт містить проміжні показники фінансових результатів: валовий дохід (прибуток), прибуток основної діяльності (операційний прибуток), результат фінансової та іншої діяльності, прибуток до оподаткування, чистий прибуток.

Простішим форматом є одноступеневий формат, але вважається, що він не повністю забезпечує інформаційні потреби користувачів, оскільки не відокремлює результати основної діяльності та інші прибутки і збитки.

Наявність двох форматів Звітів про прибутки та збитки зумовлена існуванням двох основних моделей бухгалтерського обліку англо-саксонської та континентальної.

У зарубіжних країнах національні вимоги до складання звіту про прибутки та збитки передбачають різні підходи до їх побудови (рис 2.1).

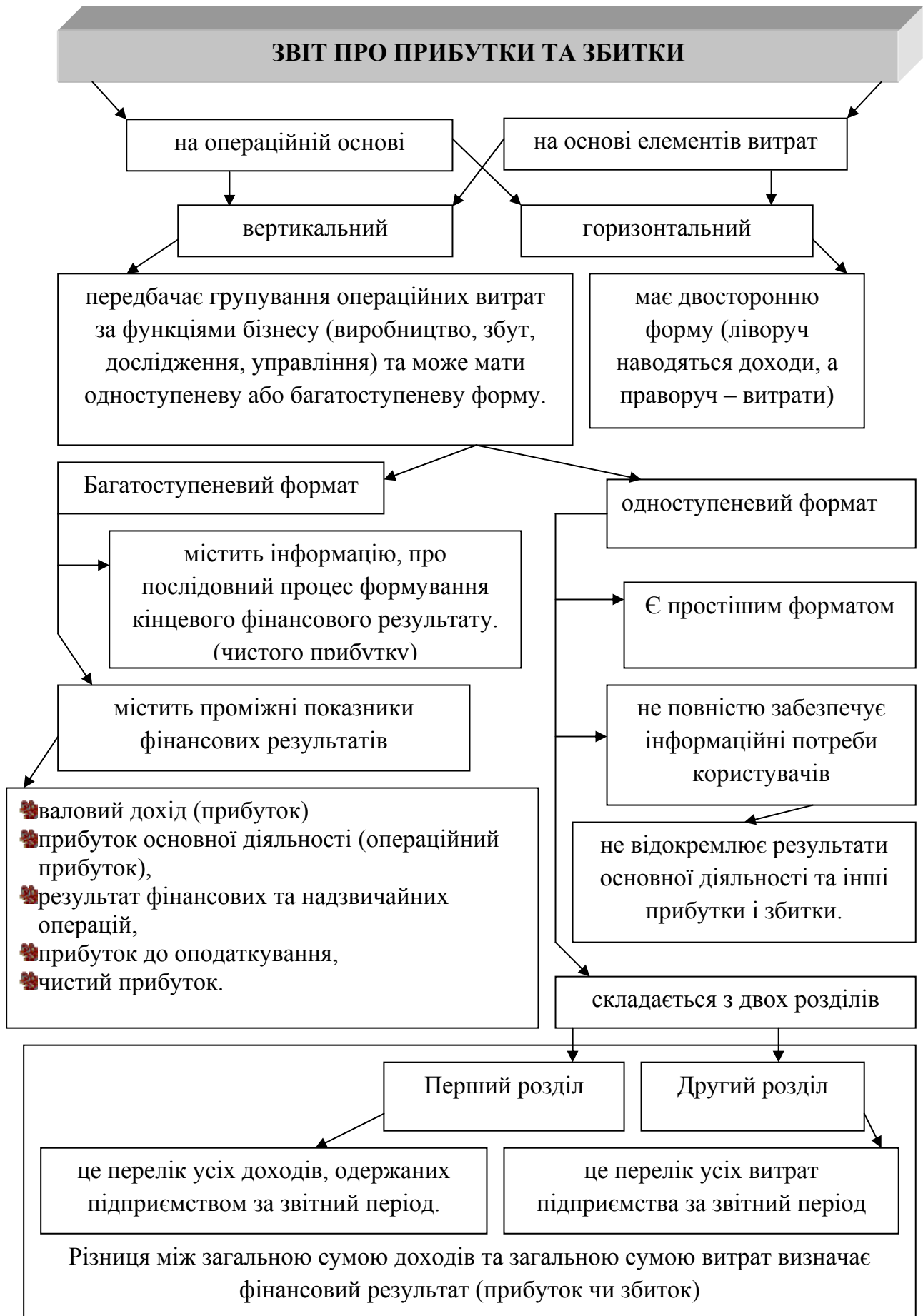

Рисунок 2.1 - Формати Звіту про прибутки та збитки у зарубіжних країнах

Наприклад, форми звіту про прибутки та збитки окремих країн:

Країна	Форма звіту про прибутки та збитки
Франція, Бельгія	Горизонтальний, вертикальний, витратний
Німеччина	Вертикальний, витратний
Іспанія	Горизонтальний, витратний
Велика Британія	Горизонтальний, вертикальний, операційний

Відповідно до МСБО 1 суб'єкт господарювання повинен подавати аналіз витрат, визнаних у прибутку чи збитку із застосуванням класифікації, яка базується на:

- характері витрат, або
- функції витрат, залежно від того, який аналіз забезпечує обґрунтовану та більш доречну інформацію.

Витрати поділяються на підкласи з метою виділення компонентів фінансових результатів діяльності, які можуть різнитися за періодичністю, потенціалом прибутку або збитку та передбачуваністю.

Аналіз витрат проводять за методом «характеру витрат» і не розподіляє за функціями. Наприклад, амортизація, придбання матеріалів, транспортні витрати, виплати працівникам, витрати на рекламу.

Приклад класифікації за методом характеру витрат.

Дохід від продажу	X
Інший дохід	X
Зміни запасів готової продукції та незавершеного виробництва	X
Сировина та витратні матеріали	X
Витрати на виплату працівникам	X
Витрати на амортизацію	X
Інші витрати	X
Витрати, всього	(X)
Прибуток до оподаткування	X

Друга форма аналізу – це метод «функції витрат», або «собівартості реалізації», згідно з яким витрати класифікують відповідно до їх функцій як

частини собівартості чи, наприклад витрат на збут або адміністративну діяльність. Згідно з цим методом розкривається, як мінімум, інформація про собівартість реалізації окремо від інших витрат. Цей метод може надавати більш доречну інформацію, ніж класифікація витрат за характером, але розподіл витрат на функції може вимагати довільного розподілу та значного судження.

Приклад класифікації витрат за методом функції витрат:

Дохід від продажу	X
Собівартість реалізації	(X)
Валовий прибуток	X
Інший дохід	X
Витрати на збут	(X)
Адміністративні витрати	(X)
Інші витрати	(X)
Прибуток до оподаткування	X

Для англо - саксонської моделі бухгалтерського обліку – облік витрат має функціональну ознаку. Для цього використовують рахунки: «Виробництво», «Виробничі накладні витрати», «Витрати на збут», «Загальні адміністративні витрати». Групування даних за статтями витрат, видами продукції та центрами відповідальності здійснюється через відповідну організацію аналітичного обліку. Шляхом зіставлення доходів і витрат на рахунку «Прибутки та збитки» визначається чистий прибуток, який списується на рахунок «Нерозподілений прибуток».

Наприклад. У компанії «Гонг» за 2017 рік відбулися господарські операції, які призвели до отримання доходу внаслідок здійснених витрат, які були понесені для отримання цього доходу (дол. США):

1. Собівартість реалізованої продукції - 80 000
2. Витрати на збут - 600
3. Загальні адміністративні витрати - 9 000
4. Витрати на відсотки - 300

5. Дохід від реалізації продукції	- 150 000
6. Отримані дивіденди	- 400
7. Податок на прибуток	- 14520

На рахунку «Прибутки та збитки» визначається чистий прибуток шляхом зіставлення доходів і витрат звітного періоду – по дебету рахунку відображаються витрати, за кредитом рахунку відображаються доходи:

Рахунок «Прибутки та збитки»

Дебет		Кредит	
1. Собівартість реалізованої продукції -	80 000	5. Дохід від реалізації продукції -	150 000
2. Витрати на збут -	600	6. Отримані дивіденди -	400
3. Адміністративні витрати -	9 000		
4. Витрати на відсотки -	300		
7. Податок на прибуток -	14 520		
Об.	104 420	Об.	150 400
		Сальдо	45 980

За даними рахунку «Прибутки та збитки» складається Звіт про прибутки та збитки за методом функції витрат або «собівартості реалізованої продукції» тобто витрати класифікують відповідно до їх функцій: собівартість реалізованої продукції, витрати та збут, адміністративні витрати (табл.2.2).

Таблиця 2.2 - Звіт про прибутки та збитки АТ «Гонг»

Стаття	Сума, дол. США
Дохід від реалізації продукції	150 000
Собівартість реалізованої продукції	80 000
Валовий прибуток	70 000
Витрати на збут	600
Загальні адміністративні витрати	9 000
Операційний прибуток	60 400
Отримані дивіденди	400
Витрати на відсотки	300
Прибуток до оподаткування	60 500
Податок на прибуток	14 520
Чистий прибуток	45 980

Для континентальної (європейської) моделі бухгалтерського обліку – облік доходів і витрат відбувається в автономних системах рахунків:

- рахунків фінансового обліку: періодичний облік запасів, витрати групуються за елементами, доходи за видами діяльності, визначається загальний фінансовий результат;

- рахунків управлінського обліку: постійний облік запасів, калькулювання собівартості продукції, облік за центрами відповідальності.

Рахунки фінансового та управлінського обліку не кореспондують між собою. Взаємозв'язок між ними відбувається за допомогою спеціальних рахунків управлінського обліку, на які переносяться (без бухгалтерських записів) дані фінансового обліку про елементи витрати і запаси.

У системі рахунків фінансового обліку протягом звітного періоду витрати відображаються на рахунках за елементами, в кінці звітного періоду списуються в дебет рахунку «Фінансові результати».

Наприклад. Для визначення фінансового результату компанії США необхідна інформація (дол. США):

1. Залишки незавершеного виробництва та готової продукції на початок періоду – 28 000

2. Залишки незавершеного виробництва та готової продукції на кінець періоду – 38 500

3. Залишки запасів (матеріалів, НЗВ, ГП) на початок періоду – 112 400

4. Залишки запасів (матеріалів, НЗВ, ГП) на кінець періоду – 62 300

5. Матеріальні витрати - 21 000

6. Витрати на персонал – 57 600

7. Витрати на амортизацію – 10 500

8. Витрати на відсотки – 300

9. Зовнішні послуги – 11 000

10. Податок на прибуток – 14 520

11. Дохід від реалізації продукції – 150 000

12. Отримані дивіденди – 400

Рахунок «Фінансові результати»

Дебет	Кредит
3. Залишки запасів (матеріалів, НЗВ, ГП) на початок періоду – 112 400	11. Дохід від реалізації продукції – 150 000
6. Витрати на персонал – 57 600	12. Отримані дивіденди – 400
7. Витрати на амортизацію – 10 500	4. Залишки запасів (матеріалів, НЗВ, ГП) на кінець періоду – 62 300
8. Витрати на відсотки – 300	
9. Зовнішні послуги – 11 000	
10. Податок на прибуток – 14 520	
Об. 206 320	Об. 252 300
	С. 45 980

Сальдо рахунку «Фінансові результати» показує чистий прибуток. На підставі даних рахунку «Фінансові результати», а також іншої інформації складається Звіт про прибутки та збитки методом характеру витрат (табл.2.3.).

Витрати об'єднуються за характером та не перерозподіляються за функціями.

Таблиця 2.3 - Звіт про прибутки та збитки ВАТ «Гонг»

Стаття	Сума, дол. США
Дохід від реалізації продукції	150 000
Зміна залишків незавершеного виробництва та готової продукції	+10 500
Матеріальні витрати	21 000
Інші зовнішні послуги	11 000
Витрати на персонал	57 600
Витрати на амортизацію	10 500
Операційний прибуток	60 400
Отримані дивіденди	400
Витрати на відсотки	300
Прибуток до оподаткування	60 500
Податок на прибуток	14 520
Чистий прибуток	45 980

У Великій Британії більшість великих компаній включає у фінансову звітність:

- звіт про прибутки та збитки;

- зведений звіт про прибутки та збитки.

Оформлення звіту про прибутки та збитки у різних компаніях відрізняється. Є кілька звітних форм, в яких дані групуються по різному, витрати можуть бути представлені двома методами:

- за характером витрат;
- методом витрат.

Зведений звіт про прибутки та збитки складається на підставі інформації двох звітів: Звіту про фінансовий стан та звіту фінансові результати. Вважається, що зведений звіт про прибутки та збитки є головним джерелом оцінки операційної та фінансової діяльності компанії.

Зведений звіт про прибутки та збитки містить:

- прибуток за звітний фінансовий рік;
- усі можливі зміни вартості активів компанії, що сталися упродовж звітного періоду;
- будь які зміни у курсах валют, що могли вплинути на ціну інвестицій компанії.

Приклад звіту про фінансові результати компанії Великої Британії:

Стаття	Сума (у млн. фунтів стерлінгів)
Дохід від реалізації продукції	1 000
Собівартість реалізованої продукції	(650)
Валовий прибуток	350
Адміністративні витрати	(100)
Витрати на збут	(150)
Операційний прибуток	100
Прибуток від продажу необоротних активів	1
Сплата відсотків за кредити	(11)
Прибуток до оподаткування	90
Податок на прибуток	(30)
Прибуток станом на кінець фінансового року	60
Дивіденди	(20)
Нерозподілений прибуток	40

Використовуючи інформацію балансу та коментарі до балансу складається Зведений звіт про прибутки та збитки (табл. 2.5):

Таблиця 2.5 - Зведений звіт про прибутки та збитки

Стаття	Сума (у млн. фунтів стерлінгів)
Прибуток за фінансовий рік	60
Нерозподілений залишок від переоцінки активів	10
Непокриті витрати від зниження вартості інвестицій	(2)
Сума	68
Знецінення інвестицій в іноземні компанії внаслідок коливань курсів валют	(6)
Нерозподілений прибуток фінансового року	62
Коригування	(20)
Підсумкові показники прибутків та збитків за фінансовий рік	42

2.4 Призначення та методика складання Звіту про рух грошових коштів

Звіт про рух грошових коштів є обов'язковим у складі фінансової звітності підприємств розвинених зарубіжних країн. Зміст і методика складання звіту визначаються МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів».

Головне призначення Звіту про рух грошових коштів – надати користувачам інформацію про те, з яких джерел надходили гроші на підприємство, по яких напрямках і на які цілі витрачались гроші, як змінився залишок грошових коштів за звітний період.

Інформація про грошові потоки суб'єкта господарювання є корисною, оскільки вона надає користувачам фінансової звітності основу для оцінки спроможності суб'єкта господарювання генерувати грошові кошти та їх еквіваленти, а також потреби суб'єкта господарювання щодо використання цих грошових потоків. Економічні рішення, що їх приймають користувачі, вимагають оцінки спроможності суб'єкта господарювання генерувати грошові кошти та їх еквіваленти, а також їх часу та визначеності.

МСБО 7 встановлює вимоги до подання та розкриття інформації про рух грошових коштів.

Рух грошових коштів відображається у звіті по трьох видах діяльності: операційна (основна) діяльність, інвестиційна діяльність, фінансова діяльність, що полегшує аналіз руху грошових коштів, дає змогу оцінити раціональність використання коштів, напрямки діяльності підприємства, платоспроможність, скласти прогноз подальшого розвитку.

Операційна діяльність – це основна діяльність суб'єкта господарювання, яка приносить дохід, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.

Приклади грошових потоків від операційної діяльності:

- надходження грошових коштів від продажу товарів та надання послуг;
- надходження грошових коштів від роялті, авторських гонорарів, комісійних, а також інший дохід;
- виплати грошових коштів постачальникам товарів та послуг;
- виплати грошових коштів працівникам та виплати за їх дорученням;
- надходження грошових коштів і виплати грошових коштів страхової компанії за премії та позови, ануїтети та інші виплати за полісами;
- виплати грошових коштів або компенсація податків на прибуток, якщо вони конкретно не ототожнюються з фінансовою або інвестиційною діяльністю;
- надходження і виплати грошових коштів за контрактами, укладеними для дилерських або торговельних цілей

Інвестиційна діяльність – це придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Приклади грошових потоків від інвестиційної діяльності:

- виплати грошових коштів для придбання основних засобів, нематеріальних активів та інших довгострокових активів.
- надходження грошових коштів від продажу основних засобів, нематеріальних активів, а також інших довгострокових активів;

- виплати грошових коштів для придбання власного капіталу або боргових інструментів інших суб'єктів господарювання, а також часток у спільних підприємствах (інші, ніж виплати за інструменти, що визнаються як еквіваленти грошових коштів або утримуються для дилерських чи торговельних цілей);

- надходження грошових коштів від продажу власного капіталу або боргових інструментів інших суб'єктів господарювання, а також часток у спільних підприємствах (інші, ніж надходження за інструменти, що визнаються як еквіваленти грошових коштів або утримуються для дилерських чи торговельних цілей);

- аванси грошовими коштами та позики, надані іншим сторонам (інші, ніж аванси і позики, здійснені фінансовою установою);

- надходження грошових коштів від повернення авансів та позик (інших, ніж аванси та позики фінансової установи), наданих іншим сторонам;

- виплати грошових коштів за ф'ючерсними і форвардними контрактами, опціонами та контрактами «своп», окрім випадків, коли такі контракти укладаються для дилерських чи торговельних цілей або виплати класифікуються як фінансова діяльність;

- надходження грошових коштів від ф'ючерсних і форвардних контрактів, опціонів та контрактів «своп», окрім випадків, коли такі контракти укладаються для дилерських чи торговельних цілей або надходження класифікуються як фінансова діяльність.

Фінансова діяльність – діяльність, що спричиняє зміни розміру та складу вкладеного капіталу та запозичень суб'єкта господарювання.

Приклади грошових потоків від фінансової діяльності.

- надходження грошових коштів від випуску акцій або інших інструментів власного капіталу;

- виплати грошових коштів власникам для придбання або викупу раніше випущених акцій суб'єкта господарювання;

- надходження грошових коштів від випуску незабезпечених боргових зобов'язань, позик, векселів, облігацій, іпотек, а також інших короткострокових або довгострокових позик;

- виплати грошових коштів для погашення позик;

- виплати грошових коштів орендарем для зменшення існуючої заборгованості, пов'язаної з фінансовою орендою.

Інформація про рух грошових коштів у результаті операційної діяльності може бути наведена із застосуванням прямого або непрямого методів.

При використанні прямого методу для визначення чистої зміни грошових коштів внаслідок операційної діяльності у Звіті про рух грошових коштів послідовно наводяться всі основні класи (статті) надходжень та видатків, різниця яких показує приріст або зменшення грошових коштів.

Непрямий метод передбачає відображення у Звіті про рух грошових коштів суми чистого прибутку (збитку), яка згодом послідовно коригується до величини чистої зміни грошових коштів виключенням впливу не грошових операцій та операцій, пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Коригування здійснюється з метою врахування впливу:

- змін у складі запасів, операційної дебіторської та кредиторської заборгованості;

- не грошових операцій;

- доходів і витрат пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Послідовність визначення руху коштів в результаті операційної діяльності за непрямим методом:

1.Перенос показника прибутку до оподаткування та надзвичайних статей.

2. Визначення прибутку від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах:

Чистий прибуток до оподаткування та надзвичайних статей	
(+)	
Амортизація основних засобів	
(+)	
Амортизація нематеріальних активів	
Зміна суми забезпечень:	
збільшення (+)	зменшення (-)
Фінансовий результат від нереалізованих курсових різниць	
збиток (+)	прибуток (-)
Фінансовий результат від реалізації основних засобів і нематеріальних активів	
збиток (+)	прибуток (-)
Фінансовий результат від інвестиційної діяльності	
збиток (+)	прибуток (-)
Витрати на сплату процентів (-)	
=	
Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	

3. Визначення грошових коштів від операційної діяльності:

Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	
Зміна оборотних активів	
зменшення (+)	збільшення (-)
Зміна витрат майбутніх періодів	
зменшення (+)	збільшення (-)
Зміна поточних зобов'язань	
збільшення (+)	зменшення (-)
Зміна доходів майбутніх періодів	
збільшення (+)	зменшення (-)
=	
Грошові кошти від операційної діяльності	

4. Визначення суми чистого надходження (видатку) до надзвичайних статей:

Грошові кошти від операційної діяльності
-
Сплачені проценти
-
Сплачені податки з прибутку
=
Чисті надходження (видаток) до надзвичайних статей

5. Визначення суми чистого надходження (видатку) від операційної діяльності:

Чисті надходження (видаток) до надзвичайних статей
Рух коштів внаслідок надзвичайних статей
Надходження (+) видаток (-)
=
Чисті надходження (видаток) від операційної діяльності

Рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається:

Прямим методом:

Надходження – Видаток = Грошові кошти від операційної діяльності

Непрямим методом:

Чистий прибуток (збиток) + (-) коригування = Грошові кошти від операційної діяльності

Алгоритм трансформування прибутку (збитку непрямим методом) наведений у табл. 2.6.

Інформацію про рух грошових коштів внаслідок інвестиційної та фінансової діяльності необхідно подавати в звіті лише прямим методом.

Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається:

Надходження – Видаток = Грошові кошти від інвестиційної діяльності.

Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначається:

Надходження – Видаток = Грошові кошти від фінансової діяльності.

**Таблиця 2.6 - Алгоритм трансформування прибутку (збитку)
непрямим методом**

Статті балансу	Зміни необхідні для трансформування чистого прибутку в стан грошових коштів від операційної діяльності	
	Додаються до чистого прибутку	Віднімаються від чистого прибутку
Амортизація необоротних активів	+	
Збільшення суми забезпечень майбутніх витрат	+	
Зменшення суми забезпечень майбутніх витрат		-
Зменшення поточних активів (крім грошових коштів і фінансових інвестицій)	+	
Збільшення поточних активів (крім грошових коштів і фінансових інвестицій)		-
Збільшення поточних зобов'язань	+	
Зменшення поточних зобов'язань		-
Збільшення витрат майбутніх періодів		-
Зменшення витрат майбутніх періодів	+	
Нереалізований збиток від курсових різниць щодо залишку грошових коштів та їх еквівалентів	+	
Нереалізований прибуток від курсових різниць щодо залишку грошових коштів та їх еквівалентів		-
Збитки від інвестиційної та фінансової діяльності	+	
Прибутки від інвестиційної та фінансової діяльності		-
Сплачені податки на прибуток	-	
Сплачені відсотки	-	
Чисті надходження коштів від надзвичайних статей	+	
Чистий видаток коштів від надзвичайних статей		-

МСБО 7 заохочує підприємства до застосування прямого методу, який надає корисну інформацію для оцінки майбутнього руху грошових коштів.

Практика свідчить, що в більшості зарубіжних країн перевагу віддають більш простому непрямому методу. В США непрямий метод застосовують 97,5 відсотка компаній, в Іспанії він є обов'язковим, в Австралії обов'язковим є прямий метод.

Приклад складання Звіту про рух грошових коштів (США) за прямим методом наведений в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 - Звіт про рух грошових коштів

за _____ рік

(прямий метод), дол. США

Рух грошових коштів від поточної діяльності	
Надходження грошових коштів:	
Реалізація	706 000
Отримані відсотки	<u>6 000</u> 712 000
Вибуття грошових коштів:	
Придбання товарів	-547 000
Операційні витрати	-103 000
Сплачені відсотки	-23 000
Податок на прибуток	<u>-9 000</u> - 682 000
Стан грошових коштів від поточної діяльності	30 000
Рух грошових коштів від інвестиційної діяльності	
Придбання цінних паперів	- 78 000
Реалізація цінних паперів	102 000
Придбання основних засобів	- 120 000
Реалізація нематеріальних активів	<u>5 000</u>
Стан грошових коштів від інвестиційної діяльності	- 91 000
Рух грошових коштів від фінансової діяльності	
Погашення облігацій	- 50 000
Випуск звичайних акцій	150 000
Виплата дивідендів	<u>- 8 000</u>
Стан грошових коштів від фінансової діяльності	92 000
Зміна грошових коштів	31 000
Грошові кошти на початок року	<u>15 000</u>
Грошові кошти на кінець року	<u>46 000</u>
Перелік не грошових операцій, пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю	
Випущені облігації під придбання основних засобів	<u>100000</u>

Приклад складання Звіту про рух грошових коштів (США) за непрямим методом наведений у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 - Звіт про рух грошових коштів
за _____ рік
(непрямий метод), дол. США

Рух грошових коштів від поточної діяльності	
Чистий прибуток	16 000
Коригування чистого прибутку до стану грошових коштів від поточної діяльності	
Амортизація	37 000
Прибуток від реалізації цінних паперів	- 12 000
Збитки від реалізації основних засобів	3 000
Зменшення рахунків до отримання	8 000
Збільшення товарних запасів	- 34 000
Зменшення витрат майбутніх періодів	4 000
Збільшення рахунків до сплати	7 000
Збільшення нарахованих зобов'язань	3 000
Зменшення нарахованого податку на прибуток	- 2 000 14 000
Стан грошових коштів від поточної діяльності	30 000
Рух грошових коштів від інвестиційної діяльності	
Придбання цінних паперів	- 78 000
Реалізація цінних паперів	102 000
Придбання основних засобів	- 120 000
Реалізація основних засобів	<u>5 000</u>
Стан грошових коштів від інвестиційної діяльності	- 91 000
Рух грошових коштів від фінансової діяльності	
Погашення облігацій	- 50 000
Випуск звичайних акцій	150 000
Виплата дивідендів	- <u>8 000</u>
Стан грошових коштів від фінансової діяльності	<u>92 000</u>
Зміни грошових коштів	31 000
Грошові кошти на початок року	<u>15 000</u>
Грошові кошти на кінець року	<u>46 000</u>
Перелік не грошових операцій, пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю	
Випущені облігації під придбання основних засобів	<u>100000</u>

Різниця між цими двома звітами тільки в розділі - рух грошових коштів від поточної діяльності. Рада по бухгалтерським стандартам США (FASB)

рекомендує при складанні звіту про рух грошових коштів використовувати прямий метод, але компанії можуть використовувати і непрямий метод. Слід звернути увагу на особливість звіту про рух грошових коштів США - не грошові операції відображаються в звіті окремим рядком. МСБО 7 не передбачає відображати не грошові операції в звіті.

МСБО 7 не визначає формат Звіту про рух грошових коштів і перелік статей за кожним видом діяльності, але містить конкретні вимоги та пояснення щодо: надзвичайних статей, відсотків і дивідендів, податків на прибуток, інвестицій у дочірні, асоційовані та спільні підприємства, придбання і реалізація дочірніх підприємств та інших господарських одиниць, руху грошових коштів у іноземній валюті, розкриття інформації про окремі аспекти руху грошових коштів.

У Звіті про рух грошових коштів, який складається за непрямим методом, основна увага зосереджується на розрахунку змін оборотних активів та поточних зобов'язань для визначення грошових потоків від операційної діяльності. Це є відповідальним етапом складання звіту, оскільки до такого розрахунку не включаються зміни, що відбулися у результаті не грошових операцій та операцій, пов'язаних з фінансовою та інвестиційною діяльністю. Стандарт фінансової звітності (FRS 1) Великої Британії вимагає від більшості компаній подання звіту про рух грошових коштів, який показує оборот грошей. Звіт про рух грошових коштів є функціональним і, як правило, групує кошти за категоріями:

- продаж товарів та послуг: у статті «рух грошових коштів від операційної діяльності»;
- відсотки та дивіденди: у статті «кошти, пов'язані з рентабельністю інвестування та обслуговування фінансів»;
- податки: у статті «рух коштів від оподаткування»;
- покупка та продаж необоротних активів: у статті «рух коштів від інвестиційної діяльності».

Всі перераховані грошові потоки зводяться воедино, внаслідок чого визначається надлишок чи дефіцит грошових коштів має компанія. Сумарний показник цієї частини звіту – «стан коштів до фінансування».

Наступна частина звіту показує напрямки використання грошових коштів або за рахунок чого компенсовано дефіцит, групує грошові кошти за категоріями:

- довгострокові фонди (акції та довгострокові позики): у статті «рух коштів від фінансування»;
- короткострокові фонди (короткострокові депозити та позички): у статті «грошові кошти та їх еквіваленти».

Складання звіту починається від визначення обсягу коштів від операційної діяльності, при цьому може використовуватися один з двох методів:

- прямий метод – підсумування всіх виставлених чеків та грошових переказів;
- непрямий метод – коригування операційного прибутку на обсяги операційних коштів.

**Визначення обсягів руху грошових коштів
від операційної діяльності
(прямий метод)**

(у тис. фунтів стерлінгів)

Грошові кошти отримані від покупців	910
Грошові кошти виплачені постачальникам	(530)
Грошові кошти виплачені працівникам	(200)
Інші витрати	(100)
Сукупний обсяг операційних коштів	80

**Визначення обсягів руху грошових коштів
від операційної діяльності
(непрямий метод)**

(у тис. фунтів стерлінгів)

Операційний прибуток	10
----------------------	----

Амортизація	40
Мінус: збільшення дебіторської заборгованості	(90)
Плюс: зменшення запасів	50
Плюс: збільшення кредиторської заборгованості	70
Рух грошових коштів від операційної діяльності	80

У табл. 2.9 наведений найпростіший приклад звіту про рух грошових коштів.

Таблиця 2.9 - Звіт про рух грошових коштів

(у тис. фунтів стерлінгів)

Стаття	Сума
Операційна діяльність	
Чисте надходження коштів від операційної діяльності	80
Кошти пов'язані з рентабельністю інвестування та обслуговування фінансів:	
Виплата дивідендів	(100)
Виплата відсотків	(40)
Всього витрат коштів, пов'язаних з рентабельністю інвестування та обслуговуванням фінансів	(140)
Оподаткування:	
Сплата податку	(60)
Всього витрат на сплату податків	(60)
Кошти пов'язані з інвестиційною діяльністю:	
Придбання матеріальних необоротних активів	(80)
Всього витрат на інвестиційну діяльність	(80)
Всього коштів до фінансування	(200)
Кошти пов'язані з фінансуванням:	
Випуск акцій	130
Сплата позик	(100)
Чисте надходження від фінансування	30
Зменшення обсягів грошових коштів та їх еквівалентів	170

Аналіз наведеного звіту про рух грошових коштів показує обіг грошових коштів компанії та свідчить, що компанія має їх достатньо, щоб оплатити нараховані відсотки, та замало, щоб сплачувати дивіденди та податки. Перед залученням інвестицій витрати переважають надходження на 120 000 фунтів стерлінгів, після придбання необоротних активів розрив збільшується до 200 000. Випуск акцій за вирахуванням виплат позик додає

30 000 фунтів стерлінгів надходжень, в результаті обсяги грошових коштів компанії зменшуються на 170 000 фунтів стерлінгів.

Структура Звіту про рух грошових коштів включає чотири складові:

1. Рух коштів в результаті операційної діяльності.
2. Рух коштів в результаті інвестиційної діяльності.
3. Рух коштів в результаті фінансової діяльності.
4. Сальдо грошових коштів та зміна їх протягом звітного періоду.

МСБО 7 не визначає формат Звіту про рух грошових коштів і перелік статей за кожним видом діяльності, але містить конкретні вимоги та пояснення щодо: надзвичайних статей, відсотків і дивідендів, податків на прибуток, інвестицій у дочірні, асоційовані та спільні підприємства, придбання і реалізація дочірніх підприємств та інших господарських одиниць, руху грошових коштів у іноземній валюті, розкриття інформації про окремі аспекти руху грошових коштів.

У Звіті про рух грошових коштів, який складається за непрямим методом, основна увага зосереджується на розрахунку змін оборотних активів та поточних зобов'язань для визначення грошових потоків від операційної діяльності. Це є відповідальним етапом складання звіту, оскільки до такого розрахунку не включаються зміни, що відбулися у результаті не грошових операцій та операцій, пов'язаних з фінансовою та інвестиційною діяльністю.

Звіт про рух грошових коштів в більшості зарубіжних країн не є обов'язковою формою і частіше подається в складі інформації приміток до фінансової звітності.

2.5 Звіт про зміни у власному капіталі

Мета звіту – відобразити прибутки (збитки), які визнаються як зміни у капіталі.

Звіт про зміни у власному капіталі – фінансовий звіт у вигляді таблиці,

в якій узгоджується сальдо кожної статті власного капіталу на початок та кінець періоду. Збільшення або зменшення кожної статті подають окремим рядком. Відповідно до МСФЗ «Звіт про зміни у власному капіталі» містить інформацію:

- загальний сукупний дохід за період, із зазначенням окремо загальних сум, що відносяться до власників материнського підприємства та до неконтрольованих часток;

- для кожного елементу власного капіталу впливи ретроспективного застосування або ретроспективного перерахунку, визнаного відповідно до МСБО 8;

- для кожного елементу власного капіталу, зіставлення вартості на початок та на кінець періоду, окремо розкриваючи зміни в результаті:

- прибуток чи збиток;

- інший сукупний дохід ;

- операції з власниками, які діють згідно з їхніми повноваженнями власників, показуючи окремо внески власників та виплати власникам, а також зміни у частках власності у дочірніх підприємствах, які не спричинили втрату контролю.

Джерелами інформації для складання Звіту про зміни у власному капіталі є: Звіт про прибутки та збитки; Головна книга; Баланс.

У звіті про прибутки та збитки відображається чистий прибуток (збиток) за звітний період, який коригується на прибутки(збитки), відображені безпосередньо у складі власного капіталу (переоцінка, резерви тощо) і визначається загальний визнаний прибуток (збиток), який в свою чергу коригується на інші зміни у власному капіталі (внески учасників, дивіденди).

У Балансі відображається власний капітал на початок звітного періоду та на кінець звітного періоду.

Власний капітал на кінець звітного періоду визначається:

Власний капітал на кінець звітного періоду = Власний капітал на

початок звітнього періоду +(-) Зміни в обліковій політиці та суттєві помилки + (-) Загальні зміни у власному капіталі за період.

МСФЗ передбачає два варіанти подання інформації про зміни у власному капіталі.

Перший варіант звіту передбачає всі зміни у власному капіталі розкриваються в одному звіті – Звіті про зміни у власному капіталі.

Приклад звіту про зміни у власному капіталі наведений у табл.2.10.

Таблиця 2.10 - Звіт про зміни у власному капіталі (дол. США)

Показник	Випущений капітал за номіналом	Додатковий оплачений капітал	Дооцінка	Нерозподілений прибуток	Всього
Залишок на 31 грудня 2015 р.	2000	200	300	200	2700
Зміни в обліковій політиці	-	-	-	100	100
Перерахований залишок	2000	200	300	300	2800
Дооцінка майна	-	-	200	-	200
Знецінення інвестицій	-	-	(40)	-	(40)
Чисті прибутки (збитки), не визнані у Звіті про прибутки та збитки	-	-	100	-	100
Чистий прибуток за період				200	200
Дивіденди	-	-	-	(50)	(50)
Випуск акціонерного капіталу	100	10	-	-	110
Залишок на 31 грудня 2016 р.	2100	210	560	450	3320
Уцінка майна	-	-	(20)	-	(20)
Дооцінка інвестицій	-	-	100	-	100
Чисті прибутки (збитки), не визнані у Звіті про прибутки та збитки	-	-	50	-	50
Чистий прибуток за період	-	-	-	400	400
Дивіденди	-	-	-	(100)	(100)
Випуск акціонерного капіталу	800	80	-	-	880
Залишок на 31 грудня 2017 р.	2900	290	690	750	4630

Наведена форма Звіту про зміни у власному капіталі відображає всі зміни у статтях власного капіталу, в практиці такий звіт часто називають звітом про власний капітал.

Другий варіант передбачає подання звіту про визнані прибутки та збитки, в якому наводяться:

- чистий прибуток або збиток за певний період;
- кожна стаття доходу (прибутку) та витрат (збитку), яка згідно з вимогами МСФЗ відображається безпосередньо у складі власного капіталу;
- сукупний вплив змін в обліковій політиці та виправлення суттєвих помилок, передбачених МСБО 8.

Такий звіт показує лише загальний прибуток, а всі інші зміни у власному капіталі (інвестиції власників, розподіл прибутку між ними тощо) розкриваються у примітках до фінансових звітів.

Основне призначення звіту про зміни у власному капіталі – відобразити прибутки (збитки) які визнаються як зміни в капіталі. До них належать прибутки(збитки), що виникають в результаті: переоцінки основних засобів, інвестицій; виникнення курсових різниць від перерахунку фінансової звітності іноземних підрозділів, дочірніх підприємств.

Звіт про зміни у власному капіталі передбачається американськими стандартами, і має недовгу європейську практику. Звіт має дві форми – для компаній з повною та обмеженою відповідальністю.

2.6 Примітки до фінансової звітності

Згідно з МСФЗ у примітках до фінансових звітів слід наводити таку інформацію: про концептуальну основу складання фінансових звітів та облікову політику підприємства; інформацію, що вимагається МСБО, але не наведена безпосередньо у фінансових звітах; додаткову інформацію, яка не наводиться у фінансових звітах, але є необхідною для правдивого відображення фінансового становища та результатів діяльності підприємства.

У різних зарубіжних країнах документ, який додається до річної фінансової звітності має різні назви. Наприклад в Італії, Португалії, Франції документ називається «пояснювальна записка», в інших країнах існують назви: «додатки до звітності», «коментарі до звітності», «пояснення». В багатьох країнах примітки є обов'язковою складовою звітності компаній. Є країни, в яких форма та обсяг приміток законодавством не регламентуються і навпаки можуть бути і такі які регламентовані законодавством.

За своїм характером примітки можуть бути такими, що: стосуються фінансової звітності в цілому; розкривають окремі статті фінансових звітів.

Примітки до звітності мають мету – розкрити інформацію так, що б користувачі не могли пред'явити претензії до недостатності інформації. Традиційні розділи приміток це розділи про облікову політику підприємства в яких розкривається методика консолідації звітності, оцінка і амортизація основних засобів, оцінка запасів, оподаткування, принципи визнання доходів та витрат, перерахунок інвалюти, оцінка інвестицій, види резервів. Загальна особливість полягає в тому, що чим компактніше фінансова звітність, тим змістовніше примітки.

МСФЗ жорстко не визначають ні формат інформації, яку потрібно розкривати, ні її місце у фінансових звітах. Якщо необхідна інформація подається в основній частині звітів, немає потреби повторювати її в примітках до фінансових звітів. Інформація в примітках є основним засобом розкриття невизнаних елементів фінансових звітів. Розкриття інформації може містити поєднання коментарів та конкретні кількісно визначені дані, які відповідають характеру елементів фінансових звітів і їх відносному значенню для підприємства. Визначення рівня докладності розкриття інформації про конкретні елементи фінансових звітів є питанням професійного судження керівництва підприємства з урахуванням відносної суттєвості.

В Італії та Португалії зміст приміток суворо регламентовано законодавством. Інформація, що міститься в примітках італійських

підприємств: способи оцінки статей звітності і переведення вартостей, виражених в іноземній валюті, в євро; склад необоротних активів (матеріальних, нематеріальних і фінансових) із зазначенням їх історичної вартості та даних про переоцінки, амортизаційні відрахування, а також інші суттєві відомості.

2.7 Аналіз фінансової звітності

В умовах ринкової економіки істотно зростає роль економічного аналізу як основи прийняття управлінських рішень, змінюються підходи до методики його проведення. Оцінка фінансового стану здійснюється на основі аналізу фінансових звітів.

Мета аналізу фінансової звітності – визначення поточного фінансового стану, визначення змін у фінансовому стані в структурно-часовому аспекті, визначення факторів, які вплинули на фінансовий стан, прогнозування основних тенденцій у фінансовому стані.

Джерелами інформації для аналізу фінансової звітності є публікація звітності компаній в відповідних збірниках, бази даних компаній.

Основні види аналізу фінансових звітів: горизонтальний аналіз; вертикальний аналіз; аналіз трендів; аналіз фінансових коефіцієнтів.

Горизонтальний аналіз використовується для аналізу абсолютних і відносних змін розділів і статей фінансових звітів за два суміжні звітні періоди, а також у динаміці за кілька років. Аналіз включає також розрахунок відхилень від базового або попереднього періоду, встановлення причин цих відхилень. Горизонтальний аналіз дає змогу виявити тенденції розвитку підприємства та можливі результати фінансової діяльності.

Вертикальний аналіз - це структурний аналіз фінансової звітності. Кожна стаття фінансових звітів подається у відсотках до загальної суми активів Балансу або валового доходу від реалізації в Звіті про прибутки та збитки. Перевагою цього виду аналізу є логічна можливість порівняння

вираженої у відсотках структури показників фірми зі структурою показників інших фірм незалежно від їхніх розмірів, що дає змогу відшукати оптимальну структуру активів та пасивів підприємства для успішного здійснення фінансово - господарської діяльності. Вертикальний аналіз структури балансу дозволяє зробити висновки про перерозподіл вкладень в різні види майна і про зміни джерел фінансування активів підприємства.

Аналіз трендів – це розширений горизонтальний аналіз. Він є важливим інструментом аналізу динаміки результатів діяльності підприємства, бюджетування та прогнозування. Найчастіше аналіз трендів застосовується до Звіту про прибутки та збитки для аналізу існуючих тенденцій і відхилень у результатах діяльності підприємства, а також для їхнього прогнозування.

Послідовність для розрахунку трендових відсотків: вибір базового року або іншого періоду; значення в фінансових звітах базового періоду приймається за 100%; визначення відповідного значення показника за наступні періоди у відсотках від суми базового року.

Обмеженням аналізу трендів є неможливість його застосування для нового підприємства та підприємства, яке змінило свою діяльність.

У зарубіжній практиці при проведенні фінансового аналізу використовуються фінансові коефіцієнти. Аналіз фінансових коефіцієнтів полягає в зіставленні одного показника фінансової звітності з іншим для розрахунку коефіцієнта і оцінці того, чи вказує отриманий коефіцієнт на будь - які слабкі чи сильні сторони підприємства.

Основні групи фінансових коефіцієнтів стосуються: рентабельності та доходності капіталу; довгострокової платоспроможності та фінансової стабільності; короткострокової платоспроможності і ліквідності; ефективності (оборотності); інвестування.

Показники поточної платоспроможності (ліквідності):

- Робочий капітал – це частина оборотних активів, яка фінансується за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань, визначається

різницею між поточними оборотними активами і короткостроковими зобов'язаннями, розраховується за даними бухгалтерського балансу;

- Маневреність робочого капіталу = Запаси ÷ Робочий капітал;
- Коефіцієнт покриття = Поточні активи ÷ Поточні зобов'язання, на практиці значення коефіцієнта, що перевищує 1, вважається достатнім;
- Коефіцієнт швидкої ліквідності = (Поточні активи – Запаси) ÷ Поточні зобов'язання;
- Інтервал захищеності – час, за який підприємство може здійснювати поточну діяльність за рахунок ліквідних активів, не залучаючи додаткових джерел фінансування, визначається відношенням Ліквідних активів до щоденних грошових витрат. Щоденні грошові витрати = (Річні операційні витрати - Амортизація) ÷ 365.

Показники довгострокової платоспроможності

- Співвідношення робочого і загального капіталу = (Оборотні активи - Поточні зобов'язання) ÷ Активи ;
- Коефіцієнт власного капіталу = Власний капітал ÷ Усі активи;
- Співвідношення зобов'язань та власного капіталу = Зобов'язання ÷ Власний капітал.

Показники прибутковості (рентабельності)

- Прибутковість капіталу = Прибуток ÷ Інвестований капітал ;
- Норма прибутковості на інвестований капітал = Прибуток ÷ Середня вартість активів;
- Норма прибутковості довгострокового капіталу = Прибуток ÷ (Довгострокові зобов'язання + Власний капітал);
- Коефіцієнт валового прибутку = Валовий прибуток ÷ Сума продаж;
- Коефіцієнт чистого прибутку = Чистий прибуток ÷ Сума продаж

Для оцінки фінансового стану підприємства недостатньо розрахувати та розглянути окремі показники та коефіцієнти, необхідно їх узагальнити, оцінити тенденції та перспективи розвитку. Особливу увагу приділяють критичним співвідношенням, що допомагають виявити умови беззбитковості

роботи підприємства. Завершальним етапом аналізу є узагальнення всіх показників та виділення найбільш значимих. Відбір виконується по ознакам: значимість величини, стабільність показників за декілька років, які виникли вперше.

2.8 Контрольні запитання

1. Назвати мету фінансової звітності та склад фінансової звітності відповідно до МСФЗ.
2. Назвіть якісні характеристики фінансових звітів та поясніть їх.
3. Назвіть елементи фінансових звітів та надійте їх визначення.
4. Назвіть умови визнання активів.
5. Назвіть умови визнання зобов'язань.
6. Назвіть умови визнання доходів.
7. Назвіть умови визнання витрат.
8. Назвіть перелік статей звіту про фінансовий стан відповідно до МСФЗ.
9. Назвіть форми подання звіту про фінансовий стан у зарубіжних країнах.
10. Поясніть розташування статей у звіті про фінансовий стан.
11. Назвіть види оцінок активів.
12. Назвіть мету, елементи звіту про прибутки та збитки.
13. Пояснити форми подання звіту про прибутки та збитки.
14. Пояснити аналіз методом характеру витрат.
15. Пояснити аналіз методом функцій витрат.
16. Назвіть призначення звіту про рух грошових коштів.
17. Пояснити послідовність визначення руху коштів операційної діяльності за непрямим методом.
18. Пояснити складання звіту про рух грошових коштів прямим методом.

19. Пояснити мету та порядок складання звіту про власний капітал.
20. Пояснити зміст та необхідність приміток до фінансової звітності.
21. Назвіть мету та види аналізу фінансової звітності.
22. Назвіть основні показники фінансової звітності.

2.9 Тести для самоконтролю

1. Методологія підготовки фінансових звітів за МСФЗ визначається:

- а) безпосередньо МСБО; Концептуальною основою МСБО; Тлумаченням ПКТ;
- б) безпосередньо МСБО; Тлумаченням ПКТ;
- в) концептуальною основою МСБО;
- г) безпосередньо МСБО.

2. Основні елементи фінансових звітів:

- а) активи, зобов'язання; власний капітал;
- б) доходи, витрати;
- в) власний капітал;
- г) активи, зобов'язання, власний капітал, доходи, витрати.

3. До складу якісних характеристик фінансових звітів не входить:

- а) зрозумілість;
- б) зіставність;
- в) доречність;
- г) облікова політика.

4. Статті якого елемента фінансової звітності розміщуються за строком їх сплати:

- а) власний капітал;
- б) активи;
- в) поточні зобов'язання;
- г) непоточні зобов'язання.

5. Номінальні рахунки поділяються на такі групи:

- а) рахунки витрат, рахунки активів;
- б) рахунки витрат, рахунки доходів;
- в) рахунки витрат, рахунки власного капіталу рахунки доходів;
- г) рахунки зобов'язань, рахунки витрат, рахунки доходів;
- д) рахунки доходів, рахунки зобов'язань.

6. Стаття «резерв сумнівних боргів» у звіті про фінансовий стан на кінець звітного періоду зростає, а первісна вартість дебіторської заборгованості зменшилась, внаслідок цього:

- а) зменшилась балансова вартість дебіторської заборгованості;
- б) збільшився власний капітал за рахунок збільшення резервів;
- в) збільшилась балансова вартість оборотних активів;
- г) балансова вартість дебіторської заборгованості не змінилась.

7. Прикладом грошових потоків від фінансової діяльності є:

- а) надходження від продажу основних засобів;
- б) отримання позики;
- в) надходження грошових коштів від продажу товарів та надання послуг;
- г) надходження грошових коштів від роялті.

8. Прикладом грошових потоків від операційної діяльності є:

- а) виплати грошових коштів постачальникам товарів та послуг;
- б) надходження грошових коштів від продажу основних засобів, нематеріальних активів, а також інших довгострокових активів;
- в) надходження грошових коштів від продажу акцій;
- г) виплати грошових коштів для погашення позики.

9. Прикладом грошових потоків від інвестиційної діяльності є:

- а) надходження грошових коштів від роялті, авторських гонорарів;
- б) виплати грошових коштів постачальникам товарів та послуг;
- в) надходження грошових коштів від продажу основних засобів;
- г) платіж за придбані облігації.

10. Надходження грошових коштів з поточного рахунку в банку до каси слід відображати у складі:

- а) операційної діяльності;
- б) інвестиційної діяльності;
- в) фінансової діяльності;
- г) не відображати у звіті про рух грошових коштів.

11. Фінансовий звіт, в якому наводяться джерела та статті використання грошових коштів протягом звітного періоду – це:

- а) звіт про фінансовий стан;
- б) звіт про прибутки та збитки;
- в) звіт про рух грошових коштів;
- г) звіт про власний капітал.

12. Назвати причину, за якою амортизація наводиться у звіті про рух грошових коштів:

- а) є надходженням грошових коштів від нарахованої амортизації;
- б) для визначення грошового потоку від фінансової діяльності;
- в) для корегування чистого прибутку;
- г) надання інформації користувачам про суму амортизаційних витрат.

13. Фінансовий звіт, в якому наводяться активи, зобов'язання та власний капітал це:

- а) звіт про прибутки та збитки;
- б) звіт про фінансовий стан;
- в) звіт про власний капітал;
- г) звіт про рух грошових коштів.

14. Чистий прибуток компанії в 200XX році був 150 000 дол. США. Протягом року дебіторська заборгованість зменшилась на 20 000 дол. США, а кредиторська зросла на 30 000 дол. США. Амортизаційні відрахування за 20XX рік становили 50 000 дол. США. Грошові надходження від операційної діяльності складають:

- а) 210 000;
- б) 150 000;
- в) 250 000;
- г) 190 000.

15. Позначте відповідність елементів фінансової звітності до фінансових звітів шляхом запису літер в лівих рядках.

Елементи фінансової звітності	Фінансові звіти
1. Зобов'язання	а) Баланс
2. Збитки	б) Звіт про прибутки та збитки
3. Активи	в) Звіт про рух грошових коштів
4. Доходи	
5. Прибуток	
6. Витрати	

16. Компанія придбала основні засоби в обмін на запаси 1000 дол. США та додаткова сплатила 500 дол. США. У звіті про рух грошових коштів буде відображено:

а) витрата грошових коштів на операційну діяльність - 1 000 дол. США, витрата грошових коштів на інвестиційну діяльність – 500 дол. США;

б) Витрати на інвестиційну діяльність – 1 500 дол. США;

в) витрати грошових коштів на інвестиційну діяльність – 500 дол. США;

г) витрати грошових коштів на фінансову діяльність – 1 500 дол. США.

17. Поточна собівартість – це:

а) сума грошових коштів від продажу активу;

б) сума грошових коштів для придбання активу;

в) дисконтована вартість майбутніх чистих грошових надходжень або виплат;

г) сума грошових коштів наданих на момент отримання активу.

18. Елементи Звіту про фінансовий стан:

а) активи, пасиви;

б) активи, власний капітал, зобов'язання;

в) активи, зобов'язання, доходи;

г) доходи, витрати.

19. Звіт, в якому доходи співвідносяться з витратами для визначення прибутку (збитку) це:

а) звіт про прибутки та збитки;

б) звіт про власний капітал;

в) звіт про рух грошових коштів;

г) звіт про фінансовий стан.

20. Нематеріальні активи, фінансові інвестиції, дебіторська заборгованість відносяться до:

а) зобов'язань;

б) активів;

в) власного капіталу;

г) доходів.

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК АКТИВІВ

Тема 3. Облік грошових коштів

3.1 Склад грошових коштів, рахунки для обліку та порядок відображення грошових коштів у фінансовій звітності.

3.2 Облік та контроль касових операцій і грошових коштів у касі.

3.3 Облік створення та використання фонду дрібних сум.

3.4 Ваучерна система обліку і контролю витрат грошових коштів.

3.5 Контрольні запитання.

3.6 Тести для самоконтролю.

3.1 Склад грошових коштів, рахунки для обліку та порядок відображення грошових коштів у фінансовій звітності

Грошові кошти та їх еквіваленти складають основну частину ліквідних активів підприємств. Суб'єктам господарювання потрібні грошові кошти для здійснення фінансово-господарських операцій, погашення зобов'язань, забезпечення доходу інвесторам.

Відповідно до МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»:

- **грошові кошти** складаються з готівки в касі та депозитів до запитання;

- **еквіваленти грошових коштів** – це короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості;

- **грошові потоки** - це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів.

Еквіваленти грошових коштів утримуються для погашення короткострокових зобов'язань, але не для інвестиційних або яких-небудь інших цілей. Для того, щоб інвестицію можна було визначити як еквівалент грошових коштів, інвестиція повинна:

- вільно конвертуватися у відому суму грошових коштів;
- характеризуватися незначним ризиком зміни вартості.

Суб'єкт господарювання самостійно визначає компоненти грошових коштів та їх еквівалентів. Зважаючи на відмінність у всьому світі практики управління грошовими коштами і банківських угод та на виконання вимог МСБО 1 «Подання фінансової звітності», суб'єкт господарювання розкриває інформацію про політику, яку він приймає для визначення складу грошових коштів та їх еквівалентів у примітках до фінансової звітності.

Як правило, до грошових коштів входять:

- гроші в касі;
- гроші на банківських рахунках;
- гроші у дорозі (інкасаторські суми, які знаходяться у інкасаторів, грошові поштові перекази);
- грошові документи;
 - акредитиви виставлені;
 - чеки;
- чеки дорожні.

У США грошові кошти об'єднуються одним словом *Cash* і обліковуються на рахунку «Грошові кошти» або «Каса» – *Cash* (в поточному обліку виділяють рахунок «Фонд дрібних сум»). Рахунок «Каса» може включати суму яка називається компенсаційний залишок і який вільно не використовується. Компенсаційний залишок це мінімальна сума, яку тримає клієнт на вимогу банку в якості забезпечення договору про надання кредиту. Фактично такий договір обмежує готівку і зменшує ліквідність компанії. Виходячи з цього Комісія по цінним паперам та біржовим операціям вимагає від компаній відображення суми компенсаційного залишку в примітках до фінансової звітності.

Оцінка грошових коштів та відображення їх у звітності згідно GAAP та іншими обліковими системами здійснюється за оголошеною або фактичною номінальною вартістю.

У Польщі відповідно Закону «Про бухгалтерський облік» грошові кошти відносяться до групи фінансових активів. Фінансові активи – це грошові активи, капітальні інструменти, які випущені іншими підприємствами, а також право, яке надається контрактом для отримання грошових активів або право зміни фінансових інструментів з іншим підприємством на вигідних умовах. Грошові кошти – це активи у формі національних платіжних засобів та іноземної валюти. До грошових коштів відносяться: фінансові активи; нараховані відсотки на фінансові активи. Якщо актив платний або може бути повернутий на вимогу на протязі 3-х місяців з дня отримання, то відповідно правилам обліку, надходження грошових коштів відносять до грошових коштів отриманих від інвестиційної діяльності.

У західноєвропейських країнах грошові кошти обліковуються на так званих фінансових рахунках: «Каса» і «Рахунки в банках» – в національній та в іноземній валюті.

У бухгалтерському балансі в зарубіжних країнах інформація про грошові кошти відображаються по різному, наприклад, в США - по статті **Cash** – грошові кошти , а в європейських країнах – «Каса» та «Рахунки в банках».

Відповідно загальноприйнятої практики бухгалтерського обліку грошові кошти компанії складаються з двох категорій: грошові кошти в касі і грошові кошти в банку. В балансі компанії, який складено відповідно МСБО, всі грошові кошти, як правило, відображаються в одному рядку.

У США грошові кошти відображаються в балансі загальною сумою, яка визначається на кінець останнього для звітного періоду. Загальна сума грошових коштів у балансі включає:

- грошові кошти на рахунках в банку, які відображаються в бухгалтерському обліку;
- готівка в касі;

– фонд дрібних сум.

У головній книзі відкриваються окремі рахунки для всіх складових грошових коштів. Великі компанії можуть мати лише контрольний рахунок головної книги – «Гроші», який є синтетичним рахунком для окремих аналітичних рахунків.

Зміни у складі грошових коштів та їх еквівалентів є частиною управління грошовими коштами. В деяких зарубіжних країнах практикується розміщення вільних коштів у вигляді депозитних сертифікатів на термін до 3-х місяців розглядається як інвестування надлишку грошових коштів у еквіваленти грошових коштів, а не як складову інвестиційної діяльності. В США компанії можуть вкласти грошові кошти в термінові депозити, депозитні сертифікати, державні або інші цінні папери, такі вклади називаються короткострокові інвестиції або цінні папери які обертаються на ринку цінних паперів, які можна використовувати для погашення поточних зобов'язань.

Згідно з МСБО залишки грошових коштів у касі та на банківському рахунку, які доступні для поточних операцій включаються до складу поточних активів. Залишки коштів у касі та на банківському рахунку використання яких для поточних операцій підлягає обмеженням, слід включати до поточних активів, тільки якщо тривалість обмежень лімітується строком зобов'язання, що було класифіковане як поточне зобов'язання або якщо обмеження втрачає чинність протягом одного року.

Основні поняття

Банківський звіт – витяг з рахунку депозитора в банку, який щомісячно надсилається депозиторові. Показує операції по рахунку, здійснені за місяць, та залишки грошей на рахунку.

Ваучер – форма дозволу для здійснення тих чи інших грошових витрат. Застосовується у ваучерній системі контролю витрат грошових коштів.

Ваучерна система – система контролю за грошовими виплатами, за якою кожна виплата та кожне списання грошей мають бути розглянуті й

затверджені раніше, до завершення факту оплати.

Внутрішній контроль – план організації, система процедур та заходів, спрямованих на збереження грошових коштів та іншого майна на підприємстві.

Грошові кошти (Cash) – сукупність монет, банкнот, чеків, наявних у касі підприємства та на його банківських рахунках.

Депозит в дорозі – депозит (внески грошей на рахунок в банку), який відображений в обліку клієнтом (депозитором), але ще не відображений банком.

Фонд дрібних сум – грошовий фонд, що створюється на підприємстві для оплати відносно невеликих сум (поштових, адміністративних, транспортних витрат).

Чек – документ, який містить розпорядження власника рахунку банкові видати або перерахувати з цього рахунку певну суму.

3.2. Облік та контроль касових операцій і грошових коштів у касі

На облік і контроль касової готівки звертається велика увага. У фірмах розробляють системи контролю надходжень і витрат готівки. Готівку здебільшого намагаються зводити до мінімуму, особливо на промислових підприємствах. Але в торговельних підприємствах у касі можуть бути значні суми.

Облік грошових коштів ведеться у Головному реєстраційному журналі (книзі) або в спеціальних реєстраційних журналах (книгах), які використовуються для реєстрації груп частих і постійних операцій:

- журнал обліку надходження грошових коштів – відображає операції по дебету рахунка «Грошові кошти»;
- журнал обліку платежів – відображаються операції по кредиту рахунка «Грошові кошти».

На основі інформації Головного журналу та спеціальних журналів складаються зведені журнали синтетичних бухгалтерських рахунків «Каса», «Грошові кошти у банку». У зведених журналах записуються суми по дебету та кредиту відповідних рахунків.

У практиці зарубіжного бухгалтерського обліку використовуються трьохколонні або чотирьохколонні зведені журнали. У трьохколонному журналі відображаються суми по дебету і кредиту рахунка, у чотирьохколонному журналі у додатковій колонці відображаються ще і залишки на рахунку.

Приклад трьохколонного зведеного журналу:

Рахунок 101 «Грошові кошти у банку»

Дебет					Кредит				
Дата	Зміст операцій	Кореспондуючий рахунок	Джерела інформації	Сума	Дата	Зміст операцій	Кореспондуючий рахунок	Джерела інформації	Сума

Приклад чотирьохколонного зведено журналу:

Рахунок 101 «Грошові кошти у банку»

Дата	Зміст операції	Кореспондуючий рахунок	Джерела інформації	Сума по		Залишок	
				дебету	кредиту	дебет	кредит

Система внутрішнього контролю включає в себе план організації, а також заходи, спрямовані на збереження грошових коштів (як і іншого майна), досягнення точної обробки даних та складання бухгалтерської звітності. Важливими елементами внутрішнього контролю є:

- розподіл відповідальності – розподіл обов’язків;
- ротація службовців в середині компанії;
- використання механічних (автоматичних) приладів контролю.

Методи захисту готівки та контролю за її збереженням можуть бути різноманітні, однак завжди слід дотримуватися таких чотирьох принципів:

- 1) облік готівки мусить здійснюватися в момент її надходження;

2) всю готівку, що надійшла, необхідно здавати в банк в той самий день, принаймні не пізніше, ніж на наступний день;

3) працівник, який одержує готівку, не повинен займатися її обліком у бухгалтерії;

4) працівник, відповідальний за одержання готівки, не повинен займатися її розподілом.

Кожне підприємство розробляє свої заходи контролю за виплатою готівки. Серед найважливіших контрольних заходів можна зазначити такі: для виплат необхідно одержувати попередній дозвіл; усі чеки повинні мати серійний номер, доступ до них має бути обмежений; бажано, щоб кожен чек підписували дві особи; бажано, щоб працівник, якого уповноважено оплачувати рахунки, не мав права підписувати чеки; при оплаті зобов'язань на первинних документах слід проставляти дату, номер чека і штамп «Оплачено»; особи, які підписують чеки, не повинні мати доступу до чеків чи займатися вивіркою рахунків; інвентаризація готівки в касі та на банківських рахунках повинна здійснюватись не рідше одного разу на місяць.

Контроль грошових надходжень від продажу в торговельних залах контролюється двома способами:

1) через використання касових апаратів;

2) через систему м'яких чеків.

Використання касових апаратів. Касовий апарат має контрольну касову стрічку, на якій відзначаються надходження за день. Покупець повинен бачити суми, що їх набирає касир. Наприкінці кожного дня касир підраховує гроші в касовому апараті та передає суму старшому касирові. Бухгалтер бере касову стрічку і записує суму виручки в журналі грошових надходжень. Сума грошей, переданих касиром і сума на контрольно-касовій стрічці повинна бути однаковою. В разі невідповідності адміністрація з'ясовує причину.

На великих фірмах касові апарати підключені до комп'ютерів, в такому

разі операції відразу реєструють в обліку (на комп'ютері).

Система м'яких чеків полягає в тому, що продавці мають завчасно пронумеровані чеки (квитанції). В момент продажу продавець заповнює чек у двох примірниках – один віддає покупцеві, другий залишає собі. Наприкінці дня суми м'яких чеків підраховуються – загальна сума продажу має відповідати сумі касового апарата.

По касі може бути виявлено нестачі або надлишки грошей. Вони відносяться на рахунок «Нестачі або надлишки по касі», який є активно-пасивним. Цей рахунок дебетується на величину нестачі і кредитується на величину надлишку.

Приклад. Касовий апарат показує, що виручка магазину за день становить 4546 дол. США. У наявності в касира грошей було 4537 дол. США. Нестача складає 9 дол. США. Оприбуткування готівки з урахуванням нестачі грошей та відображення доходу від реалізації здійснюється таким бухгалтерським записом:

Дебет рах. «Грошові кошти»	4537	
Дебет рах. «Нестачі або надлишки по касі»	9	
Кредит рах. «Дохід від реалізації»		4546

У разі великої нестачі готівки адміністрація здійснює певне розслідування, з'ясовує причини та обставини її виникнення.

Наприкінці звітнього періоду дебетове сальдо рахунку «Нестачі або надлишки по касі» відображаються у *Звіті про прибутки та збитки* як операційні (торговельні) витрати. Кредитове сальдо вказаного рахунку відображається у *Звіті про прибутки та збитки* як «інші доходи».

У практиці США операції по касі відображаються і групуються в касовому журналі надходжень та видатків, підсумки переносяться в Журнал реєстрацій операцій, а потім – на рахунки бухгалтерського обліку у Головній книзі. Форма журналів надходжень і видатків грошей здебільшого довільна, пристосована до умов підприємства.

Рух грошових коштів по касі відображається в обліку такими записами:

Надходження грошових коштів:

Д-т рах. «Каса»

К-т рах. «Доходи від реалізації»

К-т рах. «Рахунки до одержання (Клієнти, Дебітори)»

К-т рах. «Рахунки в банках» та ін.

Видатки грошових коштів:

Д-т рах. «Рахунки до оплати (Постачальники)»

Д-т рах. «Фонд дрібних сум (Мала каса)»

Д-т рах. «Рахунки в банках»

Д-т рахунків витрат по елементах

Д-т рах. «Розрахунки з персоналом» та ін.

К-т рах. «Каса»

3.3. Облік створення та використання фонду дрібних сум

Для здійснення невеликих витрат, наприклад, канцелярських, поштових, обідів абощо, фірми створюють *фонд дрібних сум*. Цю систему операцій називають іще *«авансова система»* (або система підзвітних сум). Вона передбачає створення фонду, здійснення виплат за рахунок фонду та поповнення фонду (рис. 3.1).

Створення фонду дрібних сум. Перед створенням фонду дрібних сум адміністрація планує обсяг витрати і на цій підставі визначає розмір фонду з розрахунку на 2-4 тижні. Грошові кошти видаються підзвітній особі. Видача оформлюється чеком, у бухгалтерському обліку відображається записом:

Д-т рах. «Фонд дрібних сум (Pretty Cash Fund)» 100

К-т рах. «Каса» 100

Фонд створюється на постійній основі, тобто у цьому фонді постійно має бути 100 доларів США або інша встановлена сума. При видачі грошей підзвітній особі видають також пронумеровані чеки (квитанції) або ваучери для запису витрат грошей.

Фонд дрібних сум

Створення фонду дрібних сум.

Перед створенням фонду адміністрація планує необхідні витрати, їх обсяг і на цій підставі визначає розмір фонду з розрахунку на 2-4 тижні.

Фонд створюється на постійній основі, тобто в цьому фонді постійно має бути встановлена сума.

Виплати з фонду дрібних сум.

Витрата грошей відбувається тільки на передбачені цілі. На кожну виплату підзвітна особа складає квитанцію або ваучер, у якому проставляє суму і призначення виплати. Особа, яка одержує гроші, підписує цей документ.

Поповнення фонду дрібних сум.

Підзвітна особа на встановлену дату складає звіт про витрати та подає його в бухгалтерію (звіт складається за даними квитанцій, ваучерів).

Фонд дрібних сум поповнюється на суму витрат через виписку чека на ім'я підзвітної особи.

Рисунок 3.1 - Система фонду дрібних сум

Виплати з фонду дрібних сум. Витрата грошових коштів відбувається тільки на передбачені цілі. На кожну виплату підзвітна особа складає квитанцію або ваучер, у якому проставляє суму і призначення виплати. Особа, яка одержує грошові кошти, підписує цей документ.

Поповнення фонду дрібних сум. Підзвітна особа на встановлену дату складає звіт про витрати і подає його у бухгалтерію (звіт складається за даними квитанцій, ваучерів). Фонд дрібних сум поповнюється на суму витрати через виписку чека на ім'я підзвітної особи.

Приклад. Сума витрат за ваучерами (квитанціями) складає на певну дату 80 дол. США, у тому числі: поштові витрати – 40 дол. США; витрати на перевезення (транспортні) – 18 дол. США; канцелярські витрати – 17 дол. США; інші адміністративні витрати – 5 дол. США.

Фонд дрібних витрат поповнюється на суму 80 доларів США з одночасним відображенням витрат:

Дебет рах. «Поштові витрати»	40
Дебет рах. «Транспортні витрати»	18
Дебет рах. «Канцелярські витрати»	17
Дебет рах. «Інші адміністративні витрати»	5
Кредит рах. «Каса»	80

Контроль здійснюється таким чином, щоб залишок у фонді плюс сума квитанцій на витрати завжди дорівнювали сумі ліміту фонду (у цьому прикладі 100 доларів).

Нестачі або надлишки відображаються на рахунку «Нестачі або надлишки по касі»:

Нестачі:

Дебет рах. «Нестачі або надлишки по касі»

Кредит рах. «Каса»

Надлишки:

Дебет рах. «Каса»

Кредит рах. «Нестачі або надлишки по касі».

У кінці звітної періоду дебетове сальдо цього рахунку включається до складу загальних операційних витрат, кредитове – до інших доходів (рис. 3.2). Бухгалтерський облік фонду дрібних сум здійснюється у касовій книзі, за допомогою ваучерів.

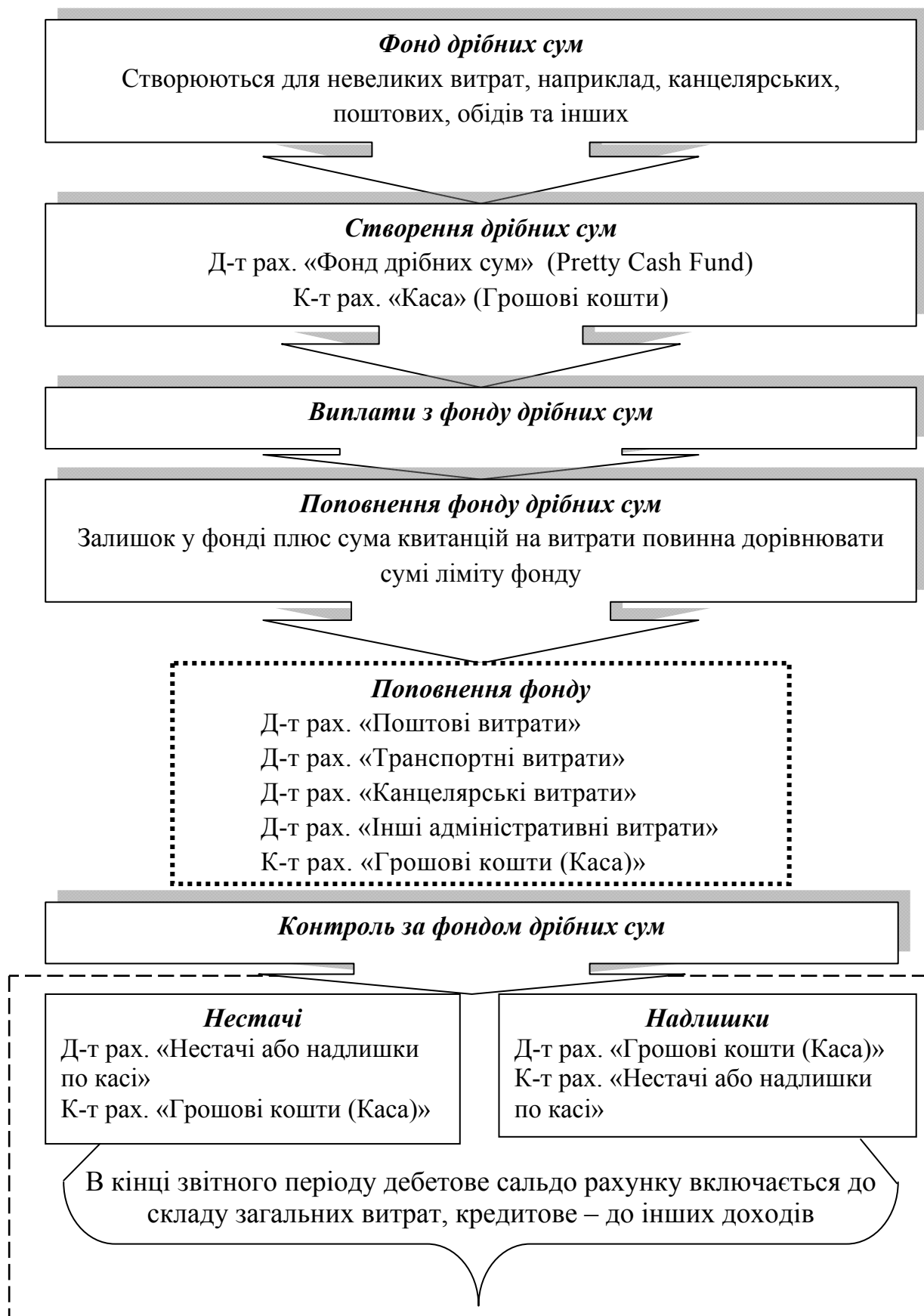

Рисунок 3.2 - Облік створення і використання фонду дрібних сум

3.4. Ваучерна система обліку і контролю витрат грошових коштів

Ваучерна система — це система контролю за грошовими платежами, за якої кожна виплата і списання грошей мають бути розглянуті і затверджені раніше, до завершення факту оплати (рис. 3.3).

Система починається з дозволу на витрати або виплати, а закінчується випискою чека для оплати виниклої заборгованості або оплати тих чи тих витрат.

Для ваучерної системи характерні такі принципи внутрішнього контролю:

- встановлення відповідальності осіб;
- розподіл обов'язків;
- система (процедура) документального оформлення операцій;
- незалежна внутрішня перевірка.

Підготовка ваучера. Основою ваучерної системи є заздалегідь пронуеровані ваучери. **Ваучер** — це форма дозволу для здійснення тих чи інших грошових витрат, крім тих, що здійснюються за рахунок фонду дрібних сум. Готує ваучер відділ рахунків (ваучерів) до сплати розрахунків з постачальниками.

Початок підготовки — це запис на титульній стороні ваучера інформації про виниклу заборгованість на основі рахунку продавця (постачальника). Після цього перевіряється сам рахунок продавця. При цьому з'ясовується:

- відповідність одержаного рахунку продавця копії замовлення на покупку, надісланого продавцеві, а також копії звіту про одержані товари (якщо їх уже одержано);
- правильність цін та строків;
- правильність підсумків (оборотів).

Після цієї перевірки ваучер затверджується старшим відповідальним відділу. Затверджений ваучер з доданими документами (рахунок продавця) готовий для його обліку.

Рисунок 3.3 – Ваучерна система

На зворотній стороні ваучера вказують, на які рахунки (витрати) слід списати суми, тобто вказується бухгалтерська проводка, номер і сума чека, якщо оплату було здійснено.

Після розшифровки на звороті ваучер затверджується старшим бухгалтером і реєструється в реєстрі (журналі) ваучерів (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1 - Реєстр ваучерів

Дата	№ ваучера	Кому платити	Оплата		Ваучери до сплати (Кт)	Витрати на покупку (Дт)	Транспортні витрати (Дт)	Інші рахунки	
			Дата	№ чека				Дт	Назва
1.07.10	83	Компанія "К"	9.07.	203	500				
За липень			X	X	10200	6350	240	3100	X

До оплати чеком кредитують рахунок «Ваучери до оплати» замість рахунку «Рахунки до оплати». Операція покупки матеріалів на суму 500 дол. США від 1.07.2010 р. відображається в обліку таким записом:

Дебет рах. «Витрати на покупку»	500	
Кредит рах. «Ваучери до оплати»		500

Реєстр ваучерів відображає суму виниклої заборгованості. В балансі ця заборгованість показується по статті «Рахунки до оплати».

Зберігання неоплачених ваучерів. Після реєстрації в Реєстрі ваучерів ваучери зберігаються в папці неоплачених ваучерів (пам'ятна папка) — за датами оплати. Або їх розставляють у картотеці, теж за датами оплати.

Для перевірки має бути баланс наприкінці місяця:

Оплачені + Неоплачені = Вся сума ваучерів.

Оплата ваучерів. Коли настає дата оплати, ваучер виймається з пам'ятної папки для оплати. Відповідальний службовець переглядає ваучер і затверджує його до оплати. Виписує чек (але не підписує), заповнює на ваучері «Суму до оплати» і передає не підписаний чек разом з ваучером у казначейський офіс для підпису. Відповідальний працівник офісу перевіряє, підписує чек і:

1) направляє чек (посилає) одержувачу грошей (постачальникові);

- 2) ставить на ваучері і документах штамп «Оплачено»;
- 3) направляє погашений ваучер і копію чека в бухгалтерію для обліку.

Реєстрація оплачених ваучерів. В системі ваучерів усі ваучери оплачуються чеками, тому журнал для обліку чеків називається **Реєстр чеків**. Він показує оплату заборгованості.

Дата і номер чека проставляються після оплати і в Реєстрі ваучерів. Бухгалтер заповнює також (комплектуює) зворотний бік ваучера в частині оплати. «Оплачений» ваучер по продавцях за абеткою зберігається у **Файлі оплачених ваучерів**.

Оплата ваучерів відображається проводкою:

Дебет рах. «Ваучери до оплати»	500
Кредит рах. «Каса»	500

Ваучери за чистими сумами. Часто фірми з ефективним управлінням дотримуються політики використання при покупках усіх знижок, що їх надають постачальники. В такому разі ваучер виписується за чистою сумою, тобто – за мінусом знижки. В разі несвоєчасної оплати, встановленої для знижки, фірма має платити всю суму. Не одержані суми знижки розглядаються як збитки, обліковуються і показуються у *Звіті про прибутки та збитки* окремо.

Наприклад: Фірма «А» купила у фірми «К» товар на 5000 дол. США на умовах оплати зі знижкою 2/10, 10/30 (тобто 2% знижки при умові оплати з 10 до 30 числа місяця).

Операція купівлі відобразиться в чистій сумі (5 000 — 100 = 4 900).

Дебет рах. «Витрати на покупки»	4 900
Кредит рах. «Ваучери до оплати»	4 900

Однак через незадовільну ситуацію з грошима фірма борг своєчасно не сплатила. Тому вона платить 5000 доларів США.

Дебет рах. «Ваучери до оплати»	4 900
Дебет рах. «Збитки через неодержані знижки»	100
Кредит рах. «Каса»	5 000

Збитки через неoderжані знижки показуються на рахунку «Фінансові результати» та у Звіті про прибутки та збитки серед інших витрат фірми.

3.5 Контрольні запитання

1. Назвіть складові грошових коштів відповідно МСБО 7.
2. Надайте визначення еквівалентів грошових коштів.
3. Поясніть облік грошових коштів у зарубіжних країнах.
4. Надати характеристику форм зведених журналів.
5. Пояснити у чому полягає контроль касових операцій.
6. Назвіть елементи внутрішнього контролю касових операцій.
7. Назвіть способи контролю грошових надходжень у торговельних залах.
8. Пояснити облік створення фонду дрібних сум.
9. Пояснити облік використання фонду дрібних сум.
10. Пояснити ваучерну систему обліку і контролю грошових коштів.

3.6 Тести для самоконтролю

- 1. Відповідно до МСБО 7 до складу грошових коштів відносяться:**
 - а) готівка в касі, депозити до запитання;
 - б) готівка в касі, еквіваленти грошових коштів;
 - в) готівка в касі, депозити до запитання; еквіваленти грошових коштів;
 - г) готівка в касі, на рахунках у банку.
- 2. Форма дозволу для здійснення тих чи інших грошових витрат у зарубіжній практиці має назву...:**
 - а) ваучер;
 - б) акція;
 - в) рахунок-фактура;
 - г) наказ керівника.
- 3. Ваучерна система контролю за грошовими виплатами передбачає:**
 - а) оплату рахунків після їх затвердження та розгляду;
 - б) оплату рахунків, а потім їх затвердження;

- в) одночасно – оплата і затвердження;
- г) не має значення.

4. Для оплати поштових витрат у зарубіжних країнах використовують:

- а) резервний фонд;
- б) фонд дрібних сум;
- в) резерв сумнівних боргів.

5. Створення фонду дрібних сум відображається записом:

- а) Дебет рах. «Каса» Кредит рах. «Фонд дрібних сум»;
- б) Дебет рах. «Фонд дрібних сум» Кредит рах. «Каса»;
- в) Дебет рах. «Фонд дрібних сум» Кредит рах. «Рахунки в банку»;
- г) Дебет рах. «Фонд дрібних сум» Кредит рах. «Рахунки до оплати».

6. Еквіваленти грошових коштів відображаються у складі:

- а) дебіторської заборгованості;
- б) фінансових інвестиціях;
- в) грошових коштів;
- г) зобов'язань.

7. Нестачі грошових коштів у касі відображаються записом:

- а) Дебет рах. «Нестачі або надлишки по касі» Кредит рах. «Каса»;
- б) Дебет рах. «Каса» Кредит рах. «Нестачі або надлишки по касі»;
- в) Дебет рах. «Нестачі або надлишки по касі» Кредит рах. «Чистий прибуток»;
- г) Кредит рах. «Каса» Дебет рах. «Чистий прибуток».

8. Надлишки грошових коштів у касі відображаються записом:

- а) Дебет рах. «Нестачі або надлишки по касі» Кредит рах. «Каса»;
- б) Дебет рах. «Каса» Кредит рах. «Нестачі або надлишки по касі»;
- в) Дебет рах. «Нестачі або надлишки по касі» Кредит рах. «Чистий прибуток»;
- г) Кредит рах. «Каса» Дебет рах. «Чистий прибуток»;

9. Ваучерна система обліку передбачає відображення операції закупки матеріалів записом:

- а) Дебет рах. «Витрати на покупку» Кредит рах. «Ваучери до оплати»;
- б) Дебет рах. «Ваучери до оплати» Кредит рах. «Витрати на покупку»;
- в) Дебет рах. «Витрати на покупку» Кредит рах. «Каса»;
- г) Дебет рах. «Рахунки до отримання» Кредит рах. «Ваучери до оплати».

Тема 4. Облік розрахунків з дебіторами

- 4.1 Види дебіторської заборгованості та облік рахунків до отримання.
- 4.2 Облік наданих знижок, повернення товарів та податку на додану вартість.
- 4.3 Методика нарахування та облік резерву сумнівних боргів.
- 4.4 Облік векселів до отримання.
- 4.5 Вимоги до розкриття інформації щодо обліку з дебіторами.
- 4. 6 Контрольні запитання.
- 4.7. Тести для самоконтролю.

4.1 Види дебіторської заборгованості та облік рахунків до отримання

Дебіторська заборгованість – це заборгованість дебіторів підприємству на певну дату. МСБО не визначають методи визнання, класифікацію та оцінку дебіторської заборгованості, а тільки дають загальні рекомендації по розкриттю відповідної інформації у фінансових звітах.

Основні питання організації обліку дебіторської заборгованості:

- умови визнання дебіторської заборгованості на рахунках;
- оцінка дебіторської заборгованості;
- погашення дебіторської заборгованості;
- списання безнадійної дебіторської заборгованості;
- оцінка дебіторської заборгованості на дату балансу.

У зарубіжних країнах дебіторська заборгованість поділяється на поточну і непоточну (довгострокову) заборгованість. Поточна заборгованість повинна бути погашена протягом одного року чи операційного циклу. Непоточну заборгованість в окремих країнах поділяють на середньострокову та довгострокову. МСБО передбачають заборгованість «протягом одного року».

В англо-американській моделі бухгалтерського обліку дебіторська заборгованість класифікується в такі групи (рис. 4.1):

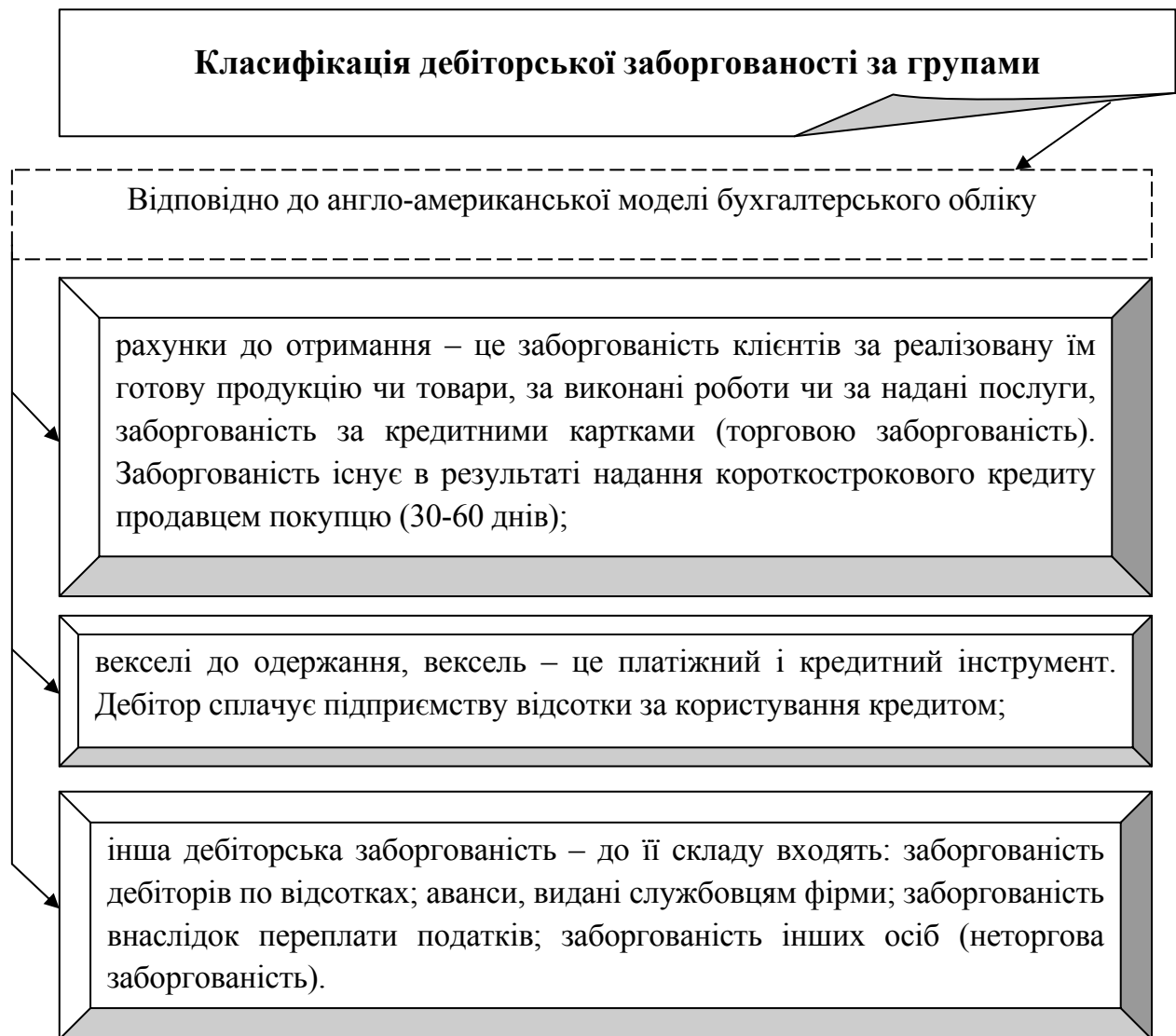

Рисунок 4.1 - Класифікація дебіторської заборгованості за групами

- рахунки до отримання – це заборгованість клієнтів за реалізовану їм готову продукцію чи товари, за виконані роботи чи надані послуги, заборгованість по кредитним карткам. Тому таку заборгованість називають торговою заборгованістю. Заборгованість існує у результаті надання продавцем короткострокового кредиту покупцю. Підприємство здебільшого сподівається отримати заборгованість по рахунках протягом 30-60 днів;

- векселі до отримання, вексель – це платіжний і кредитний інструмент. При цьому дебітор сплачує підприємству відсотки за користування кредитом;

- інша дебіторська заборгованість – це неторгова заборгованість, до її складу входять: заборгованість дебіторів по відсотках; аванси, видані службовцям фірми; заборгованість внаслідок переплати податків;

заборгованість інших осіб.

У США дебіторська заборгованість включає всі вимоги компанії до юридичних та фізичних осіб щодо грошей, товарів чи послуг. Існують дві головні групи (види) дебіторської заборгованості: торгівельна та особлива (не операційна), кожна з них поділяється на короткострокову, довгострокову.

У зарубіжних країнах у балансі інформація про дебіторську заборгованість може бути представлена статтями:

Поточні активи:

Рахунки до отримання по торгових операціях;

За вирахуванням: резерву сумнівних боргів

Векселі, отримані по торгових операціях.

Особлива дебіторська заборгованість:

Заборгованість робітників;

Векселі, отримані від реалізації обладнання (короткострокові).

Довгострокові вкладення:

Векселі отримані (довгострокові);

Особлива дебіторська заборгованість (довгострокова).

Інші активи:

Попередньо оплачені комунальні послуги;

Заборгованість менеджерів компанії.

У країнах англо-американської моделі дебіторська заборгованість представляється статтями:

- рахунки до отримання;

- векселі до отримання;

- дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією;

Інша дебіторська заборгованість.

Загальним правилом обліку дебіторської заборгованості є:

- інвентаризація дебіторської заборгованості (як правило, на дату балансу обов'язкова);

- визначення сумнівної заборгованості;

- створення резерву сумнівних боргів;
- визначення безнадійної дебіторської заборгованості та порядок її списання.

В Естонії відповідно до Закону про бухгалтерський облік та Інструкції про зміст статей балансу бухгалтерського річного звіту дебіторська заборгованість надається в статтях: несплачені покупцями рахунки; векселі покупців; сумнівні рахунки .

У Балансі типових компаній Великобританії та Австралії дебіторська заборгованість представлена:

Фрагмент Балансу типових компаній Великобританії та Австралії

В. Поточні активи

П. Дебітори

1. Заборгованість торгових організацій
2. Заборгованість асоційованих компаній
3. Заборгованість зв'язаних компаній
4. Інші дебітори
5. Оголошений неоплачений акціонерний капітал
6. Авансові платежі та накопичений дохід.

Показники дебіторської заборгованості в балансі німецької компанії:

Активи

Дебіторська заборгованість від основної діяльності:

Авансові платежі постачальникам

Дебіторська заборгованість за товари та послуги

Чеки

Векселі до отримання

Інші поточні активи

Дебіторська заборгованість філій

Дебіторська заборгованість членів Ради директорів

Авансові платежі і витрати майбутніх періодів.

Облік рахунків до отримання пов'язаний з реалізацією продукції, товарів, послуг

Відповідно до МСБО моментом реалізації та визнання доходу від реалізації є момент відвантаження товарів і виставлення платіжних документів на адресу покупця, саме в цей момент виникає дебіторська заборгованість, яка відображається на відповідних рахунках.

Визнання дебіторської заборгованості активом відбувається одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, надання послуг. Умови визнання дебіторської заборгованості активом відповідно до МСБО:

- існує ймовірність надходження майбутніх економічних вигод;
- дебіторська заборгованість може бути достовірно оцінена.

Надходження майбутніх економічних вигод від дебіторської заборгованості полягає в отриманні грошових коштів та їх еквівалентів, інших активів у результаті погашення дебіторської заборгованості.

У практиці зарубіжних країн, при визнанні доходу від реалізації продукції, торів, надання послуг, дебіторська заборгованість визнається за первісною вартістю.

На первісну оцінку дебіторської заборгованості впливають знижки, надані покупцям, у такому разі, первісна оцінка дебіторської заборгованості визначається методами:

- валовий метод - дебіторська заборгованість визнається за сумою виставленого рахунку без урахування знижки. Знижка діє тільки в певний період часу оплати рахунку, якщо оплата відбулась пізніше встановленого терміну, знижка не діє.

- чистий метод – первісна оцінка дебіторської заборгованості зменшується на надану знижку. Але якщо покупець не скористався наданими знижками, тобто не сплатив в строк рахунок, надана знижка визнається як «штраф», який покупець повинен сплатити. Використання чистого методу відповідає принципу обачності, який передбачає не завищувати оцінку доходів і активів.

Валовий метод	Чистий метод
Первісна оцінка - відповідає сумі виставленого рахунку без урахування знижки	Первісна оцінка – сума рахунку зменшена на величину знижки

На дату балансу, відповідно до рекомендацій МСБО, дебіторська заборгованість за реалізовану продукцію, товари, надані послуги оцінюється за чистою вартістю реалізації яка визначається:

Первісна вартість дебіторської заборгованості - Резерв сумнівних боргів

У звіті про фінансовий стан дебіторська заборгованість може бути представлена:

- одним рядком - відображається чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості;

- трьома рядками: відображається первісна вартість, резерв сумнівних боргів, чиста реалізаційна вартість. У валюту балансу включається за чистою реалізаційною вартістю.

Приклад. На кінець звітного періоду дебіторська заборгованість дорівнює 25 000 дол. США. За оцінкою компанії сума сумнівної дебіторської заборгованості клієнтів складає 5 000 дол. США. В балансі компанії дебіторська заборгованість відобразиться:

Рахунки до отримання	
(дебіторська заборгованість)	25 000
Резерв сумнівних боргів	(5 000)
Чиста реалізаційна вартість	20 000

У валюту балансу зараховується чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості – 20 000 дол. США.

Для обліку дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію, товари, надані послуги у плані рахунків зарубіжних країн призначений окремий рахунок, назва якого може відрізнятися, як правило, цей рахунок має назву «Рахунки до отримання».

Зміст рахунка «Рахунки до отримання»:

Дебет	Кредит
Сальдо початкове – відображає первісну вартість на початок звітного періоду	
Обороти – виникнення дебіторської заборгованості	Обороти – погашення дебіторської заборгованості або її списання
Сальдо кінцеве - відображає первісну вартість на кінець звітного періоду	

Приклад. Компанія «А» відвантажила компанії «В» за договірною ціною продукції на 5 000 дол. США. Рахунок-фактуру датовано 1 травня 2017 року, в обліку компанії «А» ця операція відобразиться наступним чином:

1.05.2017р..

Дебет рах. «Рахунки до отримання» 5 000

Кредит рах. «Доходи від реалізації» 5 000

20 травня 2017 року компанія «В» оплатила рахунок-фактуру, грошові кошти надійшли на поточний рахунок в банку. В бухгалтерському обліку компанії «А» отримання грошових коштів відобразиться:

Дебет рах. «Грошові кошти» 5 000

Кредит рах. «Рахунки до отримання» 5 000

Іноді в практиці виникають ситуації, коли клієнти переплачують певні суми по рахункам, виникає кредитове сальдо по аналітичному рахунку в журналі реєстрації дебіторської заборгованості по рахунку «Рахунки до отримання», що не повинно впливати на сальдо синтетичного рахунку «Рахунки до отримання» у балансі. Сума рахунків покупців, які мають кредитове сальдо, повинна відображатися як короткострокові зобов'язання, тому що компанія відповідає перед покупцем за ті суми, які вони переплатили.

Значну частину дебіторської заборгованості в деяких країнах складають рахунки по продажу товарів в кредит з відстрочкою платежу. Розрахунки проводяться шляхом декількох платежів через певні проміжки часу. Оплата по цим рахункам може поступати на протязі 24 місяців і більше. Рахунки до отримання в розстрочку відносяться до ліквідних активів, якщо такий метод кредитування торгівлі традиційно використовується в даній галузі.

Рахунки до отримання (accounts receivable) це короткострокові ліквідні активи, виникають від продажу продукції, товарів, послуг в кредит, такий кредит називають комерційним кредитом (trade credit).

У США облік рахунків до отримання пов'язаний з реалізацією продукції, товарів, послуг ведеться в журналі обліку операцій по продажу з відстрочкою платежу, оборотній відомості по рахунках до отримання, узагальнення інформації по рахунках до отримання проводиться в Головній книзі.

Приклад заповнення облікових реєстрів по обліку рахунків до отримання (США). Компанією протягом місяця реалізована продукція на суму:

- 5 липня компанії А – 500 дол. США;
- 15 липня компанії В - 800 дол. США;
- 28 липня Гордону - 400 дол. США;

Облік господарських операцій по реалізації продукції, товарів, послуг розпочинається з їх відображення в журналі обліку операцій по продажу з відстрочкою платежу в хронологічному порядку. Журнал призначений для спрощення обліку (відображаються тільки операції з продажу), виконує контрольну функцію.

Журнал обліку операцій по продажу з відстрочкою платежу

Журнал обліку операцій по продажу з відстрочкою платежу Стор. 29						
Дата		Покупець	Умови продажу	Номер Рах.-факт.	Кор.рах. (субрах).	Сума
Липень	5	Компанія А	н/30	589	34.8	500
	15	Компанія В	н/30	590	34.1	800
	28	Гордон	н/30	591	34.5	<u>400</u>
		Всього				<u>1 700</u>
		До переносу				(34) (81)

Перенос Журнал обліку операцій по продажу з відстрочкою платежу до Головної книги проводиться в два етапи.

Перший етап. Кожна індивідуальна сума (дебет) щоденно відображається на особистому рахунку відповідного покупця в оборотній відомості рахунків до отримання (аналітичний облік).

Оборотна відомість по рахунках до отримання

Компанія В субрахунок 34.1

Дата		Фоліо	Сума	
Липень 15		29	800	

Гордон субрахунок 34.5

Дата		Фоліо	Сума	
Липень 28		29	400	

Компанія А субрахунок 34.8

Дата		Фоліо	Сума	
Липень 5		29	500	

Другий етап. Періодично (кожен тиждень або місяць) підсумки по кожному особистому рахунку переносяться до Головної книги на дебет контрольного рахунку «Рахунки до отримання» та на кредит рахунку «Виторг (виручка) від реалізації».

Головна книга

«Рахунки до отримання»					
(контрольний рахунок)				34	
Липень 31	1 700				

Рахунок «Виторг (виручка) від реалізації»					
				81	
		Липень 31	1 700		

Таким чином, підсумкова величина Журналу обліку операцій по продажу з відстрочкою платежу - 1 700 доларів США переноситься до Головної книги на дебет контрольного рахунку «Рахунки до отримання» та на кредит рахунку «Виторг (виручка) від реалізації». «Рахунки до отримання» включені у Головну книгу в вигляді одного контрольного

рахунка. Сума залишків по індивідуальним рахункам дебіторів у Журналі обліку операцій по продажу з відстрочкою платежу завжди дорівнює сальдо контрольного рахунка «Рахунки до отримання» в Головній книзі. Рахунки індивідуальних дебіторів, як підрозділи контрольного рахунка, є допоміжними при веденні контрольного рахунка, тому їх називають допоміжними журналами.

Слід зазначити, що не існує окремого Міжнародного стандарту обліку дебіторської заборгованості. Рекомендації з обліку дебіторської заборгованості наведені у:

- МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання»;
- МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»;
- МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації»;
- МСФЗ 9 «Фінансові інструменти».

Відповідно до МСБО 39 дебіторська заборгованість відноситься до непохідних фінансових активів: «позики та дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами або платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку».

4.2 Облік наданих знижок, повернення товарів та податку на додану вартість

На розрахунки з дебіторами та методику їх відображення в обліку впливають знижки з ціни, що їх надають клієнтові, повернення товарів. В різних країнах існують певні особливості їх відображення (рис. 4.2, 4.3).

У США для обліку повернення товарів та деяких комерційних знижок використовують рахунок «Повернення товарів і знижки», для обліку реалізаційних (розрахункових) знижок передбачено рахунок «Реалізаційні знижки».

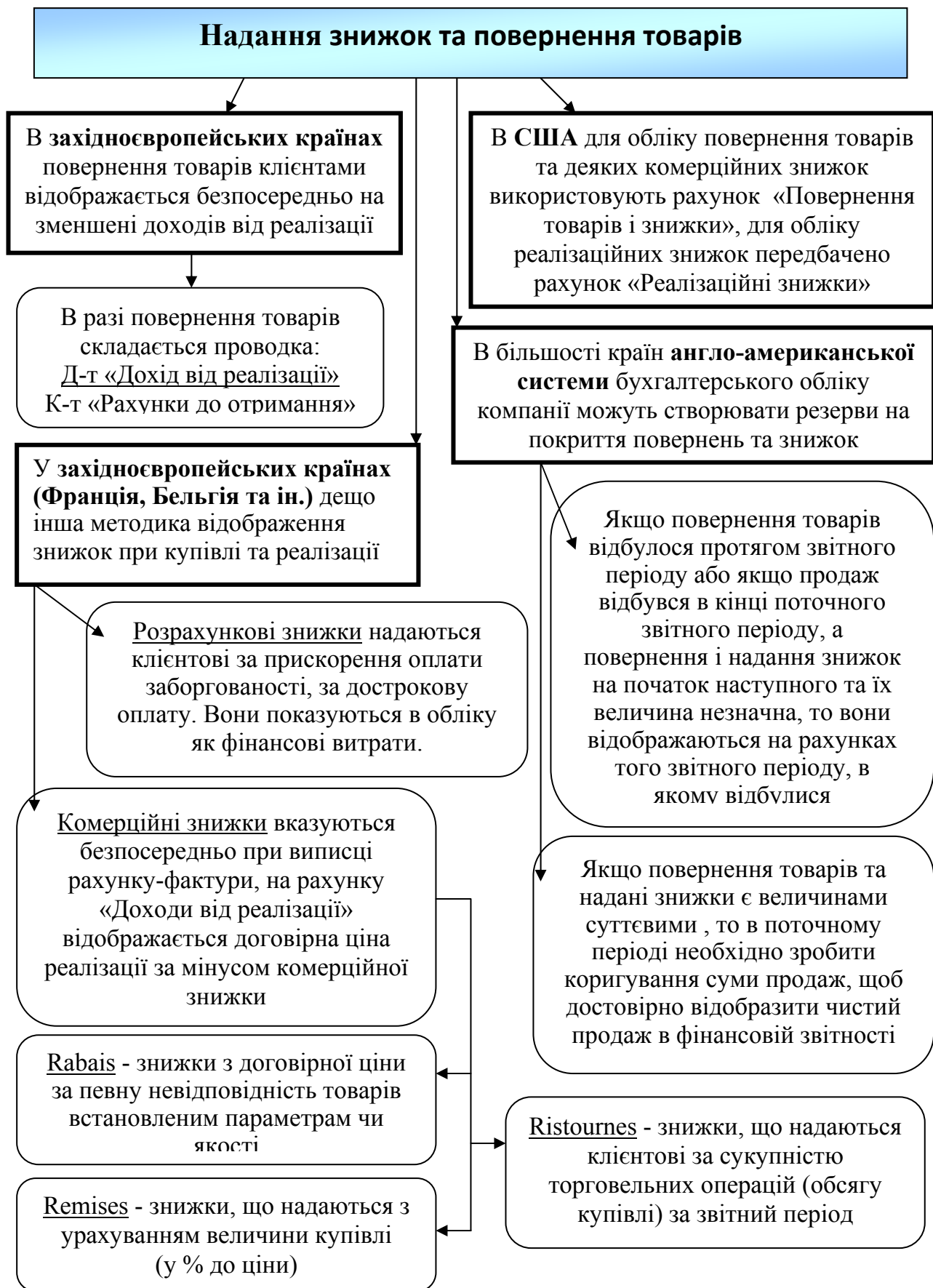

Рисунок 4.2 – Надання знижок та повернення товарів

Рисунок 4.3 – Відображення в обліку надання знижок та повернення товарів

Приклад. Компанія «А» 1.05.2017 року реалізувала в кредит компанії «В» товарів на суму 5 000 дол. США. Реалізація здійснюється на умовах 2/10, що означає, що компанія «В» (покупець) може отримати знижку 2% від вартості товару, якщо вона оплатить рахунок-фактуру не пізніше, ніж за 10 днів, про що зазначається в рахунку-фактурі.

5.05.2017 року покупець повернув частину товарів на суму 200 дол. США. 9.05.2017 р. компанія «В» оплатила рахунок на залишок заборгованості. В бухгалтерському обліку операції будуть відображені:

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, (дол. США)
1.05.17	На основі рахунку-фактури відображається реалізація товарів у кредит за договірними цінами	Рахунки до отримання	Дохід від реалізації	5 000
5.05.17	Відображається повернення товарів покупцем	Повернення товарів і знижки	Рахунки до отримання	200
9.05.17	Відображається одержання грошових коштів за реалізовані товари. Компанія „В” виконала умови розрахунків, оплатила рахунок-фактуру за 10 днів, а тому отримує знижку 2%. Сума знижки $(5\,000 - 200) \times 2\% = 96$	Грошові кошти	Рахунки до отримання	4704
		Дохід від реалізації	Реалізаційні знижки	96

Рахунки «Повернення товарів і знижки» та «Реалізаційні знижки» є активними, регулюючими. Вони регулюють рахунок «Дохід від реалізації». Таким чином, чистий продаж компанії «А» складає: $5\,000 - 200 - 96 = 4\,704$.

У більшості країн англо-американської системи бухгалтерського обліку компанії можуть створювати резерви на покриття повернень товарів та знижок. Якщо повернення товарів відбулося протягом звітного періоду або якщо продаж відбувся в кінці поточного звітного періоду, а повернення та надання знижок на початку наступного та їх величина незначна, то вони відображаються на рахунках того звітного періоду, в якому відбулися. Якщо повернення товарів та надані знижки є величинами суттєвими, то в поточному

періоді необхідно зробити коригування суми продажу, щоб достовірно відобразити чистий продаж у фінансовій звітності.

У західноєвропейських країнах повернення товарів клієнтами відображається безпосередньо на зменшенні доходів від реалізації. У разі повернення товарів складається проводка:

Дебет рахунка «Дохід від реалізації»

Кредит рахунка «Рахунки до отримання»

У Франції, Бельгії та інших західноєвропейських країнах дещо інша методика відображення знижок при купівлі та реалізації. Знижки діляться на дві групи: комерційні знижки та розрахункові.

Комерційні знижки:

- Rabais – знижки з договірної ціни за певну невідповідність товарів встановленим параметрам чи якості;

- Remises – знижки, що надаються з урахуванням величини купівлі (у % до ціни);

- Ristournes – знижки, що надаються клієнтові за сукупністю торговельних операцій (обсягу купівлі) за звітний період.

Розрахункові знижки надаються клієнтові за прискорення оплати заборгованості, за дострокову оплату.

При реалізації продукції клієнтам комерційні і розрахункові знижки надаються як при виписці рахунків-фактур, так і після відображення в обліку процесу реалізації.

При наданні клієнтам комерційної знижки, яка вказується безпосередньо при виписці рахунку, на рахунку «Доходи від реалізації» відображається договірна ціна реалізації за мінусом комерційної знижки.

Розрахункові знижки показуються в обліку, як фінансові витрати.

Приклад. Фірма «А» реалізує товар фірмі «В» за цінами реалізації на суму 100 000 дол. США, з комерційною знижкою 5%, ПДВ 18,6%. Відображення операцій в обліку:

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, дол. США
1	Відображається реалізація товарів	«Розрахунки з клієнтами»	«Дохід від реалізації»	95 000
2	Відображається ПДВ	«Розрахунки з клієнтами»	«Розрахунки з бюджетом по ПДВ»	17 670

Приклад надання клієнту розрахункової знижки: рахунок, виставлений на адресу покупця товарів за цінами реалізації на суму 100 000 дол. США, розрахункова знижка - 2%. Відображення операцій в обліку:

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, дол. США
1	Відображається реалізація товарів	«Розрахунки з клієнтами»	«Дохід від реалізації»	100 000
2	Відображається ПДВ	«Розрахунки з клієнтами»	«Розрахунки з бюджетом по ПДВ»	18 228
3	Відображається розрахункова знижка	«Фінансові витрати»	«Фінансові результати»	2 000

Податок на додану вартість (ПДВ) – непрямий податок, який встановлюється державою у відсотках до ціни реалізації продукції, товарів чи послуг. В США ставка ПДВ встановлюється кожним штатом окремо. У Франції застосовують три рівні ставок ПДВ: нормальна ставка -18%; знижена ставка – 5,5%; підвищена ставка – 22,0%. Ставки податку на додану вартість диференційовані залежно від видів продукції.

Слід розрізняти ПДВ:

- ПДВ що стягується для сплати державі – нараховується на продукцію, товари та послуги, які реалізуються підприємством;

- ПДВ, що відшкодовується державою – нараховується на матеріальні цінності, придбані підприємством, та послуги, надані підприємству сторонніми організаціями;

- та суму ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету - різниця між ПДВ, що стягується для сплати державі та ПДВ, що відшкодовується державою.

Облік розрахунків по податку на додану вартість ведеться на рахунку «Розрахунки з бюджетом», субрахунок «Розрахунок з бюджетом щодо ПДВ».

4.3 Методика нарахування та облік резерву сумнівних боргів

Сумнівна дебіторська заборгованість – це дебіторська заборгованість, відносно якої існує ймовірність її неповернення боржником.

Безнадійна дебіторська заборгованість (безнадійний борг) – це заборгованість відносно якої існує впевненість у її неповерненні боржником, або позовний термін якої минув.

Безнадійна дебіторська заборгованість клієнтів за реалізовану їм продукцію вже була відображена у складі доходів підприємства (за методом нарахування), вона вплинула на збільшення прибутків і податку на прибуток. Для урегулювання даної ситуації необхідно мати метод, який би дозволив списання безнадійної заборгованості на зменшення прибутків або збільшення витрат. У міжнародній практиці, як правило, списують безнадійну дебіторську заборгованість на витрати підприємства, при цьому використовують два методи:

- метод прямого списання;
- метод нарахування резерву сумнівних боргів.

Метод прямого списання – безнадійна дебіторська заборгованість списується на витрати в той момент, коли точно стає відомо, що рахунок не буде сплачений. В обліку відображається проводкою:

Дебет рахунка «Витрати на покриття безнадійних боргів»

Кредит рахунка «Рахунки до сплати» .

Недоліки методу прямого списання: витрати за безнадійною дебіторською заборгованістю не пов'язані з відповідними продажами; дебіторська заборгованість збільшується, оскільки не обліковуються включені до заборгованості невідомі безнадійні борги; метод призводить до неузгодженості між доходами і витратами (витрати визнаються пізніше, ніж доходи, з якими вони пов'язані).

Метод нарахування резерву сумнівних боргів - проводиться аналіз

дебіторської заборгованості за термінами непогашення та визначається можлива величина безнадійної дебіторської заборгованості на яку створюють резерв сумнівних боргів.

В обліку відображається проводкою:

Дебет рахунка «Витрати на покриття безнадійних боргів»

Кредит рахунка «Резерв сумнівних боргів».

Рахунок «Резерв на покриття безнадійних боргів» або «Резерв сумнівних боргів» є контррахунком до рахунку «Рахунки до отримання», рахунок не закривається в кінці звітного періоду, тому що він є балансовим. Кредитове сальдо рахунку накопичується. Сальдо рахунку - це загальна сума рахунків до отримання, по яких не будуть отримані платежі.

Сума дійсно списаних неоплачених рахунків (безнадійної дебіторської заборгованості), як правило, не збігається з розрахунковими сумами, на які було створено резерв сумнівних боргів. Якщо фактично списана безнадійна дебіторська заборгованість менше нарахованого резерву, то рахунок «Резерв на сумнівні борги» має кредитове сальдо. Якщо навпаки, на рахунку резерву буде тимчасове дебетове сальдо.

Відповідно принципу обачності, підприємство повинно в кінці звітного періоду визначити суму безнадійних боргів і створити резерв для їх погашення.

Відповідно МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та активи» базовим методом оцінки резерву сумнівних боргів є **метод періодизації** дебіторської заборгованості, за яким здійснюється групування дебіторської заборгованості за термінами непогашення та встановлення відповідного відсотку сумнівних боргів для кожної групи.

Приклад розрахунку суми резерву сумнівних боргів методом періодизації дебіторської заборгованості.

Покупець	Кількість прострочених днів оплати				
	0	1-30	31-60	61-90	Більше 90
А	450				
В	710				
С	-	200	300		
Інші	35 840	6 300	3 200	1 900	1 000
Разом	37 000	6 500	3 500	1 900	1 000
Процент неоплачених рахунків, з досвіду минулого	2%	5%	10%	25%	40%
Розрахункова сума резерву	740	325	350	475	400

Сума резерву складає: $740 + 325 + 350 + 475 + 400 = 2290$

Найточнішим, але достатньо трудомістким, є метод визначення сумнівних (безнадійних) боргів по кожному клієнтові (дебіторові) **на основі вивчення фінансового стану та платоспроможності.**

Приклад визначення сумнівних боргів на основі вивчення фінансового стану та платоспроможності.

Клієнт «В» винен підприємству 8 000 дол. США. Підприємство оцінює його неплатоспроможність на 60%. Таким чином, очікувані втрати становлять 4 800 дол. США. ($8\,000 \times 60\%$).

У кінці поточного року підприємство створює резерв для сумнівних боргів з віднесенням його на витрати по елементу «Витрати сумнівних боргів». Списання безнадійного боргу відбудеться наступного року.

Припустимо, що суму безнадійного боргу було визначено точно і клієнт перерахував підприємству 3 200 дол. США. Решту заборгованості підприємство списує за рахунок створеного резерву.

В обліку ці операції відображаються:

Найменування операції	Дебет	Кредит	Сума, дол. США
Створення резерву сумнівних боргів	Витрати по сумнівних боргах	Резерв сумнівних боргів	4 800
Отримання грошових коштів	Грошові кошти	Рахунки до отримання	3 200
Списання решти заборгованості за рахунок резерву	Резерв сумнівних боргів	Рахунки до отримання	4 800

Якщо клієнт перераховує більшу суму, наприклад, 5 000 дол. США, лишок нарахованого резерву анулюється і спрямовується на збільшення доходу, при цьому може використовуватися рахунок «Доходи від анульованих резервів».

В обліку операції відображаються:

Найменування операції	Дебет	Кредит	Сума, дол. США
Отримання грошових коштів	Грошові кошти	Рахунки до отримання	5 000
Списання суми безнадійного боргу	Резерв сумнівних боргів	Рахунки до отримання	3 000
Анулювання необґрунтовано нарахованої суми резерву для сумнівних боргів (4 800 – 3 000)	Резерв сумнівних боргів	Доходи від анульованих резервів	1 800

Ця методика має широке застосування у західноєвропейських країнах. У США, Великобританії, Канаді та інших країнах знаходять менш трудомісткі методи визначення суми безнадійних боргів дебіторів. Такими методами є визначення суми безнадійних боргів виходячи: з **інформації**

звіту про прибутки та збитки; та інформації звіту про фінансовий стан.

Визначення безнадійних боргів на підставі інформації звіту про прибутки та збитки здійснюється на розрахунку певного відсотка від обсягу продажу в кредит. При цьому відсоток визначається як середня величина відсотків безнадійних боргів до обсягу продажу не менш, ніж за три минулих роки.

Приклад. У звітному році обсяг продажу компанії «В» становив 400 000 дол. США. Досвід минулих років свідчить, що 0,6% продажу в кредит не буде оплачено.

Резерв для сумнівних боргів у звітному році = $400\,000 \times 0,006 = 2\,400$ дол. США. На 31 грудня звітного року в фінансовому обліку ця операція відобразиться записом:

Дебет рах. «Витрати по сумнівним боргам» 2 400

Кредит рах. «Резерв сумнівних боргів» 2 400

Визначення суми безнадійних боргів на підставі інформації балансу проводиться розрахунком відсотків від суми дебіторської заборгованості, при цьому застосовують спрощений підхід або періодизацію дебіторської заборгованості за строками виникнення.

У США відповідно до GAAP використовують два методи розрахунку резерву сумнівних боргів:

- **метод відсотку від нетто-реалізації**, заснований на припущенні, що частка виручки даного року не буде отримана;

- **метод обліку рахунків за строками оплати**, який припускає, що частина сальдо по рахунках дебіторської заборгованості не буде сплачена.

В Італії дозволено щорічно відносити на резерв сумнівних боргів 0,5% загального обсягу дебіторської заборгованості. Коли обсяг резерву досягає 5% подальше його збільшення забороняється.

В Естонії безнадійна дебіторська заборгованість, яка раніше була чи не була переведена до складу витрати, списується з балансу без відображення суми безнадійного боргу на позабалансовому рахунку (рис. 4.4).

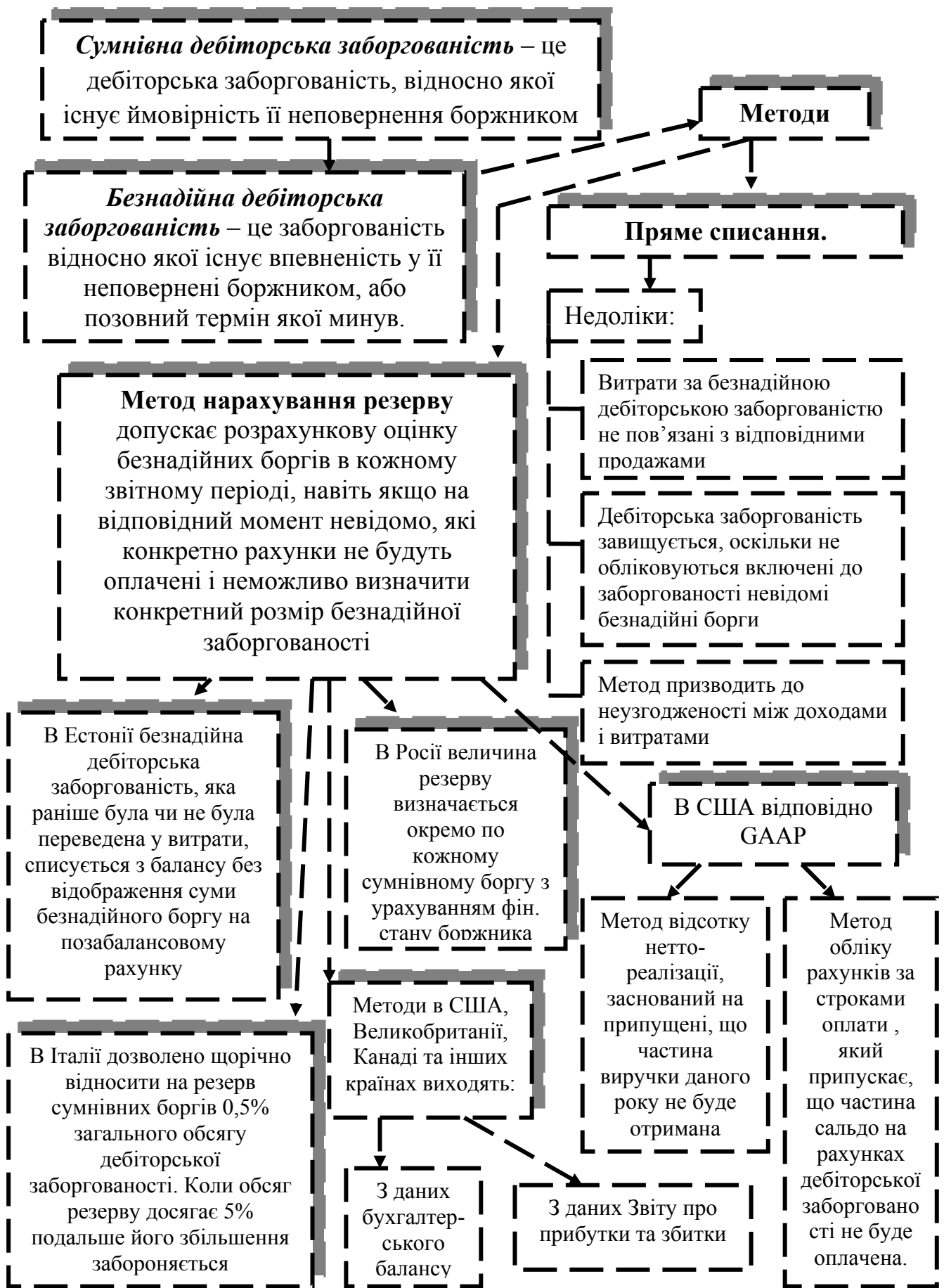

Рисунок 4.4 – Методика розрахунку резерву сумнівних боргів

4.4 Облік векселів до отримання

Вексель - це безумовне зобов'язання, складене в письмовій формі, сплатити визначену суму грошових коштів на вимогу власника векселя або у визначений строк та визначити відповідний процент, якщо оплата буде відстрочена ще на якийсь термін.

Векселедавець – особа, яка виписує вексель. Розцінює вексель як «вексель до сплати».

Векселеотримувач – особа, яка отримує грошові кошти за векселем. Розцінює вексель як «вексель до отримання».

У практиці обліку дебіторської заборгованості відбувається оформлення дебіторської заборгованості з використанням векселів. Переваги використання векселів:

- вексель можна продати банку (дисконтувати);
- на вексель нараховуються відсотки, або сума дебіторської заборгованості може бути збільшена на додаткову суму, тобто номінальна вартість векселя дорівнює сумі дебіторської заборгованості плюс сума грошових коштів за відстрочку платежу;
- вексель є документальним підтвердженням дебіторської заборгованості.

Вексель виписується на суму грошових коштів, яка включає:

- **основну суму (номінал векселя):** на яку нараховуються проценти;
- **суму процентів:** які визначають як плату за використання векселедавцем основної суми протягом дії векселя;
- **загальну суму (сума погашення):** це сума, яка повинна бути сплачена при погашенні векселя.

Проценти по векселях – це вартість використання основної суми грошових коштів за векселем протягом певного часу. Для векселедавця, проценти це витрати, а для векселеотримувача – проценти це дохід.

Сплата по векселю процентів відбувається за відсотковою ставкою з

розрахунку на рік. Сума процентів по векселю визначається за формулою:

$$\text{Сума процентів} = \text{Номінальна сума векселя} \times \text{Відсоткова ставка} \times \text{Строк векселя}$$

Приклад. Компанія 1.08.2017 р. від покупця товару отримало вексель під 12% річних строком на 3 місяці на суму 12 000 дол. США в погашення дебіторської заборгованості. Строк оплати векселя 1.11. 2017 р.

В обліку компанії отримання векселя відобразиться:

Дебет рах. «Векселі отримані» 12 000

Кредит рах. «Рахунки до отримання» 12 000

Проценти по векселю за весь період складають:

$$12\,000 \text{ дол. США} \times 12\% \times 3/12 = 360 \text{ дол. США}$$

Сума погашення векселя складає:

$$12\,000 \text{ дол. США} + 360 \text{ дол. США} = 12\,360 \text{ дол. США}$$

Покупець 1.11.2017 р. сплатив номінальну вартість векселя та проценти за векселем, що в обліку підприємства «ВЄГА» відобразиться:

Дебет рах. «Грошові кошти» 12 360

Кредит рах. «Векселі отримані» 12 000

Кредит рах. «Фінансові доходи» 360

Суб'єкт господарювання може продати вексель фінансовій компанії за готівку, для того, щоб отримати грошові кошти до терміну оплати векселя, при цьому банк отримує певний процент, який називається обліковою ставкою, яка, як правило, вища за ставку процента по векселю. Якщо це відбувається, це означає, що банк дисконтує вексель.

Сума облікової ставки розраховується за формулою:

$$\text{Сума облікової ставки} = \text{Сума погашення векселя} \times \text{Обліковий період}$$

Різниця між сумою погашення векселя та обліковою ставкою виплачується суб'єкту господарювання.

Приклад. Зміст операції попереднього прикладу. Але компанія прийняла рішення та продало вексель банку через місяць після отримання

векселя. Облікова ставка 15 %.

Компанія повинна сплатити банку комісійні, які складають:

$$12\,360 \times 15\% \times 2/12 = 309 \text{ дол. США}$$

Сума виплати компанії за проданий вексель складає:

$$12\,360 - 309 = 12\,051 \text{ дол. США}$$

В обліку компанії продаж векселя відобразиться:

Дебет рах. «Грошові кошти» 12 051

Кредит рах. «Векселі отримані» 12 000

Кредит рах. «Фінансові доходи» 51

Векселедавець повинен сплатити вексель в даному випадку банку, а не компанії.

4.5 Вимоги до розкриття інформації щодо обліку з дебіторами

У зарубіжних країнах приділяється значна увага розкриттю в фінансовій звітності дебіторської заборгованості. У фінансовій звітності дебіторська заборгованість, як правило, відображається по групам: рахунки до отримання; векселі до отримання; дебіторська заборгованість не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, послуг (інша дебіторська заборгованість). Рішення про порядок розміщення різних видів дебіторської заборгованості в балансі та ступінь деталізації цих статей приймає сама компанія, тому в різних країнах склад та структура дебіторської заборгованості в балансі будуть різні.

У Примітках до фінансової звітності в зарубіжних країнах може розкриватися така інформація щодо дебіторської заборгованості: перелік дебіторів і сума довгострокової заборгованості; перелік дебіторів і сума дебіторської заборгованості пов'язаних сторін, з виділенням внутрішньо групового сальдо дебіторської заборгованості; склад і сума статті Балансу «Інша дебіторська заборгованість»; метод визначення величини резерву сумнівних боргів; сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення.

4.6 Контрольні запитання

1. Назвіть основні аспекти з організації дебіторської заборгованості.
2. Поясніть класифікацію дебіторської заборгованості у зарубіжних країнах.
3. Пояснити відображення дебіторської заборгованості у звіті про фінансовий стан.
4. Пояснити синтетичний облік дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію, товари, надані послуги.
5. Пояснити аналітичний облік дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію, товари, надані послуги
6. Назвати види знижок у зарубіжних країнах.
7. Пояснити синтетичний облік наданих знижок.
8. Назвати методи списання безнадійної дебіторської заборгованості.
9. Назвати і пояснити методи нарахування резерву сумнівних боргів.
10. Пояснити облік повернення товарів.
11. Назвати переваги використання векселів в обліку дебіторської заборгованості.
12. Пояснити, яка інформація про дебіторську заборгованість розкривається у Примітках до фінансової звітності.

4.7. Тести для самоконтролю

1. Торговельна дебіторська заборгованість виникає:

- а) при закупівлі активів;
- б) при реалізації продукції, товарів, наданні послуг;
- в) при отриманні авансів;
- г) при видачі грошових коштів у підзвіт.

2. Сума резерву сумнівних боргів на кінець періоду зростає, а первісна вартість дебіторської заборгованості зменшилась. Внаслідок цього:

- а) зменшилась чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості%
- б) збільшився власний капітал за рахунок збільшення резервів;
- в) збільшилась балансова вартість дебіторської заборгованості;
- г) балансова вартість дебіторської заборгованості не змінилась.

3. Нарахування резерву сумнівних боргів відповідає принципу:

- а) нарахування;
- б) обачності;
- в) безперервності діяльності, послідовності.

4. Надходження грошових коштів в погашення дебіторської заборгованості слід відображати у звіті про рух грошових коштів у складі:

- а) фінансової діяльності;
- б) інвестиційної діяльності;
- в) операційної діяльності;
- г) не відображати у звіті про рух грошових коштів.

5. У 2016 році реалізовану продукцію на суму 450 000 дол. США. Залишок по статті «Резерв сумнівних боргів» у звіті про фінансовий стан на 31.12. 2015 р. – 10 800 дол. США, безнадійні борги, списані протягом 2016 р. – 18 000 дол. США. Резерв сумнівних боргів створюється - 3% від обсягу реалізації. На 31.12. 2016 року залишок по статті «Резерв сумнівних боргів» складає:

- а) 6 300 дол. США;
- б) 13 500 дол. США;
- в) 24 300 дол. США;
- г) 31 500 дол. США.

6. Створення резерву сумнівних боргів приводить до таких змін за статтями фінансових звітів:

- а) зменшення дебіторської заборгованості и зменшення резерву сумнівних боргів;
- б) зменшення дебіторської заборгованості и збільшення резерву сумнівних боргів;
- в) збільшення дебіторської заборгованості и зменшення резерву сумнівних боргів;

- г) зменшення дебіторської заборгованості і збільшення доходу від реалізації.

7. Компанія реалізувала готову продукцію, покупець сплатив дебіторську заборгованість, але продукція за домовленістю двох сторін залишається на складі у продавця. Така ситуація впливає на статті фінансової звітності таким чином:

Звіт про фінансовий стан	Звіт про прибутки та збитки
а) зменшення запасів	збільшення доходу від реалізації
б) збільшення запасів	зменшення доходу від реалізації
в) показники не зміняться	показники не зміняться
г) зменшення дебіторської заборгованості	зменшення доходу від реалізації

8. Реалізація товару відображається записом:

- а) Дебет «Рахунки до отримання» Кредит «Дохід від реалізації»;
- б) Дебет «Рахунки до отримання» Кредит «Дохід від іншої діяльності»;
- в) Дебет «Рахунки до отримання» Кредит «Фінансові доходи»;
- г) Дебет «Дохід від реалізації» Кредит «Рахунки до отримання».

9. До особливої дебіторської заборгованості відносять:

- а) заборгованість робітників;
- б) рахунки до отримання;
- в) векселі отримані (довгострокові);
- г) оплачені комунальні послуги.

10. Відповідно до МСБО моментом реалізації є:

- а) відвантаження товарів і виставлення платіжних документів;
- б) відвантаження товарів;
- в) виставлення платіжних документів;
- г) оплата товарів, робіт, послуг.

Тема 5. Облік товарно-матеріальних запасів

- 5.1 Поняття запасів. Класифікація запасів у зарубіжних країнах.
- 5.2 Системи обліку товарно-матеріальних запасів.
- 5.3 Первісна оцінка виробничих запасів.
- 5.4 Оцінка товарів у США відповідно до QAAR.
- 5.5 Методи визначення собівартості запасів.
- 5.6 Облік руху запасів.
- 5.7 Контрольні запитання.
- 5.8 Тести для самоконтролю.

5.1 Поняття запасів. Класифікація запасів у зарубіжних країнах

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» надає рекомендації щодо визначення собівартості та подальшого визнання витрат, включаючи будь-яке часткове списання до чистої вартості реалізації.

Мета МСБО 2 «Запаси» - визначити підхід до обліку запасів.

Основні завдання бухгалтерського обліку запасів:

- визначення первісної вартості запасів при їх надходженні;
- визначення собівартості списаних запасів;
- визначення оцінки запасів на дату балансу.

Відповідно до МСБО 2 «Запаси» - запаси - це активи, які:

- утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу;
- перебувають у процесі виробництва для такого продажу;
- або існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг.

У зарубіжних країнах визначення терміну «запаси» має різне значення. Наприклад:

- США, Велика Британія - – це активи, призначені для продажу протягом одного звичайного ділового циклу, або використання протягом одного виробничого циклу;

- Німеччина – не має визначення терміну, але вважається, що запаси це предмети, призначені для короткострокового використання або перепродажу.

Визначення наведені у МСБО 2:

- чиста вартість реалізації – попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, для здійснення продажу;

- справедлива вартість – це ціна, яка була б отримана від продажу активу або сплачена на передачу зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки.

Відповідно до МСБО 2 запаси включають:

- товари, що були придбані підприємством та утримуються для перепродажу, наприклад, товари, придбані підприємством роздрібною торгівлі та утримувані для перепродажу, або земля та інша нерухомість для перепродажу ;

- готову вироблену продукцію або незавершене виробництво суб'єкта господарювання;

- основні та допоміжні матеріали, призначені для використання в процесі виробництва.

Загальна класифікація запасів:

- товари;

- виробничі запаси;

- допоміжні матеріали;

- матеріали;

- незавершене виробництво;

- готова продукція.

На підприємствах, що надають послуги, запаси включають витрати з надання послуг, для яких підприємство ще не визнало відповідний дохід.

Класифікація запасів у зарубіжних країнах представлена на рис. 5.1.

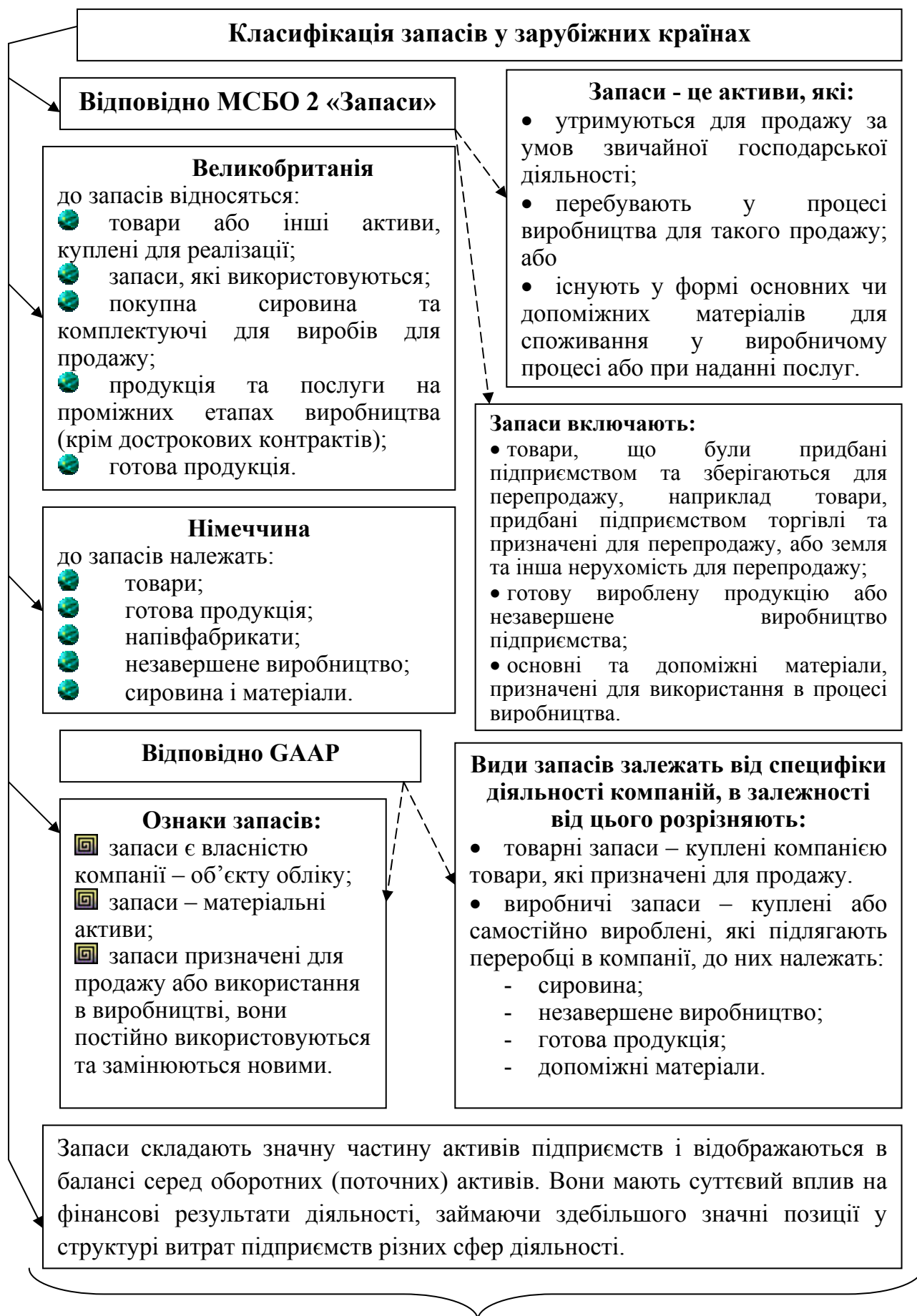

Рисунок 5.1 – Класифікація запасів у зарубіжних країнах

У зарубіжних країнах діють певні нормативні документи, які регламентують бухгалтерський облік запасів, оцінку запасів при їх надходженні, вибутті та на дату балансу.

Наприклад, у Великобританії це Акт про компанії, який визначає мінімальні вимоги до відображення в звітності запасів та використанню загального підходу до оцінки запасів та незавершеного виробництва.

В Положенні про стандарт бухгалтерської практики (SSAP 9) розглядаються питання собівартості, оцінки та ціна - нетто можливої реалізації запасів. Відповідно до Положення, до запасів відносяться:

- товари або інші активи, куплені для реалізації;
- запаси, які використовуються;
- покупна сировина та комплектуючі для виробів для продажу; продукція та послуги на проміжних етапах виробництва (крім дострокових контрактів);
- готова продукція.

Відповідно до GAAP запасами є активи, які відповідають ознакам:

- запаси є власністю компанії – об'єкту обліку;
- запаси – матеріальні активи;
- запаси призначені для продажу або використання в виробництві, вони постійно використовуються та замінюються новими.

Види запасів залежать від специфіки діяльності компаній, в залежності від цього розрізняють:

- товарні запаси – куплені компанією товари, які призначені для продажу.
- виробничі запаси – куплені або самостійно вироблені, які підлягають переробці в компанії, до них належать:
 - сировина;
 - незавершене виробництво;
 - готова продукція;

- допоміжні матеріали.

У Німеччині до запасів належать:

- товари;
- готова продукція;
- напівфабрикати;
- незавершене виробництво;
- сировина і матеріали.

Запаси складають значну частину активів підприємств і відображаються в балансі серед оборотних (поточних) активів. Вони мають суттєвий вплив на фінансові результати діяльності, займаючи здебільшого значні позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. Тому питанню організації обліку запасів приділяється велика увага.

5.2 Системи обліку товарно-матеріальних запасів

У фінансовому обліку зарубіжних країн застосовуються дві системи обліку складських запасів:

- система постійного обліку запасів;
- система періодичного обліку запасів.

При системі *постійного обліку* запасів облік руху матеріалів, товарів та інших запасів ведеться безпосередньо на рахунку «Складські запаси» за їх видами впродовж звітного періоду.

Рахунок «Складські запаси» є синтетичним рахунком або рахунком першого порядку. В плані рахунків бухгалтерського обліку Франції, наприклад, передбачено до нього такі рахунки другого порядку: «Сировина», «Інші матеріали», «Незавершене виробництво по послугах», «Продукція», «Товари». Кожний з них має ще рахунки третього порядку. На кожну звітну дату залишки складських запасів визначаються на рахунках складських запасів. Виходячи з інформації рахунків, визначається і сума списаних запасів. На картках ведеться аналітичний облік руху матеріалів впродовж

звітнього періоду. Картка відкривається на кожний вид матеріалів.

Залишок по рахунку «Складські запаси» наводиться у балансі, а витрати звітнього періоду за рахунком «Собівартість реалізованих товарів» – у Звіті про прибутки та збитки.

Відображення запасів при постійній системі обліку на рахунках обліку:

№	Інформація	Дебет	Кредит	Сума, дол. США
1	Залишок запасів на початок звітнього періоду	«Запаси»		5 000
2	Надходження запасів протягом звітнього періоду	«Складські запаси»	«Рахунки до сплати»	10 000
3	Реалізовані запаси протягом звітнього періоду	«Рахунки до отримання»	«Дохід від реалізації»	12 000
		«Собівартість реалізованих запасів»	«Запаси»	8 000
4	Залишок запасів на кінець звітнього періоду (5 000 + 10 000 – 8 000)	«Складські запаси»		7 000
5	Списання доходу від реалізації на фінансові результати	«Дохід від реалізації»	«Фінансові результати»	12 000
6	Списання собівартості продажу на фінансові результати	«Фінансові результати»	«Собівартість реалізованих запасів»	8 000

Відображення інформації про наявність запасів у балансі:

Стаття	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
Поточні активи			
Запаси		5 000	7 000

Визначення валового прибутку у звіті про прибутки та збитки:

Стаття	Сума, дол. США
Дохід від реалізації	12 000
Собівартість реалізованих запасів	8 000
Валовий прибуток	4 000

При системі періодичного обліку детальний облік матеріальних запасів впродовж звітнього періоду на рахунку «Складські запаси» не ведеться. На ньому відображається тільки початковий залишок, який був визначений наприкінці минулого звітнього періоду шляхом інвентаризації.

Надходження складських запасів відображається на рахунку «Витрати на закупівлю», який є рахунком елементів витрат.

Відображення запасів при періодичній системі обліку на рахунках обліку:

№	Інформація	Дебет	Кредит	Сума, дол. США
1	Залишок запасів на початок звітного періоду	«Запаси»		5 000
2	Надходження запасів протягом звітного періоду	«Складські запаси»	«Рахунки до сплати»	10 000
3	Реалізовані запаси протягом звітного періоду	«Рахунки до отримання»	«Дохід від реалізації»	12 000
4	Залишок запасів на кінець звітного періоду за результатами інвентаризації і відображається в обліку	«Складські запаси»	«Фінансові результати»	7 000
5	Списання початкового залишку на рахунку «Складські запаси» на «Фінансові результати»	«Фінансові результати»	«Складські запаси»	5 000
5	Списання доходу від реалізації на фінансові результати	«Дохід від реалізації»	«Фінансові результати»	12 000
6	Списання собівартості реалізації на фінансові результати	«Фінансові результати»	«Рахунки до сплати»	10 000

Відображення інформації про наявність запасів у балансі:

Стаття	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
Поточні активи			
Запаси		5 000	7 000

Визначення валового прибутку у звіті про прибутки та збитки:

Стаття	Сума, дол. США
Дохід від реалізації	12 000
Собівартість реалізованих запасів:	
Запаси на початок періоду	5 000
Надходження	10 000
Запаси для реалізації (5 000 + 10 000)	15 000
Запаси на кінець періоду	7 000
Собівартість реалізованих запасів (15 000 – 7 000)	8 000
Валовий прибуток (12 000 – 8 000)	4 000

Приклад. Залишок матеріалів на складі на кінець звітної періоду складає 18 000 дол. США, а початковий залишок складає 11 400 дол. США. За звітний період придбано матеріалів на суму 45 600 дол. США. Завдання полягає в тому, щоб визначити на кінець звітної періоду залишок невикористаних матеріалів на складі і вартість використаних матеріалів. Для цього наприкінці звітної періоду проводять інвентаризацію запасів на складі і оцінюють залишок прийнятим методом.

У системі періодичного обліку запасів собівартість продажу визначають балансовим методом за формулою:

Собівартість продажу запасів = Залишок на початок періоду + Собівартість запасів, придбаних протягом періоду – Собівартість залишку запасів на кінець періоду.

Собівартість використаних матеріалів складає:

$$11\,400 + 45\,600 - 18\,000 = 39\,000 \text{ дол. США}$$

В обліку операції відобразяться:

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, дол. США
1.	Відображається придбання матеріалів	«Складські запаси»	«Рахунок до сплати»	45 600
2.	Списується залишок складських запасів на початок звітної періоду	«Фінансові результати»	«Складські запаси»	11 400
3.	Відображається залишок запасів на кінець періоду, виявлений інвентаризацією. Цим записом сума матеріальних витрат звітної періоду зменшується на величину невикористаних матеріалів	«Складські запаси»	«Фінансові результати»	18 000

У США за умови автоматизації обліку більше поширення має система постійного обліку запасів. У західноєвропейських країнах у фінансовому обліку частіше використовується система періодичного обліку запасів. В цих країнах інакше відображаються залишки запасів на складі в кінці звітної періоду. У плані рахунків введено рахунки «Зміна залишкових запасів» для

матеріалів і товарів, готової продукції та незавершеного виробництва. У періодичному обліку залишки запасів відображаються:

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, дол. США
1	Списується початковий залишок запасів	Зміна залишків запасів	Складські запаси	11 400
2	Відображається кінцевий залишок матеріалів за результатами інвентаризації	Складські запаси	Зміна залишків товарів	18 000
3	Сальдо рахунку «Зміна залишків запасів» переноситься на рахунок «Фінансові результати» 18 000 – 11 400	Зміна залишків запасів	Фінансові результати	6 600

5.3 Первісна оцінка виробничих запасів

У фінансовому обліку оцінка запасів має важливе значення, тому що вона впливає на фінансові результати діяльності підприємства. Щоб звіти підприємства справедливо відображали результати діяльності підприємства слід правильно оцінювати запаси при їх надходженні та на дату балансу.

Первісною оцінкою придбаних або вироблених запасів є їх собівартість, яка включає: витрати на придбання; витрати на переробку; інші витрати, безпосередньо пов'язані із запасами.

Витрати на придбання запасів включають:

- ціну придбання;
- ввізне мито та інші податки, пов'язані з придбанням запасів (окрім тих, що згодом повертаються підприємству податковими органами);
- витрати на транспортування, роботи по навантаженню та розвантаженню та інші витрати, безпосередньо пов'язані із придбанням запасів;
- в окремих випадках, які допускаються дозволенним альтернативним

підходом у МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів», витрати на придбання можуть містити в собі курсові різниці іноземних валют, якщо ці курсові різниці виникають у результаті значної девальвації валюти, проти якої не існує практичних засобів хеджування.

Торгівельні знижки, інші знижки вираховуються при визначенні витрат на придбання.

Приклад. Ціна придбання товару (без ПДВ) – 100 дол. США. Підприємство придбало 1 000 одиниць товару, внаслідок чого отримало торгівельну знижку в сумі 2%. У разі оплати товарів протягом 10 днів підприємство може отримати знижку 5%. ПДВ складає 20%. Витрати на транспортування товарів власним транспортом становили 220 дол. США.

Розрахунок собівартості придбаних товарів складає:

Ціна придбання (100 дол. США × 1 000)	100 000
Торгівельна знижка (100 000 × 0,02)	(2 000)
Вартість придбання	98 000
Знижка за дострокову оплату (98 000 × 0,05)	(4 900)
Чиста вартість придбання	93 100
Витрати на транспортування	220
Разом собівартість придбаних товарів	93 320

Розрахунок ПДВ залежить від законодавства країни. У закордонній практиці ПДВ розраховують виходячи з чистої вартості придбання ($93\,320 \times 0,2 = 18\,620$) та звичайно відшкодовують підприємству.

Витрати на переробку запасів включають витрати, що безпосередньо пов'язані з виробництвом та можуть бути включені до собівартості одиниці продукції економічно доцільним шляхом, наприклад, витрати на оплату праці виробничого персоналу та виробничі накладні витрати. Виробничі накладні витрати – це витрати, пов'язані з процесом виробництва, які не можуть бути прямо віднесені до одиниць продукції економічно доцільним шляхом, розподіляються між одиницями продукції на базі виробничої потужності.

Інші витрати можуть бути включені до собівартості запасів, якщо вони були здійснені для доставки запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення у теперішній стан. Наприклад, витрати на проектування продукції для конкретних клієнтів; амортизація витрат на розробку, пов'язану з конкретним процесом або продуктом; витрати на зберігання, обумовлені виробничим процесом і необхідні для наступної стадії виробництва; адміністративні, накладні витрати, пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведенням у теперішній стан.

Не включаються до собівартості запасів і відображаються як витрати періоду, в якому вони здійснені: наднормативні суми відходів матеріалів, оплати праці та інших виробничих витрат; витрати на зберігання запасів (крім тих витрат, які обумовлені виробничим процесом і є необхідними для наступної стадії виробництва); адміністративні накладні витрати, не пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведенням у теперішній стан; витрати на збут.

У США запаси оцінюються за фактичними витратами на їх придбання на момент отримання або використання запасів у процесі виробництва. Витрати на доставку можуть включатись або не включатись до собівартості запасів, їх відображають окремим рядком. До вартості запасів не включаються загальновиробничі, адміністративні витрати, витрати на збут. Система GAAP США не радить включати до собівартості запасів витрати, які не будуть відшкодовані покупцями. До собівартості слід включати тільки ті витрати, які покупець вважає складовими вартості запасів на момент їх придбання.

У Польщі запаси оцінюються за цінами їх придбання, при неможливості визначення ціни або при їх безоплатній передачі запаси оцінюються за цінами на подібні запаси.

У Німеччині, в Люксембурзі, Франції запаси оцінюються за найменшою з двох величиною – собівартості або ринковою вартістю.

У Португалії, Іспанії запаси оцінюються за ціною їх придбання або витратами на їх виробництво.

У Швейцарії та Італії запаси оцінюються за найменшою з двох величин – первісною вартістю (витрати на придбання або виробництво) або чистою вартістю можливої реалізації.

5.4. Оцінка товарів у США відповідно до GAAP

У США при оцінці товарів використовують два методи: чистий і валовий.

При використанні чистого методу в обліку реєструється «чиста вартість» придбаного запасу, що визначається за рахунком-фактурою де вказана вартість товару за мінусом торгової знижки.

Валовий метод передбачає віднесення вартості придбаних товарів до бухгалтерських книг у повному розмірі, без знижки, незалежно від того, використана вона чи ні.

Для того, щоб зберегти об'єктивність оцінки товарів в умовах нестабільності цін відповідно до принципу консерватизму GAAP оцінювати товари можливо по вартості їх придбання або по ринковій ціні. При зростанні цін на товари, уже закуплені товари відображаються за вартістю їх придбання і прибуток, від зростання цін не відображається шляхом збільшення вартості товарів, доти, доки вони не будуть реалізовані на ринку. Тоді цей прибуток відображається як збільшення отриманого доходу. Винятком є випадок, коли внаслідок цінових коливань вартість товарів спочатку зменшується, а потім збільшується, тоді при збільшенні вартості товарів компанія має право відобразити прибуток у розмірі, який не перевищує вартості збитку, викликаного попереднім зниженням цін. Якщо прибуток перевищує збиток, то сума цього перевищення не відображається.

Даний підхід ґрунтується на принципах консерватизму (обачності) та порівняння доходів і витрат.

При зниженні цін і списанні вартості товарних запасів з рівня витрат на придбання до рівня їх поточної ринкової вартості розмір останньої визначається на основі так званих витрат на заміну – коштів, які на даний момент необхідно витратити для придбання на ринку подібного товару. При цьому вартість товарних запасів не завжди дорівнює їх ринковій вартості, тобто витратам на їх заміну. При цьому вартість одиниці товарів визначається:

- якщо ціна заміни вище чистої вартості реалізації, запас оцінюється за чистою вартістю реалізації;

- якщо ціна заміни менше чистої вартості реалізації, але більше різниці між чистою вартістю реалізації та нормальним прибутком, запас оцінюється за ціною заміни;

- якщо ціна заміни менше чистої вартості реалізації за вирахуванням нормального прибутку, тоді запас оцінюється по чистій вартості реалізації за вирахуванням нормального прибутку.

Нормальний рівень прибутку визначається у вигляді частки прибутку в відсотках, отриманого при реалізації таких товарних запасів в нормальних умовах. Наприклад, якщо в нормальних умовах норма прибутку при реалізації товару складає 15%, поточна ціна реалізації складає 120 дол. США, тоді нормальний прибуток складає $(120 \div 100) \times 15 = 18$ дол. США.

Чиста вартість реалізації це різниця між ціною заміни та витратами на доведення товарів до стану готовності до продажу.

Приклад визначення чистої вартості реалізації за вирахуванням нормального прибутку.

Поточна ціна реалізації	120
Мінус витрати на завершення та продаж	35
Чиста вартість реалізації	85
Мінус нормальний прибуток $(120 \div 100) \times 15$	18
Чиста вартість реалізації за вирахуванням нормального прибутку	67

5.5. Методи визначення собівартості запасів

Для визначення собівартості запасів МСБО 2 рекомендує такі методи:

- метод стандартних витрат;
- метод роздрібних цін;
- фактичні витрати:
 - метод конкретної ідентифікації;
 - формули собівартості :
 - а) Перше надходження - перший видаток (FIFO);
 - б) Середньозважена собівартість.

Метод стандартних витрат допускається лише, якщо результати такої оцінки запасів приблизно дорівнюють їх собівартості. Стандартні витрати – це заплановані витрати на виробництво одиниці продукції, які базуються на нормативах використання матеріалів, праці, економічної та виробничої потужності. Облік матеріалів за стандартною собівартістю здійснюється у разі стабільності цін на ці матеріали, у цьому випадку відхилення між стандартними та фактичними витратами на матеріали є несуттєвими та списуються в момент придбання матеріалів. Сума перевищення фактичної собівартості запасів над їх стандартною собівартістю включається до собівартості реалізованої продукції звітного періоду.

Метод **роздрібних цін** використовують підприємства роздрібною торгівлі в умовах великої кількості одиниць товарів, що швидко змінюються і забезпечують однакову норму прибутку та для яких неможливо використати інші методи визначення собівартості. Собівартість запасів визначається шляхом зменшення їх вартості на відповідний відсоток, який розраховується як співвідношення собівартості та роздрібною ціни наявних запасів. Для забезпечення точності оцінки запасів при застосуванні методу роздрібних цін слід періодично проводити інвентаризацію запасів.

Приклад. Визначення собівартості реалізованих товарів у роздрібній торгівлі. Необхідна інформація, для визначення собівартості запасів:

Облікова інформація	Собівартість запасів, дол. США	Роздрібна ціна запасів, дол. США
Залишок запасів на початок звітної періоду	5 000	5 500
Надійшло запасів протягом звітної періоду	6 000	7 100
Разом	11 000	12 600
Реалізовано товарів протягом звітної періоду		8 000
Залишок запасів на кінець звітної періоду		4 600

Співвідношення собівартості товарів та роздрібною ціни:

$$(11\,000 \div 12\,600) \times 100 = 87 \%$$

Собівартість залишку запасів за роздрібними цінами:

$$(4\,600 \times 87) \div 100 = 4\,002 \text{ дол. США}$$

Собівартість реалізованих товарів дорівнює:

$$11\,000 - 4\,002 = 6\,998 \text{ дол. США.}$$

Метод **конкретної ідентифікації** використовується тоді, коли згідно з МСБО 2 собівартість запасів не є взаємозамінною, та товарів, продукції або послуг, які призначені для конкретних проектів. Метод конкретної ідентифікації означає, що облік витрат і калькуляція собівартості здійснюється окремо за кожною одиницею запасів, застосовується для визначення собівартості індивідуальних замовлень (виробництво кораблів, літаків, тощо) або в умовах торгівлі нерухомістю, автомобілями, коштовностями.

Метод конкретної ідентифікації не застосовують у разі виробництва або реалізації великої кількості одиниць, які є взаємозамінними.

Формули для визначення собівартості запасів:

- **«перше надходження – перший видаток»** (метод FIFO) базується на припущенні, що одиниці запасів, які надійшли першими, відпускаються також першими, одиниці, які залишилися в запасах на кінець звітної періоду є тими, що надійшли останніми.

При використанні методу FIFO собівартість продажу запасів та собівартість залишку запасів в умовах періодичного та постійного обліку однакова. В умовах зростання цін на запаси формула FIFO забезпечує

найбільш низьку собівартість продажу, а оцінка запасів у балансі найбільш наближена до їх фактичної собівартості.

- **середньозважена собівартість** запасів визначається як співвідношення собівартості та кількості запасів, що є в наявності.

У системі періодичного системи обліку запасів середньозважена собівартість одиниці запасів визначається як відношення суми собівартості запасів на початок та кінець періоду до суми кількості запасів на початок та кінець періоду.

У системі постійного обліку запасів протягом звітного періоду застосовується змінна середньозважена собівартість запасів. Середньозважена собівартість одиниці запасів визначається як відношення суми собівартості запасів між попереднім та поточним видатком запасів до суми кількості запасів між попереднім та поточним видатком запасів.

Середньозважена собівартість продажу забезпечує більш рівну величину прибутку, зазнає меншого впливу коливання закупівельних цін, собівартість запасів на кінець періоду є нижчою за ринкову вартість.

У зарубіжних країнах використовують **формулу «останнє надходження – перший видаток»** (метод LIFO), яка базується на припущенні, що одиниці запасів, які надійшли останніми, відпускаються першими, одиниці, що залишаються в запасах на кінець звітного періоду, вважаються тими, що надійшли першими.

При використанні формули LIFO найвища собівартість продажу, найменший прибуток. У багатьох зарубіжних країнах формулу LIFO не дозволяється застосовувати з метою оподаткування.

5.6 Облік руху запасів

Рух запасів пов'язаний з процесами їх придбання, переробки та реалізації наводиться в двох формах фінансової звітності:

Баланс – наводиться інформація про запаси на початок і кінець звітного періоду в декількох статтях, які визначає законодавство кожної країни.

Звіт про прибутки та збитки – наводиться інформація: про дохід від реалізації та собівартість реалізації.

Облік руху запасів залежить від системи обліку списання на витрати вартості надходження та вибуття запасів. Існують дві системи обліку запасів: система періодичного обліку; система постійного обліку.

В основі обліку двох систем є формула руху товарно-матеріальних запасів:

Собівартість залишку запасів на кінець звітного періоду (Сзк) =

= Собівартість залишку запасів на початок періоду (Сзп) + Собівартість запасів придбаних протягом звітного періоду (С придб.) - Собівартість реалізованих (витрачених) запасів за звітний період (С реал.)

Різниця систем постійного та періодичного списання на витрати вартості реалізованих (витрачених) запасів полягає в послідовності розрахунку:

- собівартості реалізованих (витрачених) запасів за звітний період (кредитовий оборот по рахункам обліку запасів за звітний період або вартість реалізованих (витрачених) запасів, які підлягають списанню на витрати звітного періоду);

- собівартості залишку запасів на кінець звітного періоду.

Алгоритм розрахунку при **постійній системі** обліку:

$$\text{Сзп} + \text{С придб.} - \text{С реал.} = \text{Сзк}$$

Послідовність визначення:

1 - собівартість реалізованих (витрачених) запасів за звітний період;

2 - собівартість залишку запасів на кінець звітного періоду

Алгоритм розрахунку при **періодичній системі** обліку:

$$\text{Сзп} + \text{С придб.} - \text{Сзк} = \text{С реал.}$$

Послідовність визначення:

1 – методом інвентаризації визначають залишок запасів на кінець звітного періоду;

2 – собівартість реалізованих (витрачених) запасів за звітний період.

Методи оцінки запасів при системі постійного обліку запасів

Інформація про залишки та рух товарів за березень 2017 року наведена в табл. 5.1

Таблиця 5.1 - Вихідні дані про рух товарів

Дата	Придбано			Продано одиниць	Залишок (К-сть)
	К-сть	Ціна однієї одиниці, дол. США	Вартість, дол. США		
Залишок на 01.03.2017 р.					100 шт. по 3 дол.
03.03.2017 р.	60	8	480		160
06.03.2017 р.				50	110
12.03.2017 р.	200	9	1 800		310
18.03.2017 р.				220	90
20.03.2017 р.	100	10	1 000		190
25.03.2017 р.				80	110

Метод конкретної ідентифікації

Для використання методу конкретної ідентифікації необхідна додаткова інформація про продажі товарів:

06.03.2017 р.	продано	50 шт.	40 шт.	із залишків на 01.03.2017
			10 шт.	із партії закупівлі 03.03.2017
18.03.2017 р.		220 шт.	20 шт.	із залишків на 01.03.2017
			40 шт.	із партії закупівлі 03.03.2017
			160 шт.	із партії закупівлі 12.03.2017
25.03.2017 р.		80 шт.	20 шт.	із залишків на 01.03.2017
			5 шт.	із партії закупівлі 03.03.2017
			10 шт.	із партії закупівлі 12.03.2017
			45 шт.	із партії закупівлі 20.03.2017

Вартість реалізованих товарів та вартість залишку запасів розраховуються за допомогою табл. 5.2.

Таблиця 5.2 - Метод конкретної ідентифікації

Дата	Придбано			Продано			Залишки		
	Штук	Ціна	Варт.	Штук	Ціна	Варт.	Штук	Ціна	Варт.
01.03.							100	3	300
03.03.	60	8	480				100	3	300
							60	8	480
06.03				40	3	120	60	3	180
				10	8	80	50	8	400
12.03.	200	9	1 800				60	3	180
							50	8	400
							200	9	1 800
18.03.				20	3	60	40	3	120
				40	8	320	10	8	80
				160	9	1 440	40	9	360
20.03	100	10	1 000				40	3	120
							10	8	80
							40	9	360
							100	10	1 000
25.03.				20	3	60	20	3	60
				5	8	40	5	8	40
				10	9	90	30	9	270
				45	10	450	55	10	550
Вартість реалізованих товарів						2660			
Вартість залишків товарів									920

Вартість реалізованих товарів списується на витрати звітного періоду проводкою:

Дебет рахунку «Вартість реалізованих товарів» 2 660

Кредит рахунку «Торгівельні товарні запаси» 2660

У Балансі вартість залишків товарів – Дебет рахунку «Торгівельні товарні запаси» відобразиться в статті:

Товари 920

У Звіті про прибутки та збитки відобразиться в статті:

Собівартість продажу - 2 660

Перевагою цього методу є те, що він забезпечує в повній мірі дотримання принципу обліку – відповідності витрат, які були понесені для отримання доходів.

Метод середньозваженої собівартості

Використання методу середньозваженої собівартості наведено в табл.5.3.

Таблиця 5.3 - Метод середньозваженої собівартості

Дата	Придбано			Продано			Залишки		
	Штук	Ціна	Варт.	Шт.	Ціна	Варт.	Штук	Ціна	Варт.
01.03.							100	3	300
03.03.	60	8	480				100	3	300
							60	8	480
							Разом: 160	Середньозв. 4,875 = 780 ÷ 160	Разом 780
06.03				50	4,875	244	110	Середньозв. 4,875 = 536 ÷ 110	536 (780 – 244)
12.03.	200	9	1 800				310	Середньозв. 7,535= 2336÷310	2336 (536+ 1800)
18.03.				220	7,535	1658	90	Середньозв. 7,535= 678÷90	678 (2336- 1658)
20.01.	100	10	1 000				190	Середньозв. 8,831= 1678÷190	1678
25.03.				80	8,831	706	110	Середньозв. 8,831= 972÷110	972
Вартість реалізованих товарів						2608			
Вартість залишків товарів									972

Вартість реалізованих товарів списується на витрати звітнього періоду проводкою:

Дебет рахунку «Вартість реалізованих товарів» 2 608

Кредит рахунку «Торгівельні товарні запаси» 2 608

У Балансі вартість залишків товарів – Дебет рахунку «Торгівельні товарні запаси» відобразиться в статті:

Товари - 972

У Звіті про прибутки та збитки інформація відобразиться в статті:

Собівартість продажу - 2 608

Метод має доцільність, коли мають місце значні зміни цін закупок, але цей метод є трудомістким.

Метод FIFO

Використання методу FIFO наведено в табл. 5.4.

Таблиця 5.4 - Метод FIFO

Дата	Придбано			Продано			Залишки		
	Штук	Ціна	Варт.	Штук	Ціна	Варт.	Штук	Ціна	Варт.
01.03.							100	3	300
03.03.	60	8	480				100	3	300
							60	8	480
06.03				50	3	150	50	3	150
							60	8	480
12.03.	200	9	1 800				50	3	150
							60	8	480
							200	9	1 800
18.03.				50	3	150			
				60	8	480			
				110	9	990	90	9	810
20.01.	100	10	1 000				90	9	810
							100	10	1000
25.03.				80	9	720	10	9	90
							100	10	1000
Вартість реалізованих товарів						2490			
Вартість залишків товарів									1090

Вартість реалізованих товарів списується на витрати звітного періоду проводкою:

Дебет рахунку «Вартість реалізованих товарів» 2 490

Кредит рахунку «Торгівельні товарні запаси» 2 490

У Звіті про фінансовий стан вартість залишків товарів (дебет рахунку «Торгівельні товарні запаси») відобразиться в статті:

Товари - 1090

У Звіті про прибутки та збитки відобразиться в статті:

Собівартість продажу - 2490

Недоліком методу є те, що він призводить до заниженню витрат, які списуються по цінам закупівлі на собівартість реалізованої продукції та до завищення фінансових результатів.

Перевагою методу є те, що залишки запасів відображаються в активі балансу за цінами максимально наближеними до реальної ринкової вартості на дату фінансової звітності.

Таблиця 5.6 - Порівняльний аналіз методів оцінки запасів при системі постійного обліку

Методи оцінки товарів	Обсяг продажу за цінами реалізації	Списання на витрати вартості реалізованих товарів	Валовий прибуток	Залишок товарів на кінець звітного періоду
Конкретної ідентифікації	4 000	2 660	1 340	920
Середньозваженої собівартості	4 000	2 608	1 392	972
FIFO	4 000	2 490	1 510	1 090

Як видно з табл. 5.6 найбільш точніше співвідношення між витратами та доходами, між собівартістю та доходом забезпечують метод конкретної ідентифікації та метод середньозваженої собівартості.

Методи оцінки витрат товарів при системі періодичного списання

За цим методом списання вартості реалізованих чи використаних запасів проводиться одноразово в кінці звітного періоду за результатами інвентаризації залишків запасів.

Метод конкретної ідентифікації

Використання методу конкретної ідентифікації наведено в табл. 5.7.

Таблиця 5.7 - Метод конкретної ідентифікації

Дата	Придбано			Продано			Залишки		
	Штук	Ціна	Варт.	Штук	Ціна	Варт.	Штук	Ціна	Варт.
01.03.							100	3	300
03.03.	60	8	480				100	3	300
							60	8	480
12.03.	200	9	1 800				100	3	300
							60	8	480
							200	9	1 800
20.03	100	10	1 000				100	3	300
							60	8	480
							200	9	1 800
							100	10	1 000
Вартість залишків нереалізованих товарів за результатами інвентаризації: Всього З них:							20	3	920
							5	8	60
							30	9	40
Вартість реалізованих товарів: Всього					2 660				270
У тому числі:			80	3	240				
			55	8	440				
			170	9	1 530				
			45	10	450				

Метод середньозваженої собівартості

Послідовність використання методу середньозваженої оцінки складається з етапів:

1-й етап. Розраховується кількість та вартість товарів, які можна було реалізувати в звітному періоді з урахуванням залишків на початок звітнього періоду та придбання товарів протягом звітнього періоду табл. 5.8.

Таблиця 5.8 - Товари готові для реалізації

	Кількість, штук	Вартість
1. Залишок на 01.03.2017р.	100	300
2. Придбано товарів:		
03.03.2017 р.	60	480
12.3.2017 р.	200	1 800
20.03.2017 р.	100	1 000
3. Всього товарів для реалізації	460	3 580

2-й етап. Розраховується середньозважена ціна однієї одиниці товару для всіх товарів, готових до реалізації:

$$3\,580 \div 460 \text{ шт.} = 7,7826$$

3-й етап. Проводиться інвентаризації залишків товарів на кінець звітнього періоду.

За результатами інвентаризації на кінець звітнього періоду залишилось 110 одиниць товару.

4-й етап. Визначається вартість залишків нереалізованих товарів на кінець періоду із розрахунку середньозваженої ціни (сальдо рахунку «Торгівельні товарні запаси», яке буде відображено в бухгалтерському балансі):

$$110 \text{ штук} \div 7,7826 \text{ дол.} = 856$$

5-й етап. Визначається вартість реалізованих товарів по середньозваженим цінам закупівлі, яка списується на витрати та фінансові результати звітнього періоду (визначається кредитовий оборот по рахунку «Торгівельні товарні запаси»):

$$3\,580 \text{ дол. США} - 856 \text{ дол. США} = 2\,724 \text{ дол. США}$$

В обліку ця операція відобразиться проводкою:

Дебет рах. «Вартість реалізованих товарів» 2 724

Кредит рах. «Торгівельні товарні запаси» 2 724

Таким чином на рахунку «Торгівельні товарні запаси» буде відображена наступна інформація, табл. 5.9.

Таблиця 5.9 - Рахунок «Торгівельні товарні запаси»

Дебет	Кредит
Залишок на 01.03.2017 300	
Придбано в березні 2017 3 280	
Готові для реалізації в березні 3 580	
Середньозважена ціна одиниці товару 7,7826	
Залишки на 01.04.2017 за результатами інвентаризації (110 × 7,7826) = 856	
	Вартість реалізованих товарів (списується на витрати) (3 580 – 856) = 2724

Метод FIFO

Використання методу FIFO проводиться в три етапи:

1-й етап. Розраховується кількість та вартість товарів, які можна було реалізувати в звітному періоді з урахуванням залишків на початок звітнього періоду та придбання товарів протягом звітнього періоду табл. 5.10.

Таблиця 5.10 - Товари готові для реалізації

	Кількість, штук	Вартість
1. Залишок на 01.03.2017 р.	100	300
2. Придбано товарів:		
03.03.2017 р.	60	480
12.3.2017 р.	200	1 800
20.03.2017 р.	100	1 000
3. Всього товарів для реалізації	460	3 580

2-й етап. Проводиться інвентаризація залишків товарів на кінець звітнього періоду. Вартість товарів оцінюється в останніх цінах придбання, табл.5.11.

Таблиця 5.11 - Залишки нереалізованих товарів за результатами інвентаризації станом на 1.04. 2017 р.

	Кількість, штук	Ціна закупки, дол. США	Вартість
1. Залишки нереалізованих товарів, за результатами інвентаризації:			
за цінами останніх закупок:	10	9	90
	100	10	1 000
Всього	110		1 090

Сума 1 090 дол. США відображається в балансі звітнього періоду в статті «Торгівельні товарні запаси».

3-й етап. Визначається вартість реалізованих товарів по цінам закупки за цінами перших надходжень, яка списується на витрати та фінансові результати звітнього періоду:

$$3\,580 \text{ дол. США} - 1090 \text{ дол. США} = 2\,490 \text{ дол. США}$$

В обліку відображається проводкою:

Дебет рах. «Вартість реалізованих товарів» 2 490

Таблиця 5.13 - Порівняльний аналіз результатів використання методів оцінки товарів при системах періодичного та постійного списання витрат

Методи оцінки товарів	Продажі дол.	Вартість закупки реалізованих товарів		Валовий дохід		Вартість залишків на кінець звітного періоду	
		Система постійного списання	Система періодичного списання	Система постійного списання	Система періодичного списання	Система постійного списання	Система періодичного списання
Конкретної ідентифікації	4 000	2 660	2 660	1 340	1340	920	920
Середньозваженої оцінки	4 000	2 608	2 724	1 392	1 276	972	856
F I F O	4 000	2 490	2 490	1 510	1 510	1 090	1 090

Дані табл.5.13 показують, що використання методів конкретної ідентифікації та FIFO дає однакові результати при обох системах.

5.7 Контрольні запитання

1. Надати визначення запасів відповідно до МСБО 2.
2. Класифікація запасів у зарубіжних країнах.
3. Постійна система обліку запасів.
4. Періодична система обліку запасів.
5. Первісна оцінка виробничих запасів у міжнародній практиці.
6. Оцінка товарів у США відповідно до GAAP.
7. Охарактеризувати метод стандартних витрат для визначення собівартості запасів.
8. Охарактеризувати метод роздрібних цін для визначення собівартості запасів.
9. Охарактеризувати метод конкретної ідентифікації для визначення собівартості запасів.

10. Охарактеризувати метод FIFO для визначення собівартості запасів.
12. Охарактеризувати метод середньозваженої собівартості для визначення собівартості запасів.

5.8. Тести для самоконтролю

1. Основні завдання бухгалтерського обліку запасів:

- а) визначення первісної вартості запасів при їх надходженні; визначення собівартості списаних запасів; визначення оцінки запасів на дату балансу;
- б) визначення первісної вартості запасів при їх надходженні; визначення собівартості списаних запасів;
- в) визначення первісної вартості запасів при їх надходженні; визначення оцінки запасів на дату балансу;
- г) відображення запасів у фінансовій звітності.

2. ... попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, для здійснення продажу – це:

- а) чиста вартість реалізації;
- б) справедлива вартість;
- в) первісна вартість;
- г) собівартість реалізації.

3. ... ціна, яка може бути отримана від продажу активу або сплачена на передачу зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки – це:

- а) чиста вартість реалізації;
- б) справедлива вартість;
- в) первісна вартість;
- г) собівартість реалізації.

4. Залишок по рахунку «Складські запаси» наводиться:

- а) у звіті про прибутки та збитки;
- б) у балансі;
- в) у звіті про власний капітал;
- г) у звіті про рух грошових коштів.

5. Витрати звітнього періоду за рахунком «Собівартість реалізованих товарів» наводиться:

- а) у звіті про власний капітал;
- б) у балансі;
- в) у звіті про прибутки та збитки;
- г) у звіті про рух грошових коштів.

6. Інформація про запаси наводиться у балансі за розділом:

- а) необоротні активи;
- б) поточні активи;
- в) поточні зобов'язання;
- г) власний капітал.

7. Товарні запаси відображаються у фінансовій звітності:

- а) у складі непоточних активів;
- б) як інші витрати у звіті про прибутки та збитки;
- в) у складі оборотних активів у балансі;
- г) у складі інвестиційної діяльності у звіті про рух грошових коштів.

8. На баланс компанії запаси зараховуються за:

- а) залишковою вартістю;
- б) первісною вартістю;
- в) середньозваженою вартістю;
- г) чистою вартістю реалізації.

9. Надходження запасів протягом звітнього періоду відображається записом:

- а) Дебет «Складські запаси» Кредит «Рахунки до сплати»;
- б) Дебет «Складські запаси» Кредит «Рахунки до отримання»;
- в) Дебет «Складські запаси» Кредит «Дохід від реалізації»;
- г) Дебет «Складські запаси» Кредит «Торгівельні товарні запаси».

10. Реалізація товарів відображається записом:

- а) Дебет «Рахунки до сплати» Кредит «Дохід від реалізації товарів»;
- б) Дебет «Рахунки до отримання» Кредит «Дохід від реалізації товарів»;
- в) Дебет «Рахунки до отримання» Кредит «Дохід від фінансової діяльності»;
- г) Дебет «Рахунки до сплати» Кредит «Інші доходи».

Тема 6. Облік довгострокових активів

- 6.1 Склад, класифікація та оцінка довгострокових активів.
- 6.2 Методи розрахунку та облік амортизації основних засобів.
- 6.3 Облік надходження та вибуття основних засобів.
- 6.4 Контрольні запитання.
- 6.5. Тести для самоконтролю.

6.1. Склад, класифікація та оцінка довгострокових активів

Довгострокові активи – це такі активи, які мають строк служби більше одного року, придбані для використання в господарській діяльності, не призначені для реалізації. До довгострокових активів належать, наприклад: основні засоби, земля, нематеріальні активи, природні ресурси, довгострокові фінансові вкладення.

У країнах англо-американської моделі обліку до складу довгострокових активів належать основні засоби, власність, будівлі та обладнання, нематеріальні активи, передплачені витрати деяких періодів, інвестиції і фонди та інші поза оборотні активи.

Відповідно до GAAP довгострокові активи поділяються на матеріальні (або реальні) та нематеріальні активи.

Основними ознаками матеріальних активів є: наявність їхнього фізичного втілення; використання їх безпосередньо в діяльності компанії; можливість приносити вигоду протягом декількох облікових періодів.

Матеріальні довгострокові активи ще називаються матеріальними основними фондами або основними виробничими фондами в балансі відображаються в статті «Власність, будівлі, споруди».

У США та в інших окремих країнах виділяють в окрему групу природні ресурси у зв'язку з їх особливими ознаками. Природні ресурси часто називають «вичерпними активами», тому, що вони постійно зменшуються в процесі експлуатації.

У Великобританії та Австралії всі довгострокові активи

відображаються в розділі основного капіталу, до складу якого входять матеріальні активи, нематеріальні активи, інвестиції.

До складу довгострокових активів Чехії відносяться:

- **нематеріальні інвестиції:** засновницькі витрати; нематеріальні результати науково-дослідної та подібної діяльності; програмні продукти; цінні права; інші нематеріальні інвестиції; незакінчені нематеріальні інвестиції; надані застави на нематеріальні інвестиції;

- **матеріальне інвестиційне майно:** земельні ділянки; будівлі, приміщення та споруди; машини, прилади та обладнання, транспортні засоби та інвентар; рослинні комплекси довготривалого покрову; основне стадо та робоча худоба; інше матеріальне інвестиційне майно; коригувальна стаття до придбаного майна;

- **незакінчені матеріальні та нематеріальні інвестиції;**

- **надані застави на матеріальне інвестиційне майно;**

- **фінансові інвестиції.**

До складу довгострокових активів у Польщі відносяться:

- **нематеріальні цінності та права:** витрати, понесені при створенні підприємства; витрати на розвиток; вартість фірми; інші нематеріальні цінності та права; аванси в рахунок вартості нематеріальних цінностей та прав;

- **речове довгострокове майно:** власні землі; будинки та споруди; машини та устаткування; транспортні засоби; інші довгострокові засоби; вкладені (розпочаті) інвестиції; аванси в рахунок інвестицій;

- **фінансове довгострокове майно:** акції та паї; цінні папери; надані позики довгострокові; інші складові фінансового довгострокового майна; довгострокова дебіторська заборгованість.

У більшості зарубіжних країн довгострокові активи можна поділити на наступні загальні групи: матеріальні довгострокові активи; нематеріальні довгострокові активи; довгострокові фінансові інвестиції.

Згідно з принципами обліку, довгострокові активи при їх придбанні оцінюються за собівартістю. Собівартість включає ціну купівлі та витрати,

необхідні для доведення об'єктів до стану використання за прямим призначенням.

Якщо купується будівля то, крім договірної ціни, у фактичну собівартість включаються витрати на її ремонт, переобладнання – тобто на приведення до споживчого вигляду.

Якщо купується обладнання – фактична собівартість включає договірну ціну, витрати на транспортування, встановлення і монтаж.

Об'єкти, що збудовані підприємством, оцінюються за фактичними витратами будівництва. До таких витрат належать: вартість матеріалів, витрачених на будівництво; інші прямі витрати, пов'язані з будівництвом (заробітна плата, послуги зі сторони тощо); частина непрямих витрат (управлінські витрати).

Об'єкти, одержані безкоштовно, оцінюються за їхньою купівельною вартістю.

Вартість нематеріальних довгострокових активів, відповідно GAAP визначається наявністю у компанії певних прав, використання яких дає можливість отримання комерційної вигоди від їх використання в господарській діяльності.

6.2. Методи розрахунку та облік амортизації основних засобів

МСБО 16 «Основні засоби» визначає - амортизація це систематичний розподіл суми активу, що амортизується, протягом строку його корисної експлуатації.

Сума, що амортизується – собівартість активу або інша сума, яка замінює собівартість у фінансовій звітності, мінус його ліквідаційна вартість.

Ліквідаційна вартість – чиста сума, яку підприємство передбачає отримати в кінці строку корисної експлуатації активу після вирахування витрат, пов'язаних з його вибуттям.

Об'єктом амортизації є активи, що мають обмежений строк корисного використання. Земля, наприклад, термін корисного використання якої

необмежений, не підлягає амортизації.

Термін корисної експлуатації - період часу, протягом якого підприємство передбачає використовувати актив; кількість одиниць продукції, яку підприємство очікує отримати від використання активу.

Термін корисної експлуатації визначає підприємство з урахуванням таких чинників: очікуваної потужності або фізичної продуктивності об'єкта; очікуваного фізичного зносу; морального зносу (внаслідок технічного прогресу або заміни попиту на продукцію); правових або аналогічних обмежень щодо використання об'єкта (наприклад, термін оренди, передбачений угодою, або законодавство, що визначає граничний термін безпечної експлуатації певних об'єктів тощо).

Термін корисної експлуатації відображає наміри керівництва підприємства щодо використання певного об'єкта основних засобів з урахуванням накопиченого досвіду та оцінки ринкової ситуації.

Відповідно до МСБО 16 можна використовувати такі методи амортизації:

- **прямолінійного списання** – однакові амортизаційні відрахування здійснюються кожного року протягом строку експлуатації активу;

- **зменшення залишку** – більші амортизаційні відрахування здійснюються на початку строку експлуатації активів, а потім зменшуються кожного року, вартість активу зменшується з року в рік, але не зменшується до нуля;

- **суми одиниць продукції** – амортизаційні відрахування базуються на виписку продукції протягом періоду, порівняному з загальною продуктивністю активу.

МСБО 16 не містить вичерпного переліку методів, які слід використовувати для розрахунку амортизації основних засобів. Єдиною вимогою є те, що метод амортизації має забезпечити розподіл вартості активу на систематичній основі та відобразити спосіб, у який економічна

вигода від цього активу отримується підприємством.

Методи амортизації основних засобів, які використовуються в зарубіжних країнах:

- рівномірної амортизації;
- прямолінійного списання;
- дегресивної (прискореної) амортизації;
- суми чисел років (кумулятивний);
- зменшення залишку;
- прогресивної (уповільненої) амортизації: амортизаційного фонду, ануїтету;
- суми одиниць продукції (виробничий).

Метод рівномірної амортизації досягається переважно за допомогою методу прямолінійного списання, при якому сума щорічних амортизаційних відрахувань може бути розрахована двома способами:

- розрахунок здійснюють діленням вартості об'єкта, що підлягає амортизації, на термін його корисної експлуатації;
- суму щорічних відрахувань визначають множенням установленної чи розрахованої річної норми амортизації на первісну вартість об'єкта (за вирахуванням його ліквідаційної вартості).

Наприклад, собівартість придбаного верстата становить 20 000 дол. США, а термін його корисної експлуатації дорівнює 4 роки. Ліквідаційна вартість становить 2 000 дол. США.

При першому способі сума щорічних амортизаційних відрахувань дорівнює:

$$(20\ 000 - 2\ 000) \div 4 = 4\ 500 \text{ дол. США.}$$

При другому способі норма амортизації дорівнює 25% (100 : 4) і сума щорічних відрахувань дорівнює:

$$((20\ 000 - 2\ 000) \times 25) \div 100 = 4\ 500 \text{ дол. США}$$

Розрахунок амортизації методом прямолінійного списання наведено в табл. 6.1.

Таблиця 6.1 - Розрахунок амортизації методом прямолінійного списання

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація	Балансова вартість
0	-	-	-	20 000
1	$1/4 \times 18\ 000$	4 500	4 500	15 500
2	$1/4 \times 18\ 000$	4 500	9 000	11 000
3	$1/4 \times 18\ 000$	4 500	13 500	6 500
4	$1/4 \times 18\ 000$	4 500	18 000	2 000
	Разом	18 000		

Переваги методу – простота розрахунку і рівномірність розподілу суми амортизації між обліковими періодами.

Недоліки – не враховує моральний знос, відмінність виробничої потужності основних засобів у різні роки експлуатації та необхідності збільшення витрат на ремонт в останні роки служби.

Метод дегресивної (прискореної) амортизації означає щорічне зниження суми амортизаційних відрахувань.

Найпоширенішими методами прискореної амортизації є метод суми чисел років – це результат сумування порядкових номерів тих років, протягом яких функціонує об'єкт. Згідно з цим методом річну норму амортизації визначають як відношення терміну служби, що залишився (на початок звітного року), до суми чисел років.

У нашому прикладі: сума чисел років дорівнює: $1 + 2 + 3 + 4 = 10$; норма амортизації дорівнює: в 1-му році $4/10$; в 2-му – $3/10$, в 3-му – $2/10$, в 4-му – $1/10$. (табл. 6.2).

Таблиця 6.2 - Розрахунок амортизації методом суми чисел років

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація	Балансова вартість
0	-	-	-	20 000
1	$4/10 \times 18\ 000$	7 200	7 200	12 800
2	$3/10 \times 18\ 000$	5 400	12 600	7 400
3	$2/10 \times 18\ 000$	3 600	16 200	3 800
4	$1/10 \times 18\ 000$	1 800	18 000	2 000
	Разом	18 000		

Метод зменшення залишку передбачає визначення суми амортизаційних відрахувань множенням балансової вартості об'єкта основних засобів на початок звітного періоду на постійну норму амортизації (табл. 6.3.).

У нашому прикладі норма амортизації дорівнює :

$$1 - \sqrt[4]{2000:20000} = 1 - 0,5623 = 0,4377 = 44\%$$

Таблиця 6.3 - Розрахунок амортизації методом зменшення залишку

Рік	Розрахунок	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація	Балансова вартість
0	-	-	-	20 000
1	44% × 20 000	8 800	8 800	11 200
2	44% × 11 200	4 928	13 728	6 270
3	44% × 6 270	2 760	16 488	3 512
4	44% × 3 512	1 545	18 033	1 967

Методи прогресивної амортизації передбачають поступове зростання суми амортизаційних відрахувань протягом терміну експлуатації основних засобів. Ці методи використовують в окремих галузях, таких, як комунальне господарство та підприємства, що здійснюють операції з нерухомістю.

До методів прогресивної амортизації належать методи амортизаційного фонду та метод ануїтету. Особливістю цих методів є те, що вони передбачають дисконтування майбутніх грошових надходжень від інвестицій в основні засоби з використанням складних відсотків.

При використанні методу амортизаційного фонду одночасно з періодичним нарахуванням амортизації сума, що дорівнює величині амортизаційних відрахувань, вкладається в надійні цінні папери або депонується на окремому рахунку. Отримані відсотки за інвестиціями зараховують до амортизаційного фонду. Амортизаційний фонд формується за рахунок двох джерел: амортизаційних відрахувань і отриманого доходу у вигляді відсотків на інвестиції. Величину амортизаційних відрахувань розраховують у такий спосіб, щоб до кінця терміну служби основних засобів амортизаційний фонд дорівнював їхній первісній вартості (за вирахуванням

ліквідаційної вартості).

У нашому прикладі допустимо, що верстат амортизується за допомогою створення амортизаційного фонду вкладанням коштів у 5-відсоткові цінні папери. Відсотки за інвестиціями виплачуються раз на рік.

$$\text{Амортизаційні відрахування} = (\text{Собівартість об'єкта} - \text{Ліквідаційна вартість}) \div \text{Майбутня вартість одиниці ануїтету}$$

Амортизаційні відрахування = $(20\,000 - 2\,000) \div 4,3101 = 4176$ дол. США (табл. 6.4).

Таблиця 6.4 - Розрахунок амортизаційних відрахувань в умовах створення амортизаційного фонду

Рік	Відрахування до амортизаційного фонду	Відсоток на залишок фонду	Разом збільшення амортизаційного фонду	Залишок амортизаційного фонду	Витрати на амортизацію	Накопичена амортизація	Балансова вартість
0	-	-	-	-	-	-	20 000
1	4 176	0	4 176	4 176	4 176	4 176	15 824
2	4 176	209	4 385	8 561	4 385	8 561	11 439
3	4 176	428	4 604	13 165	4 064	13 165	6 835
4	4 176	659	4 835	18 000	4 835	18 000	2 000

Нарахування амортизації відображають записом:

Дебет рахунку «Витрати на амортизацію»

Кредит рахунку «Накопичена амортизація основних засобів»

Кредит рахунку «Дохід від відсотків»

Амортизація, яка визнається в оподаткуванні, називається *податковою (фіскальною)*. У більшості зарубіжних країнах визнається лінійна амортизація та прогресивна (уповільнена), їх особливість полягає в податковому регулюванні. Наприклад, у Франції використовується прямолінійна амортизація, прискорена амортизація та понижуючі коефіцієнти (1,5 – для основних засобів з терміном амортизації 3 – 4 роки; 2,0 - з терміном 5 – 6 років; 2,5 – з терміном більше 6 років), але ліквідаційна вартість при цьому не визначається. У Бельгії сума амортизації для

оподаткування може бути визнана в межах 40 % від вартості нарахованої амортизації, в Великобританії – 25 %.

Амортизація нарахована компанією відповідно до облікової політики називається *економічною*. В ряді зарубіжних країнах використовується паралельний розрахунок економічної та податкової амортизації (Великобританія, Нідерланди, Іспанія, Франція). Якщо економічна амортизація більше податкової, то різниця обліковується як екстраординарний збиток.

У Німеччині законодавством не передбачено конкретних методів амортизації, найчастіше використовують прямолінійний метод та метод зменшення залишку.

У Данії амортизаційні ставки існують окремо для фінансового та податкового обліку, частіше використовують прямолінійний метод.

У Бельгії законодавство дозволяє такі методи амортизації: лінійний, зменшення залишку, подвоєних амортизаційних відрахувань, прискореної амортизації по окремим активам, яку можна використовувати тільки відповідно до податкового законодавства.

У Португалії дозволено використовувати тільки прямолінійний метод нарахування.

6.3 Облік надходження та вибуття основних засобів

Первісною оцінкою основних засобів є собівартість їх придбання або створення, яку називають первісною вартістю. Собівартість основних засобів – це сплачена сума грошових коштів, або їх еквівалентів, або справедлива вартість іншої форми компенсації, наданої для отримання активу на момент його придбання або створення.

У зарубіжних країнах не створюються спеціальні джерела фінансування капітальних вкладень. Для обліку основних засобів використовують рахунок основних засобів, який має субрахунки за їх

класифікаційними групами (будівлі, споруди, обладнання, транспортні засоби тощо), а також субрахунки накопиченого зносу по кожній класифікаційній групі.

Придбання об'єкта основних засобів в обліку відображається записом:

Дебет рах. «Основні засоби»

Кредит рах. «Рахунки до сплати»

Витрати на власне будівництво об'єктів попередньо обліковується на рахунку витрат «Незавершене будівництво». Прийняття в експлуатацію готового об'єкта відображається записом:

Дебет рах. «Основні засоби»

Кредит рах. «Незавершене будівництво»

У таких країнах як Франція, Бельгія та інших є особливості відображення в обліку об'єктів, що надійшли в результаті будівництва. Вартість таких об'єктів зараховується на доходи підприємства, для обліку яких відведено рахунок доходів «Імобілізована продукція». Доходи, що відображаються на цьому рахунку, компенсують витрати на будівництво об'єкта. В остаточному підсумку таке відображення не має впливу на формування фінансових результатів. В такому разі в обліку робиться запис:

Дебет рах. «Основні засоби»

Кредит рах. «Імобілізована продукція».

У кінці звітного періоду на рахунок «Фінансові результати звітного періоду» буде перенесено витрати (з рахунку витрат «Незавершене будівництво» та доходи (з рахунку «Імобілізована продукція»).

Вибуття основних засобів відбувається здебільшого в результаті їх ліквідації внаслідок зносу або реалізації. Відповідно до МСБО результати вибуття основних засобів повинні відображатися на фінансових результатах діяльності підприємства – в розділі інших або надзвичайних результатів.

Прибутки чи збитки від ліквідації або реалізації основних засобів визначаються як різниця між чистими надходженнями та залишковою вартістю об'єктів основних засобів. Техніка відображення в обліку операцій,

пов'язаних з вибуттям основних засобів, в різних країнах може бути різна.

Наприклад, фірма реалізувала верстат, первісна вартість якого 12 000 дол., нарахована амортизація 4 000 дол. США. Договірна ціна реалізації становить – 10 000 дол. США.

За методикою обліку в США ця операція відобразиться записами:

Дебет рах «Рахунки до отримання»	10 000
Дебет рах. «Амортизація устаткування»	4 000
Кредит рах. «Прибутки від вибуття основних засобів»	2 000
Кредит рах. «Устаткування»	12 000

За методикою обліку у Франції:

1. Списується балансова вартість реалізованого верстата:

Дебет рах. «Амортизація устаткування»	4 000
Дебет рах. «Витрати по недоамортизованій вартості основних засобів»	8 000
Кредит рах. «Устаткування»	12 000

2. Відображення доходу від реалізації верстата:

Дебет рах. «Розрахунки з клієнтами»	10 000
Кредит рах. «Доходи від вибуття основних засобів»	10 000

Різниця між сумою рахунку «Доходи від вибуття основних засобів» та рахунку «Витрати по недоамортизованій вартості основних засобів» покаже результат від реалізації верстата.

МСБО 16 пропонує базовий підхід до оцінки основних засобів - за первісною вартістю та альтернативний підхід - основні засоби можуть відображатися в звітності за переоціненою вартістю. Процес переоцінки основних засобів за МСБО та П(С)БО України суттєво не відрізняються.

У Франції законодавство дозволяє відображати в обліку переоцінку основних засобів, однак визнання прибутку від збільшення вартості активу супроводжує податком на прибуток від доходів, що виникають.

У Великобританії для проведення переоцінки не існує законодавчих норм, проте частіше за всього використовують відновлювану вартість.

6.4 Контрольні запитання

1. Надайте визначення довгострокових активів.
2. Наведіть приклади довгострокових активів у зарубіжних країнах.
3. Надайте визначення амортизації відповідно до МСБО 16 «Основні засоби».
4. Надайте визначення ліквідаційної вартості та терміну корисної експлуатації основних засобів.
5. Назвіть методи амортизації основних засобів, які рекомендовані МСБО 16 «Основні засоби».
6. Наведіть приклади методів амортизації основних засобів, які використовуються у зарубіжних країнах.
7. Поясніть методику визначення амортизаційних відрахувань методом рівномірної амортизації.
8. Поясніть методику визначення амортизаційних відрахувань методом прискореної амортизації.
9. Поясніть методику визначення амортизаційних відрахувань методом зниження залишку.
10. Поясніть методику визначення амортизаційних відрахувань методом амортизаційного фонду.
11. Пояснити облік надходження основних засобів.
12. Пояснити облік вибуття основних засобів.

6.5 Тести для самоконтролю

1. Підприємство застосовує базовий підхід до оцінки основних засобів. Як вплине збільшення справедливої вартості основних засобів на дату балансу на статті звіту про фінансовий стан:

- а) збільшиться балансова вартість основних засобів;
- б) збільшиться стаття «Інший додатковий капітал»;
- в) збільшиться нерозподілений прибуток;
- г) оцінка статей не зміниться.

2. Первісна вартість устаткування становить 10 000 дол. США, справедлива вартість – 15 000 дол. США, переоцінка устаткування в бухгалтерському обліку відобразиться записом:

- а) Дебет рах. «Основні засоби» Кредит рах. «Резерв переоцінки» - 5 000 дол. США;
- б) Дебет рах. «Резерв переоцінки» Кредит рах. «Основні засоби» - 5 000 дол. США;
- в) Дебет рах. «Основні засоби» Кредит рах. «Дохід від інвестиційної діяльності» - 5 000 дол. США;
- г) Дебет рах. «Витрати від зменшення корисності» Кредит рах. «Резерв переоцінки» - 5 000 дол. США.

3. Первісна вартість устаткування становить 10 000 дол. США, справедлива вартість – 15 000 дол. США, переоцінка устаткування в бухгалтерському обліку відбулася у 2016 р., а у 2017 році його переоцінюють до 12 000 дол. США, в обліку переоцінка 2017 року відобразиться записом:

- а) Дебет рах. «Основні засоби» Кредит рах. «Резерв переоцінки» - 7 000 дол. США;
- б) Дебет рах. «Резерв переоцінки» Кредит рах. «Основні засоби» - 3 000 дол. США;
- в) Дебет рах. «Основні засоби» Кредит рах. «Дохід від інвестиційної діяльності» - 3 000 дол. США;
- г) Дебет рах. «Витрати від зменшення корисності» Кредит рах. «Резерв переоцінки» - 3 000 дол. США.

4. Первісна вартість обладнання – 10 000 дол. США, ліквідаційна вартість – 1 000 дол. США, термін експлуатації – 5 років, метод амортизації прямолінійний, річна сума амортизації складає:

- а) 1 800 дол. США;
- б) 2 000 дол. США;
- в) 2 200 дол. США;
- г) 750 дол. США.

5. Списання амортизації на витрати звітного періоду відображається проводкою:

- а) Дебет рах. «Амортизація» Кредит рах. «Накопичена амортизація»;
- б) Дебет рах. «Накопичена амортизація» Кредит рах. «Амортизація»;
- в) Дебет рах. «Амортизація» Кредит рах. «Основні засоби»;
- г) Дебет рах. «Накопичена амортизація» Кредит рах. «Основні засоби».

6. Вартість об'єктів основних засобів, що надійшли у Франції відображається проводкою:

- а) Дебет рах. «Основні засоби» Кредит рах. «Незавершене будівництво»;
- б) Дебет рах. «Основні засоби» Кредит рах. «Імобілізована продукція»;
- в) Дебет рах. «Імобілізована продукція» Кредит рах. «Основні засоби»;
- г) Дебет рах. «Імобілізована продукція» Кредит рах. «Незавершене будівництво».

7. Природні ресурси, видобуті, але не реалізовані в поточному році, відображаються як:

- а) основні засоби;
- б) товарно-матеріальні запаси;
- в) нематеріальні активи;
- г) незавершене будівництво.

8. За яким принципом підготовки фінансової звітності оцінка довгострокових активів у звіті про фінансовий стан переважно здійснюється на підставі витрат на їх придбання або виробництво:

- а) нарахування і відповідності доходів і витрат;
- б) історичної (фактичної) собівартості;
- в) обачності;
- г) превалювання змісту над формою.

9. Компанія придбала основні засоби в обмін на запаси (10 000 дол. США) та сплатила додатково 5 000 дол. США. У Звіті про рух грошових коштів буде відображено:

- а) витрати грошових коштів на операційну діяльність 10 000 дол. США, на інвестиційну діяльність – 5 000 дол. США;
- б) надходження грошових коштів від інвестиційної діяльності – 15 000 дол. США;
- в) витрати грошових коштів на інвестиційну діяльність – 5 000 дол. США;
- г) витрати грошових коштів на фінансову діяльність – 5 000 дол. США.

10. Сумування порядкових номерів тих років, протягом яких функціонує об'єкт – це метод:

- а) прискореної амортизації;
- б) рівномірної амортизації;
- в) кумулятивний амортизації;
- г) прогресивної амортизації.

Тема 7. Облік фінансових вкладень та консолідована звітність

7.1 Сутність фінансових вкладень.

7.2 Відображення фінансових вкладень в фінансовій звітності.

7.3 Облік короткострокових фінансових вкладень (практика США).

7.4 Методи обліку і оцінки довгострокових фінансових інвестицій в асоційовані підприємства.

7.5 Облік інвестицій у боргові зобов'язання.

7.6 Контрольні запитання.

7.7 Тести для самоконтролю.

7.1 Сутність фінансових вкладень

Фінансові вкладення — це інвестиції однієї компанії в цінні папери та капітал інших компаній. Сукупність різних цінних паперів, якими володіє інвестор, має назву *«портфель інвестицій»*.

Метою фінансових вкладень є збереження та збільшення тимчасово вільних грошових коштів та збереження резервного капіталу, отримання прибутку по довгостроковій програмі, придбання впливу на іншу компанію, цінні папери якої купуються.

Класифікація, оцінка та розкриття інформації про інвестиції у фінансовій звітності регламентуються МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСБО 28 «Облік інвестицій в асоційовані компанії», МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття». ри якої купуються.

Відповідно до МСБО інвестиції визнаються як актив, яким володіє підприємство, з метою збільшення матеріальних цінностей шляхом отримання прибутку і збільшення вартості основного капіталу чи іншого прибутку підприємства-інвестора.

У бухгалтерському обліку зарубіжних країн, виділяють короткострокові та довгострокові інвестиції.

Короткострокові (поточні) інвестиції – це інвестиції підприємства в

ринкові цінні папери, що легко реалізуються з метою розміщення тимчасово вільних грошових коштів терміном менше одного року (чи операційного циклу).

Короткострокові інвестиції повинні задовольняти умовам: в будь-який момент цінні папери можуть бути легко реалізовані на ринку; передбачається, що в разі необхідності погашення короткострокових зобов'язань цінні папери будуть перетворені на грошові кошти протягом одного року.

Приклади короткострокових фінансових інвестицій:

- депозитні сертифікати, акцептовані банком векселі, інші цінні папери;
- ринкові боргові зобов'язання (державні облигації, облигації та векселі інших підприємств);
- ринкові цінні папери на право власності (акції інших компаній, які утримуються до одного року).

Існують інвестиції, які призначені для утримання протягом більше чим один рік (або операційний цикл), для отримання доходу і приросту капіталу, можуть легко реалізовуватися, такі інвестиції класифікують як довгострокові.

До довгострокових фінансових вкладень відносяться: прямі інвестиції в статутні капітали інших компаній (акціями, частками); фінансова довгострокова допомога; довгострокові позики іншим підприємствам; фінансові інструменти: боргові цінні папери (облигації, фінансові векселі), державні довгострокові цінні папери.

На відміну від короткострокових, довгострокові інвестиції представляють собою розміщення коштів на строк більше одного року, з метою отримання додаткового прибутку; з метою придбання впливу на компанію, цінні папери якої купуються, вкладення коштів є вигіднішим чим власні операції в цій галузі.

Класифікація довгострокових фінансових вкладень:

1. **Інвестиції в цінні папери:** інвестиції в цінні папери, що надають право власності (привілейовані та звичайні акції); інвестиції в боргові зобов'язання інших компаній (облигації, довгострокові векселі).

2. **Інвестиції в матеріальні необоротні активи**, які не використовуються в господарській діяльності, а призначені для перепродажу, майбутнього використання чи утримуються з метою майбутнього збільшення їх вартості.

3. **Інвестиції, в дочірні компанії, філіали, спільні підприємства**, якщо дані про їх діяльність не входять до консолідованої звітності.

4. **Інвестиції, що залучені до спеціальних фондів**, чи грошові кошти, законсервовані для майбутнього використання (фонд для погашення облігацій, фонд для викупу акцій, пенсійний фонд).

5. **Ринкові боргові зобов'язання (термін погашення більше одного року).**

В окремих зарубіжних країнах фінансові інвестиції визначаються як активи, які утримуються компанією з метою:

- отримання доходів у вигляді дивідендів або відсотків від їх володіння;
- набуття вигідних відносин з іншими підприємствами або контролю над їх діяльністю;
- отримання майбутніх економічних вигод від зростання вартості здійснених інвестицій.

Класифікація фінансових інвестицій наведена в табл.7.1.

Таблиця 7.1 - Класифікація фінансових інвестицій

Інвестиції	Види
Внутрішні Зовнішні	Капітальні Капітальні Фінансові
Фінансові:	Прямі - внесення коштів або майна до статутного капіталу юридичної особи в обмін на корпоративні права, емітовані такою особою Портфельні – придбання цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку.
Мета здійснення	- отримання доходів; - набуття впливу; - інші вигоди.
Термін здійснення	- довгострокові; - поточні (короткострокові).

Інвестиції	Види
Вид взаємовідносин	<p>- право власності - мета:</p> <ul style="list-style-type: none"> - перепродаж; - отримання доходу в майбутньому; - отримання доходу від спільної діяльності або здійснення суттєвого впливу на об'єкт інвестування; - контроль інвестора над об'єктом інвестування <p>- відносини позики – мета:</p> <ul style="list-style-type: none"> - утримання до їх погашення; - перепродаж.
Залежно від впливу інвестора	<p>- в асоційовані підприємства – інвестор має суттєвий вплив (понад 25 % пакету акцій) на підприємство, яке не є дочірнім або спільним підприємством інвестора;</p> <p>Існування суттєвого впливу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - присутність інвестора в раді директорів контрагента; - участь інвестора в прийнятті управлінських рішень; - існуванні матеріальних відносин між партнерами; - існування взаємообміну управлінським персоналом; - забезпечення важливою технічною інформацією <p>- в дочірні підприємства – інвестор-мати контролює підприємство-доньку тобто здійснює вирішальний вплив на діяльність підприємства, щоб отримати вигоди від його діяльності;</p> <p>- у спільну діяльність – інвестор здійснює діяльність (зі створенням або без створення юридичної особи), яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними.</p>
Інвестиційна нерухомість	Земля, будівля або частина будівля, яка утримується власником або орендарем на умовах фінансової оренди для отримання орендних платежів чи для зростання капіталу, або того та іншого.

Інвестор має право перекваліфікувати інвестиції (наприклад, з фінансових інвестицій в інвестиційну нерухомість і навпаки). Це відбувається тоді, коли компанія здійснює внесок в статутний капітал іншої компанії нерухомістю (перекваліфікація інвестиційної нерухомості в фінансові інвестиції), сплачує нерухомість акціями інших компаній (перекваліфікація фінансових інвестицій в інвестиційну нерухомість). При реалізації інвестиційної нерухомості вона перекваліфікується в товар.

Під час придбання всі інвестиції оцінюються за собівартістю, яка залежно від шляхів надходження визначається по різному, табл. 7.2.

Таблиця 7.2 - Оцінка фінансових інвестицій від шляхів надходження

Шляхи надходження	Оцінка
Придбання	Ціна придбання, комісійні винагороди, мито, податки, збори, обов'язкові платежі та інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням фінансових інвестицій
Обмін на цінні папери	Справедлива вартість переданих цінних паперів
Обмін на інші активи	Справедлива вартість переданих активів
Обмін на цінні папери власної емісії	Поточна вартість таких цінних паперів на фондовому ринку, а за її відсутності – експертна оцінка

Приклад. Компанія придбала облігації іншої компанії на суму 5 500 дол. США в обмін на 50 акцій власної емісії. Номінальна вартість акцій 120 дол. США за акцію. На фондовому ринку їхня вартість становить 130 дол. США за акцію.

Собівартість фінансової інвестиції дорівнює:

$$130 \text{ дол. США} \times 50 \text{ акцій} = 6\,500 \text{ дол. США.}$$

Приклад. В обмін на 30 акцій номінальної вартості іншої компанії було передано обладнання, первісна вартість якого 6 000 дол. США, сума зносу 1 500 дол. США. Справедлива вартість обладнання 4 000 дол. США.

Собівартість фінансової інвестиції дорівнює 4 000 дол. США.

7.2 Відображення фінансових вкладень у фінансовій звітності

Короткострокові інвестиції відображаються у звіті про фінансовий стан у розділі «Поточні активи» за собівартістю їх придбання.

Крім того, у звітності має бути представлена така інформація:

- собівартість і ринкова ціна портфеля інвестицій;
- нереалізовані прибутки та збитки (різниця між собівартістю та ринковою ціною);
- прибутки та збитки в результаті операцій з цінними паперами;
- облікова політика при визначенні й оцінці обсягу інвестицій.

Довгострокові інвестиції відображаються у звіті про фінансовий стан в

розділі «Необоротні активи» і оцінюються залежно від участі інвестора в капіталі об'єкта інвестування.

У Примітках до фінансової звітності окремо надаються відомості про:

— нові інвестиції з розбивкою по географічних районах;
— підприємства, які перебувають під контролем чи під істотним впливом інвестора;

— спільні підприємства (з визначенням частки у капіталі, нерозподілених прибутках та резервах, а також прибутків та збитків СП за останній фінансовий рік).

Інвестиції, що переводяться з однієї категорії у другу (з короткострокових у довгострокові чи навпаки) оцінюються за нижчою з двох оцінок: за собівартістю або за ринковою ціною.

7.3 Облік короткострокових фінансових вкладень (практика США)

Більшість компаній має в своєму розпорядженні тимчасово не зайняті грошові кошти, уклавши такі грошові кошти в цінні папери, компанія може отримати дохід. До таких вкладень відносяться:

- ощадні рахунки;
- депозитні сертифікати;
- доходні папери (короткострокові зобов'язання інших корпорацій);
- облігації;
- акції інших компаній.

Вимога визнання короткострокових вкладень:

- цінні папери повинні вільно обертатися на фондових біржах;
- мати визначений короткостроковий період дієздатності.

Короткостроковість має період більший, ніж нормальний операційний цикл, чи період в один рік, як звичайно визначають період, за який обертаються поточні активи.

Короткострокові фінансові вкладення відносяться до поточних (оборотних) активів.

Згідно з принципом собівартості, придбані короткострокові фінансові вкладення відображаються в обліку за вартістю придбання. Вартість придбання включає:

- ринкову ціну;
- витрати, які були понесені при купівлі цінних паперів.

У звіті про фінансовий стан короткострокові фінансові вкладення відображаються за найменшою вартістю:

- вартістю придбання;
- поточною ринковою вартістю.

Приклад. 1 листопада 2016 року компанією «А» здійснені короткострокові вкладення - придбані 1 000 акції компанії «В» за 80 000 дол. США (з урахуванням витрат, які були понесені при купівлі цінних паперів). На дату балансу акції компанії «В» котирувалися на біржі по 88 дол. США за акцію.

У бухгалтерському обліку та в балансі на 31 грудня 2016 року в компанії «А» короткострокові фінансові вкладення відобразяться наступним чином:

1 листопада – Придбані акції компанії «В» за 80 000 дол. США.

Дебет рах. «Короткострокові фінансові вкладення»

(1 000 акцій по 80 дол. США кожна) 80 000

Кредит рах. «Грошові кошти» 80 000

Баланс станом на 31 грудня 2016 р.

Поточні активи:

Грошові кошти (довідково) 90 000

Короткострокові фінансові вкладення 80 000

2 березня компанія «А» отримала дивіденди від компанії «В» - 0,50 дол. США на кожну акцію.

Отримання фінансового інвестиційного доходу у вигляді дивідендів в обліку відобразиться:

Дебет рах. «Грошові кошти» 500

Кредит рах. «Дохід від короткострокових вкладень» 500

При реалізації короткострокових вкладень різниця між їхньою продажною ціною та вартістю придбання відображається як прибуток (збиток).

15 квітня компанія реалізувала 250 акцій по 85 дол. США за акцію на суму 21 250 дол. США (250 акцій x 85 дол. США), дохід складає: $(250 \times 85) - (250 \times 80) = 1\,250$ дол. США.

Дебет рах. «Грошові кошти»	21 250
Кредит рах. «Короткострокові вкладення»	20 000
Кредит рах. «Дохід від реалізації короткострокових фінансових вкладень»	1 250

В обліку короткострокових фінансових вкладень існує виняток, який стосується тільки акцій акціонерних компаній - правило нижчої вартості.

Згідно з принципом консерватизму (обачності), коли поточна ринкова ціна акцій падає нижче за їхню облікову вартість придбання виникають позареалізаційні збитки, які повинні бути визначені в періоді, коли сталося падіння вартості акцій.

31 грудня 20__ року короткострокові фінансові вкладення компанії «А» складають: 750 акцій компанії «В» вартістю придбання 80 дол. США за акцію, поточна ринкова вартість 70 дол. США за акцію.

На дату балансу необхідно зробити розрахунки:

Вартість придбання (750 акцій по 80 дол. США за акцію) 60 000 дол. США

Поточна ринкова вартість (750 акцій по 70 дол. США за акцію) 45 000 дол. США

Нереалізований збиток 15 000 дол. США.

Відображення в фінансовій звітності:

Баланс станом на 31 грудня 20__ року

Поточні активи:

Короткострокові вкладення 60 000

За вирахуванням: зменшення поточної ринкової вартості

короткострокових фінансових вкладень (15 000) 45 000

Звіт про прибутки та збитки

Витрати:

Нереалізований збиток по короткострокових

фінансових вкладеннях 15 000

Правило нижчої вартості не використовується відносно фінансових вкладень в боргові зобов'язання інших компаній, депозитні сертифікати.

Депозитний сертифікат - один з видів цінних паперів, який часто використовується для здійснення короткострокових фінансових вкладень.

Депозитний сертифікат – це інвестиційний контракт, який може бути придбаний в банку за грошові кошти, який містить умови:

- обмежений строк інвестиції (один рік, 6 місяців, 90 днів чи інше);
- гарантовану величину доходу на інвестицію (у процентах від суми інвестиції).

Облік депозитних сертифікатів здійснюється за вартістю придбання. Правило нижчою вартості не застосовується, тому що сертифікати це боргові зобов'язання банку.

На дату балансу в обліку відображається нарахований, але ще не отриманий процентний дохід.

Відображення в фінансовій звітності:

Звіт про фінансовий стан - поточні активи

Звіт про прибутки та збитки - дохід від короткострокових фінансових вкладень.

У кінці звітного періоду в обліку:

- не відображаються регулюючі проводки щодо дивідендів по акціях, які утримуються як короткострокові фінансові вкладення;

- відображається регулююча проводка по короткострокових фінансових вкладеннях в депозитні сертифікати, облігації чи інші боргові зобов'язання, тому що процент – це зобов'язання, яке збільшується в сумі пропорційно до пройденого часу.

7.4 Методи обліку та оцінки довгострокових фінансових інвестицій в асоційовані підприємства

Відповідно до МСБО 28 «Облік інвестицій в асоційовані підприємства», асоційоване підприємство - це підприємство, в якому інвестор має суттєвий вплив і яке не є ні дочірнім, ні спільним підприємством інвестора. Суттєвий вплив означає, що інвестор має повноваження брати участь у прийнятті рішень із фінансової та операційної

політики об'єкта інвестування, але не має контролю цієї політики. Вважається, що інвестор має суттєвий вплив, якщо: він володіє 20 % голосів об'єкта інвестування, але не більше 50 %; має представництво в раді директорів; є суттєві операції між інвестором та асоційованою компанією; є взаємообмін управлінським персоналом та надання технічної інформації або допомоги.

Метод оцінки інвестицій в асоційовані підприємства залежить від характеру звітності інвестора, його намірів щодо таких інвестицій та умов доцільності асоційованої компанії.

Методи обліку і оцінки довгострокових фінансових інвестицій в акції інших підприємств залежать від того, якою часткою інвестицій володіє інвестор. Методи оцінки довгострокових інвестицій в різних країнах змінюються і неоднакові.

У Франції участь в компанії має місце, коли інвестор володіє 10 % акцій і більше. Якщо участь досягає 20 %, участь вважається суттєвою і інвестиції необхідно обліковувати за методом пропорційної консолідації або консолідації за методом участі в капіталі.

Відповідно до ЗПБО США вважається, що компанія інвестор:

- *не має впливу та контролю*, якщо володіє менше 20 % акцій;
- *має вплив але не має контролю*, якщо володіє 20 – 50 % акцій;
- *має вплив та контроль*, якщо володіє більше 50 % акцій.

Методи оцінки довгострокових інвестицій, які дають право власності. Якщо інвестор володіє менше 20 % акціями і не має суттєвого впливу на підприємство, акції якого придбані, то якщо:

- акції неринкові - облік проводиться за собівартістю;
- акції ринкові - облік проводиться за нижчою з двох оцінок: собівартості або ринкової вартості.

Якщо інвестор має значний вплив – облік проводиться за методом участі в капіталі.

Якщо з боку інвестора існує контроль – облік проводиться за методом участі в капіталі, консолідація фінансової звітності.

Відповідно до МСБО 28 інвестиції слід відображати:

- за собівартістю;
- із застосуванням методу участі в капіталі;
- як інвестицію відповідно до МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка».

Метод оцінки за собівартістю. У разі оцінки інвестицій за собівартістю інвестор відображає інвестиції в асоційовані підприємства в обліку та балансі за фактичною собівартістю їх придбання, а дохід від інвестицій визнає лише в міру отримання дивідендів. При цьому слід мати на увазі, що у складі доходу інвестора відображаються лише дивіденди, які є розподілом накопиченого чистого прибутку асоційованого підприємства. Дивіденди, отримані понад такий прибуток, є відшкодуванням інвестиції та відображаються як зменшення її собівартості.

Приклад. Компанія «Альфа» придбала 30 % у капіталі компанії «Бета», сплативши 150 000 дол. США. Через рік після придбання компанія «Бета» оголосила дивіденди в сумі 60 000 дол. США, (нерозподілений прибуток компанії становив 180 000 дол. США у тому числі чистий прибуток за рік після придбання становив 40 000 дол. США). Оцінка інвестицій здійснюється за її собівартістю. В обліку компанії «Альфа» необхідно відобразити, тис. дол. США.:

Дебет рах. «Дебіторська заборгованість за нарахованими

дивідендами» ($60 \times 0,3$) = 18

Кредит рах. «Дохід від дивідендів» ($40 \times 0,3$) = 12

Кредит рах. «Інвестиції в асоційовані підприємства» ($18 - 12$) = 6

Якщо компанія володіє менш ніж 20 % акцій іншої компанії, то вважається, що компанія-інвестор не має суттєвого впливу на компанію, акції якої вона придбала. В такому разі інвестиції оцінюються за фактичною собівартістю, в яку входять усі витрати на придбання акцій. Одержані за цими акціями дивіденди інвестор відображає у складі прибутку від фінансових операцій. Якщо на дату складання балансу ринкова ціна портфеля інвестицій у акції нижча за їхню загальну собівартість, то застосовується правило нижчої оцінки.

На відміну від короткострокових інвестицій, збитки від знецінення

портфеля довгострокових інвестицій не списуються на фінансові результати діяльності інвестора, а віднімаються від суми його власного капіталу.

Загальна схема обліку довгострокової фінансової інвестиції за собівартістю (інвестиції до 20% в уставному капіталі: відсутність впливу та контролю):

Вкладання грошових коштів у довгострокові фінансові інвестиції:

Дебет рах. «Довгострокові фінансові інвестиції»

Кредит рах. «Грошові кошти»

Нарахування доходу

Дебет рах. «Довгострокові фінансові інвестиції»

Кредит рах. «Прибутки та збитки»

Отримання доходу

Дебет рах. «Грошові кошти»

Кредит рах. «Довгострокові фінансові інвестиції»

Правило нижчої оцінки довгострокових інвестицій в ринкові акції.

Відповідно до базового підходу, довгострокові інвестиції оцінюються по кожній окремій інвестиції. Коли має місце зниження вартості конкретної довгострокової інвестиції, крім тимчасового, її балансова вартість зменшується. Сума уцінки списується на витрати звітного періоду.

Дозволений альтернативний підхід застосування правила нижчої оцінки довгострокових інвестицій на основі інвестиційного портфеля. Результат переоцінки портфеля інвестицій на дату балансу включається до власного капіталу.

Приклад. Портфель довгострокових інвестицій компанії «Альфа» в ринкові акції компаній «Бета» та «Сігма». Компанія «Альфа» не має суттєвого впливу на компанії «Бета» та «Сігма».

Об'єкт інвестування	Собівартість	Ринкова вартість на 31.12.2016	Ринкова вартість на 31.12.2017
Компанія «Бета»	1 446	1 478	1 800
Компанія «Сігма»	2 340	1 900	2 000
Разом	3 786	3 378	3 800

Баланс компанії «Альфа» НА 31 ГРУДНЯ 2017 РОКУ

Показники	Попередній період 31.12.2016	Звітний період 31.12.2017
Довгострокові фінансові інвестиції за собівартістю	3 786 (408)	3 786 -
Мінус резерв знецінення цінних паперів (3 786 – 3 378)	3 378	3 786
Балансова вартість	9 000	9 000
Статутний капітал: звичайні акції	2 500	2 500
Додатковий вкладений капітал	7 349	7 349
Нерозподілений прибуток		
Мінус нереалізований збиток від знецінення цінних паперів	(408)	408
Разом акціонерний капітал	1 8441	1 9257

Метод оцінки за часткою участі в капіталі. На дату придбання фінансова інвестиція обліковується за собівартістю придбання. Після дати придбання балансова вартість інвестиції відображається за собівартістю, яка коригується (збільшується або зменшується) на частку інвестора в прибутках (збитках) та інших змінах у капіталі асоційованого підприємства.

Капітал асоційованого підприємства може змінюватися не лише за рахунок чистого прибутку (збитку) звітного періоду або розподілу прибутку, а також у результаті зміни інших елементів капіталу, зокрема внаслідок: переоцінки основних засобів і фінансових інвестицій; курсових різниць за інвестиціями у закордонні підприємства; виправлення суттєвих помилок, допущених у попередніх звітних періодах; викупу раніше випущених акцій (часток) та їх повторного випуску в обіг, тощо.

Метод участі у капіталі не застосовується для обліку інвестицій в асоційовані підприємства якщо: інвестиції купують для її продажу в близькому майбутньому; інвестор здійснює свою діяльність в умовах жорстких довгострокових обмежень, які значно послабляють його здатність отримувати кошти, такі як дивіденди. В таких випадках ці інвестиції слід обліковувати із застосуванням МСБО 39.

Приклад. Компанія «Альфа» придбала 25 % простих акцій компанії «Бета» на суму 200 000 дол. США. Протягом року компанія «Бета» одержала

чистий прибуток у сумі 120 000 дол. США і виплатило 80 000 дол. США дивідендів.

Записи в обліку компанії «Альфа», дол. США.:

На суму придбаних акцій:

Дебет рах. «Інвестиції в акції компанії «Бета» 200 000

Кредит рах. «Грошові кошти» 200 000

**На суму участі в прибутках компанії «Бета» (120 000 × 0,25) =
30 000**

Дебет рах. «Інвестиції в акції компанії «Бета» 30 000

Кредит рах. «Дохід від інвестицій» 30 000

На суму отриманих дивідендів (80 000 × 0,25 = 20 000)

Дебет рах. «Грошові кошти» 20 000

Кредит рах. «Інвестиції в акції компанії «Бета» 20 000

7.5 Облік інвестицій у боргові зобов'язання

Інвестиції у боргові зобов'язання (облігації, довгострокові векселі) інших компаній оцінюються за собівартістю їх придбання (враховуючи комісійні брокерам та інші аналогічні витрати).

Якщо облігації придбані між датами виплати відсотків по них, то покупець окрім вартості облігацій сплачує також суму відсотків, нарахованих з моменту їх останньої виплати.

Якщо інвестиції в облігації мають довгостроковий характер, то різниця між вартістю придбання облігації та вартістю її погашення повинна бути амортизована. Амортизація премії (суми перевищення вартості погашення облігації над вартістю придбання її) з придбаних облігацій здійснюється з моменту придбання облігацій до закінчення строку їхньої дії, відповідно регулярно зменшуючи або збільшуючи суми прибутку у вигляді процентів. Якщо придбані облігації розглядаються як поточні інвестиції, то це означає, що вони будуть реалізовані за ринковими цінами до настання строку їх погашення. Тому ці облігації обліковуються за собівартістю їх придбання, а

прибутки чи збитки відображаються в обліку в момент реалізації.

Облік облігацій, термін погашення яких перевищує один рік, здійснюється на активному балансовому рахунку «Довгострокові інвестиції в облігації»: по дебету відображається собівартість придбаних довгострокових облігацій, по кредиту – їх списання в результаті погашення або продажу.

Приклад. Компанія «Альфа» 1.01.2008 р. придбала 50 шт. 9 % облігацій, випущених компанією «Бета», на суму 46 000 дол. США. Номінальна вартість однієї облігації 1 000 дол. США. Облігації були випущені строком на 10 років з виплатою відсотків один раз на рік. За послуги з придбання облігацій брокерській конторі було сплачено 400 дол. США. Необхідно визначити балансову вартість облігацій, придбаних компанією «Альфа» на кінець кожного року протягом терміну їх дії. Загальна сума дисконту по облігаціях : $(50 \times 1\,000) - (46\,000 + 400) = 3\,600$ дол. США.

Щорічна сума амортизації дисконту: $3\,600 \div 10 = 360$ дол. США.

Кінець року	Собівартість облігацій	Щорічна сума амортизації дисконту	Загальна сума амортизованого дисконту	Балансова вартість облігації
2008	46 400	360	360	46 760
2009	46 400	360	720	47 120
2010	46 400	360	1 080	47 480
2011	46 400	360	1 440	47 840
2012	46 400	360	1 800	48 200
2013	46 400	360	2 160	48 560
2014	46 400	360	2 520	48 920
2015	46 400	360	2 880	49 280
2016	46 400	360	3 240	49 640
2017	46 400	360	3 600	50 000

31 грудня 2017 року, рахунок «Довгострокові інвестиції в облігації» за період з 2008 року по 31 грудня 2017 року має вигляд:

рахунок «Довгострокові інвестиції облігації»	
Дебет	Кредит
1.01.2008 р. Придбання 46 400	Погашення 50 000
Річна амортизація дисконту:	
2008 360	
2009 360	
2010 360	
2011 360	
2012 360	
2013 360	
2014 360	
2015 360	
2016 360	
2017 360	
<u>50 000</u>	<u>50 000</u>

Придбані облігації відображаються в обліку по вартості придбання. Коли облігація придбана зі знижкою, сальдо рахунку «Довгострокові інвестиції облігації» на дату придбання буде менше, ніж номінальна вартість (сума погашення). Через амортизацію знижки сальдо рахунка по дебету збільшується кожного періоду так, що балансова вартість буде такою, як номінальна сума на дату погашення. Амортизація знижки кожного періоду збільшує суму отриманого доходу від процентів. Сума знижки, яка амортизується кожного звітного періоду відображається в обліку проводкою:

Дебет рах. «Довгострокові інвестиції облігації» 360

Кредит рах. «Дохід від процентів» 360

Облік довгострокової фінансової інвестиції ведеться з припущенням, що облігації будуть утримуватись до дати погашення, що є основою для амортизації надбавки або знижки протягом періоду від дати придбання до дати погашення. Коли облігації реалізуються по дати погашення, різниця між продажною ціною та балансовою вартістю облігацій відображається як дохід (або збиток) від реалізації інвестицій.

7.6 Контрольні запитання

1. Надати визначення фінансових вкладень та портфеля інвестицій та мети фінансових вкладень.
2. Назвіть умови визнання фінансових інвестицій активами.
3. Надати визначення короткострокових та довгострокових фінансових інвестицій, наведіть їх приклади.
4. Назвати види оцінок фінансових інвестицій від шляхів їх надходження.
5. Назвати методи оцінки довгострокових інвестицій, які дають право власності.
6. Пояснити суть методу обліку за собівартістю.
7. Пояснити правило нижчої оцінки довгострокових інвестицій в ринкові акції.
8. Пояснити облік інвестицій за методом участі в капіталі.
9. Пояснити облік інвестицій у боргові зобов'язання.

7.7 Тести для самоконтролю

1. Підприємство придбало у 2017 році 10% облігації, термін дії облігацій 10 років, вартість придбання 22 000 дол. США, номінальна вартість 20 000 дол. США. Сума доходу по відсотках відображена у Звіті про прибутки та збитки становить:

- а) 2 000 дол. США;
- б) 2 200 дол. США;
- в) 1 800 дол. США;
- г) 200 дол. США.

2. Придбання довгострокових фінансових інвестицій з оплатою грошовими коштами відображається у звіті про рух грошових коштів у складі:

- а) операційної діяльності;
- б) інвестиційної діяльності;

- в) фінансової діяльності;
- г) основної діяльності.

3. Компанія оцінює довгострокові фінансові інвестиції у неринкові цінні папери за МСБО. Як змінюються статті фінансових звітів у період зростання цін на ринкові інвестиції?

- а) балансова вартість інвестицій зменшиться;
- б) балансова вартість інвестицій збільшиться;
- в) не впливає на відображення інвестицій у фінансовій звітності;
- г) компанія змінить метод оцінки фінансових інвестицій.

4. Компанія придбала довгострокові фінансові інвестиції (акції) 02.01.2017 р. на 54 000 дол. США. На 31.12. 2017 р. ринкова вартість акції складає 54 000 дол. США. У фінансовій звітності за 2017 р. буде відображено:

- а) збільшення балансової вартості фінансових інвестицій на 4 000 дол. США;
- б) збільшення балансової вартості фінансовий інвестицій та власного капіталу на 4 000 дол. США;
- в) «Інші фінансові доходи» - 4 000 дол. США;
- г) прибуток до оподаткування збільшиться на 4 000 дол. США.

5. У січні 2017 р. компанія «А» отримала дивіденди за акціями компанії «В» - 12 000 дол. США. Акції придбані у листопаді 2016 р., компанія «А» має суттєвий вплив на компанію «В», але класифікує придбані акції як короткострокові фінансові інвестиції. Компанія «А» суму отриманих дивідендів повинна визнати як:

- а) збільшення чистого прибутку на 12 000 дол. США;
- б) збільшення вартості фінансових інвестицій та чистого прибутку на 12 000 дол. США;
- в) зменшення вартості фінансових інвестицій на чистого прибутку на 12 000 дол. США;
- г) зменшення заборгованості емітента по дивідендах та зменшення грошових коштів на 12 000 дол. США.

6. Компанія «А» придбала акції компанії «В» за номінальною вартістю, класифікуючи їх як довгострокові фінансові інвестиції, Компанія «А» не має суттєвого впливу на компанію «В». Яким чином, збиток, отриманий компанією «В» у звітному періоді, вплине на звіт про фінансовий стан компанії «А»:

- а) зменшить власний капітал;
- б) збільшить балансову вартість довгострокових фінансових інвестицій;
- в) ніяк не вплине;
- г) зменшить балансову вартість довгострокових фінансових інвестицій.

7. Короткострокові фінансові вкладення відносяться до:

- а) необоротних активів;
- б) поточних активів;
- в) власного капіталу;
- г) зобов'язань.

8. Отримання фінансового інвестиційного доходу у вигляді дивідендів, в обліку відображається записом:

- а) Дебет рах. «Грошові кошти» Кредит рах. «Дохід від короткострокових вкладень»;
- б) Дебет рах. «Грошові кошти» Кредит рах. «Короткострокові вкладення»;
- в) Дебет рах. «Дохід від короткострокових вкладень» Кредит рах. «Грошові кошти»;
- г) Дебет рах. «Грошові кошти» Кредит рах. «Прибутки та збитки».

9. Проценти по облігаціях нараховуються, виходячи з їх:

- а) номінальної вартості;
- б) ринкової вартості;
- в) ціни придбання;
- г) собівартості придбання.

РОЗДІЛ 3. ОБЛІК ПАСИВІВ

Тема 8. Облік короткострокових зобов'язань

- 8.1 Зобов'язання згідно з МСБО та в зарубіжних країнах.
- 8.2 Види короткострокових зобов'язань.
- 8.3 Облік заборгованості по рахунках постачальників.
- 8.4 Облік заборгованості по векселях виданих.
- 8.5 Облік заробітної плати та зобов'язань по заробітній платі.
- 8.6 Контрольні запитання.
- 8.7 Тести для самоконтролю.

8.1 Зобов'язання згідно з МСБО та в зарубіжних країнах

Відповідно до МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи», зобов'язання – це теперішня заборгованість суб'єкта господарювання, яка виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, спричинить вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, що втілюють у собі економічні вигоди.

Зобов'язання виникають у результаті минулих операцій або інших минулих подій. Наприклад, придбання товарів і отримання послуг призводить до виникнення кредиторської заборгованості (якщо вони не були попередньо сплачені або сплачені після доставки), одержання позики банку призводить до зобов'язання повернути її. Підприємство також може визнати зобов'язанням майбутні знижки надані покупцям, у такому випадку реалізація товарів у минулому є операцією, внаслідок якої виникає зобов'язання.

У Канаді зобов'язання – це належний до сплати борг, що підлягає сплаті, в бухгалтерському обліку – вартісне визначення витрат по виконанню зобов'язання, що підлягає сплаті.

Загальноприйнятими принципами бухгалтерського обліку (GAAP) США, короткострокові зобов'язання визначаються як зобов'язання, для

ліквідації яких використовуються поточні активи, або прийняття інших поточних зобов'язань.

Польське законодавство визначає зобов'язання як процес погашення боргів, які виникають у результаті минулих подій в достовірно визначеній вартості, яка призводить до використання вже отриманих або майбутніх активів підприємства.

В Україні відповідно до П(С)БО, зобов'язання це – заборгованість підприємства, яка виникла в результаті минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, які втілюють у собі економічні вигоди.

Окремі зобов'язання можуть вимірюватися тільки із застосуванням попередніх оцінок, такі зобов'язання називаються забезпеченнями.

Зобов'язання з невизначеним строком або сумою називаються **забезпеченням** відповідно до МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» Під забезпеченням розуміють теперішню заборгованість підприємства, яка виникає в результаті минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до вибуття з підприємства ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди.

Забезпечення слід визнавати як зобов'язання, якщо виконуються умови:

- суб'єкт господарювання має теперішнє зобов'язання внаслідок минулої події;
- існує ймовірність вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, для погашення цієї заборгованості;
- можлива достовірна оцінка суми зобов'язань.

Теперішні зобов'язання – у фінансових звітах йдеться про фінансовий стан підприємства наприкінці звітної періоду, а не про його можливий стан у майбутньому. Отже, ніяке забезпечення витрат, необхідних для продовження діяльності в майбутньому, не визнається. Єдиними зобов'язаннями, визнаними у балансі підприємства, є ті, що існують на дату балансу внаслідок минулих подій.

Ймовірне вибуття ресурсів - забезпечення визнається лише коли ймовірним є вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди. Вибуття ресурсів вважається ймовірним, якщо існує більша ймовірність, ніж неймовірність того, що підприємство буде змушене погасити зобов'язання.

Достовірна оцінка - підприємство має бути спроможним визначити оцінку зобов'язання, яка є достатньо достовірною для застосування у фінансових звітах, в діапазоні можливих результатів. Оцінка суми визначається на основі судження керівників підприємства та доповнюється досвідом подібних операцій, а в деяких випадках і висновками незалежних експертів для отримання їх оцінки. Коли практично неможливо визначити достовірну оцінку зобов'язання тоді це зобов'язання розкривається як непередбачене зобов'язання.

Непередбачені зобов'язання - це: можливе зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться тільки якщо відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих підприємством, або теперішнє зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій, але не визнане, оскільки немає ймовірності, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення зобов'язання, або суму зобов'язання не можна оцінити достатньо достовірно.

Непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках за обліковою оцінкою.

Таким чином, зобов'язання – це заборгованість підприємства іншим підприємствам, організаціям та особам, яка виникає внаслідок здійснення фірмою різних угод. Заборгованість передбачає сплату в майбутньому грошима, товарами або іншими послугами. Заборгованість ще зветься пасивами підприємства (кредиторською заборгованістю). Заборгованість поділяється на короткострокову (поточні пасиви) та довгострокову (довгострокові пасиви).

8.2 Види короткострокових зобов'язань

У МСБО питання, пов'язані з обліком та відображенням у звітності короткострокових зобов'язань, розглянуті в Концептуальній основі, МСФЗ 1, МСБО 37.

Короткострокові зобов'язання (або кредиторська заборгованість) включають в собі борги, які мають бути погашені впродовж року або одного операційного циклу, незалежно від його тривалості.

Приклади короткострокових зобов'язань:

- заборгованість за придбані, але не сплачені ТМЦ і послуги;
- нараховані зобов'язання по заробітній платі;
- нараховані зобов'язання по податках, відсотках;
- дивіденди до сплати;
- одержані аванси;
- векселі видані.

У більшості зарубіжних країнах короткострокові зобов'язання поділяються на групи: - детерміновані або чітко визначені зобов'язання; можливі, чи непередбачені, умовні потенційні зобов'язання (іноді в складі цієї групи виділяють оціночні зобов'язання) (рис. 8.1).

До детермінованих зобов'язань в більшості країн входять:

- кредити банків та інші позики;
- частина довгострокової заборгованості, яка підлягає погашенню протягом року з дати балансу (якщо не існує наміру рефінансувати борг на довгостроковій основі);
- торговельна кредиторська заборгованість на інші нараховані зобов'язання (витрати);
- нараховані податки, митні платежі та зобов'язання по соціальному страхуванню;
- дивіденди до виплати;
- доходи майбутніх періодів та аванси отримані;
- нараховані непередбачені (потенційні) зобов'язання, тощо.

Рисунок 8.1 – Групи короткострокових зобов'язань у зарубіжних країнах

У Великобританії до короткострокових зобов'язань включають:

- 1) заборгованість по комерційному кредиту;
- 2) доходи майбутніх періодів;
- 3) поточні зобов'язання по сплаті податків, у тому числі прибуток на корпорації;

- 4) дивіденди до сплати;
- 5) інші короткострокові зобов'язання;
- 6) банківські овердрафти (короткострокові займи).

Відповідно до GAAP короткострокові зобов'язання визначаються як «зобов'язання ... для ліквідації яких використовуються ресурси ... класифіковані як поточні активи або прийняття інших поточних зобов'язань». До складу короткострокових зобов'язань входить: кредиторська заборгованість; короткострокові векселі; дивіденди до виплати; віднесені на витрати періоду нараховані зобов'язання; аванси та повернені депозити, податкові платежі, частина довгострокової заборгованості, яка підлягає погашенню в поточному періоді; кредиторська заборгованість до запитання.

В американській моделі обліку залежно від порядку визначення сум заборгованості всі зобов'язання поділяються на:

– **фактичні**, які включають: заборгованість по рахунках постачальників, розрахунки по виданих векселях, дивідендах до сплати, податок з продажу, нараховану заробітну плату, отримані аванси, поточну частину довгострокових зобов'язань; характерною рисою є знання фактичної суми заборгованості; фактичні зобов'язання виникають на основі договору, контракту або законодавства;

– **оціночні**, це такі зобов'язання, точна сума яких не може бути визначена до настання певної дати; до них належать: заборгованість по податку на прибутки, на майно, гарантійні зобов'язання, заборгованість по оплаті відпусток;

– **умовні**, це такі зобов'язання, які виникають при певних обставинах (наприклад, зобов'язання по судовому позову до фірми), якщо умовні зобов'язання обґрунтовані (доведено їхню можливість), а також обґрунтована (оцінена) їхня сума, то вони повинні відображатися в обліку, якщо обґрунтована тільки їхня можливість, але сума не відома, про них зазначають тільки в Пояснювальній записці до фінансового звіту.

Короткострокові зобов'язання погашаються в результаті використання поточних (оборотних) активів або за рахунок нових короткострокових

зобов'язань.

Відповідно принципів бухгалтерського обліку Американського інституту присяжних бухгалтерів, кредиторська заборгованість – це економічні зобов'язання підприємства, що визнаються та оцінюються відповідно до ЗПБО.

Відповідно до Положення про концепцію бухгалтерського обліку Австралійського фонду, кредиторська заборгованість визначається як майбутня відмова суб'єкта від потенційного доходу або майбутніх економічних вигод на користь інших суб'єктів відповідно до діючого на даний час зобов'язання, зумовленого попередніми господарськими операціями або іншими подіями.

У Бельгії кредиторська заборгованість включає резерви на покриття ризиків та відстрочені податки.

8.3 Облік заборгованості по рахунках постачальників

Заборгованість по рахунках постачальників (її ще називають рахунками до сплати чи торговими рахунками до сплати) є формою розрахунку за товари та послуги, які придбані у ході операцій компанії, що періодично повторюються та використовуються у виробництві.

Сума заборгованості визначається на основі рахунків постачальників.

Для обліку заборгованості перед постачальниками використовується балансовий, пасивний рахунок «Рахунки до сплати».

Виникнення заборгованості відображається записом:

Дебет рахунків обліку активів

Кредит рах. «Рахунки до сплати»

Погашення заборгованості грошовими коштами відображається записом:

Дебет рах. «Рахунки до сплати»

Кредит рах. «Грошові кошти»

За методом періодичного обліку матеріалів (періодичної інвентаризації) придбання складських запасів відображається на рахунку

витрат «Витрати на купівлю» (за видами складських запасів):

Дебет рах. «Витрати на придбання запасів»

Кредит рах. «Рахунки до сплати»

За методом постійного обліку запасів придбання складських запасів відображається проводкою:

Дебет рах. «Складські запаси»

Кредит рах. «Рахунки до сплати»

На суми повернутих запасів або наданих знижок зменшується кредиторська заборгованість. Облік повернення запасів, наданих знижок ведеться на на рахунку «Повернення запасів і знижки».

У бухгалтерському обліку повернення запасів або надані знижки відображаються проводкою:

Дебет рах. «Рахунки до сплати»

Кредит рах. «Повернення запасів та знижки».

У західноєвропейських країнах у розрахунках покупців з постачальниками практикують комерційні та розрахункові знижки. З урахуванням цих знижок рахунок постачальника має вигляд:

Договірна ціна товарів	1 500
Комерційна знижка (5%)	75
Нетто комерційне	1 425
Розрахункова знижка (2%)	28,50
До сплати	1 396,50

На рахунку «Витрати на купівлю» відображається сума купленого за мінусом комерційних знижок (нетто комерційне). Розрахункові знижки відображаються в покупця як фінансові доходи - отримані розрахункові знижки.

Оплата заборгованості відображається проводкою:

Дебет рахунка «Рахунки до сплати»

Кредит рахунка «Рахунки в банку».

Кредиторська заборгованість відображається у звітності тільки тоді, коли:

- є ймовірність, що буде потрібна відмова від потенційного доходу або майбутніх економічних вигод;
- величину кредиторської заборгованості можна достовірно оцінити.

У зарубіжній практиці не існує певної послідовності та детальної класифікації відносно відображення кредиторської заборгованості в пасиві балансу. Всі види кредиторської заборгованості записуються одним рядком в балансі компаній зарубіжних країн з наступним розшифруванням суми в примітках до балансового звіту.

8.4 Облік заборгованості по векселях виданих

Розрахунки підприємства з постачальниками, а також з банками можуть здійснюватися за допомогою векселів. Вексель виступає як засіб платежів і засіб кредитування.

Вексель до сплати - це зобов'язання по погашенню основної суми заборгованості та відсотків за відстрочення оплати заборгованості. Відсотки по векселях є фінансовими витратами.

Для обліку розрахунків з кредиторами векселями використовують балансовий, пасивний, рахунок «Векселі видані», («Векселі до сплати»).

Погашення заборгованості векселем в обліку відображається записом:

Дебет рахунка «Рахунки до сплати»

Кредит рахунка «Векселі до сплати».

Оплата за векселем, або погашення векселя відображається записами:

- на основну суму заборгованості:

Дебет рахунка «Векселі до сплати»

Кредит рахунка «Грошові кошти»

- на суму відсотків:

Дебет рахунка «Витрати на сплату відсотків»

Кредит рахунка «Грошові кошти».

Векселем оформлюють банківські кредити. При цьому розрізняють два види векселя залежно від способу сплати відсотків:

1) векселі з окремо зафіксованими відсотками від номінальної вартості (відсоткові);

2) векселі без зазначення відсотків до номінальної вартості, відсотки включають у номінальну вартість векселя (безвідсоткові).

Порядок відображення векселів в обліку різна, але результат для фірми буде однаковий.

Наприклад. 01.07.2017 року банк видав компанії «Альфа» кредит під вексель 100 000 дол. США на 4 місяці під 12% річних. Термін оплати векселя 1 листопада. В бухгалтерському обліку компанія «Альфа» 1.07. зробить такий запис:

Дебет рахунка «Грошові кошти» 100 000
Кредит рахунка «Векселі видані» 100 000

При складанні фінансового звіту на 1 жовтня компанія «Альфа» повинна відобразити відсотки по векселю за 3 місяці (липень, серпень, вересень) і віднести їх на фінансові витрати. Сума відсотків складає:

$(100\,000 \times 12\% \times 3 \text{ міс.}) \div 12 \text{ міс.} = 3\,000 \text{ дол. США.}$

У бухгалтерському обліку на 30.09.2017 року необхідно зробити запис:

Дебет рахунка «Фінансові витрати» 3 000
Кредит рахунка «Відсотки до сплати» 3 000

1 листопада компанія платить банкові номінальну вартість векселя і відсотки. Відсотки за 4 місяці складуть:

$(100\,000 \times 12\% \times 4 \text{ міс.}) \div 12 \text{ міс.} = 4\,000 \text{ дол. США.}$

Дебет рахунка «Фінансові витрати» 1 000
Кредит рахунка «Відсотки до сплати» 1 000

В бухгалтерському обліку операція погашення векселя відобразиться записом:

Дебет рахунка «Векселі видані» 100 000
Дебет рахунка «Відсотки до сплати» 4 000

Кредит рахунка «Грошові кошти» 104 000

Таким чином, компанія заплатила банку номінальну вартість векселя - 100 000 дол. США та відсотки - 4 000 дол. США.

8.5 Облік заробітної плати та зобов'язань по заробітній платі

Заборгованість по заробітній платі і пов'язаних з нею додаткових пільгах робітникам та службовцям є значною частиною короткострокової заборгованості (зобов'язань).

Порядок визнання та розкриття інформації про виплати працівникам у фінансовій звітності визначає МСБО 19 «Виплати працівникам».

МСБО 19 поділяє виплати працівникам на п'ять категорій:

- 1) короткострокові виплати;
- 2) виплати по закінченні трудової діяльності;
- 3) інші довгострокові виплати працівникам;
- 4) виплати при звільненні;

Короткострокові виплати працівникам – це виплати працівникам (окрім виплат при звільненні працівників та компенсаційних виплат інструментами капіталу підприємства), які підлягають сплаті в повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, в якому працівники надають відповідні послуги.

Статті короткострокових виплат працівникам за МСБО 19:

- зарплати працівникам та службовцям і внески на соціальне забезпечення;

- короткострокові компенсації за відсутність працівника (такі як оплачена щорічна відпустка та оплачена тимчасова відсутність), при цьому очікується, що випадки відсутності відбуватимуться протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, в якому працівники надають відповідні послуги;

- участь у прибутку та премії, що підлягають сплаті протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, в якому працівники надають

відповідні послуги;

- не грошові виплати (такі як медичне обслуговування, надання житла, автомобілів та безкоштовних чи субсидованих товарів або послуг) для працюючих.

Виплати по закінченні трудової діяльності – це виплати працівникам (окрім виплат при звільненні працівників), які підлягають сплаті після закінчення трудової діяльності: пенсії, страхування життя, медичне обслуговування, інші виплати по закінченні трудової діяльності. Програми та суми таких виплат визначаються умовами програм виплат по закінченню трудової діяльності (офіційними або неофіційними угодами, згідно з якими підприємство надає виплати по закінченню трудової діяльності одному або кільком працівникам).

Інші довгострокові виплати працівникам – це виплати працівникам (окрім виплат по закінченні трудової діяльності та виплат при звільненні), які не підлягають сплаті у повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, в якому працівники надають відповідні послуги:

- компенсації за період відсутності (додаткова відпустка за вислугу) років, оплачувана академічна відпустка тощо);

- виплати з нагоди ювілеїв або інші виплати за вислугу років;

- виплати з тривалою непрацездатністю;

- виплати частки прибутку та премії, які підлягають сплаті після дванадцяти місяців з дати закінчення періоду, в якому працівники надають відповідні послуги;

- відстрочені компенсації, сплачені після дванадцяти місяців з дати закінчення періоду, в якому вони зароблені.

Виплати при звільненні – це виплати працівникам, які підлягають сплаті в результаті:

- рішення суб'єкта господарювання звільнити працівника до встановленої дати виходу на пенсію;

- рішення працівника погодитися на добровільне звільнення в обмін на такі виплати.

Виплати при звільненні є одноразовими виплатами, які:

- встановлені законодавством;
- передбачені контрактом з працівником або колективною угодою з профспілками.

Із заробітною платою пов'язані такі види зобов'язань, які відображаються у бухгалтерському обліку:

- заборгованість по виплаті заробітної плати;
- заборгованість по податках, що утримуються із заробітної плати;
- заборгованість по інших утриманнях із заробітної плати;
- заборгованість по відрахуваннях, пов'язаних із заробітною платою, які сплачуються роботодавцем.

Заробітна плата нарахована персоналу підприємства включається у витрати підприємства.

Для обліку заборгованості та розрахунків з робітниками та службовцями використовують рахунок «Розрахунки з персоналом» або «Витрати на оплату праці», «Витрати на персонал», «Заробітна плата до сплати».

Рахунок «Витрати на оплату праці» використовують суб'єкти господарювання, які здійснюють фінансовий облік за елементами витрат.

Альтернативною системою є облік витрат на функціональній основі, за якими витрати на персонал відображаються на різних рахунках залежно від функцій, які виконують працівники.

До витрат на персонал поряд із заробітною платою належать внески працедавця на соціальне забезпечення працівників (соціальне страхування, страхування на випадок безробіття та ін.).

У США рахунок для обліку виплат працівникам називають «Заробітна плата до сплати». Розрізняють валову заробітну плату, тобто всю нараховану, і чисту заробітну плату – суми, які належить сплатити персоналу після всіх утримань із заробітної плати.

Утримання із заробітної плати регулюються законодавством кожної країни.

У США, наприклад, із заробітної плати утримують: федеральні внески на соціальне страхування, які використовуються на пенсійне забезпечення, допомогу по непрацездатності та медичне обслуговування; федеральний прибутковий податок; прибутковий податок штату. Можливі добровільні відрахування частини заробітної плати на додаткове пенсійне забезпечення по старості або в різні добродійні фонди.

Федеральний Закон про оподаткування в фонд соціального страхування встановлює податок на фінансування соціальної програми. Відповідно діючого законодавства заробітна плата оподатковується таким податком до певного рівня, тобто, сума, яка перевищує його оподаткуванню не підлягає. Конгрес США збільшуючи виплати по Програмі соціального забезпечення в умовах інфляції, щорічно коригують ставку податку. Федеральний прибутковий податок утримується пропорційно сумі заробітної плати. Утриманий податок перераховується в Податкове управління. Сума податку залежить від суми заробітної плати та пільг робітників по сплаті того чи іншого податку. Прибутковий податок штату утримується в кожному штаті по різному, але порядок його утримання, як правило, такий же як і для федерального прибуткового податку. Федеральний податок по безробіттю прийнятий як частина загальної системи заходів по соціальному страхуванню США – допомога безробітним в межах програми фірми.

Методика відображення на рахунках обліку нарахованої заробітної плати і утримань із заробітної плати в США.

Приклад. За даними платіжного журналу нарахована заробітна плата, дол. США:

- за нормований час	81 000
- за понаднормований час	5 050
Разом:	86 050

У тому числі: адміністративно-управлінському

персоналу	26 000
робітникам і службовцям	60 050

Утримано із заробітної плати, дол. США:

- на соціальні потреби	6 880
- федеральний прибутковий податок	17 490
- прибутковий податок штату	1 720
Разом:	26 090

Чиста заробітна плата 59 960

Відображення в обліку:

Дебет рахунка «Витрати на оплату праці»

(адміністративно управлінський персонал)» 26 000

Дебет рахунка «Витрати на оплату праці»

(робітники та службовці)» 60 050

Кредит рахунка «Соціальні відрахування до сплати» 6 880

Кредит «Федеральний прибутковий податок до сплати» 17 490

Кредит рахунка «Прибутковий податок штату до сплати» 1 720

Кредит рахунка «Заробітна плата до сплати» 59 960

Особливість відображення на рахунках полягає в тому, що на рахунку «Заробітна плата до сплати» по кредиту відображають тільки чисту заробітну плату після всіх утримань.

Фірма також платить внески у відсотках від заробітної плати: на соціальні потреби; федеральний податок по безробіттю; відрахування по безробіттю для штату. В обліку така операція відобразиться проводками:

Дебет рахунка «Витрати на податки і відрахування»

Кредит рахунка «Федеральний податок по безробіттю до сплати»

Кредит рахунка «Податок по безробіттю для штату до сплати»

Приклад відображення в обліку нарахованої заробітної плати та утримань із заробітної плати у Франції. Нарахована заробітна плата за місяць 16 000 франків.

Утримано із заробітної плати:

- на соціальне страхування	1 296
- на пенсійне забезпечення	282
- по безробіттю	124
Разом:	1 712

Відрахування фірми:

- на соціальне страхування	4 500
- по безробіттю	480
- на додаткову пенсію	425
Разом:	5 405

Відображення операцій на рахунках:

Нарахована заробітна плата персоналу:

Дебет рахунка «Витрати на оплату праці»	16 000	
Кредит рахунка «Розрахунки з персоналом»		16 000

Утримано із заробітної плати:

Дебет рахунка «Розрахунки з персоналом»	1 712	
Кредит рахунка «Соціальне страхування»		1 296
Кредит рахунка «Інші органи соціального страхування»		406

Відрахування фірми:

Дебет рахунка «Витрати на соціальне страхування»	5 405	
Кредит рахунка «Соціальне страхування»		4 500
Кредит рахунка «Інші органи соціального страхування»		905

У західноєвропейських країнах по кредиту рахунку «Розрахунки з персоналом» спочатку відображають суму нарахованої заробітної плати, а утримання показують по дебету цього рахунку.

У Великобританії бухгалтерський стандарт SSAP 24 встановлює правила для обліку пенсійних зобов'язань. Положення цього стандарту виходять з того, що пенсійні зобов'язання, які встановлюються законодавчо або приймаються компаніями добровільно повинні обліковуватися. Бухгалтерська мета – раціонально розподіляти очікувані витрати на ці зобов'язання на період роботи працівників. Для великих британських компаній пенсійні схеми будуються на основі «допомоги певного розміру», внески на створення якого перераховуються в пенсійний фонд.

Німецькі пенсійні фонди отримують кошти тільки з накопичених пенсійних відрахувань та соціальних фондів компанії. Не дозволено обліковувати вплив можливого збільшення ставок зарплати. Страхові вирахування пенсійних зобов'язань базуються на податкових нормах, які

дозволяють брати до уваги наступні фактори: припущені строки життя застрахованих працівників, ризики, пов'язані з отриманням інвалідності, дисконтна ставка в розмірі 6%, вплив на плинність працівників, проте цей фактор не завжди враховується, виключаються працівники, вік яких не перевищує 30 років.

У різних зарубіжних країнах існують різні підходи до того, наскільки точно слід встановлювати пенсійні зобов'язання і в якій мірі вони повинні бути забезпечені платежами в окремі пенсійні фонди. В зарубіжних країнах існують різні системи обліку і різні схеми утворення пенсійних зобов'язань. У загальному вигляді всі пенсійні схеми можна поділити на дві категорії: програми з визначеним внеском; програми з визначеною сумою.

8.6 Контрольні запитання

1. Навести приклади визначення зобов'язань у зарубіжних країнах.
2. Надати визначення забезпечень та умови їх визнання зобов'язаннями.
3. Надати визначення непередбачених зобов'язань, рахунки обліку, оцінка в обліку.
4. Навести приклади видів короткострокових зобов'язань.
5. Назвати види зобов'язань в американській моделі обліку.
6. Пояснити облік заборгованості по рахунках постачальників.
7. Пояснити облік заборгованості по векселям виданих.
8. Назвати категорії виплат працівникам відповідно до МСБО 19.
9. Назвати види зобов'язань, пов'язаних із заробітною платою.
10. Назвати рахунки обліку заробітної плати, та порядок їх використання.
11. Назвати види утримань із заробітної плати.
12. Пояснити методику відображення на рахунках обліку нарахування заробітної плати та утримань із заробітної плати на прикладі обліку в США.

8.7 Тести для самоконтролю

1. Короткострокові зобов'язання відносяться до:

- а) активів підприємства;
- б) пасивів підприємства;
- в) доходів підприємства;
- г) витрат суб'єкта господарювання.

2. Придбання матеріалів у постачальника за умови використання системи постійного обліку запасів відображається проводкою:

- а) Дебет «Матеріали» Кредит «Грошові кошти»;
- б) Дебет «Матеріали» Кредит «Рахунки до сплати»;
- в) Дебет «Витрати на придбання запасів» Кредит «Рахунки до сплати»;
- г) Дебет «Матеріали» Кредит «Рахунки до отримання».

3. Компанія 12.03.2018р. отримала аванс від покупця на суму 1000 дол. США. 20.03.2018р. відвантажено продукції на суму 200 дол. США. У березні доходи будуть визнані у сумі, дол. США:

- а) 1000;
- б) 1200
- в) 800;
- г) 200.

4. Непередбачені зобов'язання відображаються в обліку за:

- а) собівартістю;
- б) обліковою оцінкою;
- в) балансовою вартістю;
- г) справедливою вартістю.

5. Придбання матеріалів у постачальника за умови використання системи періодичного обліку запасів відображається проводкою:

- а) Дебет «Складські запаси» Кредит «Грошові кошти»;
- б) Дебет «Матеріали» Кредит «Рахунки до сплати»;
- в) Дебет «Витрати на придбання запасів» Кредит «Рахунки до сплати»;
- г) Дебет «Матеріали» Кредит «Рахунки до отримання».

6. Оплата заборгованості постачальникам відображається проводкою:

- а) Дебет «Рахунки до отримання» Кредит «Грошові кошти» ;
- б) Дебет «Рахунки до сплати» Кредит «Грошові кошти»;
- в) Дебет «Грошові кошти» Кредит «Рахунки до отримання»;
- г) Дебет «Складські запаси» Кредит «Грошові кошти».

7. Якщо суб'єкт господарювання здійснює фінансовий облік за елементами витрат, тоді використовується рахунок:

- а) «Заробітна плата до сплати»;
- б) «Витрати на персонал»;
- в) «Розрахунки за заробітною платою»;
- г) ваш варіант відповіді.

8. Сальдо рахунку «Заробітна плата до сплати» показує:

- а) всю суму нарахованої заробітної плати;
- б) суму нарахованої заробітної плати за мінусом вирахувань з неї;
- в) залишок невиплаченої працівникам заробітної плати;
- г) залишок невиплаченої працівникам заробітної плати та утримань із заробітної плати.

9. Нарахування федерального податку по безробіттю в США відображається проводкою:

- а) Дебет «Втрати на податки і відрахування» Кредит «Федеральний податок по безробіттю до сплати»;
- б) Дебет «Федеральний податок по безробіттю до сплати» Кредит «Втрати на податки і відрахування»;
- в) Дебет «Втрати на податки і відрахування» Кредит «Грошові кошти»;
- г) Дебет «Втрати на податки і відрахування» Кредит «Грошові кошти».

10. Утримання внесків на соціальне страхування із заробітної плати відображається записом:

- а) Дебет «Розрахунки з персоналом» Кредит «Витрати на оплату праці»;
- б) Дебет «Розрахунки з персоналом» Кредит «Соціальне страхування»;
- в) Дебет «Витрати на соціальне страхування» Кредит «Соціальне страхування»;
- г) Дебет «Соціальне страхування» Кредит «Грошові кошти».

Тема 9. Облік довгострокових зобов'язань

- 9.1 Суть довгострокових зобов'язань та їх призначення.
- 9.2 Види облігацій, порядок їх випуску.
- 9.3 Облік облігацій.
- 9.4 Облік інших довгострокових зобов'язань.
- 9.5 Контрольні запитання.
- 9.6 Тести для самоконтролю.

9.1 Суть довгострокових зобов'язань та їх призначення

Довгострокові зобов'язання – це пасиви підприємства або кредиторська заборгованість, яка має бути сплачена впродовж терміну, що перевищує один рік.

До довгострокових зобов'язань належать: довгострокові кредити банків; зобов'язання по випущених облігаціях; зобов'язання по виданих довгострокових векселях; по інших позикових коштах; відкладені податкові зобов'язання, інші довгострокові зобов'язання.

Важливою рисою довгострокових зобов'язань є те, що підприємство виплачує кредиторів не тільки одержану суму боргу, але й відсотки. Відсотки здебільшого сплачуються періодично впродовж усього терміну дії довгострокових зобов'язань.

Довгострокові зобов'язання є джерелом фінансування довгострокових проектів фірми.

Довгострокові зобов'язання часто виникають при придбанні операційних активів чи отриманні в кредит великих сум грошей для покриття видатків на заміну активів, розширення діяльності та інших капітальних інвестицій підприємства.

Виникнення довгострокових зобов'язань, як правило, визначається угодою, яка затверджує графік погашення зобов'язання позичальником та порядок сплати ним відсотків, якщо це передбачено умовами відповідної угоди. Саме ці умови та сума активів, яку отримує підприємство в обмін на

зобов'язання, визначають показники, що пов'язані із існуванням та погашенням довгострокової заборгованості.

Довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються у балансі підприємства за їх теперішньою вартістю.

Довгострокові зобов'язання наводяться в бухгалтерському балансі після поточних зобов'язань окремою статтею «Довгострокові зобов'язання». Коли наближається дата погашення зобов'язання, то ту частину, яка підлягає сплаті за рахунок поточних активів, відображають у поточних зобов'язаннях.

МСБО, спеціально присвяченого питанням обліку та відображення в звітності довгострокових зобов'язань на існує. МСБО 17 «Оренда» визначає зобов'язання, що виникають в результаті довгострокової оренди; МСБО 19 «Виплати працівникам» визначають зобов'язання по пенсійному забезпеченню; МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання» визначають фінансові зобов'язання.

У зарубіжних країнах існують свої особливості складових довгострокових зобов'язань. У Польщі довгострокові зобов'язання поділяються на боргові, кредитні та інші гарантії; кредити банків; інші довгострокові зобов'язання. Термін довгострокового періоду спеціально не обговорюється, але передбачається, що він повинен перевищувати 12 місяців.

В Естонії складові довгострокових зобов'язань наступні:

- **довгострокові боргові зобов'язання**, до яких відносяться:
 - неконвертовані боргові зобов'язання;
 - конвертовані боргові зобов'язання;
 - банківські позики;
 - інші позики від кредитних установ;
- **інша довгострокова заборгованість**, до якої відносяться:
 - неоплачені податки постачальникам;
 - заборгованість дочірнім та материнським підприємствам;
 - заборгованість пов'язаним підприємствам;

- довгострокові окремі виплати, до яких відносяться:
- пенсійні зобов'язання;
- інші виплати.

У Великобританії до довгострокової заборгованості, відносять заборгованість, яка повинна бути погашена протягом строку більше одного року з дати складання балансу. В звітності вона повинна бути представлена в тих же розділах, що й короткострокова. В примітках повинні бути відображені: заборгованість, яка підлягає погашенню протягом періоду більше п'яти років та підлягає нарахуванню в розстрочку; умови погашення та ставка відсотку; розподіл заборгованості за часом погашення (1-2 роки, 2-5 років, більше 5 років).

У США довгострокові зобов'язання можна визначити як можливе майбутнє зменшення економічних вигод, які витікають із існуючих на даний момент зобов'язань даної економічної одиниці по передачі активів чи інших ресурсів контрагентам в майбутньому, які виникли як результат минулих подій, не повинні бути погашені протягом одного року чи операційного циклу. В США довгострокові зобов'язання включають боргові цінні папери, облігації, довгострокові (банківські та небанківські) займи, зобов'язання по оренді.

Головними видами довгострокових зобов'язань в зарубіжній практиці є: облігації до виплати, векселі до сплати, закладні до сплати, лізингові зобов'язання, пенсійні зобов'язання.

9.2 Види облігацій, порядок їх випуску

Облігація – цінний папір із визначеним терміном дії, власник якого має право на щорічне отримання відсотків та повернення номінальної вартості облігації емітентом у визначені терміни його погашення.

Облігації – один із найбільш розповсюджених фінансових інструментів, які використовують корпорації для залучення грошових коштів і, відповідно, тип довгострокового зобов'язання, який зустрічається

доволі часто.

Облігації – це фінансові документи, які оформлюють довгострокові зобов'язання. Коли облігації випускаються (продаються) вони є інвестицією для покупця і зобов'язанням для продавця.

Облігації можуть випускатися різних видів:

- забезпечені облігації мають гарантію їх погашення, можуть бути забезпечені нерухомістю або іншим майном чи цінними паперами інших підприємств.

- незабезпечені облігації - це звичайні кредити, що не забезпечуються активами, тобто по них компанія не видає гарантійного зобов'язання (їх можуть випускати лише компанії з доброю репутацією).

- фіксовані облігації – по них встановлюється один термін погашення. Наприклад, компанія випустила облігацій на 1 млн. дол. Усі вони мають бути погашені через десять років.

- серійні облігації – погашаються серіями, частковими сумами впродовж усього строку дії облігації. Наприклад, компанія випустила облігацій на 1 млн. дол., погашення – 250 000 дол. США через кожні 5 років (строк дії 20 років).

- конвертовані – облігації, які можуть бути обмінені на інші цінні папери корпорації, яка їх випустила на певних умовах. Конвертованість облігацій є додатковим стимулом для інвестора, оскільки дозволяє йому здобути вигоду: якщо ціна акцій падає, то він може держати облігації до дати їх погашення.

- зареєстровані – облігації, зареєстровані компанією, яка їх випускає, на власника облігації, веде їх облік, сплачує відсотки.

- купонні облігації – безадресні. Їхні власники корпорацією не реєструються. Такі облігації мають відривні купони, де вказано суму відсотків до одержання і дату одержання. Купон відривається і здається в банк. Тобто відсотки платять тому, в кого є цей купон на дату сплати.

- відзивні – облігації, які можуть бути викуплені (погашені) компанією, яка їх випускає, достроково, до вказаної дати погашення.

На облігації вказується:

- її номінальна вартість, яка підлягає сплаті у визначений термін і на яку нараховуються відсотки за відповідні періоди;

- ставка відсотків, під які випущені облігації;

- сума, яка виплачується за визначений період часу (рік, півроку).

Сума, яка виплачується за визначений період часу визначається:

Номінальна вартість облігації × Ставка відсотка

Випуск облігацій оформляється контрактом, який надає зобов'язання сплатити певну суму грошей (номінальну вартість) у визначений момент в майбутньому і, як правило, сплачувати відсотки, розраховані за певною ставкою.

Порядок випуску облігацій включає: прийняття рішення про випуск Радою директорів; схвалення акціонерами, КЦПФБ; друк сертифікату; визначення типу управління довгостроковими зобов'язаннями (випуск облігацій може бути проданий інвестиційному банку за підпискою або на умовах, коли банк викупує весь випуск за певну суму і несе ризик подальшого продажу облігацій, або на умовах комерційної винагороди; обирається довіритель приватного розміщення, коли компанія самостійно продає облігації напряму фінансовим інститутам та окремим особам).

Для реєстрації розміщення довгострокового зобов'язання та нарахування відсотків по ньому компанії, як правило, ведуть спеціальний журнал облігацій.

Дата випуску і дата виплати відсотків часто не співпадають. Загальний підхід до обліку відсотків в цьому випадку наступний. Інвестор (покупець облігацій) при купівлі платить компанії-емітенту відсотки, накопичені з попереднього дня виплати відсотків до дня випуску облігацій, а в день виплати відсотків – компанія повертає йому всю суму відсотків, належних йому за період.

Витрати на випуск облігацій включають затрати на друк облігаційних сертифікатів, оплату юридичних послуг, комісійні збори тощо. Згідно з

американськими стандартами такі витрати трактуються як відстрочені витрати, хоча за своєю сутністю не є активом, так як не мають майбутніх вигод. Вони амортизуються протягом строку дії облігації аналогічно дисконту або премії. Інший підхід – такі витрати повинні або списуватися як витрати поточного періоду, або зменшувати відповідне зобов'язання, тобто додаватися до дисконту (вираховуватися із премії) і через амортизацію останніх списуватися протягом строку дії облігації.

Прибуток чи збиток від випуску облігацій відображається у звіті при прибутки та збитки як екстраординарні, показані як чисті, за вирахуванням податків. У примітках до звітності повинна бути пояснена операція, в результаті якої вони виникли.

9.3 Облік облігацій

Випущені облігації можуть бути реалізовані за номінальною вартістю, або за ціною, яка є вищою чи нижчою за номінальну вартість. Якщо ціна облігації перевищує їх номінальну вартість, це означає, що облігації продаються з премією. Реалізація облігацій за ціною, нижчою за їх номінальну вартість, означає, що покупець отримує знижку, тобто облігації продано з дисконтом.

Відповідно до МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» різницю між ціною облігації та її номінальною вартістю слід амортизувати (списати) протягом терміну, на який випущено облігації. При цьому для визначення суми амортизації премії чи дисконту у відповідних звітних періодах застосовується метод ефективної ставки відсотка. За методом ефективної ставки відсотка сума, що підлягає амортизації, визначається як різниця між сумою витрат на відсотки та сумою відсотка, що сплачені або підлягають сплаті за звітний період.

Сума амортизації = Витрати на відсотки – Відсотки, що сплачуються

Витрати на відсотки = Балансова вартість облігацій на початок

звітнього періоду × Ефективна ставка відсотка

Відсотки, що сплачуються = *Номінальна вартість облигації* × *Номінальна (контрактна) ставка відсотка*

Коли облигація випускається за номіналом, то компанія, яка здійснює випуск, отримує кошти, які еквівалентні як номінальній, так і ринковій вартості облигації. У цьому випадку встановлена по облигації і ринкова ставка процентів співпадають.

Коли облигація продається із дисконтом, то компанія, яка здійснює випуск облигації, отримує менше коштів, ніж номінальна вартість облигації. Оскільки продажна ціна облигації не впливає на величину процентів, які підлягають сплаті по облигації, ринкова ставка процентів, як правило, буде вища, ніж офіційно встановлена по облигації ставка процентів.

Коли облигація продається з премією, компанія, яка випускає облигацію, отримує більше коштів, ніж номінальна вартість облигації. Оскільки у цьому випадку як ринкова ставка процентів, так і продажна ціна облигації не впливають на величину процентів до сплати, то реальна ринкова ставка процентів буде нижча, ніж офіційно встановлена по облигації ставка процентів.

За певний період (тобто період, за який нараховуються і сплачуються проценти), витрати на сплату процентів визначаються, відображаються в обліку та в фінансових звітах згідно з принципом відповідності. Наприкінці кожного періоду проценти, які нараховані, але ще не сплачені, мають бути показані як витрати за цей період, тобто мають бути погоджені з доходом, який визнано за цей період.

Облік довгострокових облигацій ведеться на балансовому, пасивному рахунку «Облигації до сплати». По кредиту рахунку відображається виникнення зобов'язання, по дебету рахунку відображається погашення облигації. Кредитове сальдо визначає суму заборгованості по випущених облигаціях на звітну дату.

У звіті про фінансовий стан довгострокові облигації відображаються в розділі «Непоточні зобов'язання»

Приклад обліку облигацій, які продані за номінальною вартістю:

1 січня 2016 року корпорація «Альфа» випустили 1 000 облігацій номінальною вартістю 1 000 дол. США з датою погашення 31 грудня 2018 року. Проценти за облігаціями підлягають сплаті раз на рік за ставкою 10 %. Облігації були продані 1 січня 2016 року за номінальною вартістю. Продаж випущених облігацій відображається в обліку записом, дол. США:

Дебет рахунка «Грошові кошти» 1 000 000

Кредит рахунка «Облігації до сплати» 1 000 000

На суму відсотків, сплачених за облігаціями, в кінці року складається запис, дол. США:

Дебет рахунка «Витрати на відсотки за випущеними облігаціями» 100 000

Кредит рахунка «Грошові кошти» 100 000

Якщо дати випуску та реалізації облігацій не збігаються з датою сплати відсотка за цими облігаціями, тоді покупець облігацій повинен сплатити не лише їх ринкову ціну, а й додатково відсотки за період з дати випуску облігацій до дати нарахування відсотків.

Припустимо, що облігації були реалізовані 1 березня 2016 року. Тоді продаж облігацій відображають записом, дол. США:

Дебет рах. «Грошові кошти» 1 016 667

Кредит рах. «Відсотки за облігаціями, що підлягають сплаті» 16 667

Кредит рахунка «Облігації до сплати» 1 000 000

$(2 \text{ місяця} \times 10 \%) \div 12 \text{ місяців} = 1,6667 \times 100 = 16 667$

31 грудня власникам облігацій буде виплачена повна сума відсотків за рік, що відобразатимуть записом, дол. США:

Дебет рах. «Витрати на відсотки за випущеними облігаціями» 83 333

Дебет рах. «Відсотки за облігаціями, що підлягають сплаті» 16 667

Кредит рах. «Грошові кошти» 100 000.

Припустимо, на дату випуску облігацій корпорацією «Альфа» ринкова ставка відсотка за такими облігаціями дорівнює 12%. Облігації продано на загальну суму 887 000 дол. США, які були отримані готівкою. В цьому

випадку облігації продано з дисконтом у сумі 113 000 дол. США (1 000 000 – 887 000). Сума 887 000 дол. США це теперішня вартість випущених облігацій, або дисконтована сума зобов'язань корпорації по облігаціях, яка і повинна бути відображена у звіті про її фінансовий стан на 01.01.2017р. В обліку продаж облігацій з дисконтом відображено записом, дол. США:

Дебет рахунка « Грошові кошти» 887 000

Дебет рахунка «Дисконт за облігаціями» 113 000

Кредит рахунка «Облігації до сплати» 1 000 000

Розрахунок балансової вартості випущених облігацій на кожен рік протягом їх дії відображено в табл.9.1.

Таблиця 9.1 - Амортизація дисконту за методом ефективної ставки відсотка

Дата	Сума відсотка, що сплачується	Витрати на сплату відсотків (початкове сальдо × 12%)	Сума амортизації дисконту	Балансова вартість випущених облігацій
1	2	3	4	5
01.01.2008				887 000
31.12.2008	100 000	106 440	6 440	893 440
31.12.2009	100 000	107 213	7 213	900 653
31.12.2010	100 000	108 078	8 078	908 731
31.12.2011	100 000	109 048	9 048	917 779
31.12.2012	100 000	110 133	10 133	927 912
31.12.2014	100 000	111 349	11 349	939 261
31.12.2015	100 000	112 711	12 711	951 972
31.12.2016	100 000	114 237	14 237	966 209
31.12.2018	100 000	115 945	15 945	982 154
31.12.2019	100 000	117 846	17 846	1 000 000
Разом	1 000 000	1 113 000	113 000	0

31 грудня 2008 року в обліку зроблено запис, дол. США:

Дебет рахунка «Витрати на відсотки за випущеними облігаціями» 106 440

Кредит рахунка «Грошові кошти» 100 000

Кредит рахунка «Дисконт за облігаціями» 6 440

У Балансі амортизована сума дисконту подається як вирахування із суми номінальної вартості облігацій, що підлягають сплаті:

Довгострокові зобов'язання:

Облігації до сплати 1 000 000

Мінус: дисконт за облігаціями 106 560

Разом: 893 440

9.4 Облік інших довгострокових зобов'язань

Крім облігацій компанії в зарубіжних країнах можуть мати інші види довгострокових зобов'язань: довгострокові векселі до сплати, іпотека (закладні), довгострокова оренда, пенсійні розрахунки.

Довгострокові векселі до сплати використовуються для залучення фінансування, видаються на строк більше одного року. Облік довгострокових векселів до сплати аналогічний обліку довгострокових облігацій до виплати, відмінність полягає в тому, що довгострокові векселі використовуються для оплати придбання активів або використання позики на конкретні цілі, векселі не обертаються на фондових біржах, мають триваліший строк дії ніж облігації.

Облік довгострокових векселів до сплати пов'язаний з його оцінкою і відображенням в фінансовій звітності за приведеною вартістю майбутніх витрачання грошових коштів (відсотків і основної суми). Різниця між номінальною сумою векселя і приведеною вартістю (дисконт чи премія) амортизується протягом строку дії векселя.

Якщо ринкова ставка відсотку дорівнює номінальній вартості, дисконт (премія) не виникає. В обліку такі векселі відображаються:

Дебет рахунка «Грошові кошти» - сума векселя

Кредит рахунка «Векселі до сплати» - сума векселя

Дебет рахунка «Фінансові витрати» - сума відсотків.

Якщо ринкова ставка відсотку не дорівнює номінальній ставці відсотку, то приведена вартість розраховується на основі ринкової вартості відсотку, більше чи менше номінальної. Дисконт (премія) списується за методом ринкових відсотків, виходячи із ринкової ставки.

Заборгованість по довгострокових векселях виплачується періодично весь термін дії векселя. Виплата включає:

- відсоток по залишку несплаченої суми заборгованості;
- зменшення заборгованості по номінальній вартості векселя;

В обліку довгострокові заставні векселі відображаються за номінальною вартістю.

Приклад. Компанія випустила довгостроковий заставний вексель номінальною вартістю 300 000 дол. США на 2 роки, при 12 % річних, для фінансування будівництва будівлю. Дата випуску – 1 січня 2016 року. Піврічна сума виплат становить 19 938 дол. США.

Порядок виплат по довгостроковому векселю наведено в табл. 9.2.

Таблиця 9.2.- Порядок виплат по довгостроковому векселю

Дата виплати	Несплачена сума за векселем на початок періоду	Сума виплат за період	Витрати за відсотками	Зменшення номінальної суми векселя	Сума боргу на кінець періоду
1.01.2016					300 000
30.06.2016	300 000	19 938	18 000	1 938	298 062
31.12.2016	298 062	19 938	17 884	2 054	296 008
30.06.2017	296 008	19 938	17 760	2 178	293 830
31.12.2017	293 830	19 938	17 630	2 308	291 522
30.06.2018	291 522	19 938	17 491	2 447	289 075
31.12.2018	289 075	19 938	17 345	2 593	286 482

В обліку отримання кредитів по векселю та його погашення відображається:

01.01.2016р. Дебет рахунка «Грошові кошти» 300 000

Кредит рахунка «Заставні векселі видані до сплати» 300 000
30.06.2016р. Дебет рахунка «Фінансові витрати» 18 000

Дебет рахунка «Заставні векселі видані до сплати» 19 938

Кредит рахунка «Грошові кошти» 19 938

У балансі на 31.12. 2017 року в статті довгострокова заборгованість відображається в сумі 291 522 дол. США, а сума 4 486 дол. США (2 178 + 2 308) відображається як поточна заборгованість.

Довгострокова оренда (лізинг) це один із ефективних шляхів фінансування придбання довгострокових активів. В США така оренда визначається як капіталізована оренда, орендар відображає отриманий актив і відповідне довгострокове зобов'язання за приведеною вартістю лізингових платежів за весь період лізингу. Лізинговий платіж складається з відсотків та частково погашеної основної суми боргу.

В обліку довгострокова оренда основних засобів відображається:

Обладнання отримане за лізинговим договором:

На суму приведеної вартості кількості періодичних лізингових платежів, розраховану на основі ринкової ставки відсотку:

Дебет рахунка «Орендовані основні засоби»

Кредит рахунка «Зобов'язання з фінансової оренди»»

Нарахування зносу (відповідно обраного методу):

Дебет рахунка «Витрати на знос»

Кредит рахунка «Накопичений знос, лізингові основні засоби»

Нарахування відсотків з оренди:

Дебет рахунка «Фінансові витрати»

Кредит рахунка «Відсотки, що підлягають сплаті»

Погашення лізингового зобов'язання

Дебет рахунка «Відсотки, що підлягають сплаті»

Дебет рахунка «Зобов'язання з фінансової оренди»

Кредит рахунка «Грошові кошти»

Витрати на виплату відсотків розраховуються виходячи із обраної ринкової ставки відсотка, що застосовується до поточної (залишкової) суми лізингового зобов'язання.

Сума погашення лізингового зобов'язання визначається як різниця між грошовим платежем і розрахованою величиною відсотків.

Відображення в балансі:

Необоротні активи

Накопичений знос, лізингові основні засоби

Довгострокові зобов'язання

Зобов'язання з фінансової оренди

За МСБО лізинг вважають фінансовим, якщо договір оренди передбачає хоч б одну з умов:

1. Право власності на майно, що орендується, після закінчення строку оренди цілком переходить до орендаря.
2. Орендареві надається можливість після закінчення строку оренди придбати майно за ціною нижче ринкової або відновити оренду.
3. Строк оренди охоплює більшу частину строку корисного використання орендованого майна.
4. Теперішня вартість мінімальних орендних виплат більша або дорівнює ринковій вартості об'єкта оренди.

Критерії фінансового лізингу в зарубіжних країнах різні. Наприклад, в Великобританії до таких критеріїв відносять:

- договір оренди укладено на термін не менше 75% терміну амортизації;
- в договорі передбачено повну або практично повну виплату вартості майна.

У Франції:

- майно має бути спеціально куплене для наступного здавання в оренду;
- орендар має право після закінчення терміну дії договору купити майно за ціною, яка встановлюється на момент укладання договору.

У звіті про фінансовий стан наводиться інформація:

- отримані активи на умовах фінансового лізингу відображаються у розділі «Непоточні активи»;
- зобов'язання по фінансовому лізингу відображаються у розділі «Непоточні зобов'язання»;
- частка довгострокових орендних зобов'язань, яка підлягає сплаті в поточному звітному періоді відображається у розділі «Поточні зобов'язання».

9.5 Контрольні запитання

1. Надати визначення довгострокових зобов'язань.
2. Навести види довгострокових зобов'язань у зарубіжних країнах.
3. Навести приклади видів облігацій.
3. Пояснить порядок випуску облігацій.
4. Назвіть витрати на випуск облігацій.
5. Пояснить порядок обліку облігацій.
6. Пояснити метод ефективної ставки відсотка для амортизації премії.
7. Пояснити метод ефективної ставки відсотка для амортизації дисконту.
8. Пояснити облік довгострокових векселів.
9. Назвіть умови визнання фінансового лізингу.
10. Пояснити облік лізингових операцій.

9.6 Тести для самоконтролю

1. Довгострокові зобов'язання підприємства – це:

- а) кредиторська заборгованість, яка має бути сплачена протягом терміну, що перевищує один рік;
- б) дебіторська заборгованість, яка має бути сплачена на протягом терміну, що перевищує один рік;
- в) кредиторська заборгованість, яка має бути сплачена протягом 12 місяців;
- г) дебіторська заборгованість, яка має бути сплачена на протягом 12 місяців.

2. Корпорація випустила і реалізувала довгострокові облигації.

Особи, які придбали дані облигації, для корпорації є:

- а) акціонерами;
- б) учасниками;
- в) дебіторами;
- г) кредиторами.

3. Суму поточних відрахувань підприємства на пенсійне забезпечення працівників відноситься на:

- а) витрати підприємства;
- б) заробітну плату працівників;
- в) збитки підприємства;
- г) фінансові результати підприємства.

4. Компанія випустила із знижкою 10 000 дол. США 10% облигації, загальна вартість – 100 000 дол. США, термін погашення 5 років, дата сплати відсотків 31. Грудня кожного року. Якою буде балансова вартість облигацій через 2 роки?

- а) 100 000 дол. США;
- б) 90 000 дол. США;
- в) 96 000 дол. США;
- г) 4 000 дол. США.

5. Компанія 15 березня 2017 р. оголосило дивіденди за 2016р. Дивіденди будуть сплачені 15 квітня 2017р. На які показники фінансових звітів на 2016 р., перераховані нижче, вони вплинуть?

- а) не вплинуть, бо це події після дати балансу;
- б) зменшать нерозподілений прибуток;
- в) зменшать доходи звітного періоду;
- г) збільшать витрати звітного періоду.

6. Компанія у листопаді 2016 р. отримала аванс від замовника за продукцію, яка буде відвантажена у березні 2017 р. Яким чином ця операція буде відображена у фінансовій звітності за 2016 р.?

- а) як витрати майбутніх періодів у звіті про фінансовий стан;
- б) надходження грошових коштів від інвестиційної діяльності у звіті про рух грошових коштів;
- в) як поточні зобов'язання у звіті про фінансовий стан;
- г) як витрати майбутніх періодів у звіті про фінансовий стан.

7. Компанія у 2017 р. придбала довгострокові облигації зі знижкою в сумі 10 000 дол. США і у 2017 р. не отримавши відсотки, реалізувало їх з премією 14 дол. США. У звіті про фінансові результати за 2017 р. буде відображено:

- а) дохід від операційної діяльності 14 000 дол. США;
- б) дохід від інвестиційної діяльності 24 000 дол. США;
- в) дохід від фінансової діяльності 24 000 дол. США;
- г) дохід від операційної діяльності 10 000 дол. США.

8. Якщо у звіті про фінансовий стан на 31.12 2017 р. векселі отримані включені до необоротних активів, а нараховані відсотки відображені у складі поточних активів, це пояснюється тим, що:

- а) основна сума та відсотки підлягають сплаті до 31.12. 2017р.;
- б) основна сума та відсотки підлягають сплаті до 31.12. 20018р.;
- в) основна сума підлягає сплаті 31.12.2019р., а відсотки підлягають сплаті до 31.12. 2017р.
- г) основна сума підлягає сплаті 31.12. 2017р., а відсотки підлягають сплаті до 31.12. 2018р..

Тема 10. Облік власного капіталу та розподілу прибутку в товариствах та корпораціях

- 10.1 Сутність та класифікація власного капіталу.
- 10.2 Облік власного капіталу і розподілу прибутку в корпораціях.
- 10.3 Контрольні запитання.
- 10.4 Тести для самоконтролю.

10.1 Сутність та класифікація власного капіталу

Відповідно до МСБО власний капітал – це частина активів підприємства, що залишається після вирахування всіх його зобов'язань.

Відповідно до Концептуальної основи МСБО власний капітал поділяється на підкласи. У зарубіжних країнах існують особливості та відмінності в розумінні власного капіталу та його складових.

У США – капітал власників – це фактична чиста вартість підприємства. У залежності від організаційно-правової форми розрізняють різні терміни: «капітал власника» – для індивідуального бізнесу; «капітал власників (або партнерів)» – для товариства; «акціонерний капітал» - для корпорації. Акціонерний капітал складається із: внесеного (сплаченого) капіталу; нерозподіленого прибутку (накопиченої суми за вирахуванням всіх збитків та дивідендів, виплачених акціонерам); резервів. Власний капітал складається з двох частин: авансованого, тобто вкладеного капіталу або інвестований капітал - інвестицій акціонерів. Інвестований капітал представлений звичайними та привілейованими акціями за їх номінальною вартістю, і капіталом, оплаченим понад номіналу; реінвестованого тобто накопиченого нерозподіленого прибутку - частина прибутку, отримана від ведення комерційної діяльності та вкладена в підприємство, а не розподілена між акціонерами, тобто прибуток за мінусом податку на прибуток та дивідендів. Американські спеціалісти підкреслюють, що реінвестований прибуток не є активами підприємства, його наявність свідчить про те, що активи компанії були збільшені за рахунок операцій, за

якими отримано прибуток.

У Великобританії переважають такі організаційно-правові форми підприємств, як корпорації та партнерства, що свідчить про переваги у власному капіталі частки інвестованих вкладів. Тому власний капітал розглядається як позичений фірмою та який необхідно повернути в майбутньому. Власний або акціонерний капітал по звичайних акціях складається з суми акціонерного капіталу по звичайних акціях, резервів та довгострокової заборгованості.

У Польщі капітал (власний фонд) включає: статутний капітал; неоплачений капітал; додатковий капітал; резерви та переоцінку активів; інший резервний капітал; нерозподілений прибуток; чистий прибуток або збиток фінансового року.

У Франції власний капітал складається із: початкового внеску або акціонерного капіталу, який виступає постійною заборгованістю по відношенню до вкладника; результату минулого року та результату звітного періоду; субсидії для капітальних вкладень; регламентованих оцінок резервів, резервів майбутніх витрат і ризиків. Капітал, як правило, виступає колективною власністю. Особливістю є те, що, на відміну від українського обліку, операції, пов'язані з введенням та виведенням основних засобів із експлуатації, не впливають на власний капітал.

Власний капітал американських, англійських, німецьких, французьких компаній трактується відповідно до МСБО. У більшості зарубіжних країнах до складових власного капіталу відносять: статутний капітал; нерозподілені прибутки; резерви.

10.2 Облік власного капіталу і розподілу прибутку в корпораціях

Корпорація – це організаційна форма бізнесової діяльності, основана на акціонерному капіталі. Корпорація як юридична особа існує незалежно від своїх власників. Корпорації (акціонерні компанії) можуть бути відкритого і закритого типу. Власний капітал корпорацій формується

акціями, тобто коштами інвесторів (власників) в обмін на реалізовані їм акції.

Акції, дозволені до випуску – це загальна кількість акцій, на яку одержано дозвіл державних органів, ця кількість акцій записана в Статуті корпорації.

Випущені акції – це кількість акцій, фактично реалізованих інвесторам, акціонерам на певну дату.

Не випущені акції – це залишок дозволених до випуску акцій, які компанія не випускала, не реалізовувала.

Циркулюючі акції – акції, які перебувають на руках у акціонерів на певну дату. Кількість циркулюючих акцій може збігатися з кількістю випущених акцій.

Викуплені акції – кількість акцій, викуплених корпорацією у своїх акціонерів - безпосередньо чи через фондову біржу.

Наприклад: Компанія «Альфа» одержала дозвіл на випуск 100 000 акцій номінальною вартістю 10 дол. США кожна – це дозволені до випуску акції.

Компанія реалізувала 70 000 акцій – це випущені акції.

Кількість не випущених акцій становить 30 000 (100 000 – 70 000) штук.

Кількість циркулюючих акцій збігається з кількістю випущених акцій – 70 000 шт.

Компанія викупила у своїх акціонерів 5 000 акцій, після цієї операції кількість випущених акцій, як і раніше, становить 70 000 шт. Але кількість циркулюючих акцій буде 65 000 шт. (70 000 – 5 000).

Прості акції із зазначеною номінальною вартістю можуть продаватися за номінальною вартістю, вище номінальної вартості і нижче номінальної вартості. У будь-якому разі у статутний капітал зараховується тільки номінальна вартість простих акцій.

Приклад. Компанія «Альфа» випустила (реалізувала) 10 000 простих акцій номінальною вартістю 5 дол. США кожна. Реалізація відбулася за

номінальною вартістю.

01.01.2016р.

Дебет рахунка «Грошові кошти» 50 000
Кредит рахунка «Статутний капітал (Прості акції)» 50 000

Ті ж самі акції було реалізовано по 8 дол. США за кожну:

01.01.2016р.

Дебет рахунка «Грошові кошти» (10000 акцій × 8 дол. США) 80 000
Кредит рахунка «Статутний капітал (Прості акції)»
(10000 акцій × 5 дол. США) 50 000
Кредит рахунка «Додатковий капітал (Прості акції)» 30 000

Ті ж самі акції було реалізовано по 4 дол. США за кожну

01.01.2016р.

Дебет рахунка «Грошові кошти» 40 000
Кредит рахунка «Статутний капітал (Прості акції)» 50 000
Дебет рахунка «Додатковий капітал» 10 000
(Зменшення додаткового капіталу)

У більшості штатів США, наприклад, продаж простих акцій нижче номінальної їхньої вартості заборонений.

Якщо звичайні безномінальні акції (прості акції без номінальної вартості) мають оголошену вартість (яку встановила Рада директорів), то сума доходу від продажу в межах оголошеної вартості зараховується у статутний капітал. Дохід, отриманий понад оголошену вартість, відображається як додатковий капітал (тобто відображення в обліку таке саме, як і номінальних акцій).

Приклад. Компанія випустила 10 000 акцій без номінальної вартості. Дирекція оголосила вартість 6 дол. США за акцію. Фактично реалізовано по 9 дол. США за акцію.

01.01.2017р.

Дебет рахунка «Грошові кошти» 90 000
Кредит рахунка «Статутний капітал (прості акції)» 60 000
Кредит рахунка «Додатковий капітал» 30 000

Якщо ж по без номінальних акціях не було встановлено оголошеної вартості, то вся сума від реалізації акцій зараховується у статутний капітал. В нашому прикладі: 01.01.2017р.

Дебет рахунка «Грошові кошти» 90 000

Кредит рахунка «Статутний капітал (Прості акції)» 90 000

Облік випуску (продажу) привілейованих акцій. Як і прості акції, привілейовані акції можуть випускатися корпорацією під гроші, або під не грошові активи. Крім того, вони можуть реалізовуватися за номінальною вартістю або вище номінальної вартості. Привілейовані акції так само можуть бути з номінальною вартістю і без номінальної вартості.

У бухгалтерському обліку випуск (продаж) привілейованих акцій відображається так само, як і простих акцій.

Приклад. Корпорація «Альфа» випустила 20 000 привілейованих акцій номінальною вартістю 10 дол. США кожна, ціна реалізації — 14 дол. США кожна.

01.03.2017р.

Дебет рахунка «Грошові кошти» (20 000 шт. × \$14) 280 000

Кредит рахунка «Статутний капітал (Привілейовані акції)»

(20 000 × \$10) 200 000

Кредит рахунка «Додатковий капітал (Привілейовані акції)» 80 000

Слід відзначити, що рахунки для обліку статутного капіталу, а також додаткового капіталу від простих і привілейованих акцій ведуться окремо.

У балансі у складі акціонерного капіталу привілейовані акції відображаються першими.

Облік викупу власних акцій. Корпорація може викупувати свої акції (прості і привілейовані) як безпосередньо у акціонерів, так і на ринку цінних паперів. Метою викупу акцій може бути: наявність акцій для реалізації їх управлінцям та службовцям компанії як заохочення; поліпшення кон'юнктури своїх акцій на ринку цінних паперів; мати в наявності додаткову кількість акцій для придбання інших компаній; зменшення кількості циркулюючих акцій і тим самим підняти дохід на одну

акцію, запобігти придбання контрольного пакета акцій іншими компаніями.

Отже, викуплені акції — це акції корпорації, які були раніше випущені, повністю сплачені, а потім викуплені корпорацією, але не анульовані (не вилучені з обігу). Викуп акцій означає одночасно зменшення активів компанії і її акціонерного капіталу.

Для обліку викуплених акцій використовують рахунок «Викуплені власні акції», який є активним, регулюючим, контрпасивним, регулює рахунок акціонерного капіталу («Статутний капітал»).

Викуплені власні акції відображаються в обліку на рахунку «Викуплені власні акції» за фактичною собівартістю їх придбання (викупу).

Приклад. На 01.04.2017р. у розділі звіту про фінансовий стан компанії «Альфа» значилось:

- прості акції 100 000 шт., номінальною вартістю 10 дол. США (випущені за номінальною вартістю, всі циркулюючі) – 1 000 000

- нерозподілений прибуток - 400 000

Разом: Акціонерний капітал 1 400 000

01.05.2017р. компанія викупила свої 5 000 простих акцій на фондовій біржі за ціною 14 дол. США кожна.

01.05.2017р.

Дебет рахунка «Викуплені власні акції» (5 000 шт. × \$14) 70 000

Кредит рахунка «Грошові кошти» 70 000

Після операції викупу кількість випущених акцій не змінилась, тоді як циркулюючих акцій зменшилось на 5 000 шт. (100 000 — 5 000 = 95 000 шт.). Акціонерний капітал компанії зменшився на 70 000 дол. США і становить на 02.05.2017р.- 1 330 000 дол. США.

Викуплені власні акції можуть випускатись (реалізовуватися) повторно за собівартістю викупу, за вищою або нижчою вартістю. Якщо ціна повторної реалізації дорівнює собівартості, дебетують рахунок «Грошові кошти» і кредитують рахунок «Викуплені власні акції».

01.04.12017р. компанія випустила (продала) повторно 400 викуплених акцій по 14 дол. США кожна (за ціною придбання):

01.04.2017р.

Дебет рахунка «Грошові кошти» 5 600

Кредит рахунка «Викуплені власні акції» 5 600

Якщо ціна реалізації вища за собівартість, тоді на різницю відображають:

Кредит рахунка «Додатковий капітал»

15.04.2017р. компанія продала 1 300 власних викуплених акцій по 20 дол. США за кожно:

15.04.2017р.

Дебет рахунка «Грошові кошти» (1 300 шт. × \$20) 26 000

Кредит рахунка «Викуплені власні акції» (1 300 шт. × 14) 18 200

Кредит рахунка «Додатковий капітал (Викуплені власні акції)» 7800

При продажу викуплених власних акцій за ціною, нижчою, ніж собівартість, різницю покривають за рахунок додаткового капіталу від викуплених акцій. Якщо суми цього капіталу не вистачає для покриття різниці, ця різниця списується за рахунок нерозподіленого прибутку.

25.04.2017р.

Продано раніше викуплені власні акції — 300 шт. по 10 дол. США за акцію:

Дебет рахунка «Грошові кошти» (300 шт. × \$10) 3 000

Кредит рахунка «Викуплені власні акції» (300 шт. × \$14) 4 200

Дебет рахунка «Додатковий капітал (Викуплені акції)» 1 200

Облік розподілу прибутку в корпораціях

Корпорація – організаційна форма бізнесової діяльності, основана на акціонерному капіталі. Корпорація, як юридична особа існує незалежно від своїх власників.

Корпорація - створене, зареєстроване відповідно чинного законодавства суб'єкт господарювання для здійснення комерційної або виробничої діяльності, має право юридичної особи, капітал розділений на акції.

Корпорації мають певні переваги та недоліки. Переваги: обмежена відповідальність акціонерів (в межах частки капіталу, що їм належить), проста система передачі права власності, тривалість існування. Недоліки: державне регулювання та контроль, подвійне оподаткування (оподаткування прибутку корпорації на дивідендів акціонерів).

Корпорації можуть бути відкритого та закритого типу.

У період створення корпорацій виникають організаційні витрати: оплата послуг юристам, обов'язкові внески, оформлення необхідних документів, вартість друку акцій.

У зарубіжній практиці існують два методи відображення витрат в обліку.

Перший метод – організаційні витрати здійснюються за рахунок вкладеного капіталу.

Другий метод – організаційні витрати визнаються нематеріальними активами і списуються за рахунок нарахування амортизації. Наприклад, у США податковим законодавством дозволяється амортизувати організаційні витрати впродовж 5 років. В обліку відображається записом:

№	Зміст операції	Дебет	Кредит
1	Сума понесених витрат визнається нематеріальним активом	«Нематеріальні активи»	«Грошові кошти»
2	Нарахування амортизації організаційні витрати	«Витрати на амортизацію нематеріальних активів»	«Амортизація нематеріальних активів»

Акціонерний капітал фірми складається із авансованого капіталу та нерозподіленого прибутку. Нерозподілений прибуток дорівнює сумі прибутку компанії за вирахуванням збитків, виплати дивідендів та прибутку трансформованого в авансований капітал.

Сума прибутку після сплати податку на прибуток становить чистий прибуток корпорації. Чистий прибуток використовується на виплату дивідендів, створення спеціальних резервів (фінансового (легального) статутного, деяких факультативних), передбачених статутом корпорації та законодавством країни. Розмір фінансового резерву регулюється державою.

У Франції, наприклад, акціонерні товариства зобов'язані відраховувати в фінансовий резерв щорічно 5% чистого прибутку, доки він не досягне 10% статутного капіталу. Інші резерви створюються згідно зі статутом та за рішенням загальних зборів акціонерів. Створюють резерви на списання активів, на покриття непередбачених втрат і збитків. У корпоративних звітах вказуються резерви, які були створені спеціально для виплат податків, які, відповідно, оголошуються резервами під відстрочений податок. Акціонерні компанії зобов'язані утримувати на балансі резерви в обсязі 10% від внесеного акціонерного капіталу. Таких заходів вжито з метою збільшення частки нерозподіленого капіталу та надійнішого захисту кредиторів.

Наприклад. Компанія за звітний період має прибуток 198 000 євро. За рішенням зборів акціонерів та за статутом чистий прибуток має бути розподілений таким чином:

- фінансовий резерв - 5% чистого прибутку – 9 900 євро;
- дивіденди акціонерам – 6% статутного капіталу – 60 000 євро;
- статутний резерв – 20% чистого прибутку після відрахувань у фінансовий резерв і дивіденди – 25 620 євро;
- загальні збори акціонерів вирішили виділити додаткову суму прибутку на дивіденди з тим, щоб вони досягли 20 євро на акцію, а також створити факультативний резерв у сумі 20 000 євро – 40 000 євро.
- залишок чистого прибутку залишити нерозподіленим.

Таким чином, на створення резервів направлено 155 520 євро, а нерозподілений прибуток складає 42 480 євро.

В обліку створення резервів відобразиться:

Дебет рахунка «Фінансові результати звітного періоду»	198 000
Кредит рахунка «Фінансовий резерв»	9 900
Кредит рахунка «Статутний резерв»	25 620
Кредит рахунка «Інші резерви»	20 000
Кредит рахунка «Акціонери – Дивіденди до сплати»	100 000
Кредит рахунка «Нерозподілений прибуток»	42 480

У Німеччині резерви, як правило, використовуються для округлення показників прибутку та часто відображаються по статті «Інші нарахування» у Звіті про прибутки та збитки. Усі резерви дозволено використовувати задля сплати відстрочених податків, облікові дані про їх обсяги рідко коли відображають справжній стан справ. Задля захисту кредиторів, компанія повинна утримувати на балансі резерв у обсязі 10% від обсягу акціонерного капіталу. 5% річного прибутку відраховують до резерву, доки його обсяг не дорівнюватиме названій сумі.

В Японії фірми по максимуму надають коштам статус резервів для звільнення їх від оподаткування, що віддаляє звітність від справжнього стану справ. В японських звітах існують три типи резервів:

- акціонерний капітальний резерв – заощадження для виплат преміальних надбавок;

- обов'язковий резерв – створюється для захисту кредиторів. Компанія повинна заощадити для цього 25% акціонерного капіталу, утримуючи по 10% з дивідендів аж доки такий резерв не утвориться;

- інші резерви – нерозподілені прибутки та запропоновані дивіденди.

Нарахування та облік розрахунків по дивідендах

Дивіденди – це частина прибутку корпорацій, що розподіляється між акціонерами відповідно до акцій.

Джерелом виплати дивідендів є нерозподілений прибуток. Дивіденди оголошуються на суму, що не перевищує нерозподіленого прибутку. Якщо дивіденди оголошено на всю суму нерозподіленого прибутку, то вони мають назву ліквідаційних – при ліквідації корпорації або при скороченні обсягів її діяльності. З дивідендами пов'язані дати: оголошення дивідендів; реєстрації власників акцій; виплати дивідендів. В обліку дохід від дивідендів визнається, коли встановлюється право акціонерів на отримання дивідендів. Розрахунки по дивідендах в обліку можуть відображатися різними способами з різними рахунками обліку.

Наприклад, у першому варіанті використовуються рахунки обліку: «Нерозподілений прибуток», «Дивіденди до сплати», «Грошові кошти». У другому: «Нерозподілений прибуток», «Дивіденди до сплати», «Дивіденди оголошені», «Грошові кошти».

Приклад. Корпорація 24. 02. 2017 р. оголосила про виплату дивідендів на прості акції за 2016р. – 90 центів на кожен акцію, кількість акцій – 100 000 шт., номінальна вартість акції – 15 дол. США. Сума дивідендів складає – 90 000 дол. США.

Відображення в обліку – перший варіант

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума,дол. США
1	24.02.2017р. оголошено про виплату дивідендів	«Нерозподілений прибуток»	«Дивіденди до сплати»	90 000
2	25.03 2017 р. виплата дивідендів	«Дивіденди до сплати»	«Грошові кошти»	90 000

Відображення в обліку – другий варіант

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума,дол. США
1	24.02.2017р. оголошено про виплату дивідендів	«Дивіденди оголошені»	«Дивіденди до сплати»	90 000
2	25.03 2017 р. виплата дивідендів	«Дивіденди до сплати»	«Грошові кошти»	90 000
3	На 31.12.2017р. списання оголошених дивідендів на рахунок «Нерозподілений прибуток»	«Нерозподілений прибуток»	«Дивіденди оголошені»	90 000

При виплаті дивідендів – зменшуються активи та зменшується нерозподілений прибуток.

Дивіденди по привілейованим акціям виплачуються в першу чергу. Сума дивідендів визначається у відсотках від номінальної вартості або у вигляді ставки на одну привілейовану акцію.

Методика обліку нарахування та виплати дивідендів по привілейованим акціям аналогічна методиці обліку нарахування та виплати дивідендів по простих акціях.

Привілейовані акції можуть мати право участі в розподілі прибутку.

Наприклад, прибуток за звітний період – 50 000 дол. США. Номінальна вартість привілейованих акцій – 100 000 дол. США, простих акцій – 400 000 дол. США.

Дивіденди участі по привілейованим акціям складають:

$$1/5 \times 50\,000 = 10\,000 \text{ дол. США}$$

Дивіденди участі по простих акціях складають:

$$4/5 \times 50\,000 = 40\,000 \text{ дол. США.}$$

10.3 Контрольні запитання

1. Надати визначення власного капіталу.
2. Назвіть типові елементи власного капіталу.
3. Наведіть приклади елементів власного капіталу у зарубіжних країнах.
4. Надати характеристику корпорацій.
5. Наведіть приклади видів акції.
6. Назвіть, за якою вартістю можуть продаватися акції.
7. Пояснити порядок обліку випуску привілейованих акцій.
8. Пояснити порядок обліку викупу власних акцій.
9. Пояснити, як розподіляється прибуток у корпораціях.
10. Надати визначення дивідендів.
11. Пояснити порядок обліку нарахування та сплати дивідендів.

10.4 Тести для самоконтролю

1. Організаційні витрати корпорації – це витрати, не пов'язані з:

- а) придбанням обладнання при створенні підприємства;
- б) оплатою вартості друкування акціонерних сертифікатів;
- в) оплатою послуг адвокатам за складання установчих документів;
- г) сплатою спеціальних зборів за реєстрацію корпорації.

2. Розмір статутного капіталу корпорацій визначається:

- а) номінальною вартістю випущених акцій;
- б) номінальною вартістю циркулюючих акцій;
- в) поточною вартістю всіх реалізованих акцій;
- г) ціною продажу всіх акцій.

3. 25.02.2017р. корпорація оголосила при виплату дивідендів в сумі 40000 дол. США. Реєстрація акціонерів відбулася 10.03.2017р. Дивіденди виплачено грошовими коштами 15.03.2017р. В бухгалтерському обліку корпорації у березні буде відображено:

- а) зменшення грошових коштів та зменшення власного капіталу;
- б) зменшення грошових коштів та зменшення зобов'язання перед акціонерами;
- в) збільшення грошових коштів та збільшення нерозподіленого прибутку;
- г) зменшення грошових коштів та зменшення нерозподіленого прибутку.

4. Сума, за якою власний капітал відображається в балансі:

- а) не залежить від оцінки активів;
- б) залежить від оцінки зобов'язань;
- в) залежить від оцінки активів та зобов'язань;
- г) залежить від оцінки активів та не залежить від оцінки зобов'язань.

5. Власні акції корпорації, які були випущено та згодом викуплено нею, називаються:

- а) оголошеними;
- б) конвертованими;
- в) викупленими;
- г) циркулюючими.

**6. Бухгалтерський запис Дебет «Грошові кошти» 400000 дол. США
Кредит «Акціонерний капітал» 600 000 дол. США**

Кредит «Додатковий капітал» 400 000 дол. США, означає, що:

- а) акції продано за номінальною вартістю;
- б) акції продано за ціною, вищою ніж номінальна;
- в) акції продано за ціною, нижчою ніж номінальна;
- г) списання різниці між номінальною вартістю та ціною реалізації.

7. Різниця між номінальною вартістю акцій та ціною їх реалізації відображається на рахунку:

- а) «Акціонерний капітал»;
- б) «Додатковий капітал»;
- в) «Нерозподілений прибуток/непокритий збиток»;
- г) «Прибуток (збиток)».

РОЗДІЛ 4. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК

Тема 11. Основи управлінського обліку

11.1 Концептуальні засади управлінського обліку.

11.2 Організація управлінського обліку.

11.3 Бюджетне планування та контроль.

11.4 Класифікація витрат.

11.5 Облік за центрами відповідальності.

11.6 Контрольні запитання.

11.7. Тести для самоконтролю.

11.1 Концептуальні засади управлінського обліку

Управлінський облік — це процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі інформації, що використовується управлінською ланкою для планування, оцінки і контролю всередині організації та для забезпечення відповідного підзвітного використання ресурсів.

Інформація, що надається управлінським обліком, орієнтована на задоволення потреб як стратегічного, так і поточного управління, на оптимізацію використання ресурсів, забезпечення об'єктивної оцінки діяльності підрозділів та окремих менеджерів.

Управлінський облік є складовою частиною процесу управління, він надає інформацію, важливу для:

- визначення стратегії та планування майбутніх операцій організації;
- контролювання її поточної діяльності;
- оптимізації використання ресурсів;
- оцінки ефективності діяльності;
- зниження суб'єктивності в процесі прийняття рішень.

Для нормального виконання розглянутих функцій управління необхідна інформація. Таку інформацію повинна надати, насамперед, система бухгалтерського обліку, яка виявляє і систематизує дані про

господарську діяльність підприємства.

Ту частину системи бухгалтерського обліку, що забезпечує потреби управління в інформації, називають управлінським обліком.

Управлінський облік відрізняється від традиційного бухгалтерського обліку, орієнтованого на складання фінансової (бухгалтерської) звітності. Відмінності фінансового обліку від управлінського наведені в таблиці (табл. 11.1).

Таблиця 11.1 - Порівняльна характеристика фінансового та управлінського обліку

№	Ознака	Фінансовий облік	Управлінський облік
1	Головні споживачі	Менеджери і зовнішні споживачі	Менеджери різних рівнів у компанії
2	Обмеження	Загальноприйняті принципи (стандарты) і нормативні акти	Ніяких обмежень
3	Використання вимірників	Єдиний грошовий вимірник	Різні вимірники (в тому числі якісні показники)
4	Об'єкт аналізу	Господарська одиниця в цілому	Структурні підрозділи (сегменти і центри)
5	Періодичність складання звітів	Регулярно, як правило, річний та квартальний інтервал	Змінний інтервал, оперативна інформація
6	Націленість	Оцінка минулого	На майбутнє (прогнозування)
7	Відкритість даних	Більшість даних доступна усім користувачам	Комерційна таємниця

Головна відмінність — це споживачі інформації. Фінансова звітність призначена насамперед для зовнішніх споживачів (банків, акціонерів товариств), та може бути використана і керівництвом підприємства. Для управління підприємством необхідна детальніша інформація, котра враховує технологію і організацію саме цього підприємства. Тому інформація управлінського обліку формується і подається саме з урахуванням потреб керівників конкретного підприємства.

На відміну від фінансового обліку, який ведеться з дотриманням пев-

них офіційних регламентів (інструкцій, стандартів тощо), встановлених державними органами або професійними організаціями, управлінський облік не обмежений у виборі методів та правил. Він розробляється самим підприємством з урахуванням різних параметрів, беручи до уваги при підготовці варіантів управлінських рішень якісні чинники. Управлінський облік є внутрішнім обліком, його мета - забезпечення інформацією менеджерів суб'єкта господарювання для прийняття ефективних управлінських рішень, планування, контролю, аналізу.

Управлінський облік (або контролінг) - це система управління доходами і витратами суб'єкта господарювання, яка складається із підсистем планування, контролю, аналізу і регулюванню витрат і доходів.

Розширене тлумачення цього визначення надає Інститут управлінських бухгалтерів США (Institute of Management Accountants - IMA). Згідно з IMA, управлінський облік – це «процес, що додає цінність, безперервного вдосконалення планування, проектування, вимірювання і функціонування систем фінансової і не фінансової інформації, який направляє дії менеджменту, мотивує поведінку, підтримує і створює культурні цінності, необхідні для досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей організації». Відповідно до такого підходу інформація, що отримується в системі управлінського обліку, повинна бути «істотно розширена шляхом доповнення її операційною і фізичною (не фінансовою) інформацією, такою як показники якості, тривалості процесу, і суб'єктивними оцінками, як, наприклад, задоволеність клієнтів, творчий потенціал співробітників і експлуатаційні якості нового продукту».

Концептуальні основи управлінського обліку:

мета – управління витратами і доходами з метою збільшення прибутку, зниження ризику невиправданих витрат;

завдання – планування та контроль господарських операцій; обґрунтування управлінських рішень; розробка стратегії фінансово-господарської діяльності;

принципи – безперервності діяльності;

повноти і аналітичності інформації;

оцінка результатів діяльності структурних підрозділів;
 єдиного грошового вимірювання;
 періодичності;
 комплексності;
 бюджетного методу управління.

11.2 Організація управлінського обліку

Управлінський облік не регламентується і не регулюється державними органами. Він організовується керівництвом підприємства на основі загальних принципів, виходячи з внутрішніх проблем керівництва. Принципи і методи управлінського обліку розробляються міжнародними та національними професійними організаціями бухгалтерів.

Рада МФБ уповноважила Комітет з фінансового та управлінського обліку розробляти та видавати матеріали з питань управлінського обліку у вигляді теоретичних та практичних нормативів. Ці нормативи призначені для гармонізації методів та прийомів управлінського обліку. Комітетом розроблено й видано 6 нормативів з практики міжнародного управлінського обліку та 3 нормативи з досліджень у галузі міжнародного управлінського обліку (табл. 11.2).

Таблиця 11.2 - Міжнародні нормативи з управлінського обліку

	Назва нормативу
Нормативи з практики управлінського обліку.	
	Концепції управлінського обліку
	Рішення стосовно капітальних вкладень
	Експозиція іноземної валюти і управління ризиком
	Управлінський контроль проектів
	Управління вдосконаленням якості
	Послідуючий аналіз
Нормативи з досліджень в галузі управлінського обліку	
	Контроль в умовах застосування комп'ютера
	Замінений нормативом 3 з практики управлінського обліку
	Довгострокове фінансове благополуччя - структура для стратегічного фінансового управління

У багатьох країнах (США, Великобританія, Канада, Австралія) діють професійні організації бухгалтерів-аналітиків. Найбільшими є організації бухгалтерів-аналітиків США та Великобританії, які за своїм складом можуть називатися міжнародними організаціями.

Організація управлінського обліку безпосередньо в компанії залежить від її структури, масштабів діяльності та політики керівництва.

Типовою рисою для багатьох компаній є централізація фінансового (загального) обліку у головному офісі компанії та децентралізація управлінського обліку задля наближення його до місць виникнення витрат і прийняття рішення.

Важливим методологічним питанням організації управлінського обліку є його місце в системі рахунків бухгалтерського обліку. У різних країнах це питання вирішується по-різному.

Аналіз рахунків зарубіжних країн свідчить, що при всій їхній різноманітності міжнародна практика виробила два основні підходи до структури плану рахунків:

1. Двохкруговий принцип, тобто виділення двох автономних систем рахунків відповідно до цілей фінансового і управлінського обліку. Цей підхід реалізований у планах рахунків майже 80 країн, у тому числі в більшості країн-членів ЄС (Франції, Німеччини, Бельгії, Швейцарії, Іспанії, Португалії).

2. Інтегрований принцип, за яким рахунки управлінського обліку кореспондують з рахунками фінансового обліку в межах єдиної системи рахунків. Другий підхід характерний тільки для великих промислових підприємств країн англо - саксонської групи.

Для країн англосаксонської групи характерна відсутність жорсткого регулювання обліку з боку держави. Наслідком цього є відсутність єдиного національного плану рахунків. Системи рахунків обираються компаніями цих країн самостійно, виходячи з масштабів і характеру їхньої діяльності. Аналіз свідчить, в процесі історичного розвитку в цих країнах сформувались і розвивались три основні системи рахунків:

- загальна система обліку;
- інтегрована система обліку;
- переплетена система обліку.

Для ілюстрування перелічених систем англосаксонського обліку стосовно підприємств виробничої сфери використані такі вихідні дані (табл. 11.3—11.5).

**Таблиця 11.3 - Баланс корпорації «Лотос» на 1 квітня 2017 року
(тис. дол. США)**

Актив		Пасив	
Грошові кошти	50 000	Вкладений акціонерний капітал (прості акції)	250 000
Запаси	70 000	Зобов'язання по випущених облігаціях	50 000
Основні засоби	180 000		
Баланс	300 000	Баланс	300 000

Таблиця 11.4 - Розшифровка залишків запасів

Стаття запасів		Сума, тис. дол. США	
		На 1.04.17	На 1.05.17
1	Сировина	52 000	25 000
2	Незавершене виробництво	8 000	6 300
3	Готова продукція	10 000	20 000
	Всього	70 000	51 300

Таблиця 11.5 - Господарські операції за квітень

Зміст операції		Сума, тис. дол. США
1		2
1.	Придбана сировина в кредит	18 000
2.	Витрачено сировину	45 000
3.	Нарахована зарплата:	
	а) робітникам	15 000
	б) іншому виробничому персоналу	5 000
	в) керівництву корпорації	6 000
	Всього	26 000
4.	Нарахована амортизація:	
	а) обладнання та будівлі виробничого призначення	3 000
	б) обладнання та будівлі офісу	1 000
	Всього	4 000

1	2
5. Сплачені витрати:	
а) ремонт верстатів	300
б) проценти по облігаціях	100
в) реклама	500
г) транспортування готової продукції покупцям	700
Всього	1 600

Загальну систему обліку застосовують підприємства сфери послуг, торгівлі, а також невеликі промислові підприємства, які випускають однорідну продукцію. Ця система базується на періодичному обліку запасів. Облік витрат підприємства ведеться за елементами, кількість та склад яких визначається самим підприємством. Доходи обліковуються за їх видами. Наприкінці звітнього періоду всі рахунки витрат і доходів закриваються через списання їхнього сальдо на рахунок «Прибутки та збитки» (в американській практиці він називається «Зведений рахунок прибутку»), за даними якого визначається фінансовий результат діяльності підприємства.

У промислових підприємствах поряд з обліком витрат за елементами застосовується «Зведений рахунок виробництва», за даними якого визначається собівартість випущеної продукції. В дебет цього рахунку наприкінці звітнього періоду списуються залишки запасів, сировини, матеріалів та незавершеного виробництва на початок періоду, а також усі елементи виробничих витрат звітнього періоду. З Кредиту «Зведеного рахунку виробництва» спочатку списуються залишки сировини, матеріалів та незавершеного виробництва на кінець періоду, визначені інвентаризацією. В результаті сальдо «Зведеного рахунку виробництва» являє собою виробничу собівартість готової продукції і списується в дебет «Зведеного рахунку прибутку».

У дебет «Зведеного рахунку прибутку» списуються також залишок готової продукції на початок періоду і дебетове сальдо всіх рахунків елементів невиробничих витрат. За кредитом «Зведеного рахунку

прибутку» відображаються доходи звітного періоду та залишок готової продукції на кінець періоду. Після всіх зазначених записів сальдо «Зведеного рахунку прибутку» покаже фінансовий результат звітного періоду.

Більшість промислових підприємств США, Великобританії, Канади та інших країн англосаксонської групи використовують *інтегровану систему обліку*, яка забезпечує калькулювання собівартості окремих видів продукції та контроль витрат на її виробництво.

Це досягається через використання рахунків виробничого обліку в загальну систему рахунків, в результаті чого вони кореспондують з рахунками фінансового обліку. Інтегрована система обліку базується на безперервному обліку запасів.

В основу виділення рахунків для обліку витрат підприємства в інтегрованій системі обліку покладено функціональну ознаку. Для цього застосовуються рахунки «Виробництво», «Виробничі накладні витрати», «Загальні та адміністративні витрати», «Витрати на збут та реалізацію», «Витрати на дослідження та розробки».

На перших двох рахунках відображаються витрати, пов'язані з виробництвом продукції.

Прямі виробничі витрати відображаються безпосередньо на рахунку «Виробництво», а непрямі накопичуються на рахунку «Виробничі накладні витрати», а наприкінці звітного періоду списуються на рахунок «Виробництво» і розподіляються поміж об'єктами калькулювання.

Витрати підрозділів, які здійснюють невикробничі функції (управління, збут, дослідження тощо) не включаються у виробничу собівартість продукції. Ці витрати списуються на рахунок фінансових результатів у тому обліковому періоді, в якому вони були здійснені (рис. 11.1). Групування даних за статтями витрат, видами продукції та по центрах відповідальності здійснюється через відповідну організацію аналітичного обліку в рамках рахунків, перелічених вище.

Основні засоби		Виробництво		Готова продукція	
ДТ	КТ	ДТ	КТ	ДТ	КТ
Сальдо 180000		Сальдо 8000		Сальдо 10000	
		2) 45000	7) 70000	7) 70000	8) 60000
		3а) 15000			
		6) 8300			
		Об. 68300	Об. 70000	Об. 70000	Об. 70000
		Сальдо 6300		Сальдо 20000	
Знос основних засобів		Виробничі накладні витрати		Собівартість реалізованої продукції	
ДТ	КТ	ДТ	КТ	ДТ	КТ
	4) 4000	3б) 5000	6) 8300	8) 60000	
		4а) 3000			10) 60000
		5а) 300			
		Об. 8300	Об. 8300		
Матеріали		Загальні й адміністративні витрати		Продажі	
ДТ	КТ	ДТ	КТ	ДТ	КТ
Сальдо 52000		3в) 6000	12) 7000		
1) 18000	2) 45000	4б) 1000		10) 90000	9) 90000
		Об. 7000	Об. 7000		
Нарахована зарплата		Витрати на збут і реалізацію		Дебітори	
ДТ	КТ	ДТ	КТ	ДТ	КТ
	3) 26000	5в) 500		9) 90000	
		5г) 700	12) 1200		
		Об. 1200	Об. 1200		
Кредитори		Грошові кошти		Прибуток і збиток	
ДТ	КТ	ДТ	КТ	ДТ	КТ
	1) 18000	Сальдо 20000	5) 1600	5б) 100	10) 90000
				11) 60000	
				12) 8200	
Вкладений акціонерний капітал					
ДТ	КТ				
	Сальдо 250000				
Зобов'язання по облігаціям					
ДТ	КТ				
	Сальдо 50000				

Рисунок 11.1- Відображення операцій у системі інтегрованого обліку

Переплетена система обліку передбачає окреме ведення рахунків фінансового та виробничого обліку, які не кореспондують один з одним (рис. 11.2, 11.3). В системі рахунків виробничого обліку ведеться облік запасів, здійснюється калькулювання собівартості продукції та визначається фінансовий результат основної діяльності підприємства. В системі рахунків фінансового обліку відображаються розрахунки з дебіторами і кредиторами, визначається загальний фінансовий результат діяльності підприємства.

Взаємозв'язок фінансового та виробничого обліку досягається за допомогою спеціальних контрольних рахунків.

У фінансовому обліку використовується «Контрольний рахунок фінансового обліку», а в виробничому обліку — «Контрольний рахунок виробничого обліку». Ці рахунки мають протилежну побудову і «дзеркально» відображають один одного.

Сума прибутку за даними виробничого обліку не збігається з величиною прибутку фінансового обліку. Це пояснюється тим, що в системі виробничого обліку формується прибуток від основної діяльності підприємства, а в системі рахунків фінансового обліку відображаються ще й прибутки та збитки від позареалізаційних операцій, зокрема одержані та сплачені відсотки, дисконти, дивіденди тощо.

Дт Кредитори Кт	Контрольний рахунок фінансового обліку	Дт Дебітори Кт
1) 18000	Сальдо 70000	9) 90000
Дт Грошові кошти Кт	1) 18000	
Сальдо 20000	3) 26000	9) 90000
5) 1600	4) 4000	
	5) 1500	
	13) 21800	
	Об. 71300	
	Сальдо 51300	
Дт Знос основних засобів Кт	Дт Прибуток і збиток Кт	Дт Зобов'язання по облігаціям Кт
4) 4000	56) 100	Сальдо 50000
	13) 21800	
Дт Основні засоби Кт	Дт Вкладений акціонерний капітал Кт	Дт Нарахована зарплата Кт
Сальдо 180000	Сальдо 250000	3) 26000

Рисунок 11.2 – Відображення операцій в системі фінансового обліку

Дт Продаж Кт	Контрольний рахунок виробничого обліку	Дт Виробництво Кт
90000	10) 90000	Сальдо 8000
7) 90000	Сальдо 70000	2) 45000
	1) 18000	3a) 15000
	3a) 15000	3a) 15000
	3б) 5000	6) 8300
	3в) 6000	
	4a) 3000	
	4б) 1000	Дт Виробничі накладні витрати Кт
	5a) 300	3б) 5000
	5в) 500	4a) 3000
	5г) 700	5a) 300
	13) 21800	6) 8300
	Об. 90000	
	Об. 71300	
	Сальдо 51300	
	13) 21800	

Рисунок 11.3- Відображення операцій в системі виробничого обліку

На практиці розбіжності в визначенні фінансового результату можуть бути зумовлені також відмінностями в методах оцінки запасів.

Якщо виключити з наведеної схеми записів контрольні рахунки та виробничий рахунок прибутків і збитків, то матимемо вже розглянуту раніше інтегровану систему. У зв'язку з цим в умовах комп'ютеризації управління переплетена система є лише ускладненим варіантом інтегрованої системи і не дає помітних переваг. Тому переплетена система обліку, не набула великого поширення в країнах англо - саксонської групи.

В країнах з жорсткою регламентацією обліку з боку держави (Франція, Німеччина) використовується єдиний план рахунків, який, здебільшого, передбачає автономне існування системи рахунків управлінського обліку.

11.3 Бюджетне планування та контроль

Компанії зарубіжних країн у процесі стратегічного планування визначають мету діяльності (отримання прибутку, збільшення прибутку, утримання позиції на ринку, тощо) тобто визначають загальну стратегію для досягнення цієї мети.

Система бюджетного планування та контролю – це система забезпечення обміну інформацією, координації та контролю в межах організації.

Система планування будується в розрізі часових періодів:

- стратегічне або довгострокове планування - базується на довгостроковій концепції розвитку та досягнення загальної мети, тобто визначається довгострокова перспектива компанії;
- тактичне або середньострокове планування – здійснюється деталізація стратегічних цілей та завдань, тобто забезпечується розробка конкретних практичних дій, направлених на послідовне підвищення ефективності діяльності та наближення до досягнення основної стратегічної мети;

- оперативне планування – визначає динаміку та ритмічність роботи компанії протягом робочого дня, декади, місяця, кварталу.

У різних зарубіжних країнах існують особливості стратегічного планування та мають різні назви: план або бюджет.

Результатом стратегічного планування є довгостроковий план компанії, розрахований в різних країнах на різний термін: на 10 - 15 років, або 5 – 10 років.

Деталізація довгострокового плану здійснюється через бюджетування, яке визначає короткострокові завдання в межах загальної стратегії. Продуктом бюджетування є бюджет.

Бюджет — це план майбутніх операцій, виражених у кількісних (переважно грошових) вимірах. Період, для якого підготовлений бюджет, називають бюджетним періодом. Бюджетним періодом звичайно є рік, у межах якого можуть бути виділені короткі періоди (квартал, місяць).

Бюджетування — це процес планування майбутніх операцій компанії та оформлення результатів у вигляді системи бюджетів.

Метою бюджетування є:

- здійснення періодичного планування;
- забезпечення координації, кооперації та комунікації;
- змусити менеджерів кількісно обґрунтовувати плани діяльності;
- забезпечення усвідомленості витрат діяльності підприємства;
- створення основи для оцінки і контролю виконання;
- мотивація працівників через орієнтацію на досягнення мети;
- виконання вимог законів та контрактів.

Порівняння фактичних результатів фінансово-господарської діяльності із запланованими дозволяє визначити ефективність та результативність діяльності.

Бюджетування здійснюється у двох напрямках:

- перший напрямок — це підготовка функціональних бюджетів, тобто

бюджетів підрозділів підприємства. Відповідно підрозділ підприємства, для якого може бути складений окремий бюджет і здійснює контроль його виконання, є бюджетним центром;

- другий напрямок бюджетування — це розробка стандартів (норм) витрат на виробництво окремих виробів (або послуг).

Взаємозв'язок цих напрямків полягає в тому, що на підставі бюджетів окремих підрозділів визначається ставка розподілу накладних витрат між окремими видами продукції що дає можливість скласти нормативну калькуляцію повної виробничої собівартості одиниці продукції. На підставі бюджетів усіх підрозділів готується зведений бюджет підприємства або зведений план господарської діяльності.

Зведений бюджет — це сукупність бюджетів, що узагальнюють майбутні операції всіх підрозділів підприємства. Він включає дві групи бюджетів: операційні та фінансові.

Операційні бюджети — це сукупність бюджетів витрат і доходів, що забезпечують складання бюджетного звіту про прибуток. В операційному бюджеті господарська діяльність зарубіжної компанії визначається через систему спеціальних техніко-економічних показників, які характеризують окремі стадії фінансово-господарської діяльності. Основними техніко-економічними показниками є: обсяг виробництва та реалізації продукції, собівартість продукції, ціна реалізації продукції, ціна закупки матеріальних ресурсів, тощо.

Операційні бюджети складаються з бюджетних документів:

- бюджет продажу;
- бюджет виробництва,
- кошторис прямих матеріальних витрат;
- бюджет закупок прямих матеріальних ресурсів;
- кошторис прямих трудових витрат;
- кошторис загально виробничих витрат;
- бюджет залишків виробничих і товарних запасів на кінець

планового періоду;

- кошторис прямих та загально виробничих витрат в собівартості реалізованої продукції;
- кошторис адміністративно-управлінських витрат в собівартості реалізованої продукції;
- зведений розрахунок операційних фінансових результатів.

Фінансові бюджети — це сукупність бюджетів, що відображають заплановані грошові кошти та фінансовий стан підприємства. В фінансовому бюджеті діяльність компанії визначається через систему фінансових показників, які розраховуються на підставі операційного бюджету. Основними фінансовими показниками є: фінансові результати діяльності, грошові потоки, джерела фінансування, тощо.

Фінансові бюджети складаються з бюджетних документів:

- бюджет грошових потоків;
- бюджет капітальних вкладень;
- бюджетний баланс.

Переваги бюджетування:

- дозволяє передбачити майбутні проблеми та визначити шляхи для досягнення стратегічної мети;
- дозволяє узгодити дії та інтереси всіх підрозділів компанії;
- дозволяє порівняти витрати та вигоди альтернативних управлінських рішень, визначити ефективність використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів;
- забезпечує порівняння запланованих та фактичних результатів;
- забезпечує визначення ефективності фінансово-господарської діяльності та фінансових результатів.

Складання бюджетів здійснюється двома методами:

- бюджетування через прирощення;
- бюджетування «з нуля».

Бюджетування через прирощення – складання бюджетів на основі

фактичних результатів, досягнутих у попередньому періоді. Фактичні показники попереднього періоду коригуються з урахуванням цінової та податкової політики держави та інших чинників. Перевагою цього методу є те, що він не потребує значних витрат на розрахунки. Недоліком є те, що в процесі бюджетування не аналізується ефективність витрат, а досягнуті результати автоматично переносяться на наступний період.

Бюджетування «з нуля» - необхідно щоразу обґрунтовувати заплановані витрати так, ніби діяльність здійснюється вперше. Перевага методу – дозволяє виявити проблеми та їх усунути на стадії планування. Недоліком є те, що потребує значних витрат часу та коштів.

Функціональні бюджети (бюджети відділів) – це бюджети різних функцій та відділів компанії.

Бюджетний контроль – це процес порівняння фактичних результатів з запланованими, аналіз відхилень та внесення необхідних корективів.

Завдання бюджетного контролю – привернути увагу менеджера до значних відхилень, які вимагають детального аналізу; здійснення управління за відхиленнями.

Бюджетний контроль і управління за відхиленнями здійснюється за допомогою звіту про виконання бюджету, який складається бухгалтером аналітиком та надається менеджеру, який відповідає за прийняття відповідних рішень.

Для забезпечення ефективного контролю за допомогою звіту про виконання бюджету слід порівнювати фактичні результати з бюджетом, скоригованим з урахуванням фактичного обсягу діяльності, який має назву гнучкий чи динамічний бюджет може бути складений в процесі планування або на стадії контролю.

Гнучкий бюджет - це бюджет, складений на підставі бюджетних витрат і доходів для фактичного обсягу діяльності або для кількох релевантних рівнів діяльності, що передбачаються.

Використання гнучкого бюджету дає можливість поділити загальне

відхилення на:

- відхилення від гнучкого бюджету;
- відхилення за рахунок обсягу діяльності.

Ці відхилення дають змогу оцінити діяльність компанії з точки зору ефективності та результативності.

Ефективність характеризує взаємозв'язок між витраченими ресурсами та досягнутими результатами.

Результативність – це міра досягнення поставленої мети.

Відхилення від гнучкого бюджету відображає ефективність діяльності, а відхилення за рахунок обсягу продажу – її результативність.

11.4 Класифікація витрат

Об'єктом управлінського обліку є витрати. В управлінському обліку витрати класифікують за певними ознаками, наприклад:

- оцінка запасів та визначення фінансового результату;
- прийняття рішень;
- контроль виконання;
- час використання витрат:

За ознакою - оцінка запасів та визначення фінансового результату – виділяють витрати:

- вичерпані, невичерпані;
- витрати на продукцію та витрати періоду;
- прямі, непрямі;
- основні та накладні.

За ознакою – прийняття рішень – виділяють витрати:

- релевантні, не релевантні;
- постійні, змінні;
- маржинальні, середні;
- дійсні, можливі.

За ознакою – контроль виконання – виділяють витрати:

- контрольовані;
- неконтрольовані.

За ознакою – час використання – виділяють витрати:

- капіталізовані витрати;
- минулі витрати.

Вичерпані витрати — це зменшення активів або збільшення зобов'язань поточної діяльності з метою отримання економічної вигоди у звітному періоді, відображають у звіті про прибутки та збитки.

Невичерпані (незавершені) витрати — це зменшення активів або збільшення зобов'язань у процесі поточної діяльності для отримання економічної вигоди в майбутньому, відображають в активі балансу.

Витрати на продукцію — витрати, що пов'язані з виробництвом продукції або придбанням товарів для реалізації, включають до виробничої собівартості продукції.

Витрати періоду – це витрати, які не включаються у собівартість запасів, визнаються витратами того періоду, в якому вони були здійснені.

Прямі витрати — це витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом.

Непрямі витрати — це витрати, які не можуть бути віднесені безпосередньо до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом.

Основні витрати — це сукупність прямих витрат на виробництво продукції.

Виробничі накладні витрати — це витрати, пов'язані з процесом виробництва продукції, які не можуть бути віднесені до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом.

Невиробничі витрати включають: витрати на управління, дослідження і розробки; на збут та інші функції діяльності.

Постійні витрати — це витрати, загальна сума яких не змінюється, залишається постійною в разі зміни обсягу виробництва в межах діючої

структури підприємства та потужності виробництва (амортизація, зарплата адміністративно-управлінського персоналу, витрати на опалення, освітлення, інші управлінські витрати).

Змінні витрати — витрати, загальна сума яких змінюється пропорційно зміні обсягу виробництва.

Релевантні витрати – це витрати, що можуть бути змінені внаслідок прийняття рішення.

Нерелевантні витрати — це витрати, що не залежать від прийняття рішення.

Маржинальні витрати — це витрати на виробництво додаткової одиниці продукції.

Середні витрати — це частка від ділення всієї суми витрат на кількість продукції, випущеної за період.

Дійсні витрати — це витрати, що потребують сплати грошей або витрачання інших активів.

Можливі витрати — це вигода, яка втрачається, коли вибір одного напрямку дії вимагає відмовитися від альтернативного рішення, не відображають в обліку.

Контрольовані витрати — це витрати, які менеджер може безпосередньо контролювати або може чинити на них значний вплив.

Неконтрольовані витрати — це витрати, які менеджер не може контролювати або не може на них впливати.

11.5 Облік за центрами відповідальності

Центр відповідальності – сфера діяльності, в межах якої встановлено персональну відповідальність менеджера за показники діяльності, які він повинен контролювати.

Облік відповідальності – система обліку, яка забезпечує контроль і оцінку діяльності кожного центру відповідальності.

Принципи системи обліку по центрах відповідальності:

- відповідальність менеджерів тільки за ту діяльність, яку вони контролюють;
- досягнення поставленої мети;
- визначення ролі обліку в системі заохочення працівників;
- регулярність складання звітів про виконання бюджетів та їх використання для оцінки діяльності центрів відповідальності.

Завдання обліку по центрах відповідальності – організація самоконтролю умов і критеріїв оцінки результатів діяльності центрів відповідальності.

Мета обліку по центрах відповідальності – допомога менеджерам у складанні звітів про виконання бюджетів та оцінки результатів діяльності.

Створення та функціонування системи обліку по центрах відповідальності передбачає:

- визначення центрів відповідальності;
- складання бюджету для кожного центру відповідальності;
- регулярне складання звітності про виконання бюджетів;
- аналіз причин відхилень та оцінка результатів діяльності центру відповідальності.

Основою обліку по центрах відповідальності є закріплення витрат і доходів за керівниками різних рівнів та систематичний контроль за виконанням ними затверджених бюджетів.

Визначають центри відповідальності відповідно до організаційної та технологічної структури суб'єктів господарювання, посадових інструкцій.

Облік витрат і доходів по центрах відповідальності вимагає систематизації та кодування витрат і доходів по кожному центру відповідальності в розрізі бюджетних статей. Наприклад, код бухгалтерського рахунку може мати структуру: рахунок бухгалтерського обліку, код центр відповідальності; стаття витрат (доходів).

В аналітичному обліку та звітності витрати поділяються на контрольовані та неконтрольовані.

Звіт нижчого центру відповідальності послідовно включається у звіт вищого центру відповідальності.

Облік і оцінка діяльності центрів відповідальності здійснюються на основі калькулювання стандартних витрат «Стандарт – Костінг» або за принципом «тариф – година – машина».

Стандартні витрати – заплановані витрати на одиницю продукції, величина яких базується на обґрунтованих нормах праці та розрахунках.

Облік системи калькулювання стандартних витрат включає:

- встановлення стандартів витрат;
- накопичення даних про фактичні витрати;
- аналіз відхилень та складання звітності;
- внесення необхідних коректив;
- встановлення стандартів витрат.

У системі обліку стандартних витрат існують два варіанта обліку витрат, використовують рахунки бухгалтерського обліку витрат та рахунок «Відхилення», який має субрахунки по видам витрат, Наприклад, «Відхилення по матеріалах за рахунок використання», «Відхилення по матеріалах за рахунок цін», «Відхилення по заробітній платі за рахунок тарифів», «Відхилення по заробітній платі за рахунок продуктивності», «Фактичні накладні витрати».

Перший варіант. За дебетом рахунку «Виробництво» відображаються *фактичні* витрати; за кредитом – готова продукція списується за *стандартною* собівартістю.

Другий варіант. За дебетом рахунку «Виробництво» відображаються *стандартні* витрати; за кредитом – готова продукція списується за *стандартною* собівартістю.

Облік витрат на виробництво продукції в обліку відображається:

Зміст операції	Дебет	Кредит
Списані матеріали на виробництво за фактичною собівартістю	«Виробництво»	«Матеріали»
Списані відхилення за рахунок використання матеріалів	«Відхилення за рахунок використання матеріалів»	«Виробництво»
Відображено відхилення за рахунок цін	«Виробництво»	«Відхилення по матеріалах за рахунок цін»
Нарахована основна заробітна плата	«Виробництво»	«Нарахована заробітна плата»
Списані відхилення за рахунок тарифної ставки	«Виробництво»	«Відхилення по заробітній платі за рахунок тарифів»
Відображені змінні виробничі накладні витрати	«Фактичні виробничі накладні витрати»	«Рахунки до сплати»
Списана готова продукція за стандартною собівартістю	«Готова продукція»	«Виробництво»

Приклад. За звітний період компанія провела аналіз витрат на виготовлення готової продукції.

Результати аналізу та розрахунок відхилень:

Стаття витрат	Стандартні витрати на фактичний випуск	Фактичні витрати	Відхилення
Прямі матеріальні витрати	70 560	71 400	-840
Прямі витрати на оплату праці	14 600	14 950	-350
Виробничі накладні витрати			
змінні	10 300	11 200	-900
постійні	13 200	13 100	100
Разом	108 660	110 650	1 990

На кінець звітнього періоду відхилення від стандартних витрат списують на рахунок «Собівартість реалізованої продукції»:

Дебет рахунка «Собівартість реалізованої продукції - 1990

Дебет рахунка «Відхилення по матеріалах за рахунок цін» - 400

Дебет рахунка «Відхилення по зарплаті за рахунок продуктивності» - 150

Кредит рахунка «Відхилення по матеріалах за рахунок використання» - 440

Кредит рахунка «Відхилення по зарплаті за рахунок тарифів – 250

Кредит рахунка «Зайво розподілені виробничі накладні витрати» - 800

У звіті про прибутки та збитки інформація про відхилення фактичних витрат від стандартних відображається окремо, наприклад:

Стаття	Сума, дол. США
Продажі	180 000
Стандартна собівартість реалізованої продукції	104 850
Загальна сума негативного відхилення від стандартних витрат	1 990
Фактична собівартість реалізованої продукції	110 200
Валовий прибуток	69 800

Якщо величина відхилень значна, у такому разі відхилення розподіляються між залишками незавершеного виробництва, готової продукції, собівартістю реалізованої продукції.

11.6 Контрольні запитання

1. Поясніть суть управлінського обліку.
2. У чому полягає відмінність та взаємозв'язок фінансового та управлінського обліку?
3. Як класифікують витрати підприємства? Наведіть приклади.
4. Поясніть підходи до побудови системи рахунків управлінського обліку.

5. Поясніть інтегровану систему обліку.
6. Поясніть переплетену систему обліку.
7. Назвіть мету, завдання бюджетування.
8. Наведіть приклади бюджетів, поясніть їх суть.
9. Назвіть мету обліку по центрах відповідальності.
10. Поясніть суть центрів відповідальності і як вони створюються.
11. Що означають стандарти витрати?
12. Поясніть у чому полягає організація обліку по центрах відповідальності.
13. Поясніть суть обліку стандартних витрат.
14. Поясніть облік відхилень у системі рахунків бухгалтерського обліку.

1.7 Тести для самоконтролю

1. Заробітна плата обслуговуючого виробничого персоналу - це:

- а) основні витрати;
- б) витрати на переробку товарно-матеріальних запасів;
- в) витрати періоду;
- г) невиробничі витрати.

2. Витрати на заробітну плату в механічному цеху склали, (тис.дол.США):

Токарям 250,0

Майстрам цеху 90,0

Механікам, обслуговуючим токарні верстати 65,0

2.1 Сума прямих витрат на оплату праці в цеху становить, (тис.дол.США):

а) 315;

б) 250;

- в) 340;
- г) 405

2.2 Сума основних витрат на оплату праці в цеху, (тис.дол. США):

- а) 315;
- б) 250;
- в) 340;
- г) 405.

3. Фірма з виготовлення спецодягу планує матеріальні витрати виходячи з норми витрат тканини, рівної 4,0 м на одиницю готового виробу за ціною 10,0 дол. США за метр. Нормативний брак передбачений у розмірі 20% від витрат використовуваної для пошиття тканини. Нормативні матеріальні витрати на одиницю продукції дорівнюють, (дол.США):

- а) 40,0;
- б) 32,0;
- в) 8,0;
- г) 48.

4. Головна мета управлінського обліку – надання інформації:

- а) внутрішнім користувачам;
- б) зовнішнім користувачам;
- в) податковим органам;
- г) статистичним органам.

5. Релевантні витрати – це:

- а) витрати, величина яких не залежить від прийняття управлінського рішення;
- б) витрати, величина яких зростає або зменшується прямо пропорційно зміні обсягу виробництва;
- в) витрати, величина яких змінюється у разі прийняття управлінського рішення;
- г) ваш варіант відповіді.

6. Нерелевантні витрати – це:

- а) витрати, величина яких може бути змінена внаслідок прийняття управлінського рішення;
- б) витрати, величина яких не залежить від обсягу виробництва;
- в) витрати, величина яких не змінюється у разі прийняття управлінського рішення;
- г) ваш варіант відповіді.

7. Витрати на виробництво додаткової одиниці продукції – це витрати:

- а) маржинальні;
- б) релевантні;
- в) дійсні;
- г) нормативні.

8. Витрати, які не можуть бути віднесені безпосередньо до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом – це витрати:

- а) прямі;
- б) непрямі;
- в) змінні;
- г) постійні.

9. Заплановані витрати на одиницю продукції, величина яких базується на обґрунтованих нормах праці та розрахунках - це витрати:

- а) прямі;
- б) стандартні;
- в) змінні;
- г) постійні.

10. Фінансові бюджети відображають:

- а) доходи та витрати;
- б) грошові потоки;
- в) доходи;
- г) інвестиційні вкладення.

11. Бюджетування – це:

- а) сукупність бюджетів, що відображають плановий рух грошових коштів і фінансовий стан;
- б) процес розробки бюджетів;
- в) процес визначення фактичних витрат від стандартних;
- г) аналіз відхилень.

12. Організація центрів відповідальності відбувається відповідно до:

- а) Закону України «Про бухгалтерський облік»;
- б) П)С)БО 16 «Витрати»;
- в) організаційної та технологічної структури;
- г) Наказу про облікову політику.

13. Облік за центрами відповідальності це:

- а) система обліку, яка забезпечує контроль і оцінку діяльності кожного центру відповідальності;
- б) система обліку доходів;
- в) система обліку витрат;
- г) система обліку, яка забезпечує проведення аналізу діяльності центрів відповідальності.

14. Компанія розглядає питання – придбати комп'ютер для ведення бухгалтерського обліку чи орендувати його. Які витрати будуть релевантними?

- а) вартість комп'ютера;
- б) орендна плата;
- в) вартість програмного забезпечення.

15. Управлінський облік:

- а) регламентується державними органами;
- б) регулюється державними органами;
- в) не регламентується державними органами;
- г) не регулюється і не регламентується державними органами.

16. Принципи і методи управлінського обліку:

- а) розробляються міжнародними професійними організаціями бухгалтерів;
- б) національними професійними організаціями бухгалтерів;
- в) розробляються міжнародними та національними професійними організаціями бухгалтерів;
- г) не розробляються міжнародними та національними професійними організаціями бухгалтерів.

17. Інтегрований принцип:

- а) за яким рахунки управлінського обліку не кореспондують з рахунками фінансового обліку в межах єдиної системи рахунків;
- б) за яким рахунки управлінського обліку кореспондують з рахунками фінансового обліку в межах єдиної системи рахунків;
- в) за яким рахунки управлінського обліку кореспондують з рахунками фінансового обліку в межах різних системи рахунків;
- г) за яким рахунки управлінського обліку зовсім не використовуються.

18. Зведений бюджет:

- а) це сукупність бюджетів, що узагальнюють майбутні операції всіх підрозділів підприємства. Він включає дві групи бюджетів: статистичні і фінансові;
- б) це сукупність бюджетів, що узагальнюють майбутні операції всіх підрозділів підприємства. Він включає дві групи бюджетів: операційні і фінансові;
- в) це сукупність бюджетів, що узагальнюють минулі операції всіх підрозділів підприємства. Він включає дві групи бюджетів: операційні і фінансові;
- г) це сукупність бюджетів, що узагальнюють поточні операції всіх підрозділів підприємства. Він включає дві групи бюджетів: операційні і статистичний;

19. Операційні бюджети:

- а) це сукупність бюджетів витрат і доходів, що забезпечують складання бюджетного звіту про прибуток;
- б) це сукупність бюджетів лише витрат, що забезпечують складання бюджетного звіту про прибуток;
- в) це сукупність бюджетів лише доходів, що забезпечують складання бюджетного звіту про прибуток;
- г) це сукупність бюджетів витрат і доходів, що забезпечують складання бюджетного звіту про прибуток у попередньому звітному періоді.

20. Фінансові бюджети:

- а) це сукупність бюджетів, що відображають незаплановані грошові кошти та фінансовий стан підприємства.
- б) це сукупність бюджетів, що відображають заплановані грошові кошти та фінансовий стан підприємства
- в) це сукупність бюджетів, що відображають заплановані грошові кошти, зобов'язання та фінансовий стан підприємства.
- г) це сукупність бюджетів, що відображають заплановані грошові кошти, зобов'язання та фінансовий стан підприємства.

21. До операційних належать бюджети:

- а) продажу, виробництва;
- б) собівартості реалізованої продукції, виробництва;
- в) продажу, собівартості реалізованої продукції;
- г) всі перелічені.

РОЗДІЛ 5. ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК НА ПРИКЛАДІ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

5.1 Організація обліку індивідуального (приватного) підприємства.

5.2 Типова методика формування обліково - аналітичної інформації індивідуального (приватного) підприємства в США.

5.3 Складання трансформаційної таблиці.

5.1 Організація обліку індивідуального (приватного) підприємства

У США розрізняють компанії:

- індивідуальне (приватне) підприємство;
- партнерство (товариство);
- корпорація.

Особливості індивідуального (приватного підприємства):

- власником індивідуального підприємства є приватна особа;
- мета діяльності підприємства - отримання прибутку;
- не є юридичною особою, не відділяє підприємство від його власника;
- всі доходи підприємства – доходи його власника.;
- термін діяльності підприємства залежить від намірів його власника.

Особливості бухгалтерського обліку індивідуального (приватного підприємства):

- у бухгалтерському обліку підприємство відокремлено від власника та трактується як окрема господарська одиниця;
- у балансі розділ «Власний капітал» складається з однієї статті – «Власний капітал власника»; відсутня стаття «Нерозподілений прибуток»;
- власник може вилучати гроші з бізнесу на власні потреби, що є аналогом виплати дивідендів у корпораціях.

Обліковий цикл приватного підприємства складається з етапів:

1. Аналіз господарських операцій на підставі первісних документів.
2. Реєстрація операцій в Головному журналі.
3. Перенос інформації Головного журналу в Головну книгу.
4. Трансформація рахунків в кінці звітного періоду. Складання трансформаційної таблиці.
5. Складання фінансової звітності на підставі трансформаційної таблиці.
6. Закриття рахунків звітного періоду. Підготовка до початку нового звітного періоду.

Єдиного плану рахунків для приватних фірм фактично не існує. Кожна фірма відповідно до стандарту має право самостійно складати план рахунків, в якому вказані назви рахунків та їх номер, який використовується саме цією фірмою.

Рахунки в таких планах розташовані у характерній для складання фінансового звіту (балансу) послідовності.

План рахунків приватної фірми Адама Сміта

Назва рахунку	Номер рахунку
1	2
1. Рахунки активів	
Грошові кошти	11
Дебіторська заборгованість (рахунки для одержання)	12
Матеріали для офісу	13
Устаткування офісу	14
Накопичена амортизація устаткування	15
Орендна плата авансом	16
2. Рахунки зобов'язань	
Кредиторська заборгованість (рахунки до сплати)	21
Заробітна плата до сплати	22
Резерв для оплати податку з прибутку	23
Невідпрацьований гонорар	24

3. Рахунки власного капіталу	
Капітал А.Сміта	31
Вилучення капіталу А.Сміта	32
4. Рахунки доходів	
Відпрацьований гонорар	41
Зведений рахунок фінансових результатів	42
5. Рахунки витрат	
Витрати на виплату заробітної плати	51
Витрати на опалення та освітлення	52
Телефонні витрати	53
Витрати на орендну плату	54
Закупка	55
Витрати на амортизаційні відрахування	56
Витрати на виплату податків	57

5.2 Типова методика формування обліково - аналітичної інформації індивідуального (приватного) підприємства в США

Типова методика формування обліково - аналітичної інформації індивідуального (приватного) підприємства, яка існує в США розглянута на прикладі приватної фірми Адама Сміта.

Адам Сміт заснував приватну фірму з метою отримання прибутку. Фінансовий облік організований на підставі плану рахунків, який розроблено саме цією фірмою. Звітним періодом є календарний рік. Всі господарські операції були оформлені відповідними первісними документами і на їх підставі відбулися записи в Головному журналі.

Етап реєстрації господарських операцій в Головному журналі

Мета Головного журналу:

- забезпечення відображення хронологічної послідовності здійснених господарських операцій, їх повноти та достовірності;
- забезпечення інформаційного взаємозв'язку між господарськими операціями, первісними документами та

бухгалтерськими рахунками;

- забезпечення внутрішнього контролю.

Реєстрація господарських операцій здійснюється в Головному журналі реєстрації господарських операцій у хронологічній послідовності у грошовому вимірі. Головний журнал відкривається на рік. Нижче наведений фрагмент Головного журналу за грудень місяць звітного періоду.

**Головний журнал реєстрації господарських операцій
приватної фірми Адама Сміта**

Дата	Зміст операцій	Номер рахунку	Дебет	Кредит
11.12	Вкладені кошти в заснування фірми Адама Сміта	11 31	6000	6000
13.12	Внесена плата за оренду приміщення авансом за три місяці (з каси)	16 11	300	300
25.12	Виплачено заробітну плату секретареві фірми (з каси)	51 11	500	500
26.12	Придбано устаткування для офісу за готівку	14 11	2000	2000
27.12	Виготовлено фото замовнику в кредит	12 41	1400	1400
30.12	Фірмою А Сміта видані гроші на покриття особистих витрат. Регулятивні записи *	33 11	500	500
31.12	Списується орендна плата, яка відноситься до грудня	54 16	100	100
31.12	Нарахована заробітна плата за останній тиждень грудня	51 22	200	200
31.12	Списуються доходи фірми за грудень на зведений рахунок фінансових результатів	41 42	1400	1400
31.12	Списується чистий прибуток на капітал	42 31	600	600
31.12	Списуються особисті потреби А.Сміта, сплачені протягом місяця (цей запис здійснюється тільки в приватних фірмах)	31 32	500	500
	Всього за місяць:		13500	13500

* Ці записи здійснюються на основі трансформаційної таблиці, їх записують завжди останнім числом місяця.

Етап заповнення Головної книги

Наступним етапом відображення облікової інформації Головного журналу є рознесення сум по синтетичним рахункам – заповнення Головної книги. На практиці обліку США та інших зарубіжних країн використовуються трьохколонні та чотирьохколонні зведені журнали. На фірмі А.Сміта використовуються чотирьохколонні зведені журнали, які:

- більш чітко відслідковують хронологію господарських операцій на відповідному синтетичному рахунку;
- забезпечують достатньою інформацією про дебетові та кредитові обороти та залишків на рахунку;
- основа більшості зарубіжних комп'ютерних програм по автоматизації бухгалтерського обліку;
- інформація про залишки на рахунках є основою для складання трансформаційної відомості.

Головна книга

Рахунок 11 «Грошові кошти»

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
11.12	Вкладені кошти в заснування фірми	6000		6000
13.12	Внесена орендна плата		300	5700
25.12	Виплачено заробітну плату секретареві		500	5200
26.12	Придбано устаткування для офісу		2000	3200
30.12	Сплачені витрати А.Сміта		500	2700

Рахунок 12 «Дебіторська заборгованість».

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
27.12	Надані послуги в кредит	1400		1400

Рахунок 14 «Устаткування офісу».

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
26.12	Придбано устаткування офісу	2000		2000

Рахунок 16 «Орендна плата авансом».

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
13.12	Внесена орендна плата авансом	300		300
31.12	Списується орендна плата, яка відноситься до грудня		100	200

Рахунок 22 «Заробітна плата до сплати».

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
31.12	Нарахована заробітна плата за останній тиждень грудня		200	200

Рахунок 31 «Капітал А.Сміта».

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
11.12	Вкладені кошти в заснування фірми		6000	6000
31.12	Списується чистий прибуток		600	6600
31.12	Списуються особисті витрати, сплачені в грудні	500		6100

Рахунок 32 «Вилучення капіталу А.Сміта».

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
30.12	Сплачені особисті витрати А.Сміта	500		500
31.12	Списати особисті витрати А.Сміта за рахунок капіталу		500	0

Рахунок 41 «Зароблений гонорар».

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
27.12	Виготовлено фото замовникам у кредит		1400	1400
31.12	Списуються доходи за грудень на зведений рахунок фінансових результатів	1400		0

Рахунок 42 «Зведений рахунок фінансових результатів».

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
31.12	Списуються доходи за грудень		1400	1400
31.12	Списуються витрати за грудень	800		600
31.12	Списується чистий прибуток на капітал А.Сміта	600		0

Рахунок 51 «Витрати на виплату заробітної плати».

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
25.12	Видано заробітну плату секретареві фірми	500		500
31.12	Нарахована заробітна плата за останній тиждень грудня	200		700
31.12	Списуються витрати на заробітну плату на зведений рахунок фінансових результатів		700	0

Рахунок 54 «Витрати на оренду плати».

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сальдо
31.12	Списана оренду плати, яка відноситься до грудня	100		100
31.12	Списані витрати за оренду на зведений рахунок фінансових результатів		100	0

Як видно із записів у Головній книзі, сальдо рахунків визначається після кожної операції.

5.3 Складання трансформаційної таблиці

Після запису всіх поточних господарських операцій у загальний журнал реєстрації господарських операцій та на рахунки головної книги бухгалтер складає трансформаційну таблицю, яка містить пробний баланс, регулятивні записи, відрегульований баланс, номінальний рахунок прибутків, балансовий звіт та пробний баланс на останній день звітного періоду.

Трансформаційна таблиця – це попередній етап при складанні фінансової звітності, яка дозволяє визначити фінансові результати фірми до внесення відповідних записів в Головний журнал, виконує контрольну функцію арифметичних розрахунків.

Складання трансформаційної таблиці відбувається в декілька етапів:

1-й етап. В трансформаційну таблицю треба занести залишки по рахункам до коригуючих записів (гр. 1-2 трансформаційної таблиці) і перевірити відповідність залишків по дебету та кредиту.

2-й етап. У графі 3-4 бухгалтер відображає корегуючі записи. У цьому прикладі це списання орендної плати, яка відноситься на витрати поточного місяця та нарахування заробітної плати за останній тиждень місяця. Суми, відображені по дебету та по кредиту (гр. 3-4) повинні бути однаковими.

Корегування окремих рахунків – обов'язковий етап наприкінці кожного звітного періоду, необхідний для того, щоб інформація, яка подається у звіті, була найбільш точною та повною.

При складанні трансформаційної таблиці бухгалтер розподіляє рахунки на **балансові** – залишки, з яких записуються в фінансовий (балансовий) звіт, і рахунки з форми звіту про прибутки та збитки.

3-й етап. Бухгалтер підраховує сальдо по кожному рахунку після відображення коригуючих сум і записує в графі 5 – 6. У цих графах суми повинні бути однаковими, тобто визначається відрегульований пробний баланс.

4-й етап. Бухгалтер аналізує дані відрегульованого пробного балансу і порівнює отримані доходи з витратами поточного місяця (гр. 7 – 8). Доходи за місяць – це зароблений гонорар (1400), а витрати поточного місяця - витрати на виплату заробітної плати та на орендну плату в частині, яка відноситься до грудня (700 + 100). Різниця між загальною сумою доходів та витрат представляє собою чистий прибуток ($1400 - 700 - 100 = 600$). Цю суму записують наступним рядком в графі 7, і таким чином вирівнюються доходи та витрати..

5-й етап. Бухгалтер заповнює балансовий звіт (гр. 9 – 10), в який включаються залишки на всіх рахунках, крім номінальних, а також визначає різницю між активами і пасивами ($6800 - 6200 = 600$).

6-й етап. Бухгалтер заповнює пробний баланс на 31 грудня.

Внесення остаточних записів у трансформаційну таблицю пов'язано з закриттям рахунків витрат, доходів та прибутків, необхідно:

- закрити рахунки витрат, тобто списати сальдо цих рахунків на зведений рахунок фінансових результатів:

Дебет рахунку 42 - Кредит рахунків 51 (700) і 54 (100);

- закрити рахунок поточних прибутків на зведений рахунок фінансових результатів:

Дебет рахунку 41 - Кредит рахунку 42 (1400);

- розрахувати на зведеному рахунку фінансових результатів чистий прибуток або збитки та перерахувати його на рахунок капіталу у приватних фірмах:

Дебет рахунку 42 - Кредит рахунку 31 (600).

- списати суму особистих витрат власника фірми на зменшення суми його капіталу у приватних фірмах:

Дебет рахунку 31 - Кредит рахунку 32 (500).

Заключним етапом обліково-аналітичного процесу є складання основних форм фінансової звітності – звіту про фінансовий стан та звіту про прибутки та збитки. Основним базовим документом для складання фінансової звітності є трансформаційна таблиця.

Робоча таблиця фірми

Назва рахунку	Пробний баланс		Регулятиви		Відрегульований пробний баланс		Номинальний рахунок прибутків		Балансовий звіт		Пробний баланс на 31 грудня 20_ р.	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
11 «Грошові кошти»	2700				2700				2700		2700	
12 «Дебіторська заборгованість»	1400				1400				1400		1400	
14 «Устаткування офісу»	2000				2000				2000		2000	
16 «Орендна плата авансом»	300			100	200				200		200	
22 «Заробітна плата до сплати»				200		200				200		200
31 «Капітал Р. Коліна»		6000				6000				6000		6100
32 «Вилучення капіталу Р. Коліна»	500				500				500			
41 «Відпрацьований гонорар»		1400				1400						
42 «Зведений рахунок фінансових результатів»												
51 «Витрати на виплату заробітної плати»	500			200	700							
54 «Витрати на оренду»				100	100							
	7400	7400	300	300	7600	7600	800	1400	6800	6200	6300	6300
Чистий прибуток							600			600		

РОЗДІЛ 6 НАСКРІЗНА ЗАДАЧА ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

6.1 Наскрізна задача відображення в обліку американського акціонерного товариства основних господарських операцій, складання фінансової звітності та аналізу показників фінансової звітності (в дол. США, цифри умовні).

6.2 Практичні завдання.

6.3 Вправи для самостійної роботи.

6.1 Наскрізна задача відображення в обліку американського акціонерного товариства основних господарських операцій, складання фінансової звітності та аналізу показників фінансової звітності (в дол. США, цифри умовні)

Наскрізна задача охоплює набуття практичних навиків по темам курсу: «Фінансова звітність, її зміст та інтерпретація», «Облік необоротних активів», «Облік грошових коштів», «Облік розрахунків з дебіторами», «Облік короткострокових зобов'язань», «Облік запасів», «Облік довгострокових зобов'язань», «Облік власного капіталу».

Набуття практичних навичок відбувається рішенням наскрізної задачі на прикладі англо-американської моделі обліку. Наскрізна задача розглядається відповідно «Загальноприйнятим принципам бухгалтерського обліку» (США, GAAP), орієнтована на потреби студентів, які в перспективі можуть отримати посаду бухгалтера на підприємствах України, для роботи в яких потрібно знайомство з правилами GAAP. GAAP є системою бухгалтерського обліку яка відповідає міжнародним стандартам бухгалтерського обліку, крім цього ця система має більш детальну методологію ведення обліку.

При веденні обліку відповідно GAAP використовуються сім основних типів рахунків: постійні рахунки – активи, пасиви, капітал; тимчасові – доходи, витрати, прибутки та збитки. Постійні рахунки не закриваються та

переходять від одного облікового періоду до другого, вони відображаються в балансі. Тимчасові рахунки відображають зміни в постійних рахунках в ході господарської діяльності. По закінченню звітного періоду тимчасові рахунки закриваються шляхом переносу їх залишків на постійні рахунки.

Рахунки відображаються в Головній бухгалтерській книзі, де рахунки упорядковані відповідно плану рахунків. План рахунків представляє собою пронумерований список статей для яких ведуться рахунки. На відміну від українського законодавства бухгалтерського обліку в США відсутній затверджений федеральними органами влади план рахунків бухгалтерського обліку.

Для правильного відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку необхідно вміти проводити аналіз господарських операцій. Кожна господарська операція повинна бути оформлена первинним документом. Ці документи і є основою для аналізу операцій. Наприклад, фірма отримує в банку кредит 1 000 дол. США під простий вексель. Аналіз необхідно проводити наступним чином:

- необхідно проаналізувати вплив господарської операції на активи, пасиви та капітал фірми. В нашому прикладі активи «Каса» та пасиви «Векселі видані» збільшились;

- необхідно використати правило подвійного запису. Збільшення в активах відображається по дебету, збільшення в пасивах – по кредиту;

- необхідно провести записи по правилам реєстрації фактів господарської діяльності.

Дт рах. «Каса» 1 000

Кт рах. «Векселі видані» 1 000

Реєстрація фактів господарської діяльності проходить в три етапи:

- аналіз по первинним документам;
- запис в журнал;
- перенос в Головну книгу.

Господарські операції можуть бути зареєстровані прямо на рахунках,

але можуть виникнути труднощі при аналізі операцій, та помилки при їх реєстрації. А тому пропонується реєстрація всіх операцій в журналі. Процес переносу журнальних записів в Головну книгу називається розноскою. Послідовність переносу:

- у Головній книзі знаходять дебетований рахунок;
- проставляють дату проведення операції, в графі «Довідка про проводку» проставляють номер сторінки журналу з якої переноситься запис;
- в графі «Дебет» проставляють суму, зафіксовану в журналі;
- в графі «Довідка про проводку» журналу проставляють номер дебетованого рахунку, до якого відноситься сума;
- повторюють всі етапи для кредитованого рахунку.

Форма Головного журналу

Дата	Опис	Довідка про проводку	Дебет	Кредит

Рівняння дебетових та кредитових сальдо по рахунках Головної книги перевіряється за допомогою пробного балансу. Етапи складання пробного балансу:

- по кожному рахунку Головної книги виводиться сальдо;
- кожне сальдо заноситься в графу «Дебет» або графу «Кредит», рахунки розташовані по порядку їх розташування в Головній книзі;
- перевіряються підсумки кожної графи.

Пробний баланс дозволяє визначити пропуски в записах господарських операцій, найти помилку в записаній сумі.

Після складання пробного балансу необхідно провести трансформаційні записи. Трансформація – це коректування сальдо рахунків пробного балансу з метою отримання інформації, необхідної для заповнення форм фінансової звітності. Виходячи з того, що деякі факти господарської діяльності мають відношення не тільки до даного звітного періоду, необхідна

процедура трансформації. Таким чином, трансформація виникає в тих випадках, коли факти господарської діяльності впливають на зміни в активах, пасивах та капіталі протягом більше чим один звітний період. Трансформація оформляється бухгалтерським записом, яку називають трансформаційною проводкою. Вона складається як мінімум з одного запису по балансовому (постійному) рахунку и одного – по рахунку із Звіту про прибутки та збитки. Трансформація проводиться у формі відстрочки або нарахування. Після складання трансформаційного пробного балансу заповнення форм фінансової звітності значно спрощується.

Трансформаційні записи, які проводяться в кінці кожного звітного періоду мають мету дотримання принципу відповідності доходів та витрат. Реверсивний запис – запис у Головному журналі, який проводиться в перший день нового звітного періоду і є записом, протилежним трансформаційному запису попереднього періоду.

Облікова процедура визначає послідовність етапів облікового процесу від аналізу господарських операцій до складання фінансової звітності та закриття рахунків. Ця процедура іноді називається обліковим циклом, який складається з наступних етапів:

- аналіз господарських операцій на основі первинних документів;
- реєстрація операцій в Головному журналі;
- перенос записів в Головну книгу;
- трансформація рахунків в кінці звітного періоду за допомогою складання трансформаційної таблиці;
- складання фінансової звітності на базі трансформаційного пробного балансу;
- закриття рахунків в кінці звітного періоду та підготовка до початку нового звітного періоду.

Наскрізна задача

Перший етап. Аналіз фінансово-господарських операцій акціонерного товариства за 2016 рік: (дол. США.):

1. У грудні 2016 року засноване акціонерне товариство. Реалізовано 20 000 його простих акцій, на рахунок в Остбанк надійшло 600 000 дол. США.

2. Витрати, пов'язані із заснуванням АТ, в сумі 20 000 дол. США оплачені чеком.

3. Придбані виробничі будівлі вартістю 300 000 дол. США та обладнання вартістю 100 000 дол. США, вартість придбання оплачена с банківського рахунку.

4. Придбані та прийняті матеріали на склад підприємства. Рахунок на суму 50 000 дол. США не оплачений.

Головний журнал

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, дол. США
1.	У грудні 2016 року засноване акціонерне товариство. Реалізовано 20 000 його простих акцій, на рахунок в Остбанк надійшло 600 000.	Гроші в Остбанку	Акціонерний капітал	600 000
2.	Витрати, пов'язані із заснуванням АТ, в сумі 20 000 оплачені чеком.	Орг.витрати	Гроші в Остбанку	20 000
3.	Придбані виробничі будівлі вартістю 300 000 та обладнання вартістю 100 000, вартість придбання оплачена з банківського рахунку	Будівлі Обладнання	Гроші в Остбанку	400 000
4.	Придбані та прийняті матеріали на склад підприємства. Рахунок на суму 50 000 не оплачений	Матеріали	Рахунки до оплати	50 000

Другий етап. Відображення фінансово-господарських операцій в бухгалтерському обліку - складання Головної книги.

ГОЛОВНА КНИГА

Гроші в Остбанку

1) 600 000	2) 20 000
	3) 400 000
Об. 600 000	Об. 420 000
С. 180 000	

Акціонерний капітал

	1) 600 000
	Об. 600 000
	С. 600 000

Організаційні витрати

2) 20 000	
Об. 20 000	
С. 20 000	

Будівлі

3) 300 000	
Об. 300 000	
С. 300 000	

Обладнання

3) 100 000	
Об. 100 000	
С. 100 000	

Матеріали

4) 50 000	
Об. 50 000	
С. 50 000	

Рахунки до оплати

	4) 50 000
	Об. 50 000
	С. 50 000

Третій етап. Після складання Головної книги складається баланс на 31.12.2016 р.

БАЛАНС на 31.12. 2016 р. (дол. США)

Актив	Сума	Пасив	Сума
1. Гроші в Ост банку	180 000	1. Рахунки до оплати	50 000
2. Матеріали	50 000	2. Акціонерний капітал	600 000
3. Організаційні витрати	20 000		
4. Будівлі	300 000		
5. Обладнання	100 000		
Баланс	650 000	Баланс	650 000

Фінансово-господарські операції за 2017 рік.

1. Придбані матеріали. Оплата в сумі 20 000 дол. США здійснена чеком. Матеріали прийняті на склад.

Дт рах. «Матеріали» 20 000

Кт рах. «Гроші в Остбанку» 20 000

2. Придбано виробниче обладнання на суму 40 000 дол. США. Рахунок не оплачений.

Дт рах. «Обладнання» 40 000

Кт рах. «Рахунки до оплати» 40 000

3. Оплачені чеком рахунки постачальників в сумі 10 000 дол. США.

Дт рах. «Рахунки до оплати» 10 000

Кт рах. «Гроші в Ост банку» 10 000

4. Отримання іпотечного кредиту 1.04.2010 р. у сумі 100 000 дол. США

Дт рах. «Гроші в Остбанку» 100 000

Кт рах. «Іпотечний кредит» 100 000

5. Виплачено за кредит 1.10.2017 р. 19 700 дол. США, у тому числі відсотки за шість місяців - 5 000 дол. та погашення кредиту – 14 700 дол. США

Дт рах. «Витрати на виплату відсотків» 5 000

Дт рах. «Іпотечний кредит» 14 700

Кт рах. «Гроші в Остбанку» 19 700

6. Оплачено чеком рахунки постачальників на суму 70 00 дол. США, у тому числі за матеріали – 40 000 дол. США, обладнання – 30 000 дол. США

Дт рах. «Рахунки до оплати» 70 000

Кт рах. «Гроші в Остбанку» 70 000

7. Реалізація обладнання:

- продажна ціна обладнання 9 000

(рахунки до отримання)

- вартість придбаного обладнання 12 000

- знос обладнання 2 000

- збитки від реалізації обладнання 1 000

(9 000 + 2 000 – 12 000)

Дт рах. «Рахунки до отримання» 9 000

Дт рах. «Знос обладнання» 2 000

Дт рах. «Збитки від вибуття обладнання» 1 000

Кт рах. «Обладнання» 12 000

8. Реалізація обладнання:

- продажна ціна обладнання 15 000

(гроші надійшли до банку)

- вартість придбаного обладнання 10 000

- знос обладнання 1 000

- прибуток від реалізації обладнання 6 000

(15 000 + 10 000 – 10 000)

Дт рах. «Гроші в Ост банку» 15 000

Дт рах. «Знос обладнання» 1 000

Дт рах. «Прибуток від вибуття обладнання» 6 000

Кт рах. «Обладнання» 10 000

9. Фірма закупила прості акції інших фірм на суму 40 000 дол. США. Оплата відбулася чеком. Придбання акцій представляє тимчасову інвестицію, тому що акції можуть бути реалізовані в будь який час.

Дт рах. «Тимчасова інвестиція» 40 000

Кт рах. «Гроші в Ост банку» 40 000

10. Фірма отримала дивіденди в сумі 6 000 дол. США за тимчасову інвестицію. Грошові кошти поступили в Остбанк.

Дт рах. «Гроші в Остбанку» 6 000

Кт рах. «Доход по дивідендам» 6 000

11. АТ продало акції інших фірм, на придбання яких витратило 40 000 дол. США. Сума від їх продажу, яка складає 50 000 дол. США, поступила в банк, прибуток від продажі – 10 000 дол. США.

Дт рах. «Гроші в Остбанку» 50 000

Кт рах. «Тимчасові інвестиції» 40 000

Кт рах. «Прибуток від тимчасових інвестицій» 10 000

12. Частина основних засобів, які не використовуються для власних потреб, передана в оренду іншій фірмі. Отримана на рахунок в Остбанку орендна плата в сумі 2 000 дол. США.

Дт рах. «Гроші в Остбанку» 2 000

Кт рах «Отримана орендна плата» 2 000

13. Нарахована заробітна плата 120 000 дол. США, у тому числі виробничому персоналу – 80 000 дол. США, робітникам збуту – 40 000 дол. США. Утримання по прибутковому податку складають 20 000 дол. США

Дт рах. «Виробництво» 80 000

Дт рах. «Поза виробничі витрати» 40 000

Кт рах. «Прибутковий податок» 20 000

Кт рах. «Заробітна плата до виплати» 100 000

Облік виробничих витрат та калькулювання собівартості здійснюється в рамках самостійного виробничого обліку. У фінансовому обліку в цій частині відображаються тільки підсумкові дані, наприклад, в цілому по рахунку «Виробництво». В деяких фірмах іноді рахунок «Виробництво» відсутній, тоді всі витрати відображають по видам витрат, які в кінці звітнього періоду відносять на рахунок «Прибутки та збитки».

14. Виплачена заробітна плата робітникам фірми в сумі 100 000 дол.

США та перерахований прибутковий податок в сумі 20 000 дол. США.

Виплата заробітної плати проводиться через банк.

Дт рах. «Прибутковий податок с заробітної плати перерахований до бюджету»	20 000
Дт рах. «Заробітна плата до виплати»	100 000
Кт рах. «Гроші в Остбанку»	120 000

15. Рахунок за використану в виробництві електроенергію в сумі 10 000 дол. США не оплачений

Дт рах. «Виробництво»	10 000
Кт рах. «Рахунки до оплати»	10 000

16. Сума витрат матеріалів у виробництві визначена методом періодичної

- інвентаризації залишків матеріалів на складі:
- залишок матеріалів на 1.1.2016р. 50 000
- придбано матеріалів за рік 20 000
- залишок матеріалів на 31.12.2017р. 10 000
- витрати за рік (50 000 + 20 000 – 10 000) = 60 000

Дт рах. «Виробництво»	60 000
Кт рах. «Матеріали»	60 000

17. Оплачені з банківського рахунку послуги 10 000, у тому числі на виробничі потреби - 8 000 та на збут – 2 000

Дт рах. «Виробництво»	8 000
Дт рах. «Поза виробничі витрати»	2 000
Кт рах. «Гроші в Остбанку»	10 000

18. Амортизація за рік складає:

- по виробничим основним засобам – 16 000 дол. США
- по основним засобам збуту – 4 000 дол. США

Загальна сума зносу – 20 000 дол. США, у тому числі знос будівлі – 14 000 дол. США, знос обладнання – 6 000 дол. США

Дт рах. «Виробництво»	16 000
-----------------------	--------

Дт рах. «Позавиробничі витрати» 4 000

Кт рах. «Знос будівлі» 14 000

Кт рах. «Знос обладнання» 6 000

Для фірм США створення амортизаційного фонду та накопичення грошових коштів на спеціальному рахунку в банку для поновлення основних засобів є необов'язковим. За цими умовами поновлення здійснюється або за власні вільні кошти, або за рахунок кредитів.

19. Прийнята на склад виготовлена за рік готова продукція по собівартості, визначеній методом періодичної інвентаризації незавершеного виробництва:

- залишок незавершеного виробництва на 1.01. 0
- виробничі витрати за рік 174 000
- залишок незавершеного виробництва на 31.12 34 000
- випуск готової продукції за рік по виробничій собівартості (0 + 174 000 – 34 000) = 140 000

Дт рах. «Готова продукція» 140 000

Кт рах. «Виробництво» 140 000

20. За звітний період пред'явлені покупцям за відвантажену продукцію рахунки на загальну суму 300 000 дол. США

Дт рах. «Рахунки до отримання» 300 000

Кт рах. «Дохід від реалізації» 300 000

У фінансовому обліку США моментом реалізації продукції вважається її відвантаження.

21. Протягом року від покупців для оплати пред'явлених їм рахунків на банківський рахунок фірми поступило 100 00 дол. США

Дт рах. «Гроші в Остбанку» 100 000

Кт рах. «Рахунки до отримання» 100 000

22. Визначення виробничої собівартості реалізованої за рік продукції здійснюється методом періодичної інвентаризації залишку готової продукції на складі:

- залишок готової продукції на 1.01. 0
- протягом року на склад поступило готової продукції
 - із виробництва 140 000
 - залишок готової продукції на 31.12. 20 000
- виробнича собівартість реалізованої за рік продукції
 $(0 + 140\,000 - 20\,000) = 120\,000$

Дт рах. «Собівартість реалізованої продукції» 120 000

Кт рах. «Готова продукція» 120 000

23. Протягом року з банківського рахунку оплачений податок на прибуток в сумі 20 000 дол. США

Дт рах. «Внесок по податку на прибуток» 20 000

Кт рах. «Гроші в Остбанку» 20 000

24. З банківського рахунку оплачені внески по страхуванню майна за два роки 8 000 дол. США

Дт рах. «Внески по страхуванню» 8 000

Кт рах. «Гроші в Остбанку» 8 000

25. Правління акціонерного товариства оголосило про дивіденди за 2017 рік у загальній сумі 24 000 дол. США. Дивіденди будуть виплачені акціонерам в наступному році.

Дт рах. «Дивіденди (оголошені)» 24 000

Кт рах. «Дивіденди до виплати» 24 000

Регулятивні проводки за 2017 рік

26. Із внесків за дворічне страхування майна (операція 24) в витрати 2017 року включаються 50 % .

Дт рах. «Витрати на страхування майна» 4 000

Кт рах. «Внески по страхуванню» 4 000

27. За 2017 рік нараховані відсотки по вексям покупців в сумі 6000 дол.

Дт рах. «Відсотки до отримання» 6 000

Кт рах. «Дохід від відсотків» 6 000

28. За 2017 рік нараховані відсотки по виданим постачальникам векселям в сумі 2 000 дол. США

Дт рах. «Витрати на виплату відсотків» 2 000

Кт рах. «Відсотки до оплати» 2 000

29. Нарахований податок на прибуток за 2017 рік складає 60 000 дол. США, у тому числі, авансові платежі – 20 000 дол. США, до оплати 40 000 дол. США.

Дт рах. «Податок на прибуток» 60 000

Кт рах. «Внески по податку на прибуток» 20 000

Кт рах. «Податок на прибуток до оплати» 40 000

Заключні проводки за 2017 рік

30. Списання всіх витрат звітного періоду на рахунок «Загальний рахунок доходів і витрат»

Дт рах. «Загальний рахунок доходів і витрат» 238 000

Кт рах. «Збитки від вибуття обладнання» 1 000

Кт рах. «Витрати на страхування майна» 4 000

Кт рах. «Витрати на виплату відсотків» 7 000

Кт рах. «Прибутковий податок» 60 000

Кт рах. «Собівартість реалізованої продукції» 120 000

Кт рах. «Поза виробничі витрати» 46 000

31. Списання всіх доходів звітного періоду на рахунок «Загальний рахунок доходів і витрат»

Кт рах. «Загальний рахунок доходів і витрат» 330 000

Дт рах. «Прибуток від вибуття обладнання» 6 000

Дт рах. «Дохід від дивідендів» 6 000

Дт рах. «Прибуток від тимчасових інвестицій» 10 000

Дт рах. «Дохід від відсотків» 6 000

Дт рах. «Дохід від продажу готової продукції» 300 000

Дт рах. «Отримана орендна плата» 2 000

32. Списання чистого прибутку звітнього періоду на рахунок «Нерозподілений прибуток» (330 000 – 238 000)

Дт рах. «Загальний рахунок доходів і витрат» 92 000

Кт рах. «Нерозподілений прибуток» 92 000

33. Списання оголошених за звітний період дивідендів в сумі 24 000 (операція 25) в дебет рахунка «Нерозподілений прибуток»

Дт рах. «Нерозподілений прибуток» 24 000

Кт рах. «Дивіденди (оголошені)» 24 000

ГОЛОВНА КНИГА

Будівлі		Іпотечний кредит	
С. 300 000			С. -
		5) 14 700	4) 100 00
			С. 85 300
Гроші в Ост банку		Рахунки до оплати	
С. 180 000			С. 50 000
4) 100 00	1) 20 000	10 000	2) 40 000
8) 15 000	3) 10 000	6) 70 000	15) 10 000
10) 6 000	5) 19 700		
11) 50 000	6) 70 000		
12) 2 000	9) 40 000		
21) 100 000	14) 120 000		
	17) 10 000		
	23) 20 000		
	24) 8 000		
Об. 273 000	Об. 317 700	Об. 80 000	Об. 50 000
С. 135 300			С. 20 000

Акціонерний капітал

	С. 600 000

Матеріали

С. 50 000	
1) 20 000	16) 60 000
Об. 20 000	Об. 60 000
С. 10 000	

Витрати на виплату відсотків

С. -	
5) 5 000	30) 7 000
28) 2 000	
Об. 7 000	Об. 7 000
С. -	

Рахунки до сплати

	С. -
7) 9 000	21) 100 000
20) 300 000	
Об. 309 000	Об. 100 000
С. 209 000	

Збитки від вибуття обладнання

С. -	
7) 1 000	31) 1 000
Об. 1 000	Об. 1 000
С. -	С. -

Обладнання

С. 100 000	
2) 40 000	7) 12 000
	8) 10 000
Об. 40 000	Об. 22 000
С. 118 000	

Знос обладнання

7) 2 000	18) 6 000
8) 1 000	
Об. 3 000	Об. 6 000
	С. 3 000

Знос будівлі

	С. -
	18) 14 000
	Об. 14 000
	С. 14 000

Прибуток від вибуття обладнання

	С. -
31) 6 000	8) 6 000
Об. 6 000	Об. 6 000
	С. -

Дохід від дивідендів

	С. -
31) 6 000	10) 6 000
Об. 6 000	Об. 6 000

Тимчасові інвестиції
інвестицій

С. -	
9) 40 000	11) 40 000
Об. 40 000	Об. 40 000
С. -	

Виробництво

С. -	
13) 80 000	19) 140 000
15) 10 000	
16) 60 000	
17) 8 000	
18) 16 000	
Об. 174 000	Об. 140 000
С. 34 000	

Позавиробничі витрати

С. -	
13) 40 000	30) 46 000
12) 2 000	
18) 4 000	
Об. 46 000	Об. 46 000
С. -	

Готова продукція

С. -	
19) 140 000	22) 120 000
Об. 140 000	Об. 120 000
С. 20 000	

Собівартість реалізованої
продукції

С. -	
22) 120 000	30) 120 000
Об. 120 000	Об. 120 000
С. -	

Прибуток від тимчасових

	С. -
31) 10 000	11) 10 000
Об. 10 000	Об. 10 000
	С. -

Отримана орендна плата

	С. -
31) 2 000	12) 2 000
Об. 2 000	Об. 2 000
	С. -

Прибутковий податок з
заробітної плати

	С. -
14) 20 000	13) 20 000
Об. 20 000	Об. 20 000
	С. -

Заробітна плата
до виплати

	С. -
14) 100 000	13) 100 000
Об. 100 000	Об. 100 000
	С. -

Дохід від продажу

	С. -
31) 300 000	20) 300 000
Об. 300 000	Об. 300 000
	С. -

Внески по податку
на прибуток

С. -	
23) 20 000	29) 20 000
Об. 20 000	Об. 20 000
С. -	

Внески по страхуванню

С. -	
24) 8 000	26) 4 000
Об. 8 000	Об. 4 000
С. 4 000	

Дивіденди оголошені за 2017 рік

С. -	
25) 24 000	33) 24 000
Об. 24 000	Об. 24 000
С. -	

Організаційні витрати

С. – 20 000	
С. 20 000	

Витрати на страхування майна

С. -	
26) 4 000	30) 4 000
Об. 4 000	Об. 4 000
С. -	

Дивіденди до виплати

	С. -
	25) 24 000
	Об. 24 000
	С. -

Дохід від відсотків

	С. -
31) 6 000	27) 6 000
Об. 6 000	Об. 6 000
	С. -

Відсотки до оплати

	С. -
	28) 2 000
	Об. 2 000
	С. -

Податок на прибуток до
оплати

	С. -
	29) 40 000
	Об. 40 000
	С. 40 000

Нерозподілений прибуток

	С. -
33) 24 000	32) 92 000
	С. 68 000

Відсотки до отримання

С. -	
27) 6 000	
Об. 6 000	
С. 6 000	

Загальний рахунок
доходів і витрат

	С. -
30) 238 000	31) 330 000
32) 92 000	
Об. 330 000	Об. 330 000
	С. -

Податок на прибуток

С. -	
29) 60 000	30) 60 000
Об. 60 000	Об. 60 000
С.	

Наступним етапом є складання розрахункової таблиці акціонерного товариства для складання балансу на 31.12.2017 р. за даними Головної книги.

**Трансформаційна таблиця акціонерного товариства для
складання балансу на 31.12.2017 р.**

Рахунок	Попередній баланс		Регулятивні проводки		Попередній баланс з регулятивами		Загальний звіт про прибутки та збитки		Баланс на 31.12.10	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт

Існують два варіанти відображення в балансі прибутку за звітний період:

- у пасиві балансу показується загальна сума прибутку за звітний період (92 000), тоді в активі буде відображена сума оголошених дивідендів (24 000);

- перед складанням балансової таблиці складаються ще дві проводки: перша – перенос суми чистого прибутку 92 000 в кредит рахунку «Нерозподілений прибуток»; друга – перенос суми оголошених дивідендів

(24 000) в дебет рахунку «Нерозподілений прибуток». У такому випадку в балансі відображається тільки кредитове сальдо по рахунку «Нерозподілений прибуток» 68 000 (92 000 – 24 000). Сума 68 000 показується в пасиві балансу. Студенти самостійно складають розрахункову таблицю для складання балансу, перевірка засвоєння практичних навичок відображення в обліку фінансово-господарських операцій проводиться перевіркою балансу АТ на 31.12.2017 р.

БАЛАНС на 31.12.2017 р.

АКТИВ		ПАСИВ	
Гроші в Остбанку	135 300	Акціонерний капітал	600 000
Споруди	300 000	Рахунки до оплати	20 000
Знос	14 000		
Обладнання	118 000	Іпотечний кредит	85 300
Знос	3 000		
Матеріали	10 000	Дивіденди до оплати	24 000
Поза виробничі витрати	34 000	Прибутковий податок до оплати	40 000
Витрати на виплату відсотків	20 000	Відсотки до оплати	2 000
Рахунки до отримання	209 000	Чистий прибуток	92 000
Внески по страхуванню	4 000		
Дивіденди оголошені	24 000		
Організаційні витрати	20 000		
Дохід від відсотків	6 000		
Баланс	863 300	Баланс	863 300

Звіт про прибутки та збитки АО за 2017 р.

Показники	2017 рік
1. Дохід від продаж	300 000
2. Собівартість реалізованої продукції	120 000
<i>Брутто-дохід</i>	<i>180 000</i>
3. Поза виробничі витрати	46 000
Витрати по страхуванню	4 000
<i>Разом</i>	<i>50 000</i>
Операційний прибуток (180 000 – 50 000)	130 000
Фінансові доходи:	
отримані відсотки	6 000
прибуток від реалізації обладнання	6 000
отримані дивіденди	6 000
прибуток від тимчасових інвестицій	10 000
отримана орендна плата	2 000
<i>Разом доходів</i>	<i>30 000</i>
Фінансові витрати:	
витрати на виплату відсотків	7 000
збитки від реалізації обладнання	1 000
<i>Разом витрат</i>	<i>8 000</i>
Чистий прибуток до утримання податку на прибуток (130 000 + 30 000 – 8 000)	152 000
Податок на прибуток	60 000
<i>Чистий прибуток (152 000 – 60 000)</i>	<i>92 000</i>

Звіт про фінансовий стан у 2017 році

1. Джерела оборотного капіталу

1.1. Операційні:

чистий прибуток	92 000
амортизаційні відрахування за 2010 рік	20 000
<i>Разом операційних витрат</i>	<i>112 000</i>

1.2. Іпотечний кредит (отриманий)	100 000
1.3. Продаж обладнання:	19 000
отримано від продажу	24 000
в тому числі прибуток	5 000
<i>Разом джерел</i>	<i>231 000</i>
2. Використання оборотного капіталу	
2.1. Погашення іпотечного кредиту	14 700
2.2. Придбання обладнання	40 000
2.3. Оголошені дивіденди	24 000
<i>Разом</i>	<i>78 700</i>
3. Приріст оборотного капіталу за 2017 рік	152 300
(231 000 – 78 700)	
4. Приріст (зменшення) оборотного капіталу за 2017 рік за даними бухгалтерського балансу	
4.1. Рахунки до отримання (приріст залишку)	+ 209 000
4.2. Грошові кошти (зменшення залишку)	- 44 700
4.3. Відсотки до отримання (приріст залишку)	+ 6 000
4.4. Внески на страхування (приріст залишку)	+ 4 000
4.5. Матеріальні запаси (приріст залишку)	+ 14 000
4.6. Поточні зобов'язання (зменшення залишку в пасиві) -	36 000
<i>Разом приріст оборотного капіталу</i>	<i>+ 152 300</i>

Аналіз фінансових звітів

Показники прибутковості:

Норма прибутковості на інвестований капітал = Чистий прибуток ÷
Середньорічна вартість активів = $92\,000 \div 0,5 \times (650\,000 + 880\,900) =$
 $92\,000 \div 765\,450 = 0,120$ або 12%.

Таким чином, в 2017 році фірма заробила 0,12 дол. на кожний інвестований долар капіталу.

Норма прибутковості власного капіталу = Чистий прибуток ÷ Середня

величина акціонерного капіталу = $92\ 000 \div 0,5 \times (600\ 000 + 600\ 000) = 0,153$
або 15,3 %.

Таким чином, в 2017 році фірма отримала 0,153 дол. прибутку на кожний долар акціонерного капіталу.

Чистий прибуток на одну акцію = (Чистий прибуток – Дивіденди по привілейованих акціях) \div Кількість звичайних акцій = $92\ 000 \div 20\ 000 = 4,60$ дол.

Дивіденд на акцію = Оголошені дивіденди \div Кількість випущених звичайних акцій = $24\ 000 \div 20\ 000 = 1,20$ дол.

Оборотність матеріальних запасів = Собівартість реалізованої продукції \div Середньо річна вартість запасів = $120\ 000 \div 0,5(50\ 000 + 10\ 000) = 4$ обор. Тривалість одного обороту в днях = $365 \div 4 = 91,25$

Доля власного капіталу в засобах = Власний капітал \div Загальна сума засобів = $668\ 000 \div 863\ 300 = 0,77$ або 77 %.

Доля власного капіталу складає 77 %, а зобов'язання перед кредиторами 23 %.

Аналіз даних свідчить про стійкий фінансовий стан акціонерного товариства, акціонерне товариство має фінансові можливості для розширення своєї діяльності в 2011 році.

6.2 Практичні завдання

Практичне завдання 1.

Оцінка запасів за методами оцінки товарно-матеріальних запасів

Вихідні дані про рух товару «Люкс» за місяць.

Дата		Кількість одиниць	Ціна за одиницю, дол. США
01.17	Залишок на початок місяця	10	10
15.17	Придбано	12	11
20.17	Продано	8	20
24.17	Придбано	15	12
28.17	Продано	10	20

Рішення:

**Система періодичного обліку запасів
(Periodic inventory system)**

Залишок товару «Люкс» на кінець місяця за даними інвентаризації = 19 одиниць.

Метод ФАЙФО (FIFO)

Залишок товару, у тому числі:

$$4 \text{ од.} \times \$11 = \$44;$$

$$15 \text{ од.} \times \$12 = \$180;$$

$$\text{Разом: } \$ 224$$

Собівартість реалізованих товарів:

$$\$100 + \$132 + \$180 - \$224 = \$188$$

Метод середньозваженої оцінки (Average cost)

Залишок на кінець місяця.

$$\text{Середньозважена ціна} = (\$100 + \$132 + \$180) \div (10 + 12 + 15) = \$412 \div 37$$

Практичне завдання 2.

1 січня 2012 року компанія придбала обладнання за 154 000 дол. США, термін експлуатації 14 років. 31 грудня 2013 року термін експлуатації зменшили на 4 роки. 31 грудня 2016 року термін експлуатації встановили 9 років. Метод амортизації лінійний.

Необхідно визначити суму амортизації за 2012 – 2016 роки та балансову вартість обладнання на 31 грудня 2017 року.

Рішення:

Рік	Термін експлуатації	Амортизація	Балансова вартість
2012	14	$154\,000 \div 14 = 11\,000$	143 000
2013	13	$154\,000 \div 14 = 11\,000$	132 000
2014	8	$132\,000 \div 8 = 16\,500$	115 500
2015	9	$132\,000 \div 8 = 16\,500$	99 000
2016	8	$99\,000 \div 9 = 11\,000$	88 000

Практичне завдання 3.

Підприємство придбало обладнання 1 січня 2016 р. за €300 000. 31 грудня 2017 р. обладнання переоцінили до €500 000. У податковому режимі, в якому підприємство здійснює діяльність, переоцінки не впливають ні на податкову базу активу, ні на оподатковані прибутки. Ставка податку на прибуток становить 30 %.

Необхідно відобразити в обліку результати переоцінки.

Рішення:

Податкова база	300 000	
Облікова база	(500 000)	
Тимчасова різниця	(200 000)	
Податок на прибуток (30%)	60 000	
Дебет рахунка «Обладнання»	200 000	
Кредит рахунка « Резерв на переоцінку»		200 000
Дебет рахунка «Резерв на переоцінку»	60 000	
Кредит рахунка «Відстрочене податкове зобов'язання»		60 000

Практичне завдання 4.

Компанія «А» подала позов на підприємство «Б» з приводу необґрунтовано повернутих ним товарів, відвантажених згідно з підписаною угодою на суму 50 000 дол. США. Компанія «Б» не лише відмовилась сплачувати рахунок, але й вимагає відшкодування моральних збитків. Загальна сума їх претензій складає 10 000 дол. США. Судові витрати складають 5 000 дол. США і відшкодовуються винною стороною. У випадку виграшу справи компанія «А», можливо, одержить якусь компенсацію моральних збитків, але ймовірність виграшу невелика. Як компанія «А» повинна відобразити цю ситуацію у своїй фінансовій звітності.

Рішення:

Згідно з принципом обачності компанія «А» повинна визнати у балансі короткострокові зобов'язання на суму 15 000 дол. США. В тому числі 10 000 дол. США – по відшкодуванню можливих моральних збитків компанії «Б» та 5 000 дол. США – по відшкодуванню судових витрат.

У Звіті про прибутки та збитки необхідно визнати:

- зменшення нарахованого доходу від реалізації - 50 000 дол. США;
- витрати на відшкодування можливих моральних збитків, заподіяних компанії «Б» - 10 000 дол. США;
- витрати на ведення судової справи - 5 000 дол. США.

Практичне завдання 5.

1 січня 2017 року компанія «А» випустила 1 000 облігацій номінальною вартістю 1 000 дол. США з датою погашення 31 грудня 2019 року. Проценти за облігаціями підлягають сплаті раз на рік за ставкою 10%. Облігації були продані 1 січня 2017 року за номінальною вартістю. Відобразити в обліку продаж випущених облігацій, та сплату відсотків за випущеними облігаціями.

Рішення:

Продаж випущених облігацій відображається в обліку записом, дол. США:

Дт рах. «Грошові кошти» 1 000 000

Кт рах. «Облігації, що підлягають сплаті» 1 000 000

На суму відсотків, сплачених за облігаціями, наприкінці року складається запис, дол. США:

Дт рах. «Витрати на відсотки за випущеними облігаціями» 100 000

Кт рах. «Грошові кошти» 100 000

Практичне завдання 6.

Компанія «А» в січні 2017 року передала компанії «Б» право на використання комп'ютерної програми на необмежений термін за 150 000 дол. США. Додаткові зобов'язання компанії «А» щодо подальшого обслуговування відсутні. Визнати дохід компанії «А» та відобразити на рахунках бухгалтерського обліку.

Рішення:

Дохід визнається в сумі 150 000 дол. США на момент передачі нематеріальних активів незалежно від фактичного моменту отримання грошових коштів або іншої форми компенсації.

У січні 2017 р. компанія «А» здійснить запис:

Дт рах. «Рахунки, що підлягають отриманню»	150 000
Кт рах. «Дохід від роялті»	150 000

Практичне завдання 7.

Первісна вартість обладнання 800 000 дол. США, сума накопиченої амортизації на дату першої переоцінки 200 000 дол. США. У результаті експертної оцінки встановлено, що відновлювана вартість цього обладнання на дату переоцінки дорівнює 1 200 000 дол. США. Необхідно методом пропорційної переоцінки накопиченої амортизації визначити результати переоцінки та відобразити їх в обліку. Результати переоцінки відобразити в таблиці:

Показник	До переоцінки	Після переоцінки
Валова балансова вартість		
Накопичена амортизація		
Чиста балансова вартість		

Рішення:

При використанні методу пропорційної переоцінки накопичена амортизація основних засобів у результаті переоцінки зростає пропорційно збільшенню валової балансової вартості, тобто в 1,5 рази ($1\,200\,000 \div$

800 000), та складає 300 000 дол. США ($200\,000 \times 1,5$). В результаті переоцінки отримаємо:

Показник	До переоцінки	Після переоцінки
Валова балансова вартість	800 000	1 200 000
Накопичена амортизація	200 000	300 000
Чиста балансова вартість	600 000	900 000

В обліку необхідно зробити записи:

На суму збільшення валової вартості обладнання:

Дт рах. «Основні засоби» 400 000

Кт рах. «Дооцінка» 400 000

На суму до оцінки накопиченої амортизації:

Дт. рах. «Дооцінка» 100 000

Кт рах. «Накопичена амортизація основних засобів» 100 000

Практичне завдання 8.

Підприємство «А» визнає зобов'язання в сумі € 10 000 за нараховані витрати на гарантії на продукцію 31 грудня 2017 року. Ці витрати не підлягатимуть вирахуванню з метою оподаткування. Ставка податку на прибуток – 25%. Визначити відстрочений податок на прибуток (відстрочена податкове зобов'язання чи відстрочений податковий актив).

Рішення:

Податкова база:

Балансова вартість (зобов'язання) - 10 000

Тимчасова різниця - (10 000)

Податок на прибуток (25 %) - 2 500

Виникає відстрочений податковий актив у сумі – € 2 500

Практичне завдання 9.

Компанія «А» придбала 30 % акцій компанії «В» за їхньою балансовою вартістю 300 000 дол. США. Протягом наступних трьох років після

придбання вказаної частини компанія «В» мала такі результати діяльності: 1-й рік – збиток (800 000); 2-й рік – збиток (400 000); 3-й рік – прибуток 250 000.

Необхідно відобразити в обліку компанії «А» дохід і втрати від участі в капіталі асоційованого підприємства.

Рішення:

В бухгалтерському обліку записи в компанії «А» дол. США:

1-й рік – $800\,000 \times 0,3 = 240\,000$

Дт рах. «Втрати від участі в капіталі» 240 000

Кт рах. «Інвестиції в асоційовані підприємства» 240 000

2-й рік: $400\,000 \times 0,3 = 120\,000$, але балансова вартість інвестиції на початок року лише 60 000.

Дт рах. «Втрати від участі в капіталі» 60 000

Кт рах. «Інвестиції в асоційовані підприємства» 60 000

3-й рік: $(250\,000 \times 0,3) - 60\,000 = 15\,000$

Д т рах. «Інвестиції в асоційовані підприємства» 15 000

Кт рах. «Дохід від участі в капіталі

асоційованого підприємства» 15 000

Практичне завдання 10.

Операційні доходи підприємства за звітний період становлять 500 000 дол. США, а операційні витрати 360 000 дол. США. До операційних витрат включено представницькі витрати 20 000 дол. США, з яких лише 5 000 дол. США дозволено включати до валових витрат з метою оподаткування. Інших доходів і витрат у звітному періоді не було. Визначити витрати з податку на прибуток при ставці 30%, визначити вплив різниць на суму податкового прибутку в наступних звітних періодах.

Рішення:

Обліковий прибуток складає: $500\,000 - 360\,000 = 140\,000$ дол. США

Поточний (податковий)прибуток складає:

$$500\,000 - (360\,000 - 15\,000) = 125\,000 \text{ дол. США.}$$

Витрати з податку на прибуток за відсутності тимчасових різниць дорівнюватимуть поточному податку на прибуток 37 500 дол. США ($125\,000 \times 0,3$). Постійні різниці не впливають на суму податкового прибутку в наступних звітних періодах.

Практичне завдання 11.

Підприємство для виготовлення двох виробів використовує два види матеріалів – «А» і «В». Для оцінки залишків матеріалів на складі є така інформація:

Вид матеріалів	Фактична собівартість одиниці матеріалів	Відновлювальна собівартість одиниці матеріалів	Витрати на завершення виробництва одиниці продукції	Ціна продукції за одиницю	Витрати на збут одиниці продукції
А	60	54	50	120	15
В	40	38	30	100	10

Необхідно розрахувати чисту вартість реалізації одиниці продукції з матеріалу «А» та матеріалу «В», зробити висновки.

Рішення:

Чиста вартість реалізації одиниці продукції, виробленої з матеріалу А:
Складає: $120 - 15 = 105$

Таким чином, собівартість одиниці цієї продукції перевищує її чисту реалізаційну вартість на 5 дол. США ($105 - (60 + 50)$). Виходячи з цього, фактичну собівартість одиниці матеріалу «А» слід зменшити на 6 дол. США, тобто списати до рівня відновлюваної собівартості.

Матеріал «В» не підлягає переоцінці, оскільки чиста вартість реалізації продукції ($100 - 10 = 90$) вища за її собівартість ($40 + 30 = 70$).

Практичне завдання 12.

Компанія «А» 3 січня 2017 року придбало 40 % акцій компанії «В», за 2 000 тис. дол. США, що дає можливість інвестору суттєво впливати на

діяльність компанії. На дату придбання акцій капітал компанії «В» включав, (тис. дол. США):

Статутний капітал	2 400
Додатковий оплачений капітал	1 200
Резервний капітал	600
Нерозподілений прибуток	800
Разом	5 000

Протягом 2017 року компанія «В» отримала чистий прибуток 700 тис. дол. США.

Необхідно відобразити в обліку компанії «А» придбання інвестиції у компанії «В», суму доходу від участі в капіталі за 2017 рік., визначити балансову вартість інвестиції у компанію «В» на 31 грудня 2017 року.

Рішення:

На суму інвестиції у компанію «В», тис дол. США:

Дт рах. «Інвестиції в асоційовані підприємства» 2 000

Кт рах. «Грошові кошти» 2 000

На суму доходу від участі в капіталі за 2017 рік $(700 \times 0,4) = 280$

Дт рах. «Інвестиції в асоційовані підприємства» 280

Кт рах. «Дохід від участі в капіталі асоційованих підприємств» 280

Таким чином, балансова вартість інвестиції у компанію «В» на 31 грудня 2017 року становить 2 280 тис. дол. США, що відображає частку інвестора в капіталі асоційованого підприємства: $(5\,000 + 700) \times 0,4 = 2\,280$.

Практичне завдання 13.

Є такі дані про оцінку залишків товару, дол. США:

	Собівартість	Чиста вартість реалізації
Запаси на початок року	370 000	370 000
Запаси на кінець року	420 000	400 000

Відобразити в обліку пряме списання балансової вартості товарів до чистої вартості їх реалізації в системі постійного обліку запасів без створення резерву знецінення запасів та із створенням резерву знецінення запасів.

Рішення:

Відображення в обліку без створення резерву:

Дт рах. «Операційні витрати» 20 000

Кт рах. «Товари» 20 000

У Звіті про фінансовий стан товари будуть відображені в сумі 400 000 дол. США

У разі створення резерву знецінення запасів товари відображаються:

Дт рах. «Операційні витрати» 20 000

Кт рах. «Резерв знецінення запасів» 20 000

Практичне завдання 14.

Компанія «А» обміняла трактор на вантажівку, здійснивши доплату 5 000 дол. США балансова вартість трактора 12 000 дол., справедлива вартість – 16 000 дол. США. Балансова вартість вантажівки – 16 000 дол. США, справедлива вартість – 21 000 дол. США. Визначте фінансовий результат операції обміну для компанії «А».

Рішення:

Фінансовий результат операції обміну для компанії «А»:

Справедлива вартість вантажівки (21 000) – балансова вартість трактора (12 000) – грошова доплата (5 000) = 4 000 дол. США.

Практичне завдання 15.

Підприємство застосовує метод оцінки основних засобів за переоціненою вартістю. Справедлива вартість виробничого обладнання на 31 грудня 2017 року - 42 000 дол. США, а його балансова вартість до переоцінки на цю дату - 40 000 дол. США. Як вплине зміна справедливої вартості на статтю «Інший додатковий капітал», якщо кредитове сальдо рахунку «Інший додатковий капітал. Дооцінка» на 31 грудня 2017 року до відображення переоцінки дорівнювало 1 000 дол. США.

Рішення:

Зміна справедливої вартості основних засобів призведе до зростання кредитового сальдо рахунку «Інший додатковий капітал. Дооцінка» на 2 000

дол. Кредитове сальдо рахунку на 31 грудня 2017 року – 3 000 дол. США.

Практичне завдання 16.

Первісна вартість обладнання 1 600 000 дол. США, сума накопиченої амортизації на дату першої переоцінки 400 000 дол. США. У результаті експертної оцінки встановлено, що відновлювана вартість цього обладнання на дату переоцінки дорівнює 2 400 000 дол. США. Необхідно методом пропорційної переоцінки накопиченої амортизації визначити результати переоцінки та відобразити їх в обліку.

Результати переоцінки відобразити в таблиці:

Показник	До переоцінки	Після переоцінки
Валова балансова вартість		
Накопичена амортизація		
Чиста балансова вартість		

Рішення:

При застосуванні методу пропорційної переоцінки накопичена амортизація основних засобів у результаті переоцінки зростає пропорційно збільшенню валової балансової вартості, тобто в 1,5 рази: $2\,400\,000 \div 1\,600\,000 = 1,5$. У результаті переоцінки отримаємо:

Показник	До переоцінки	Після переоцінки
Валова балансова вартість	1 600 000	2 400 000
Накопичена амортизація	400 000	600 000
Чиста балансова вартість	1 200 000	1 800 000

В обліку необхідно зробити записи:

На суму збільшення валової вартості обладнання:

Дт рах. «Основні засоби» 800 000

Кт рах. «Дооцінка» 800 000

На суму до оцінки накопиченої амортизації:

Дт. рах. «Дооцінка» 200 000

Кт рах. «Накопичена амортизація основних засобів» 200 000

Практичне завдання 17.

Підприємство придбало програмне забезпечення 2.01.17 року за 5 000 дол. США, оцінило строк його корисного використання 5 років без визначення ліквідаційної вартості. Для нарахування амортизації застосовується метод прямолінійної амортизації. Якою буде балансова вартість програмного забезпечення 31.12.2017 року ?

Рішення:

Амортизація нематеріальних активів за 201 рік становитиме:

$$5\,000 \div 5 = 1\,000 \text{ дол. США}$$

Балансова вартість програмного забезпечення на 31.12.2017 року:

$$5\,000 - 1\,000 = 4\,000 \text{ дол. США.}$$

Практичне завдання 18.

Підприємство отримало від замовника аванс у сумі 6 000 дол. США (за продукцію ціною 20 дол. США за одиницю, собівартість якої 18 дол. США за одиницю), а відвантажило у звітному періоді лише 250 одиниць. Визначте показники Звіту про прибутки та збитки відповідно до принципу нарахування.

Рішення:

У звіті про прибутки та збитки необхідно відобразити дохід від реалізації продукції та собівартість реалізованої продукції.

Якщо підприємство відвантажило у звітному періоді лише 250 одиниць продукції, то необхідно визнати дохід від реалізації продукції у сумі 5 000 дол. США: (20 дол. США за од. \times 250 один. = 5 000 дол. США), собівартість реалізованої продукції становить 4 500 дол. США (18 дол. США \times 250 один. = 4 500 дол. США).

Практичне завдання 19.

Прибуток компанії від звичайної діяльності до оподаткування у 2017 році становив 150 000 дол. США. Протягом року залишок запасів компанії зменшився на 30 000 дол. США, а кредиторська заборгованість зросла на

30 000 дол. США. Амортизація необоротних активів за 2017 рік дорівнювала 50000 дол. США. Розрахуйте чисті грошові надходження від операційної діяльності.

Рішення:

За непрямим методом чисті грошові надходження складають:

$$150\,000 + 30\,000 + 30\,000 + 50\,000 = 260\,000 \text{ дол. США}$$

Практичне завдання 20.

Від покупця 1.06.2017 року отримано вексель під 12 % річних терміном на 3 місяці на суму 10 000 дол.США на погашення дебіторської заборгованості. Термін оплати векселя 1.10.2017р. Необхідно відобразити в обліку одержання векселя та його сплату.

Рішення:

1.06.2017 року. - в обліку відображають одержаний від клієнта вексель:

Д-т рах. «Векселі одержані» 10 000

К-т рах. «Рахунки до одержання» 10 000

Відсотки за векселем за три місяця складають:

$$10\,000 \times 12\% \times 3/12 = 300 \text{ дол. США.}$$

Сума погашення векселя становить:

$$10\,000 + 300 = 10\,300 \text{ дол. США.}$$

1.09.2017 р. в обліку відображають погашення векселя та сплату відсотків записами:

Д-т рах. «Грошові кошти» 10 300

К-т рах. «Векселі одержані» 10 000

К-т рах. «Доходи за відсотками» 300

Практичне завдання 21.

Компанія «Альфа» придбала для тривалого утримання акції компанії «Бета» на суму 60 000 дол. США (10 000 акцій \times 1 дол. США) за ринковою вартістю. Номінальна вартість однієї акції – 75 центів. На фондовій біржі

сплачені послуги брокеру 400 дол. США. Загальна кількість акцій, випущених компанією «Бета» складає 100 000 штук. Необхідно визначити балансову вартість інвестицій компанії «Альфа» в акції компанії «Бета».

Рішення:

Балансова вартість інвестицій компанії «Альфа» в акції компанії «Бета» на момент їх придбання дорівнює їхній собівартості:

$$60\,000 + 400 = 60\,400 \text{ (дол. США)}$$

У разі оцінки інвестицій за собівартістю інвестор відображає інвестиції в асоційовані підприємства в обліку за фактичною собівартістю їх придбання, а дохід від інвестицій визнає лише в міру отримання дивідендів.

Практичне завдання 22.

Портфель довгострокових інвестицій компанії «Альфа» в ринкові акції інших компаній:

Об'єкт інвестування	Собівартість	Ринкова вартість	
		31.12.2016	21.12.2017
Фірма «Бета»	1 446	1 478	1 800
Фірма «Сиріус»	2 340	1 900	2 000
Разом	3 786	3 378	3 800

Компанія «Альфа» не має суттєвого впливу на фірми «Бета» та «Сиріус». Необхідно відобразити в обліку вартість інвестицій на звітну дату.

Рішення:

На звітну дату в обліку необхідно відобразити знецінення цінних паперів:

Дебет рах. «Нереалізований збиток від знецінення цінних паперів»	408
Кредит рах. «Резерв знецінення цінних паперів»	408

Практичне завдання 23.

Компанія «Альфа» придбала акції компанії «Бета» за номінальною вартістю, класифікуючи їх як довгострокові фінансові інвестиції. Компанія

«Альфа» не має суттєвого впливу на компанію «Бета». Яким чином збиток, отриманий компанією «Бета» у звітному періоді, вплине на звіт про фінансовий стан компанії «Альфа».

Рішення:

Збиток, отриманий компанією «Бета» у звітному періоді, ніяк не вплине на звіт на фінансовий стан компанії «Альфа». Коригування вартості інвестицій на суму частки інвестора у прибутку чи збитку об'єкта інвестування передбачене лише за умов застосування методу участі в капіталі. Цей метод використовується у разі наявності суттєвого впливу інвестора на об'єкт інвестування.

Практичне завдання 24.

Протягом 2017 року компанія реалізувала фінансові вкладення з прибутком 22 000 дол. США. Залишок рахунку «Фінансові вкладення» на початок року був 104 000 дол. США, а на кінець року – 91 000 дол. США. Протягом року компанія інвестувала в цінні папери інших підприємств 31 000 дол. США. Визначити дохід від реалізації фінансових вкладень.

Рішення:

Собівартість реалізованих фінансових вкладень становила:

Собівартість реалізованих фінансових вкладень = Залишок фінансових вкладень на початок року + надходження фінансових вкладень за рік - Залишок фінансових вкладень на кінець року:

$$104\ 000 + 31\ 000 - 91\ 000 = 44\ 000 \text{ дол. США.}$$

Дохід від реалізації фінансових вкладень дорівнює: собівартість реалізованих фінансових вкладень + прибуток від реалізації фінансових вкладень:

$$44\ 000 + 22\ 000 = 66\ 000 \text{ дол. США.}$$

Практичне завдання 25.

Корпорація «А»1 вересня 2016 р. придбала: 10 000 акцій корпорації

«В» (що складає 2% її акціонерного капіталу) за ціною 25 дол. США за акцію; 5 000 акцій корпорації «С» (3% її акціонерного капіталу) за ціною 15 дол. США за акцію.

Ринкові вартості на кінець року: компанії «В» склали 21 дол. за акцію; компанії «С» 17 дол. США за акцію.

1 травня 2017 р. продано 2 000 акцій компанії «С» за ціною 23 дол. США за акцію.

1 жовтня 2017 р. отримані дивіденди по акціях корпорації «С» 0,20 дол. США за акцію.

31 грудня 2017 р. ринкові вартості на кінець року склали: компанії «В» 24 дол. США за акцію; компанії «С» 13 дол. США за акцію.

Необхідно відобразити в обліку господарські операції та визначити вартість інвестицій на звітну дату.

Рішення:

В бухгалтерському обліку операції відображаються:

Придбання акцій 1 вересня 2016 р.:

10 000 акцій «В» × 25 дол. США = 250 000 дол. США

5 000 акцій «С» × 15 дол. США = 75 000 дол. США

Разом: 325 000 дол. США

Дт рах. «Довгострокові фінансові вкладення» 325 000

Кт рах. «Грошові кошти» 325 000

На 31 грудня 2017 р. в обліку відображається вартість фінансових інвестицій з урахуванням ринкової вартості:

Компанія	Кількість акцій	Ринкова вартість однієї акції	Ринкова вартість всіх акцій	Вартість придбання акцій
«В»	10 000	21	210 000	250 000
«С»	5 000	17	85 000	75 000
Разом			295 000	325 000

Зменшення вартості довгострокових вкладень = вартість придбання – ринкова вартість:

$$325\,000 - 295\,000 = 30\,000 \text{ дол. США}$$

коригування в обліку:

Дт рах. «Нереалізовані збитки по довгостроковим вкладенням» 30 000

Кт рах. «Поправки на зменшення вартості довгострокових вкладень» 30 000

1 травня реалізовано 2 000 акцій: $2\,000 \times 23 = 46\,000$

$$2\,000 \times 25 = 50\,000$$

$$50\,000 - 46\,000 = 4\,000$$

Дт рах. «Грошові кошти» 46 000

Дт рах. «Збитки від реалізу фінансових вкладень» 4 000

Кт рах. «Довгострокові фінансові вкладення» 50 000

1 жовтня отримані дивіденди: $5\,000 \times 0,20 = 1\,000$ (дол.США)

Дт рах. «Каса» 1 000

Кт рах. «Прибуток по дивідендам» 1 000

Коригування в обліку на кінець 2017 р.

Дт рах. «Поправки на зменшення вартості довгострокових інвестицій» 12 000

Кт рах. «Нереалізовані збитки по довгостроковим інвестиціям» 12 000

Сума коригування (12 000) визначається як різниця між поправкою на 31 грудня 2016 р., яка виникла в результаті зниження ринкової вартості акцій (30 000 дол. США), та поправкою на кінець року (18 000 дол. США), яка визначається наступним чином:

Компанія	Кількість акцій	Ринкова вартість однієї акції	Ринкова вартість всіх акцій	Вартість придбання акцій
«В»	8 000	24	192 000	200 000
«С»	5 000	13	65 000	75 000
Разом			257 000	275 000

Вартість придбання – ринкова вартість: $275\,000 - 257\,000 = 18\,000$ дол. США

Контрарні рахунки «Поправки на зменшення вартості довгострокових інвестицій» та «Нереалізовані збитки по довгостроковим інвестиціям»

завжди мають однакові суми та протилежні по значенню сальдо. Записи по кредиту рахунка «Поправки на зменшення вартості довгострокових інвестицій» визначають перебільшення ринкової вартості інвестицій порівняно із їхньою собівартістю, а по дебету рахунку «Нереалізовані збитки по довгостроковим інвестиціям» визначають зменшення акціонерного капіталу.

6.3 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1.

15 грудня 2017 року компанія отримала орендну плату за один місяць (15 грудня – 15 січня) – 3 000 дол. США.

Необхідно:

- відобразити в обліку отримання орендної плати 15 грудня 2017 року;
- визначити дохід від оренди в грудні 2017 р., та в січні 2018 р.
- відобразити отриманий дохід від оренди у фінансовій звітності 2017 року.

Вправа 2.

Компанія реалізувала готову продукцію на суму 5 000 дол. США з умовами 2/10, n/30.

Необхідно відобразити в обліку:

- дохід від реалізації за чистим методом;
- дохід від реалізації за валовим методом.

Вправа 3.

Компанія «А» реалізувала компанії «В» готову продукцію на 50 000 дол. США за умови 1/10, n/30. До здійснення платежу компанія «В» повернула готову продукцію на 1 000 дол. США.

Необхідно відобразити в обліку реалізацію готової продукції,

повернення готової продукції, повну сплату в межах дії знижки, сплату після закінчення строку дії знижки.

Вправа 4.

За результатами інвентаризації каси виявлена помилка у відображенні доходу від реалізації товару через касу. Дохід від реалізації товару – 2 000 дол. США, готівка в касі – 1 800 дол. США.

Необхідно відобразити в обліку нестачу грошових коштів.

Вправа 5.

Компанія «А» купила у компанії «В» товар на 8 000 дол. США на умовах оплати зі знижкою 2/10, 10/30. Своєчасно компанія «В» не сплачує рахунок, і сплачує рахунок на суму 4 500 дол. США.

Необхідно відобразити в обліку реалізацію товару, та його сплату у ваучерній системі обліку.

Вправа 6.

Компанія «А» протягом місяця реалізувала товар:

- 5 грудня компанії «А» - 15 000 дол. США;
- 15 грудня компанії «В» - 10 000 дол. США;
- 20 грудня компанії «С» - 24 000 дол. США;
- 24 грудня компанії «Н» - 24 000 дол. США.

Необхідно відобразити реалізацію товару у журналі обліку операцій по продажу товару, скласти оборотну відомість по рахунках до отримання, відобразити операції у Головній книзі.

Вправа 7.

Визначити суму резерву сумнівних боргів методом періодизації дебіторської заборгованості за наведеними нижче даними:

Покупець	Кількість прострочених днів оплати				
	0	1-30	31-60	61-90	Більше 90
А	850	-	-	-	-
В	-	-	-	400	
С	400	-	300	100	-
Інші	25 640	8 400	5 100	-	2 000
Разом	?	?	?	?	?
Процент неоплачених рахунків, з досвіду минулого	2%	5%	10%	25%	40%
Розрахункова сума резерву	?	?	?	?	?

Вправа 8.

Компанія «А» 1.08.2017 р. отримала від покупця вексель під 12% річних строком на 3 місяці на суму 50 000 дол. США в погашення дебіторської заборгованості. Строк оплати векселя 1.11. 2017 р.

Необхідно відобразити в обліку отримання та сплату векселя.

Вправа 9.

Ціна реалізації готової продукції – 150 000 дол. США, витрати на збут – 1 000 дол. США, норма прибутку при реалізації готової продукції складає 15%.

Необхідно визначити чисту вартість реалізації готової продукції.

Вправа 10.

Розрахункова ціна реалізації готової продукції – 600 дол. США, собівартість незавершеного виробництва – 360 дол. США, готової продукції – 720 дол. США. За розрахунковими даними для завершення виробництва необхідно 144 дол. США, для реалізації готової продукції – 120 дол. США.

Необхідно визначити чисту вартість реалізації готової продукції.

Вправа 11.

У таблиці представлена інформація про рух товару «А» на підприємстві «Альфа» за березень місяць:

Показник	Кількість одиниць	Ціна за одиницю
Залишок на 1.03.	100	20
Придбано:		
1.03	100	22
13.03	200	25
20.03	50	22
Реалізовано всього	280	300
У тому числі:		
8.03	120	300
14.03	120	300
25.03	40	300
Залишок на 31.03.	170	

Необхідно:

1. Використовуючи методи оцінки запасів за умов застосування періодичної та постійної систем обліку запасів:

- визначити собівартість реалізованого товару «А» за березень місяць;
- визначити оцінку запасів товару «А» на 31.03.

2. Визначити вплив методів оцінки запасів на фінансовий результат діяльності підприємства «Альфа» за березень при умові:

- операційні витрати за березень місяць складають 120 грошових одиниць;
- податок на прибуток 30%.

3. Зробити висновки .

Примітка: для виконання практичного завдання необхідно до вихідних даних додати останні дві цифри залікової книжки.

Вправа 12.

Компанія «А» випустила із знижкою 10 000 дол. США 10% облигації, загальна номінальна вартість яких дорівнює 100 000 дол. США, термін погашення – 5 років. Дата сплати відсотків по облигаціях – 31 грудня кожного року. Необхідно визначити балансову вартість облигацій через 2 роки.

Вправа 13.

Підприємство «А» придбало у жовтні 2017 року товари у кількості 1 000 одиниць по 60 дол. США на загальну суму 60 000 дол. США. Протягом листопада – грудня 600 одиниць товару реалізовано по 80 дол. США. На 31.12 2017 року в запасах знаходилось 400 одиниць товару. Чиста вартість реалізації цих запасів на цю дату зросла до 90 дол. США за одиницю. Необхідно визначити оцінку запасів на 31.12.2017 року.

Вправа 14.

Протягом 2017 року компанія «А» реалізувала фінансові інвестиції з прибутком 22 000 дол. США. Залишок на рахунку «Фінансові інвестиції» на початок року - 104 000 дол. США, а на кінець року – 91 000 дол. США. Протягом року компанія інвестувала в цінні папери інших підприємств 31 000 дол. США. Необхідно визначити надходження грошових коштів від реалізації фінансових інвестицій.

Вправа 15.

Протягом вересня 2017 року компанія «А» здійснила реалізацію товару в кредит на суму 406 400 дол. США, з яких 348 800 дол. США залишилися не сплаченими на кінець вересня. Продаж за готівку впродовж вересня становив 96 000 дол. США і додатково було отримано від покупців платіж у сумі 316 900 дол. США за товари, реалізовані в попередні місяці. Впродовж вересня 2017 року компанія «А» взяла позику в банку на суму 115 200 дол. США. Необхідно визначити дохід компанії «А» за вересень 2017 року відповідно до МСБО 18 «Дохід».

Вправа 16.

Чистий прибуток компанії в 2017 році - 150 000 дол. США. Протягом року дебіторська заборгованість зменшилася на 20 000 дол. США., кредиторська заборгованість зросла на 30 000 дол.. Амортизаційні

відрахування за 2017 рік - 50 000 дол. США. Необхідно визначити чисті грошові надходження від операційної діяльності.

Вправа 17.

Рада директорів компанії 20.02.2017р. оголосила дивіденди. Виплата дивідендів відбуватиметься звичайними акціями (15 % від кількості звичайних акцій, які знаходяться в обігу). В обігу знаходиться 40 000 звичайних акцій номінальною вартістю 100 дол. США кожна. Ринкова вартість акцій – 120 дол. США. Дата реєстрація акціонерів 25.02.2017р. Дивіденди виплачені 20.03.2017 року. Необхідно відобразити в обліку виплату дивідендів.

Вправа 18.

Протягом березня 2017 року 2005 компанія сплатила авансом орендну плату за I квартал - 90 000 дол. США. У квітні 2017 р. реалізовані товари на суму 420 000 дол. США, придбані у листопаді 2016 року за 350 000 дол. США. За березень – квітень 2017 року нарахована заробітна плата персоналу 25 000 дол. США. Необхідно відобразити операцій в обліку та визначити прибуток за перший квартал 2017 року.

Вправа 19.

Первісна вартість устаткування 580 000 дол. США, термін корисної експлуатації 10 років, ліквідаційна вартість – 20 000 дол. США.

Необхідно зробити розрахунок прискореної амортизації за 10 років, відобразити нарахування амортизації в обліку в системі фінансового обліку США.

Вправа 20.

Компанія 1 квітня 2017 року придбала 600 облігацій за 300 000 дол. США, комісійні брокеру - 50 000 дол. США. Номінальна вартість облігацій -

550 дол. США, відсоткова ставка – 12% річних. Виплата відсотків у кінці звітнього року.

Необхідно відобразити в обліку придбання облігацій, нарахування та сплату відсотків на 31 грудня 2017 року.

Вправа 21.

Компанія «В» і компанія «С» прийняли рішення про створення спільного товариства.

Внески компанії «В»:

- грошові кошти - 500 000 дол. США;
- обладнання для офісу - 800 000 дол. США.

Внески компанії «С»:

- грошові кошти – 300 000 дол. США;
- виробничі матеріали – 600 000 дол. США;
- програмне забезпечення – 400 000 дол. США.

Необхідно відобразити в обліку внески компаній для створення товариства.

Вправа 22.

Компанія «А» 18.02.2017 року придбала виробничі запаси на 20 000 дол. США зі знижкою 6% за умови 5/10. Рахунок оплачено 27.02.2017 року.

Необхідно відобразити в обліку господарські операції по придбанню виробничих запасів.

Вправа 23.

Компанія «А» 1.03. 2017 року придбала товари на суму 50 000 дол. США. В погашення дебіторської заборгованості видала простий вексель. Термін погашення векселя – 1.08.2017 року. Відсоткова ставка 12%.

Необхідно відобразити в обліку видачу векселя, погашення векселя у встановлений термін, нарахування відсотків, сплату відсотків.

Вправа 24.

Працівнику американського товариства нарахована заробітна плата 10 000 дол. США. Утримані: відрахування до фонду зайнятості штату – 2,7%, відрахування до федерального фонду зайнятості – 0,7%, відрахування на обов'язкове соціальне страхування – 7,2%.

Необхідно відобразити в обліку нарахування заробітної плати та утримання відрахувань із заробітної плати.

Вправа 25.

Компанія «А» обміняла виробниче обладнання, первісна вартість якого – 30 000 дол. США, накопичена амортизація – 12 000 дол. США, справедлива вартість 25 000 дол. США на подібне виробниче обладнання, доплативши - 5 000 дол. США.

Необхідно відобразити в обліку господарські операції по обміну подібних об'єктів основних засобів.

Вправа 26.

Компанія «А» реалізувала устаткування 80 000 дол. США, первісна вартість устаткування – 140 000 дол. США, сума накопиченої амортизації – 60 000 дол. США.

Необхідно відобразити в обліку господарські операції по реалізації устаткування.

Вправа 27.

Від покупця 1.02. 2017 року отримано вексель під 12 % річних терміном на 6 місяці на суму 25 000 дол. США на погашення дебіторської заборгованості. Термін оплати векселя 1.08.2017р.

Необхідно відобразити в обліку одержання векселя, сплату відсотків, та погашення векселя 1.08.2017 року.

Вправа 28.

Компанія «А» реалізувала устаткування за 45 000 дол. США, первісна вартість якого - 50 000 дол. США, нарахована амортизація – 25 000 дол. США.

Необхідно відобразити реалізацію устаткування в обліку США та обліку у Франції.

Вправа 29.

Компанія «А» придбала 25 % простих акцій компанії «Б» на суму 300 000 дол. США. Протягом року компанія «Б» одержала чистий прибуток у сумі 420 000 дол. США і виплатила дивіденди на суму 110 000 дол. США.

Необхідно відобразити операції в обліку.

Вправа 30.

Компанія «А» випустила 30 000 привілейованих акцій номінальною вартістю 14 дол. США кожна, ціна реалізації акцій — 20 дол. США необхідно відобразити в обліку випуск привілейованих акцій.

Вправа 31.

Компанія «А» 24.03. 2018 р. оголосила про виплату дивідендів на прості акції за 2017 р. – 80 центів на кожен акцію, кількість акцій – 120 000 шт., номінальна вартість акції – 17 дол. США. Сума дивідендів складає – 110 000 дол. США.

Необхідно відобразити в обліку виплату дивідендів відомими способами.

Вправа 32.

Компанія «А» отримало від замовника аванс у сумі 92 000 дол. США (за продукцію ціною 25 дол. США за одиницю, собівартість якої 20 дол. США за одиницю), а відвантажило у звітному періоді лише 250 одиниць.

Необхідно відобразити в обліку отримання авансу та визначити показники Звіту про прибутки та збитки відповідно до принципу нарахування.

Вправа 33.

Корпорація «А» 1 жовтня 2016 р. придбала: 80 000 акцій корпорації «В» (що складає 5% її акціонерного капіталу) за ціною 30 дол. США за акцію; 8 000 акцій корпорації «С» (7% її акціонерного капіталу) за ціною 35 дол. США за акцію.

Ринкові вартості акцій на кінець року: компанії «В» склали 35 дол. за акцію; компанії «С» 27 дол. США за акцію.

1 травня 2017 р. продано 2 000 акцій компанії «С» за ціною 33 дол. США за акцію.

1 жовтня 2017 р. отримані дивіденди по акціях корпорації «С» 0,20 дол. США за акцію.

31 грудня 2017 р. ринкові вартості на кінець року склали: компанії «В» 40 дол. США за акцію; компанії «С» 36 дол. США за акцію.

Необхідно відобразити в обліку господарські операції та визначити вартість інвестицій на звітну дату.

Вправа 34.

Визначити, які з наведених витрат належать до постійних, змінних, змішаних витрат:

- витрати на рекламу;
- амортизація виробничого устаткування;
- заробітна плата адміністративного персоналу;
- оренда будівлі;
- витрати на дослідження та розробки;
- витрати на збут.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна

1. Бутинець Ф.Ф. Облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7050106 «Облік і аудит» / Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька.- Житомир. «Рута», 2002.- 544 с.
2. Голов С.Ф. Фінансовий та управлінський облік: -К: ТОВ «Автоінтерсервіс», 1996. – 544 с.
3. Велш Глен А. Основы финансового учета / Глен А. Велш, Дежел Г. Шорт; Пер. с англ. О. Минин. - К.: Основы. 1997. - 943 с.
4. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник /М.Р. Лучко, І.Д. Бенько. – К.: Економічна думка, 2006. – 311 с.
5. Єфіменко В.І. Облік у зарубіжних країнах: Навч.- метод. посіб. для самостійного вивчення / В.І. Єфіменко, Л.І. Лук'яненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 211 с.
6. Губачова О.М. Облік у зарубіжних країнах: Підручник / О.М. Губачова, С.І. Мельник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
7. Кочерга С.В. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник / С.В. Кочерга, К.А. Пилипенко. – К.: Центр учбової літератури, 2005. – 216 с.
8. Нидлз. Принципы бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика , 1994. – 495с.
9. Акімова Н.С. Облік в Зарубіжних країнах: навчальний посібник Н.С. Акімова., А.П. Грінько, О.В. Топоркова, Т. А. Наумова, Н.С.Ковалевська, Л. О. Кирильєва, В. В. Янчев.– Х.: ХДУХТ, 2016. – 288 с.

Додаткова

1. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарії. Практичний посібник / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко.- К.: Лібра, 2001.-840с.
2. Дергачова В.В. Облік у зарубіжних країнах [Текст] : навч. посіб. / В.В. Дергачова, Н.Є. Скоробогатова, Л.М. Шик. – К.: НТУУ «КПІ», 2011. – 257 с.
3. Коршунов В.І. Організація бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах. Монографія / В.І. Коршунов. - Х.: Основа, 1999. – 226 с.
4. Вільямс Я. Справочник QAAP с комментариями / Я. Вильямс. - М.: ИНФРА-М, 1998. - 149 с.
5. Губачова О.М. Облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /О.М.Губачова. - К.: НІМЦ «Укроопосвіта», 1998.-226 с.
6. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет: Учебн.пособие для вузов / К. Друри ; Пер. с англ. под ред. Эриашвили Н.Д. - М.: Аудит, ЮНИТИ. 1998. - 783 с.
7. Энтони Р. Учет: ситуации и примеры / Р. Энтони, Дж. Рис; Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика. – 1993. – 560 с.
8. Панков Д.А. Бухгалтерский учет и анализ в зарубежных странах: Учеб.пособие. – Мн.: «Экоперспектива», 1998 – 238 с.
9. Малькова Т.Н. Теория и практика международного бухгалтерского учета: Учеб. Пособие. – СПб: Издательский дом «бизнес-пресса», 2001. – 336 с.
10. Маккензі, Венді Посібник Financial Times з аналізу та використання фінансової звітності: Пер. з англ.. – К.: Наукова думка, 2003. – 283 с.

11. Бархатов А. П. Международный учет: Учебное пособие. — М.: Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2001. — 288 с.

12. <http://www.nbu.gov.ua> – сайт Національної бібліотеки ім.Вернадського.

13. <http://www.ru.ifac.org> – сайт Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC).

14. <http://www.ifac.org/IAASB> – сайт Комітета по міжнародним стандартам аудиту та підтвердження достовірності інформації (IAASB).

15. <http://www.ru.ifac.org> – сайт Комітету по МСФЗ (Лондон) (IASB).

16. <http://www.ufraa.org/ua> – сайт Федерації Професійних Бухгалтерів та Аудиторів України (ФПБАУ).

17. <http://uacaa.org/rus> – сайт Української асоціації сертифікованих бухгалтерів та аудиторів.